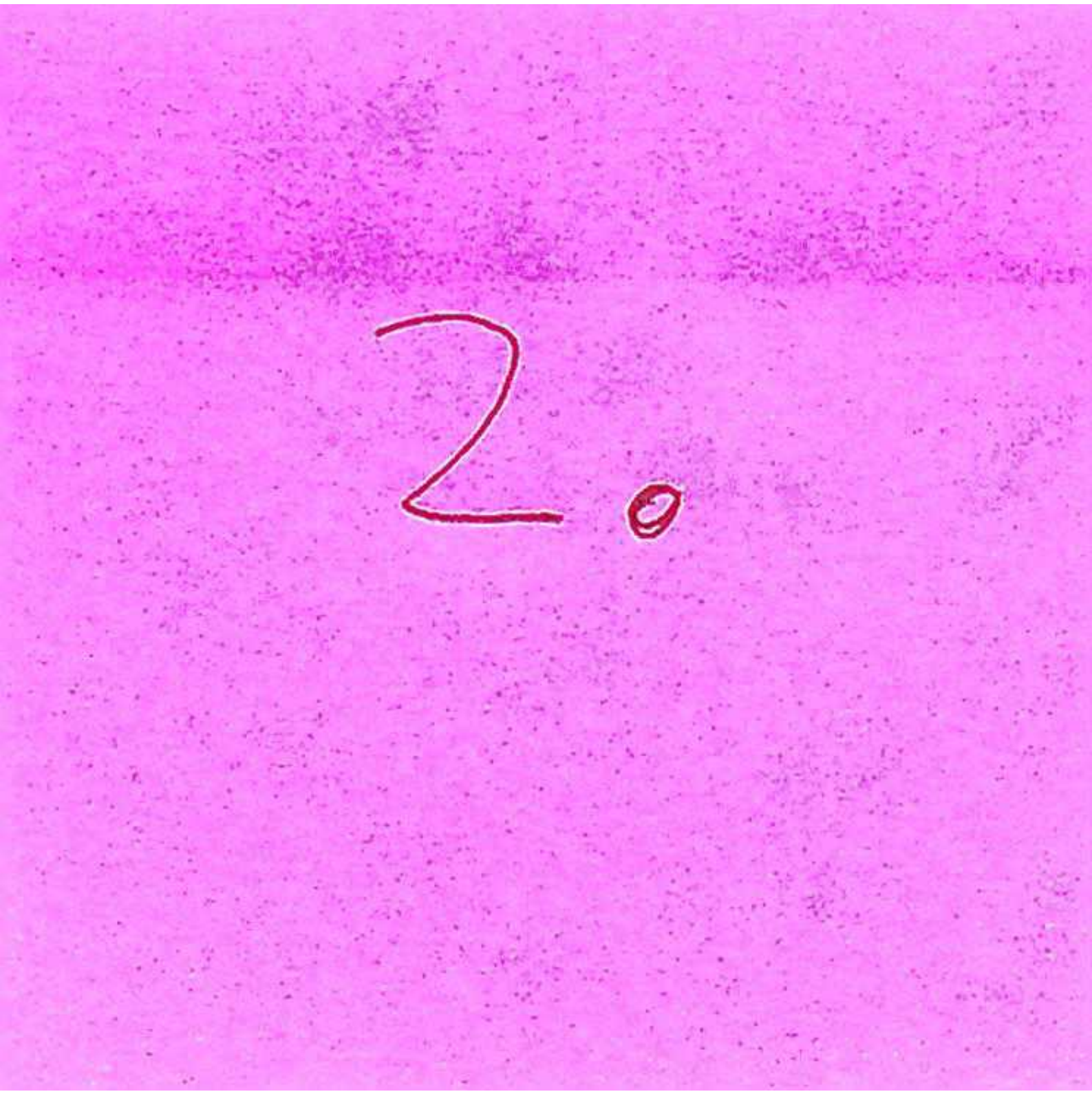
- WET OORLOGSRECHT
- Referaat vrijheid van demonstratie

2.0

RECHTSPRAAK

NEDERLAND

DE NIET-AANGEMELDE DEMONSTRATIE

Hoge Raad 17 oktober 2006, LJN: AU6741

Met noot van Jan Brouwer & Jon Schilder*

De Hoge Raad oordeelt dat de verplichting op grond van de Wet openbare manifestaties en de Haagse APV om uiterlijk 4 x 24 uur voorafgaand aan een te houden demonstratie daarvan kennisgeving te doen aan de burgemeester geen ongerechtvaardigde beperking is van de demonstratievrijheid en acht een bevel tot beëindiging van een niet-aangemelde demonstratie, ongeacht de specifieke omstandigheden van het geval, zonder meer toegelaten. Daarmee biedt het Nederlandse recht, anders dan bijvoorbeeld het Duitse, onvoldoende ruimte voor spontane en spoedbetogingen die niet binnen de voorgeschreven termijn kunnen worden aangemeld. Vanuit EVRM-perspectief is daarop gegronde kritiek mogelijk.

INLEIDING

Op 23 juni 2003 verzamelen zich ongeveer 20 betogers op het Plein in Den Haag om te protesteren tegen de oorlog in Irak. Als twee door de centrale meldkamer opgeroepen agenten aan de demonstranten vragen of ze een 'vergunning' hebben voor de manifestatie en de betogers ontkennend antwoorden, sommeren de wetshandhavers de demonstranten om de betoging per onmiddellijk te beëindigen. Een van hen weigert echter hieraan te voldoen. Hij begeeft zich naar het gebouw van de Tweede Kamer met de bedoeling zijn actie daar voort te zetten. Vlak voor hij naar binnen gaat, weet één van de agenten de weigerachtige betoger staande te houden. Als deze actievoerder echter onverdroten doorgaat met het uitdelen van pamfletten aan bezoekers van de Tweede Kamer, wordt hij geverbaliseerd wegens het 'opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen van strafbare feiten'. In hoger beroep wordt de demonstrant veroordeeld tot het betalen van een boete van 110 Euro.

In deze annotatie spelen twee thema's waaraan we nader aandacht willen besteden. Ten eerste de vraag of een burgemeester een manifestatie kan beëindigen bij de simpele vaststelling dat aan de plicht tot kennisgeving niet is voldaan, terwijl van (dreigende) wanordelijkheden of verkeershinder geen sprake is. Ten tweede de kwestie van de bevoegdheid van de politie

* Prof. mr. J.G. Brouwer is hoogleraar Algemene rechtswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen en mr. A.E. Schilder is hoofd Constitutioneel Beleid van de directie Constitutionele Zaken en Wetgeving op het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en parttime universitair hoofddocent staats- en bestuursrecht aan de Universiteit van Leiden.

om (namens de burgemeester) op te treden tegen de betoging. Op grond van art. 7 van de Wet openbare manifestaties is de burgemeester bevoegd een betoging te ontbinden indien de vereiste kennisgeving niet is gedaan. Kan die bevoegdheid op straat min of meer zelfstandig door een politieagent worden uitgeoefend?

DE UITSPRAAK

'4. Beoordeling van het vierde middel

4.1. Het middel bevat de klacht dat het Hof ten onrechte, althans onvoldoende gemotiveerd, heeft geoordeeld dat de omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving van de betoging was gedaan het bevel om de betoging te beëindigen rechtvaardigde.
Het middel richt zich voorts tegen de verwerping van een op de terechtzitting gevoerd verweer dat het aan de verdachte gegeven bevel om de betoging te beëindigen, onwettig was.

4.2. Het Hof heeft ten laste van de verdachte bewezenverklaard dat:
"hij op 25 juni 2003 te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties, gedaan door C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar hem had bevolen, althans van hem had gevorderd de demonstratie te stoppen, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering."

4.3. [Hierin volgt een overzicht van de bewijsmiddelen, red.]

4.4. De bestreden uitspraak houdt onder meer het volgende in:
"Verdachte heeft zich verweerd door te stellen -zakelijk weergegeven en voor zover hier van belang- dat hij dient te worden vrijgesproken van het hem tenlastegelegde, dan wel te worden ontslagen van rechtsvervolging, nu het aan hem gegeven bevel om met de demonstratie te stoppen een onwettig bevel was.
Aan zijn verweer heeft verdachte de navolgende stellingen ten grondslag gelegd.
(...)
c. De enkele omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving werd gedaan kan niet rechtvaardigen dat bevolen wordt de activiteiten te beëindigen, omdat zulks onverenigbaar is met artikel 9 van de Grondwet, artikel 2 WOM en de artikelen 10 en 11 van het EVRM. (...)
d. Het bevel was tevens onwettig omdat niet tot uitdrukking werd gebracht dat dit bevel namens de burgemeester van 's-Gravenhage werd gegeven. (...)

Het hof overweegt ten aanzien van het verweer als volgt.
Uit het dossier en uit het onderzoek ter terechtzitting, en mede op grond van de verklaringen van de verdachte, is het volgende genoegzaam komen vast te staan.
- Op 25 juni 2003 heeft verdachte zich tezamen met anderen (in totaal ongeveer 20 personen) opgehouden op de openbare weg, te weten het Plein, respectievelijk de Lange Poten te 's-Gravenhage, en pamfletten uitgedeeld bij ingang(en) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- Verdachte en die andere personen waren allen gekleed in witte T-shirts, met tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land" overeenkomstig de strekking van de uitgedeelde pamfletten. Blijkens het proces-verbaal van aanhouding van de verdachte werd op het Plein bovendien een spandoek met daarop een soortgelijke tekst opgehangen.

- De woordvoerder van de groep personen heeft de politie desgevraagd meegedeeld dat zij tegen de oorlog in Irak waren en daarom aan het demonstreren waren.
- Van de bijeenkomst op het Plein/Lange Poten is niet vooraf een kennisgeving gedaan als bedoeld in artikel 7 in verbinding met de artikelen 2 en 4 van de WOM en als bedoeld in artikel 10 van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente 's-Gravenhage.
- De politie heeft de woordvoerder van de groep personen gevraagd de "demonstratie" binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat die tijd verstreken was en de "demonstratie" niet was ontbonden, is dat verzoek herhaald en kort daarop, toen de "demonstratie" nog niet was beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers gevorderd de "demonstratie" te stoppen.
- Verdachte heeft zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer, waarbij hij heeft uitgeroepen: "dan laat ik me aanhouden".

Hierop gelet overweegt het hof het navolgende.

'(...)
ad d) De verantwoordelijkheid voor de bescherming van de openbare orde en – zoals in het geval van de gemeente 's-Gravenhage – de bedoelde publiekrechtelijke instellingen berust ingevolge artikel 172 van de Gemeentewet (GemW) bij de burgemeester die (in het bijzonder) tevens is belast met het toezicht op de openbare samenkomsten (art. 174 GemW).
De burgemeester bedient zich daartoe van de politie (de complementaire verantwoordelijkheid van de politie is neergelegd in artikel 2 Politiewet 1993), onder meer indien het gaat om het beëindigen van overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, aldus artikel 172, tweede lid, GemW. Gelet op dit samenstel van wettelijke voorschriften lijdt de bevoegdheid van de politie om in het onderhavige geval namens de burgemeester op te treden, naar 's hofs oordeel geen twijfel. De stelling dat expliciet gewag zou moeten worden gemaakt van het afgeleide karakter van dat optreden, vindt geen steun in het recht.
ad c) Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester – en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt – de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken. Bovendien stelt het hof vast dat de betrokken politieambtenaar bij zijn optreden tot beëindiging van de betoging, zoals hierboven beschreven, op evenwichtige wijze te werk is gegaan. Het hof vermag dan ook niet in te zien dat het gegeven bevel niet in overeenstemming zou zijn met de door de verdachte in stellige stelling gebrachte wettelijke, grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften.
Het verweer wordt derhalve in alle onderdelen verworpen."

4.5. (...)

4.6. De wetsgeschiedenis houdt ten aanzien van art. 6 (het huidige art. 7) Wom onder meer het volgende in:
"In dit artikel worden de gevallen genoemd waarin door of vanwege de burgemeester opdracht kan worden gegeven, de manifestatie terstond te beëindigen en uiteen te gaan.
De onder a en b genoemde gevallen betreffen situaties, waarin de organisator, dan wel de deelnemers de hun met het oog op een goede gang van zaken opgelegde beperkingen schaden: de vereiste kennis-

geving of vergunningaanvrage is niet gedaan, de manifestatie is verboden, de vergunning is geweigerd, of er wordt in strijd gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing.
(...)
Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen. Er bestaat echter wel wezenlijk verschil in de wijze waarop deze belangen meewegen in de gevallen onder a en b enerzijds, onder c anderzijds. In de gevallen onder a en b gaat het steeds om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen. In het geval onder c gaat het om een nieuwe afweging welke in de plaats treedt van de eerder gemaakte afweging. Aan zo een heroverweging mogen navenant hogere eisen worden gesteld." (Kamerstukken II 1985-1986, 19 427, nr. 3, blz. 20-21)

4.7. In de hiervoor onder 4.4 weergegeven overwegingen van het Hof ligt als zijn oordeel besloten dat een betoging in de zin van de Wom reeds kan worden beëindigd op de enkele grond dat van die betoging in strijd met art. 4 Wom in verbinding met art. 10 APV 's-Gravenhage geen voorafgaande kennisgeving aan de burgemeester is gedaan. Dit oordeel geeft tegen de achtergrond van de hiervoor aangehaalde wetsgeschiedenis, geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting. Het samenstel van Wom en APV houdt in dat in de gemeente Den Haag ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden vóór de openbare aankondiging van een betoging schriftelijk daarvan aan de burgemeester moet worden kennis gegeven.
In dat stelsel past als sluitstuk dat bij het achterwege blijven van zo'n kennisgeving, de burgemeester gebruik mag maken van zijn bevoegdheid opdracht te geven de betoging terstond te beëindigen en uiteen te gaan. Daaraan doet niet af dat de burgemeester van het hanteren van die bevoegdheid kan afzien, indien de genoemde belangen zich daartegen niet verzetten.
In zoverre faalt het middel.

4.8. De bewezenverklaring behelst dat de verdachte "niet heeft voldaan aan een bevel of vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties". Uit de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen kan niet worden afgeleid dat het door de in de bewezenverklaring genoemde politieambtenaar gegeven bevel of de gedane vordering berust op art. 7, aanhef en onder a, Wom.
Voor zover het Hof in de hiervoor onder 4.4 weergegeven overwegingen als zijn oordeel tot uitdrukking heeft gebracht dat het door die politieambtenaar op de voet van art. 2 Politiewet 1993 gegeven bevel om aan de in art. 11 Wom bedoelde betoging een einde te maken, moet worden aangemerkt als een krachtens art. 7 Wom gedaan bevel, getuigt dit oordeel van een onjuiste rechtsopvatting.
Voor zover het Hof heeft geoordeeld dat de desbetreffende politieambtenaar bevoegd was om in opdracht van de burgemeester het in art. 7 Wom bedoelde bevel te geven, is dat oordeel zonder nadere motivering, die ontbreekt, niet begrijpelijk.
Indien het Hof in dat verband tot uitdrukking heeft willen brengen dat de in art. 7 Wom aan de burgemeester toegekende bevoegdheid om een betoging te beëindigen kan worden uitgeoefend door elke politieambtenaar ook als deze daartoe geen opdracht heeft gekregen van de burgemeester, heeft het Hof blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting.
Voor zover het middel daarover klaagt is het gegrond.'

NOOT

1. Deze uitspraak vraagt om verschillende redenen de aandacht. Allereerst zijn er betrekkelijk weinig arresten waarin de Hoge Raad de kans krijgt zich uit te spreken over principiële aspecten van het demonstratierecht. Ze zijn op de vingers van één hand te tellen. Een van de laatste uitspraken dateert al weer van de jaren tachtig toen demonstranten de APV van de gemeente Helden overtraden door zonder vergunning te demonstreren. Tevergeefs beriepen appellanten zich toen op de dikke Van Dale. Het betoog dat hun ludieke actie geen optocht of demonstratie zou zijn in de zin van de APV, maar 'een tentoonstelling' waarbij zij 'iets hadden te zeggen en te brengen', vond in de ogen van de Hoge Raad echter geen genade.[1] In de jaren zeventig probeerden betogers op een vergelijkbare manier hun straf te ontlopen, maar toen met een kwantitatief argument: hun openbare samenkomst kon naar hun mening onmogelijk als een (vergunningsplichtige) demonstratie worden aangemerkt, daarvoor zou een veel groter gezelschap dan een groepje van acht personen zijn vereist. De Hoge Raad oordeelde echter dat als acht mensen, gewapend met sandwichborden zich in de openbaarheid ophouden en daar vlugschriften aan voorbijgangers uitreiken, dit handelen naar algemeen spraakgebruik kan worden aangeduid als een demonstratie.[2] Een derde vrij wezenlijke standpuntbepaling van de Hoge Raad vond plaats in de twee zogenaamde *Vietnam*-arresten van 1967. Hierin kwam vast te staan dat een demonstratieve optocht niet valt onder de bescherming van de vrijheid van drukpers van art. 7 Gw. Een demonstrant kan echter wel een beroep doen op dit grondrecht als het gaat om de inhoud van de door hem meegevoerde leuzen op sandwichborden.[3]

Het hier te bespreken arrest is in feite de eerste principiële uitspraak van de cassatierechter over het in 1988 in werking getreden art. 9 Grondwet alsmede over het in de Wet openbare manifestaties nader uitgewerkte recht tot betoging. De meest wezenlijke kwestie in deze zaak betreft de omvang van de bestuurlijke vrijheid van de burgemeester om tegen onaangemelde demonstraties op te treden. De kennisgevingsplicht wordt bij relatief kleinschalige acties nogal eens achterwege gelaten. Een veelvoorkomende reactie is dan dat dergelijke demonstraties worden ontbonden. Zo is in Den Haag tegen 68 van de 78 demonstraties in de periode 2000-2005 door de politie opgetreden, aldus een recent onderzoeksrapport.[4] Het merendeel van dit politieoptreden zou terug te voeren zijn op niet-naleving van de kennisgevingsplicht.

2. In de meeste westerse democratieën bestaan regels waarin betogingen worden onderworpen aan ofwel een voorafgaande vergunningsplicht ofwel een kennisgevingsplicht. In Nederland was tot 1988 een vergunningsplicht gebruikelijk. Verreweg de meeste APV's eisten een vergunning voor optochten en betogingen. Het negeren van die eis leidde – zoals we hierboven al zagen – ook daadwerkelijk tot strafrechtelijke veroordelingen.[5] Deze praktijk was gedurende lange tijd niet of nauwelijks aan kritiek onderhevig: betogingen konden tot 1983 niet bogen

1 HR 17 februari 1981, *NJ* 1981, 299, m.nt. Th.W.v.V.
2 HR 11 mei 1976, *NJ* 1976, 540.
3 HR 30 mei 1967, *NJ* 1968, nrs. 5 resp. 4.
4 *Ruimte voor het recht*, van Buro Jansen & Janssen, Amsterdam 2006 (www.burojansen.nl).
5 Zie verder over de gemeentelijke regelingen H.K. ter Brake, *Het strafrecht van de gemeente*, Arnhem: Gouda Quint 1986.

op een bijzondere constitutionele status. Pas toen demonstreren geleidelijk aan meer als recht dan als gunst beschouwd ging worden, kwam hierin een kentering. Het idee dat burgers van te voren aan de overheid om toestemming moeten vragen om in collectief verband hun mening te mogen uiten, werd niet langer als vanzelfsprekend ervaren. Een aantal gemeenten – waaronder Amsterdam op initiatief van het toenmalige raadslid Van Thijn – stapte over op een kennisgevingstelsel.[6]

Logische stap in deze ontwikkeling van gunst naar recht is de grondwettelijke erkenning in 1983 van de demonstratievrijheid als grondrecht. Gelet op de gevolgde grondwettelijke beperkingensystematiek betekent dit wel dat beperkingen van het grondrecht voortaan moeten berusten op een specifieke formeel-wettelijke basis. Tijdens de totstandkoming van deze wettelijke regeling – de Wom – heeft de wetgever ervoor gekozen definitief te breken met het vergunningstelsel.[7] Hierbij moet overigens worden opgemerkt dat het verschil tussen beide systemen voor een belangrijk deel symbolisch is, speciaal als er zulke strikte eisen worden gesteld aan de kennisgevingsplicht als in Den Haag. In een vergunningstelsel kan de burgemeester een vergunning weigeren bij dreigende ordeverstoringen, in een kennisgevingstelsel kan onder die omstandigheden een verbod worden opgelegd (art. 5 Wom).[8] In de beleving van betogers is er vermoedelijk weinig verschil en dat geldt evenzeer voor de wetshandhavers. Vandaar ook dat de agenten in deze zaak vragen of de demonstranten over een vergunning beschikken.

3. Sinds de inwerkingtreding van de Wet openbare manifestaties vigeren in de meeste gemeenten ofwel de modelverordening zoals ontwikkeld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), ofwel een door henzelf inhoud gegeven manifestatieverordening. De Haagse verordening bepaalt dat een manifestatie tenminste 4 x 24 uur vóór het daadwerkelijk plaatsvinden bij de burgemeester moet worden aangemeld. Die termijn kan door de burgemeester worden bekort, indien de aard of omvang van de manifestatie zulks rechtvaardigt (art. 10 APV). Een dergelijke eis is vrij rigide. De Amsterdamse verordening bijvoorbeeld kent een aanmerkelijk kortere termijn van slechts 24 uur voor aanvang van de betoging. Ook in verordeningen van andere gemeenten is de termijn doorgaans niet langer dan 48 uur. Als reden voor dit verschil voert het Haagse bestuur onder andere de specifieke positie van de stad aan: residentie, parlementsgebouwen, ambassades en internationale (gerechts)gebouwen. Die omstandigheden lokken zo'n 350 demonstraties per jaar uit. Een tweede reden is dat het Haagse lokale bestuur ruim de gelegenheid wil creëren voor overleg over eventuele voorwaarden of om – bij een voorgenomen verbod – de demonstranten te horen.[9] Gelet op het feit dat verreweg het grootste deel van de manifestaties een tamelijk kleinschalig karakter draagt, kan men zich afvragen

6 Voor een beschrijving van deze ontwikkeling verwijzen we naar J.A. Peters, *Het primaat van de vrijheid van meningsuiting* (diss. Leiden), Nijmegen: Ars Aequi Libri 1981, p. 130.

7 Volgens art. 4 Wom stelt de gemeenteraad bij verordening regels vast met betrekking tot de gevallen waarin voor vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen een voorafgaande kennisgeving vereist is. In het oorspronkelijke ontwerp was overigens nog wel een keuzevrijheid voor gemeenten opgenomen

8 In de veronderstelling dat minder vergaande middelen (zoals het opleggen van beperkende voorschriften) onvoldoende soelaas bieden.

9 *Ruimte voor het recht*, *supra* noot 4, p. 22.

of deze voorwaarde niet al te streng is. Kleinschalige manifestaties worden in andere landen nog wel eens uitgezonderd. Zelfs in een jonge democratie als Armenië bestaat bijvoorbeeld slechts een voorafgaande kennisgevingsplicht voor demonstraties van boven de honderd deelnemers.[10] Den Haag heeft ook zelf in het verleden anders gehandeld. Tot 1982 werd als beleidslijn gehanteerd niet aangemelde betogingen zo mogelijk te legaliseren door ter plekke de formaliteiten te laten vervullen. Die houding staat in schril contrast met de huidige attitude volgens welke niet-aangemelde demonstraties gedwongen worden beëindigd en tegen de deelnemers verbaal wordt opgemaakt op grond van art. 11 Wom.

4. De Wom blinkt niet uit in helderheid waar het gaat om de beleids- of beoordelingsvrijheid die burgemeester op grond van de wet heeft. Art. 2 Wom bepaalt dat de bevoegdheden ter beperking van het recht tot betoging (op openbare plaatsen) slechts kunnen worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. De wet herhaalt hiermee de doelcriteria van art. 9 lid 2 Gw. Art. 5 en art. 7 Wom bepalen evenwel dat de burgemeester een manifestatie mag verbieden dan wel beëindigen onder meer indien de vereiste kennisgeving niet tijdig is gedaan. Is de opsomming van de genoemde doelcriteria hier dan zonder betekenis?[11] Nee, dat niet, maar om dat in te zien is een tamelijke gekunstelde redenering nodig. Volgens de regering in de memorie van toelichting bij de Wom gaat het bij overtreding van de kennisgevingsplicht 'om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen'. Het is met een verwijzing naar deze passage dat de Hoge Raad (evenals het Hof) tot de conclusie komt dat een betoging kan worden ontbonden op de enkele grond van niet-aanmelding. De cassatierechter ziet de ontbindings-

10 Aldus het *Report of the roundtable on legislation regulating or affecting the freedom of assembly in Armenia, Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine*, OSCE/ODIHR, 30 mei 2006.

11 De relevante bepalingen uit paragraaf II (Bepalingen voor openbare plaatsen) luiden als volgt:
Artikel 2
De bij of krachtens de bepalingen uit deze paragraaf aan overheidsorganen gegeven bevoegdheden tot beperking van het recht tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging en het recht tot vergadering en betoging, kunnen slechts worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.
Artikel 5
1. De burgemeester kan naar aanleiding van een kennisgeving voorschriften en beperkingen stellen of een verbod geven.
2. Een verbod kan slechts worden gegeven indien:
a. de vereiste kennisgeving niet tijdig is gedaan;
b. de vereiste gegevens niet tijdig zijn verstrekt;
c. een van de in artikel 2 genoemde belangen dat vordert.
Artikel 7
De burgemeester kan aan degenen die een samenkomst tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging, vergadering of betoging houden of daaraan deelnemen opdracht geven deze terstond te beëindigen en uiteen te gaan, indien:
a. de vereiste kennisgeving niet is gedaan, of een verbod is gegeven;
b. in strijd wordt gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing;
c. een van de in artikel 2 genoemde belangen dat vordert.

bevoegdheid als sluitstuk van het kennisgevingstelsel. De Hoge Raad deelt verder de opvatting van het Hof (en de AG) dat 'de plicht tot kennisgeving geen beperking inhoudt van de uitoefening van het recht tot vergadering en betoging en dat genoemde bepaling derhalve de bij de art. 9 lid 2 Gw en art. 2 Wom gegeven begrenzing niet te buiten gaat'. Als regel vormt de kennisgevingsplicht inderdaad geen onoverkomelijke barrière, maar een beperking van het grondrecht is het zeker. Zonder aan deze formaliteit te voldoen maken betogers zich schuldig aan een strafbaar feit en kan tegen de betoging dwingend worden opgetreden. Voor een spontane of kort van te voren georganiseerde betoging fungeert dit vereiste onweerlegbaar als een substantiële hindernis bij de uitoefening van het grondrecht. Dat geldt te meer in de gemeente Den Haag met haar relatief lange aanmeldingstermijn van 4 x 24 uren.

5. Meer wezenlijk is de uitleg van de Hoge Raad van art. 2 en art. 7 Wom waar het gaat om de bevoegdheid van de burgemeester om op te treden tegen niet-nakoming van de kennisgevingsplicht. De gevolgde redenering kan ons niet overtuigen – ook al geeft de memorie van toelichting bij de Wom zelf wellicht aanleiding op die manier te redeneren. Een gedwongen beëindiging van een betoging die geen enkele overlast veroorzaakt, dat wil zeggen niet gepaard gaat met wanordelijkheden, noch met problemen in de sfeer van het verkeer of de gezondheid, is een onevenredig zwaar middel als sanctie op niet-nakoming van de kennisgevingsplicht. Het staat op gespannen voet met de plicht van het bestuur ex art. 3:4 Awb om steeds rekening te houden met de individuele belangen van de demonstranten bij uitoefening van het recht tot betoging.[12] Die verplichting wordt niet weggenomen met de in art. 7 Wom gegeven bevoegdheid om een betoging te ontbinden wanneer de vereiste kennisgeving niet heeft plaatsgevonden. Wel is het zo dat bij een niet (tijdig) aangemelde betoging een gedwongen beëindiging eerder in beeld komt dan bij een wel (tijdig) aangemelde betoging. Op die laatste manifestatie heeft de burgemeester zich immers goed kunnen prepareren door bijvoorbeeld te zorgen voor de juiste hoeveelheid politie. Het risico van een gedwongen beëindiging roepen demonstranten echter over zich zelf af wanneer zij nalaten om de burgemeester tijdig te informeren. Op die manier laten de bepalingen van art. 2 en art. 7 Wom in onderling verband zich zinvol uitleggen.

6. Ook vanuit verdragsrechtelijk perspectief zijn er bezwaren aan te voeren tegen de redenering van de Hoge Raad. Indien er geen sprake is van concrete (dreigende) overlast dient ernstig betwijfeld te worden of een beëindiging van een manifestatie noodzakelijk is ter beperking

12 Voor de uitoefening van grondrechten komt aan het proportionaliteitsvereiste naar onze mening ook een bijzondere betekenis aan toe, vergelijkbaar met het zgn. *Übermassverbot* in Duitsland waarvan A. Logemann stelt: 'Das häufig auch als "Übermassverbot" bezeichnete Prinzip kann als wichtiges Kriterium des in Deutschland geltenden Verwaltungsrecht sowie des deutschen Verfassungsrechts gesehen werden. Zunächts nur im Polizeirecht beheimatet, hat er sich mittlerweile zu einem allgemeinen Rechtsgrundsatz entwickelt, der in gleicher Weise von Legislative, Exekutive und Judikative zu beachten ist.' (*Grenzen der Menschenrechte in democratische Gesellschaften*, Schriftenreihe Europäisches Verfassungsrecht Band 18, Baden-Baden 2004, p. 193). In de hierna nog te noemen *Guidelines on Freedom of Assembly* is dit principe terug te vinden in het derde van de 'Five General Guiding Principles' dat luidt: 'Any restrictions imposed on freedom of assembly must be proportional. The least intrusive means of achieving the legitimate objective being pursued by the authorities should always be given preference. The dispersal of assemblies may only be a measure of last resort.' (p. 6)

van het door art. 10 en 11 EVRM beschermde recht tot betoging. Een *pressing social need* laat zich in het onderhavige geval van een in omvang bescheiden betoging die verder rustig verloopt niet construeren.[13] Een verdragsconforme interpretatie van de Wom dwingt tot de aanname dat er meer aan de hand moet zijn dan het niet melden van de manifestatie.[14]

7. Dat een andere benadering goed mogelijk is illustreert de rechtsontwikkeling in Duitsland. Daar is het demonstratierecht beschermd door art. 8 Grundgesetz en uitgewerkt in een formele wet van 1953: *Gesetz über Versammlungen und Aufzüge*. Paragraaf 14 van deze wet verplicht organisatoren om een betoging minimaal 48 uur van te voren aan te melden (een termijn die dus twee dagen korter is dan die in de Haagse APV). Evenals de Wom bevat ook de Duitse regeling een bevoegdheid tot ontbinding van een betoging indien die niet is aangemeld. Met die verplichting wordt echter aanmerkelijk soepeler omgegaan dan hier te lande. In 1985 maakt het *Bundesverfassungsgericht* met behulp van grondwetsconforme interpretatie al een uitzondering voor de zogenaamde spontane manifestatie. In 1991 komt daar de zeer kort van te voren georganiseerde betoging nog bij: ook die mag niet ontbonden worden vanwege de enkele grond dat zij niet is aangemeld. Vanwege het principiële belang van deze jurisprudentie geven we het redengevende citaat weer:

> 'Die Anmeldepflicht erstreckt sich nach seinem Wortlaut unterschiedslos auf sämtliche Versammlungen unter freiem Himmel. Das kann jedoch, wie das Bundesverfassungsgericht schon früher festgestellt hat, nicht für Spontanversammlungen gelten. Darunter sind Versammlungen zu verstehen, die sich aus einem momentanen Anlaß ungeplant und ohne Veranstalter entwickeln. Eine Anmeldung ist hier aus tatsächlichen Gründen unmöglich. Ein Beharren auf der Anmeldepflicht des § 14 VersG müßte folglich zur generellen Unzulässigkeit von Spontanversammlungen führen. Das wäre mit dem Grundrecht der Versammlungsfreiheit nicht vereinbar (vgl. BVerfG, a.a.O., S. 350 f.). Dagegen ist bisher nicht entschieden worden, wie es sich mit sogenannten Eilversammlungen verhält. Darunter werden Versammlungen verstanden, die im Unterschied zu Spontanversammlungen zwar geplant sind und einen Veranstalter haben, aber ohne Gefährdung des Demonstrationszwecks nicht unter Einhaltung der Frist des § 14 VersG angemeldet werden können. Würde gleichwohl auf der in § 14 VersG vorgeschriebenen Frist beharrt, so hätte das zur Folge, daß auch Eilversammlungen von vornherein unzulässig wären. Dieses Ergebnis wäre aber gleichfalls mit dem Grundrecht auf Versammlungsfreiheit unvereinbar. Anders als bei Spontanversammlungen ist bei Eilversammlungen allerdings nicht die Anmeldung überhaupt, sondern lediglich die Fristwahrung unmöglich. Daher bedarf es hier keines Verzichts auf die Anmeldung, sondern nur einer der Eigenart der Versammlung Rechnung tragenden Verkürzung der Anmeldefrist. Eilversammlungen sind bei verfassungskonformer Interpretation von § 14 VersG folglich anzumelden, sobald die Möglichkeit dazu besteht. Regelmäßig wird das etwa zeitgleich mit dem Entschluß, eine Versammlung zu veranstalten, spätestens mit dessen Bekanntgabe der Fall sein.'[15]

13 Zie voor de strenge eisen die Straatsburg aan de *pressing social need* stelt EHRM 2 oktober 2001, *Stankov en de Verenigde Macedonische Organisatie Ilinden t. Bulgarije*, geannoteerd door Vincent de Graaf in *NJCM-Bulletin* 2002, p. 414-428.

14 In vergelijkbare zin stelde A-G Vellinga in zijn conclusie: 'Gezien de zware eisen die het EHRM hier stelt aan een inbreuk op de betogingsvrijheid zal de enkele omstandigheid dat van het houden van een betoging niet voorafgaand kennis is gegeven doorgaans niet zonder meer toereikend zijn om een inbreuk op art. 10 EVRM te rechtvaardigen. Ook daarom vergt aanwending van de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid nadere afweging en onderbouwing aan de hand van de in art. 10 lid 2 EVRM gegeven criteria'.

15 Uitspraak van 23 oktober 1991, *BVerGE* 85, 69.

Van noties als deze blijkt in de Nederlandse jurisprudentie tot nu toe weinig of niets, hoewel in de literatuur wel voor een meer gedifferentieerde benadering is gepleit.[16]

8. Vermeldenswaardig is dat er tegenwoordig internationaal volop aandacht bestaat voor een goede regulering van het recht van vergadering en betoging. In oktober 2006 spraken vertegenwoordigers van een groot aantal landen en maatschappelijke organisaties uit Europa en Noord-Amerika in Warschau over *Guidelines on Freedom of Assembly*. Deze richtlijnen in wording beogen houvast te geven bij het opstellen van wetgeving op dit terrein. Zij zijn ontworpen door een expertgroep onder auspiciën van de *Office of Democratic Institutions and Human Rights* van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking (OVSE). Blijkt er over de mogelijke inhoud van wetgeving (mate van detaillering, problematiek van tegenbetogingen) enig verschil van inzicht te bestaan, dat geldt niet of nauwelijks over de in de richtlijnen voorgestane gedifferentieerde benadering van spontane manifestaties: 'The law should explicitly provide for an exception from the requirement of advance notice where giving advance notice is impracticable. Even where no reasonable grounds for the failure to give advance notice are present, the authorities should still protect and facilitate any spontaneous assembly so long as it is peaceful in nature. The organizers who ignored or refused to comply with valid advance notice requirements may be subsequently prosecuted'.[17] Overduidelijk pleiten deze richtlijnen voor een wat mildere aanpak van manifestaties die niet zijn aangemeld.

9. Tot slot aandacht voor de mandateringskwestie. Wie is eigenlijk bevoegd om de stopzetting van een betoging te gelasten? Uit de bewijsmiddelen blijkt niet dat de politie de opdracht van de burgemeester had. Maar volgens het hof was dat ook niet nodig. De bevoegdheid van de politie om namens de burgemeester op te treden zou aan geen twijfel onderhevig zijn, nu duidelijk is dat het samenstel van bevoegdheden van art. 2 Politiewet en art. 172, lid 2 Gemeentewet de basis hebben gevormd. De Hoge Raad deelt deze visie – ons inziens terecht – niet; een bevel van een politieambtenaar krachtens art. 2 Politiewet 1993 inhoudende de opdracht om een einde te maken aan een niet-aangemelde betoging kan niet worden aangemerkt als een krachtens art. 7 Wom gedaan bevel. Evenzeer onjuist is het volgens de Hoge Raad aan te nemen dat een politieambtenaar de in art. 7 Wom aan de burgemeester toegekende beëindigingsbevoegdheid kan uitoefenen ook als hij hiertoe geen opdracht heeft gekregen van de burgemeester. Dit lijkt ons ook vanzelfsprekend. De constructie van het Hof zou tot het onwenselijke resultaat leiden dat politieagenten feitelijk zelfstandig kunnen beslissen over de toelaatbaarheid van (niet-aangemelde) demonstraties met dezelfde beoordelingsmarge als de burgemeester zelf. Daarmee zouden de waarborgen die zijn gelegen in de expliciete toekenning van de bevoegdheid aan de burgemeester zinledig zijn.

16 We verwijzen naar W.N. Ferdinandusse, 'De strafbaarheid van een grondrecht, de Wet openbare manifestaties en het grondwettelijk karakter van de betoging', *NJB* 2001, p. 615-619 en A.E. Schilder, 'De spontane manifestatie, een vergelijking tussen de concept-Wet openbare manifestaties en het Westduitse recht', *NJCM-Bulletin* 1985, p. 527 e.v.

17 We citeren uit de zgn. Final Draft (p. 6) die eind februari is rondgestuurd aan de deelnemers van de genoemde conferentie. Tijdens het verschijnen van dit Bulletin zal de definitieve tekst naar verwachting zijn vastgesteld.

Opvallend is dat het Hof voorbij gaat aan het specifieke mandaatverbod in art. 177 lid 2 Gemeentewet, alsmede de algemene regeling over mandaat in art. 10:3 Awb (en de parlementaire geschiedenis daarbij) waarin de aard van de bevoegdheid (mede) bepalend is voor de geoorloofdheid van mandatering. Uit de toelichting bij deze regeling en (al eerdere) jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak blijkt dat een afdoeningmandaat door de politie bij handhaving van de openbare orde niet zonder verdere instructies toelaatbaar is wanneer er een grondrecht in het geding is. Zo heeft de Afdeling in het verleden terecht een einde gemaakte aan de praktijk dat de politie in Amsterdam feitelijk op eigen gezag, maar formeel namens de burgemeester straatverboden oplegt aan drugsverslaafden.[18]

In deze zaak is van geen enkele vorm van mandatering gebleken, maar daar is in de procedure bij de rechtbank en het Hof kennelijk ook niet naar gevraagd. Het Haagse Hof waarnaar is terugverwezen, dient dit nu nader te onderzoeken. De uitkomst van dat onderzoek is bij het schrijven van deze noot nog niet bekend.

18 Vz ABRS 31 juli 1989, *AB* 1990, 315 m.nt. JHvdV. Zie hierover ook de annotatie van H.Ph.J.A.M. Hennekens in *Gst.* 6887 en zijn artikel in ditzelfde nummer 'De burgemeester en de sanctionerende politie'. Zie verder over de toelaatbaarheid van mandatering: J.W Severijnen, p. 25-26, *Praktijkdossiers Algemene wet bestuursrecht*, Deventer: Kluwer, 2003, alsook H.E. Bröring, 'Mandaat en delegatie in de gemeentelijke praktijk. Bevoegdheidsvragen tegen het decor van rechtstatelijke en pragmatische keuzes', *Gst.* nr. 7190, 23 aug. 2003, p. 421-431.

Politie Haaglanden behandelt betogers als kleuters

23 Dec 2004

Op 10 december vond er een grote dierenrechten demonstratie plaats van Delft naar Rijswijk. Tussen deze steden bevinden zich het TNO en het BPRC, bedrijven die bekend staan om hun grootschalige bedrijvigheid in dierproeven. De politie voerde een repressief beleid.

Betogers tegenover het BPRC in Rijswijk

Overhandiging van het bloederige knuffelkonijn aan TNO

HET MANAGEMENT van TNO kreeg een bloederig knuffelkonijn aangeboden, welke plechtig in ontvangst werd genomen. De naar schatting 150 demonstranten hadden zich ondertussen achter de hekken geschaard en keken toe. De demonstratie werd georganiseerd door Een Dier Een Vriend (EDEV) met de doelstelling zo breed mogelijk te mobiliseren.

„Hoewel we militante acties niet afkeuren, handelen wij uitsluitend op legale en vreedzame wijze. Ik denk dat er op dit vlak veel te behalen valt", zegt woordvoerder Arnoud van EDEV. Kennelijk is ook de overheid zich hiervan bewust. Vreedzame dierenrechten demonstraties gaan in de regel gepaard met een overmacht aan politie, zwaailichten en busjes.

IN EEN RAPPORT van de Koninklijke Landelijke Politie Diensten staat een pleidooi om dierenrechtenactivisten zo hard mogelijk aan te pakken binnen de wettelijke kaders. Ook legale demonstraties zijn volgens dit rapport niet wenselijk en moeten worden gefrustreerd.

Een niet onbelangrijk detail is dat ook de koninklijke familie tijdens de demonstratie aanwezig was in Delft, zij het voor een andere optocht. De begrafenis van Bernhard, welke een dag later plaatsvond, heeft EDEV veel moeilijkheden bezorgd met de aanvraag van de vergunning. De demonstratie kon alleen doorgang vinden onder strenge voorwaarden en regels.

De manier waarop deze regels in de praktijk werden toegepast, bracht op sommige momenten alom verbazing en onrust teweeg. Het begon op de verzamelplaats bij het treinstation in Delft-Zuid, toen een spreker van EDEV onderbroken werd door een agent met de mededeling dat hij op moest schieten met zijn verhaal. De spreker, enkele minuten aan het woord, staakte zijn betoog „om moeilijkheden te voorkomen."

ONDERWEG richting het proefdiercentrum BPRC aan de Kleiweg in Rijswijk liep een demonstrant op de stoep in plaats van op straat. Ook dit werd niet toegestaan, evenals het meisje welke zich „te buiten" ging aan een plantsoentje. Het zijn incidenten, maar desondanks zette het voor veel demonstranten wel de toon.

Nadat ondergetekende gedurende de betoging zelf even in een busje de tijden van het openbaar vervoer wilde bekijken, sprake een zenuwachtige politievrouw mij hierop aan. Ik moest me zo snel mogelijk weer aansluiten bij de rest van de stoet. Hoewel de demonstratie vreedzaam verliep en er weinig bijzondere dingen aan de hand waren, gaf het politieoptreden toch een beklemmend gevoel. Uiteindelijk naderden we het open gebied tussen Delft en Rijswijk, waar grote vuurfakkels werden uitgedeeld. Terwijl de mensen geduldig wachtten, kreeg een van de demonstranten een boete voor wildplassen. (ook al deed een agent verderop precies hetzelfde)

De route eindigde bij het BPRC waar de mensen hun laatste laagprotest lieten horen waarna men huiswaarts keerde, op één demonstrant na. Zij werd na afloop gearresteerd en zal zich op 7 april moeten verantwoorden tegenover de politierechter omdat ze niet voldeed aan het bevel van een agent. „ Alleen maar omdat ik bij temperaturen van rond het vriespunt en met een verkoudheid mijn sjaal niet ver genoeg naar beneden hield", schrijft ze later op de actiewebsite Indymedia.nl.

DEMONSTRANTEN worden vaker gewezen op het feit dat ze hun gezicht niet mogen bedekken. Dat iemand na afloop van een legale demonstratie aangesproken wordt op het dragen van een sjaal, is echter ongebruikelijk en dient geen enkele functie. Dat EDEV geen arrestantenteam achter de hand heeft gehouden voor dit soort incidenten, wekte bij menig activist verbazing.

Ook EDEV zelf blijkt achteraf niet te spreken over het politie-optreden. Arnoud: „Het gaat niet alleen om grote voorvallen zoals de directe aantasting van de vrijheid van meningsuiting, maar ook om kleinere incidenten. Ik denk dat Politie Haaglanden een beleid uitvoert dat juridisch aanvechtbaar is, maar wij moeten ons hier vooralsnog verder in verdiepen."

De arrestante is sceptisch betreffende het aanspannen van een procedure tegen Politie Haaglanden. „Klachten worden niet serieus afgehandeld. Zelfs al word je in het gelijk gesteld, dan nog verandert er weinig. Behalve dan dat je last krijgt van persoonlijke rancunes tegenover de agenten tegen wie je een klacht hebt ingediend." (Irene)

Sagittarius

Van: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
Aan: <coordinatiegroep@ddh.nl>
CC: "Nico Steijnen" <sagitar@hetnet.nl>; "Erik Hummels"
Verzonden: donderdag 1 december 2005 13:46
Onderwerp: rechtszaak pamfletactie bij Tweede Kamer op 25 juni 2003

Beste mensen,

Justitiële molens draaien langzaam. Er is nog geen eind gekomen aan de rechtsstrijd inzake de vrijheid van meningsuiting of betogingsvrijheid die zijn aanvang vond in mijn aanhouding op 25 juni 2003, toen ik weigerde te stoppen met het uitdelen van pamfletten bij de Tweede Kamer inzake de Nederlandse deelname aan de bezetting van Irak. Maar wellicht dat nu spoedig toch een positief einde komt aan de zaak, want in de planning zit dat de Hoge Raad op 3 januari 2006 een uitspraak zal doen in het cassatie beroep.

Er lijkt zich een aantal punten nu duidelijk af te tekenen. Dit naar aanleiding van het advies van het Openbaar Ministerie bij de Hoge Raad over deze strafzaak (formeel "conclusie van de procureur-generaal bij de Hoge Raad"). Conclusies worden vaak gevolgd door de Hoge Raad. In zijn conclusie komt de procureur-generaal op twee gronden tot de aanbeveling mijn veroordeling door het gerechtshof te Den Haag te vernietigen. Eén van die gronden is zelfs ambtshalve, want het betreft een aangelegenheid die ik in de cassatiemiddelen niet meer had aangevoerd.

Van belang is het volgende.

1. Ten eerste denk ik dat we de stellingname "we deelden slechts pamfletten uit en hadden eenzelfde T-shirt met tekstopdruk aan, zodat er geen sprake was van een betoging / openbare manifestatie" niet staande kunnen houden. De procureur-generaal kwam met een uitspraak van de Hoge Raad, weliswaar van voor de inwerkingtreding van de Wet openbare manifestaties maar kennelijk wel relevant, waarin het dragen van eenzelfde T-shirt met tekstopdruk en het uitdelen van pamfletten werd aangemerkt als betoging (HR 17 februari 1981, NJ 1981, 299). Dat arrest had ik niet in mijn beschouwingen betrokken.

2. Ten tweede, en dit is een zaak van groot belang voor activisten, concludeert de procureur-generaal dat het bevel om de betoging te ontbinden niet uitsluitend kan worden gebaseerd op de omstandigheid dat de betoging niet is aangemeld. Er moet duidelijk sprake zijn van een bedreiging van de volksgezondheid, van de veiligheid van het verkeer of van de openbare orde. De rechtbank en het gerechtshof waren aan dat vereiste willens en wetens voorbijgegaan, want ik had hen daarop uitdrukkelijk gewezen in mijn pleidooien. In cassatie lijk ik nu gelijk te krijgen.

3. Ten derde, en ook dit zou een belangrijke winst opleveren voor activisten, concludeert de procureur-generaal dat de beslissing om een demonstratie te ontbinden niet kan worden gedelegeerd of gemandateerd aan de politie. Voor het gerechtshof had ik betoogd dat de politie niet bevoegd was, maar in cassatie had ik dit punt niet meer opgevoerd omdat ik dacht dat dit niet van principieel belang was. De procureur-generaal denkt daar heel anders over en betoogt dat het hierbij gaat om zo zwaarwegende beslissingen dat deze op politiek niveau moeten worden genomen. Als de Hoge Raad daarmee instemt, is dat ook een behoorlijke terugdringing van het willekeurige optreden door de politie.

Ook op een aantal andere punten had ik geconcludeerd tot cassatie, maar daarin wordt ik door de procureur-generaal niet gevolgd. Daar valt nog wel het een en ander over op te merken, ook in principiële zin wat betreft het strafrecht in het algemeen. Omdat die punten evenwel niet leiden tot beantwoording van vragen met betrekking tot de redenen op grond waarvan een betoging mag worden ontbonden en wie daartoe mag besluiten, heb ik er evenwel van afgezien om nog te reageren op de conclusie van de procureur-generaal. Ik heb liever een cassatie op grond van principiële overwegingen ten aanzien van betogingen, dan ten aanzien van zuiverheid van redeneringen op andere punten.

Ik zal jullie zo spoedig mogelijk over de definitieve afloop informeren.

Vriendelijke groeten,

Meindert

Cassatieberoep

rolnummer 2200126404
parketnummer 0905215603
datum uitspraak 10 mei 2004
tegenspraak

GERECHTSHOF TE 'S-GRAVENHAGE
meervoudige kamer voor strafzaken

ARREST

gewezen op het hoger beroep tegen het vonnis van de politierechter in de rechtbank te 's-Gravenhage van 21 oktober 2003 in de strafzaak tegen de verdachte:

Meindert Jan Frans STELLING,
geboren te Haren op 6 juni 1948,
adres: Stationsstraat 21 C te Alphen aan den Rijn.

1. Onderzoek van de zaak

Dit arrest is gewezen naar aanleiding van het onderzoek op de terechtzitting in eerste aanleg en het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep van dit hof van 26 april 2004.

2. Tenlastelegging

Aan de verdachte is tenlastegelegd hetgeen vermeld staat in de inleidende dagvaarding, waarvan een kopie in dit arrest is gevoegd.

Arrondissementsparket te 's-Gravenhage
postbus 20302 postcode 2500 EH

FJHI

DAGVAARDING VAN VERDACHTE

(1)

Sector : 70
Parketnr : 09/052156-03
Volgnr :

Aan:

naam: Stelling
voornamen: Meidert Jan Frans

geboren op: 06 juni 1948 te Alphen aan den Rijn

wonende te: 2405 BL Alphen aan den Rijn
adres: Stationsstraat 21C

Hierbij dagvaard ik u om als verdachte te verschijnen op **dinsdag 07 oktober 2003, te 11.20 uur**, ter terechtzitting van de politierechter in het arrondissement **'s-Gravenhage, Prins Clauslaan 60**,
teneinde terecht te staan terzake van hetgeen hieronder is omschreven.

Ik verwijs naar de mededelingen onder 1 t/m 10 op het formulier dat met deze dagvaarding aan u is uitgereikt.

De officier van justitie,

Aan bovenbedoelde gedagvaarde persoon wordt tenlastegelegd dat

hij op of omstreeks **25 juni 2003** te **'s-Gravenhage** opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, **lid A van de Wet Openbare Manifestaties**, in elk geval krachtens enig wettelijk voorschrift gedaan door **C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden**, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar **hem** had bevolen, althans van **hem** had gevorderd **de demonstratie te stoppen en/of zich te verwijderen**, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering;
art 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht

3. Procesgang

In eerste aanleg is de verdachte ter zake van het tenlastegelegde veroordeeld tot een geldboete van honderdtien euro, subsidiair twee dagen hechtenis.

De verdachte heeft tegen het vonnis hoger beroep ingesteld.

4. Beoordeling van het vonnis

Het vonnis waarvan beroep kan niet in stand blijven omdat het hof zich daarmee niet verenigt.

5. Verweer van de verdachte

Verdachte heeft zich verweerd door te stellen -zakelijk weergegeven en voor zover hier van belang- dat hij dient te worden vrijgesproken van het hem tenlastegelegde, dan wel te worden ontslagen van rechtsvervolging, nu het aan hem gegeven bevel om met de demonstratie te stoppen een onwettig bevel was.

Aan zijn verweer heeft verdachte de navolgende stellingen ten grondslag gelegd.
a. De uitreiking van pamfletten op 25 juni 2003 is ten onrechte aangemerkt als een betoging die onder het bereik van de Wet openbare manifestaties (WOM) valt, zeker voor zover het ging om de individuele voortzetting door de verdachte van de uitreiking van pamfletten na de beëindiging van deze activiteiten door de overige leden van de groep na daartoe bekomen opdracht van de politie. Die activiteiten dienen te worden aangemerkt als een (in het verband van een of enkele klein(e) groepje(s)) gezamenlijke meningsuiting die onder de bescherming van artikel 7 van de Grondwet valt.
b. Ten onrechte is het bevel gebaseerd op de overweging dat voor de bedoelde activiteiten geen vergunning was verleend, nu de WOM geen vergunningvoorwaarde stelt. De eerste rechter heeft valsheid in geschrift gepleegd door het ontbreken van een kennisgeving aan het bevel ten grondslag te leggen.
c. De enkele omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving werd gedaan kan niet rechtvaardigen dat bevolen wordt de activiteiten te beëindigen, omdat zulks onverenigbaar is met artikel 9 van de Grondwet, artikel 2 WOM en de artikelen 10 en 11 van het EVRM.
d. Het bevel was tevens onwettig omdat niet tot uitdrukking werd gebracht dat dit bevel namens de burgemeester van 's-Gravenhage werd gegeven.

e. De Algemene Plaatselijke Verordening van 's-Gravenhage, die in artikel 10 voorschrijft dat van elke voorgenomen betoging een kennisgeving wordt gedaan, is onverbindend, omdat zij ook een betoging door een kleine groep bestrijkt waarbij de in artikel 9 Grondwet bedoelde belangen niet in het geding komen.

Het hof overweegt ten aanzien van het verweer als volgt.
Uit het dossier en uit het onderzoek ter terechtzitting, en mede op grond van de verklaringen van de verdachte, is het volgende genoegzaam komen vast te staan.

- Op 25 juni 2003 heeft verdachte zich tezamen met anderen (in totaal ongeveer 20 personen) opgehouden op de openbare weg, te weten het Plein, respectievelijk de Lange Poten te 's-Gravenhage, en pamfletten uitgedeeld bij ingang(en) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
- Verdachte en die andere personen waren allen gekleed in witte T-shirts, met tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land" overeenkomstig de strekking van de uitgedeelde pamfletten. Blijkens het proces-verbaal van aanhouding van de verdachte werd op het Plein bovendien een spandoek met daarop een soortgelijke tekst opgehangen.
- De woordvoerder van de groep personen heeft de politie desgevraagd meegedeeld dat zij tegen de oorlog in Irak waren en daarom aan het demonstreren waren.
- Van de bijeenkomst op het Plein/Lange Poten is niet vooraf een kennisgeving gedaan als bedoeld in artikel 7 in verbinding met de artikelen 2 en 4 van de WOM en als bedoeld in artikel 10 van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente 's-Gravenhage.
- De politie heeft de woordvoerder van de groep personen gevraagd de "demonstratie" binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat die tijd verstreken was en de "demonstratie" niet was ontbonden, is dat verzoek herhaald en kort daarop, toen de "demonstratie" nog niet was beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers gevorderd de "demonstratie" te stoppen.
- Verdachte heeft zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer, waarbij hij heeft uitgeroepen: "dan laat ik me aanhouden".

Hierop gelet overweegt het hof het navolgende.
ad a) Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de WOM hebben de manifestaties waarvoor deze wet een regeling geeft als "gemeenschappelijk kenmerk ... dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of

meer collectief verband" (TK 1985-1986, 19 427, nr 3 § 3, p. 8). Uit deze bewoordingen leidt het hof af dat een betoging weliswaar enige omvang zal moeten hebben wil zij als zodanig kunnen worden aangemerkt, maar dat ook (een) kleine groep(ering) wel degelijk onder het bereik van de WOM kan vallen. Bovendien is naar 's hofs oordeel het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats nog zo nauw verbonden met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen'. De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een spandoek op te hangen. Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale uiting van die gedachten aan te merken. Het optreden is daarom - ook in letterlijke zin - als 'betoging' aan te merken.
Anders dan de verdachte kennelijk meent biedt artikel 7, derde lid, van de Grondwet - reeds blijkens de bewoordingen "behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet" - geen vrijbrief om zijn gedachten of gevoelens steeds op de door hem beoogde wijze te uiten; van voorafgaand verlof (na inhoudelijke toetsing van de te uiten gedachten) is geen sprake geweest.
ad b) Aan de verdachte kan worden nagegeven dat de formulering in - onder meer - het proces-verbaal van aanhouding met betrekking tot de grondslag van het aanvankelijke verzoek en het latere bevel de demonstratie te beëindigen, 'omdat een vergunning ontbrak', juridisch minder nauwkeurig is geweest. Zulks doet er echter niet aan af dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen. Het hof acht het overigens bepaald ongepast van de -zich nadrukkelijk als juridisch geschoold presenterende- verdachte om de eerste rechter in dit verband van 'valsheid in geschrift' te betichten.
ad e) Het recht op betoging kan - overeenkomstig artikel 9, tweede lid, van de Grondwet en in overeenstemming met het bepaalde in artikel 10, tweede lid, van het EVRM - op grond van artikel 2 van de WOM onder meer worden beperkt "in het belang van het verkeer en ter voorkoming van wanordelijkheden", welk voorschrift ook geldt ten aanzien van de door de gemeenteraad, daartoe gehouden ingevolge artikel 4 van de WOM, vast te stellen regels met betrekking tot te verlangen voorafgaande kennisgevingen. De verdachte beklaagt zich erover dat de Haagse verordening in alle gevallen - en kennelijk dus ook indien de bedoelde belangen niet in het

geding zijn - een voorafgaande kennisgeving voorschrijft. Dienaangaande overweegt het hof het navolgende.
Door het voorschrift van voorafgaande kennisgeving wordt het recht op betoging op zichzelf op generlei wijze beperkt. Degene die een betoging voorneemt - ook indien de deelnemers beperkt in aantal zijn - vermag de mogelijke implicaties van zijn betoging voor de bedoelde te beschermen belangen niet te overzien, te meer niet omdat hij geen kennis draagt van eventuele, door anderen voorgenomen betogingen; het verschijnsel 'tegendemonstratie' is maar al te bekend. Bovendien moet worden vastgesteld dat in de gemeente 's-Gravenhage een keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen is gevestigd, die om uiteenlopende redenen object van (onder meer) demonstratieve acties kunnen worden en mede daarom aanspraak moeten kunnen maken op een zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente. Die gastvrijheid verstrekkende gemeente dient, wil zij haar taak naar behoren kunnen vervullen, om te beginnen goed zicht hebben op alle komende betogingen, ten einde onder meer te kunnen beoordelen of de noodzaak bestaat om het recht op betoging in het concrete geval te beperken en/of begeleidende openbare orde maatregelen te treffen. Het hof acht daarom het betrekkelijke voorschrift in de Algemene Plaatselijke Verordening geenszins in strijd met (de strekking van) het bepaalde in artikel 9 van de Grondwet.
ad d) De verantwoordelijkheid voor de bescherming van de openbare orde en - zoals in het geval van de gemeente 's-Gravenhage - de bedoelde publiekrechtelijke instellingen berust ingevolge artikel 172 van de Gemeentewet (GemW) bij de burgemeester die (in het bijzonder) tevens is belast met het toezicht op de openbare samenkomsten (art. 174 GemW). De burgemeester bedient zich daartoe van de politie (de complementaire verantwoordelijkheid van de politie is neergelegd in artikel 2 Politiewet 1993), onder meer indien het gaat om het beëindigen van overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, aldus artikel 172, tweede lid, GemW. Gelet op dit samenstel van wettelijke voorschriften lijdt de bevoegdheid van de politie om in het onderhavige geval namens de burgemeester op te treden, naar 's hofs oordeel geen twijfel. De stelling dat expliciet gewag zou moeten worden gemaakt van het afgeleide karakter van dat optreden, vindt geen steun in het recht.
ad c) Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige

en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken. Bovendien stelt het hof vast dat de betrokken politieambtenaar bij zijn optreden tot beëindiging van de betoging, zoals hierboven beschreven, op evenwichtige wijze te werk is gegaan. Het hof vermag dan ook niet in te zien dat het gegeven bevel niet in overeenstemming zou zijn met de door de verdachte in stellige stelling gebrachte wettelijke, grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften.
Het verweer wordt derhalve in alle onderdelen verworpen.

6. Bewezenverklaring

Het hof acht wettig en overtuigend bewezen dat de verdachte het tenlastegelegde heeft begaan op de wijze als is vermeld in de hierna ingevoegde bijlage die van dit arrest deel uitmaakt.

~~Arrondissementsparket te 's Gravenhage~~
~~postbus 20302 postcode 2500 EH~~

~~PJHI~~

~~DAGVAARDING VAN VERDACHTE~~

~~Sector : 70~~
~~Parketnr : 09/052156-03~~
~~Volgnr :~~

~~Aan:~~

~~naam: Stelling~~
voornamen: Meidert Jan Frans

geboren op: 06 juni 1948 te Alphen aan den Rijn

wonende te: 2405 BL Alphen aan den Rijn
adres: Stationsstraat 21C

Hierbij dagvaard ik u om als verdachte te verschijnen op **dinsdag 07 oktober 2003, te 11.20 uur**, ter terechtzitting van de politierechter in het arrondissement **'s-Gravenhage, Prins Clauslaan 60,**
teneinde terecht te staan terzake van hetgeen hieronder is omschreven.

Ik verwijs naar de mededelingen onder 1 t/m 10 op het formulier dat met deze dagvaarding aan u is uitgereikt.

De officier van justitie,

~~Aan bovenbedoelde gedagvaarde persoon wordt tenlastegelegd~~ dat

hij op ~~**of omstreeks**~~ **25 juni 2003** te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, ~~**lid 1**~~ **van de Wet Openbare Manifestaties,** ~~**in elk geval krachtens enig wettelijk voorschrift**~~ gedaan door **C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden,** die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar **hem** had bevolen, althans van **hem** had gevorderd de **demonstratie te stoppen** ~~**en/of zich te verwijderen**~~, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering;
~~art 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht~~

(aanhef en onder

Hetgeen terzake meer of anders is tenlastegelegd, is niet bewezen. De verdachte moet daarvan worden vrijgesproken.

Voorzover in de tenlastelegging taal- en/of schrijffouten voorkomen, zijn deze in de bewezenverklaring verbeterd. Blijkens het verhandelde ter terechtzitting is de verdachte daardoor niet geschaad in de verdediging.

7. Bewijsvoering

Het hof grondt zijn overtuiging dat de verdachte het bewezenverklaarde heeft begaan op de feiten en omstandigheden die in de bewijsmiddelen zijn vervat en die reden geven tot de bewezenverklaring.

De bewijsmiddelen zullen in die gevallen waarin de wet aanvulling van het arrest met de bewijsmiddelen vereist in een aan dit arrest gehechte bijlage worden opgenomen.

8. Strafbaarheid van het bewezenverklaarde

Het bewezenverklaarde levert op:

Opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten.

9. Strafbaarheid van de verdachte

Er is geen omstandigheid aannemelijk geworden die de strafbaarheid van de verdachte uitsluit. De verdachte is dus strafbaar.

10. Strafmotivering

De advocaat-generaal mr. Wittop Koning heeft gevorderd dat het vonnis waarvan beroep zal worden bevestigd.

Het hof heeft de op te leggen straf bepaald op grond van de ernst van het feit en de omstandigheden waaronder dit is begaan en op grond van de persoon en de persoonlijke

omstandigheden van de verdachte, zoals daarvan is gebleken uit het onderzoek ter terechtzitting.

Bij de vaststelling van de geldboete is rekening gehouden met de draagkracht van de verdachte.

11. Toepasselijke wettelijke voorschriften

Het hof heeft gelet op de artikelen 23, 24, 24c en 184 van het Wetboek van Strafrecht.

Beslissing

Het hof:

Vernietigt het vonnis waarvan beroep en doet opnieuw recht.

Verklaart bewezen dat de verdachte het tenlastegelegde, zoals hierboven omschreven, heeft begaan.

Verklaart niet bewezen hetgeen ter zake meer of anders is tenlastegelegd en spreekt de verdachte daarvan vrij.

Bepaalt dat het bewezenverklaarde het hierboven vermelde strafbare feit oplevert.

Verklaart de verdachte strafbaar ter zake van het bewezenverklaarde.

Veroordeelt de verdachte tot het betalen van een geldboete van

HONDERDTIEN EURO,

bij gebreke van betaling en verhaal te vervangen door hechtenis voor de tijd van TWEE DAGEN.

Dit arrest is gewezen door
mrs. Oosterhof, Aler en Van Dissel,
in bijzijn van de griffier mr. Jans.
Het is uitgesproken op de openbare terechtzitting van het hof van 10 mei 2004.

ADVOCATENKANTOOR STEIJNEN, OLOF & STELLING
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist

tel: 030 - 6956867
fax: 030 - 6957830
e-mail: sagitar@hetnet.nl

MIDDELEN VAN CASSATIE

betreffende

het arrest van het Gerechtshof Den Haag
van 10 mei 2004
rolnummer 2200126404

gewezen in de zaak tegen

Meindert Jan Frans STELLING

Betreffende het vorenvermelde arrest worden de volgende middelen van cassatie voorgesteld.

Middel I

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof ten onrechte heeft aangenomen dat de verspreiding pamfletten op 25 juni 2003 door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, voordat de politie opdracht gaf tot beëindiging daarvan, als een betoging in de zin van de WOM dient te worden aangemerkt, aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de WOM hebben de manifestaties waarvoor deze wet een regeling geeft als "gemeenschappelijk kenmerk ... dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband" (...) Uit deze bewoordingen leidt het hof af dat een betoging weliswaar enige omvang zal moeten hebben wil zij als zodanig kunnen worden aangemerkt, maar dat ook (een) kleine groep(ering) wel degelijk onder het bereik van de WOM kan vallen. (.....)*
> *De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een span-*

doek op te hangen. Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale uiting van die gedachten aan te merken. Het optreden is daarom - ook in letterlijke zin - als 'betoging' aan te merken.

Toelichting

Het verspreiden van pamfletten is te beschouwen als een middel van verspreiding van gedachten of gevoelens langs schriftelijke weg in de zin van art. 7, eerste lid, Grondwet, waaraan - naast andere middelen - zelfstandige betekenis toekomt. Deze manier van verspreiding van door middel van de drukpers geopenbaarde gedachten of gevoelens geniet dan ook de onverkorte bescherming van de Grondwet, *"behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet"*.

Bij het verspreiden van pamfletten staat - naar de aard van dit gebeuren - niet voorop dat dit al dan niet in collectief verband plaatsvindt, maar dat er een rechtstreekse informatieoverdracht plaatsvindt van de ene persoon aan de andere via een middel dat is ontleend aan de drukpers. Het gaat dan ook om een bij uitstek individueel optreden, waarbij het ene individu een gedrukt stuk aanbiedt aan het andere, en deze andere - indien hij kennis wenst te nemen van het gedrukte - dat pamflet aanneemt en leest. Derden die getuige zijn van de overhandiging van een pamflet, kunnen uitsluitend waarnemen dat er een vorm van informatieoverdracht plaatsvindt, maar dragen nog geen kennis van de gedachten of gevoelens die in het pamflet tot uitdrukking zijn gebracht. Indien de nieuwsgierigheid van een derde zou zijn gewekt, kan hij zijn behoefte aan informatie uitsluitend bevredigen door zelf actie te nemen en een pamflet aan te nemen.

Op 25 juni 2003 waren overeenkomstig de afspraken die terzake binnen het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* waren gemaakt, tegen de twintig personen op drie verschillende plekken bij het gebouw van de Tweede Kamer betrokken bij de uitreiking van pamfletten. Het zouden er bij wijze van spreken, indien binnen het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* die afspraak zou zijn gemaakt, ook drie personen hebben kunnen zijn, voor elke plek één. Dat zou geen enkel verschil hebben uitgemaakt wat betreft de karakterisering van de pamfletverspreiding. Maar ook indien er veel meer mensen op 25 juni 2003 zouden hebben deelgenomen aan de verspreiding van de pamfletten, zou dit het geval zijn geweest. Ook dan zou ieder voor zich bezig zijn geweest met de schriftelijke informatieoverdracht van individu tot individu.

Ten onrechte overweegt het Hof dan ook dat er sprake zou zijn van een betoging zodra er, in welke vorm dan ook, sprake zou zijn van een *"uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband"*. Zoals de wetgever tot uitdrukking heeft gebracht in de memorie van toelichting bij de WOM (Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, blz. 4), is niet iedere collectieve meningsuiting onder de werking van die wet gebracht.

> *Het wetsontwerp bestrijkt niet de uitingen van gedachten en gevoelens - collectief of individueel - welke vallen onder de bescherming van artikel 7, derde lid, van de Grondwet. Sommige van deze uitingen vertonen een zekere verwantschap met de manifestaties bedoeld in de Wet openbare manifestaties; te denken valt aan vertoningen. Wij achten het - mede in verband met het verschil in structuur tussen de artikelen 6 en 9 Grondwet enerzijds, artikel 7, derde lid, anderzijds - niet nodig en evenmin wenselijk zulke andere uitingen onder het bereik van die wetsvoorstel te brengen.*

Hetgeen hier door de wetgever gezegd is ten aanzien van meningsuitingen zoals bedoeld in art. 7, derde lid, Grondwet, geldt *a fortiori* voor de meningsuitingen waarop het eerste lid van dat artikel betrekking heeft. Het feit dat de politie opdracht gaf om de verspreiding van pamfletten te staken, hield dan ook in dat inbreuk werd gemaakt op de vrijheid van meningsuiting zoals die is gegarandeerd door art. 7, eerste lid, Grondwet en art. 10 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Aan individuele burgers werd verboden om nog langer een in geschrifte geopenbaarde opvatting aan andere individuele burgers ter hand te stellen.

Rechtens is eveneens onjuist het oordeel van het Hof in de overweging:

> *De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een spandoek op te hangen.*

Het feit dat degenen die zich - ieder voor zich - met de onderhavige schriftelijke informatieoverdracht bezighielden, zich hadden gekleed in een wit T-shirt met de tekstopdrukken *"Geen troepen"* en *"Irakezen baas in eigen land"*, doet immers evenmin afbreuk aan het karakter van de verspreiding van pamfletten. Die verspreiding was en bleef een individuele informatieoverdracht van degene die een pamflet uitreikte aan het individu dat een pamflet aannam. Door het dragen van eenzelfde T-shirt met tekstopdrukken werd slechts beoogd om terstond aan degene die een pamflet kreeg aangereikt duidelijk te maken, waarover het pamflet ging. Bovendien werd zo voorkomen dat mensen herhaaldelijk een exemplaar van hetzelfde pamflet zouden aannemen, omdat door het T-shirt duidelijk was dat de pamfletuitreikers van dezelfde organisatie deel uitmaakten.

Overigens dient ook het dragen van een kledingstuk met daarop een tekst die uitdrukking geeft aan bepaalde opvattingen of gevoelens, te worden aangemerkt als een vorm van verspreiding van gedachten of gevoelens waaraan, naast andere middelen, zelfstandige betekenis toekomt. Een en ander met dien verstande dat, zoals hierboven is aangegeven, in het onderhavige geval dit middel een ondergeschikte en ondersteunende rol speelde, en ten dienste stond van de verspreiding van de pamfletten.

Bovendien, een aantal mensen bij elkaar die dezelfde kleding of eenzelfde kle-

dingstuk dragen, welke kleding of welk kledingstuk van teksten is voorzien, vormen als zodanig tezamen stellig nog geen demonstratie of betoging in de zin van de WOM. Er doen zich immers talloze situaties voor waarin mensen geheel of gedeeltelijk op zodanige manier gekleed gaan, zonder dat daaraan de conclusie wordt verbonden dat er sprake zou zijn van een betoging. Indien leden van het *Leger des Heils* in uniform gekleed tezamen over straat lopen, wordt dit niet als een openbare manifestatie beschouwd. Toch drukt ook dat uniform op een voor eenieder herkenbare wijze de levensovertuiging en de boodschap uit van de dragers daarvan. Indien in uniform geklede militairen in een groepje over straat lopen, voorzien van het embleem *"Je maintiendrai"* waardoor hun weerbaarheid tot uitdrukking wordt gebracht, wordt dat evenmin als manifestatie gezien. Dit hoewel zij door hun uniform tot uitdrukking brengen, dat zij het aanvaardbaar achten om in voorkomend geval georganiseerd en grootschalig geweld toe te passen, dat enorm verwoestende uitwerkingen heeft. Toch treedt de politie niet op indien groepjes militairen over straat lopen en geeft de politie hen niet de opdracht die demonstratie te staken. En evenmin treedt de politie op indien een kleine groep vakbondsmensen, uitgedost met een petje of een ander kledingstuk waardoor tot uitdrukking wordt gebracht dat men in de CAO-onderhandeling een bepaald resultaat wenst te bereiken, pamfletten uitdeelt in Den Haag bij een ministerie. Een dergelijke vakbondsactie, waarbij door iedere voorbijganger terstond de boodschap wordt onderkend die deze vakbondsactivisten willen overbrengen, wordt door de politie stellig niet aangepakt op grond van de overweging dat het zou gaan om een betoging waarvoor geen vergunning is verleend. Laat staan dat de politie zou ingrijpen indien een groepje jonge mensen tijdens de "Koninginnenach" in Den Haag over straat zou lopen, terwijl zij allen gekleed gaan in eenzelfde oranje T-shirt met een tekstopdruk in de trant van *"Bea is de beste"*.

Dat ook overigens de deelnemers aan de pamfletuitreiking op 25 juni 2003 niet het oogmerk hadden om een demonstratie of betoging te houden in de zin van de WOM blijkt uit de getuigenverklaringen. Deze getuigenverklaringen ondersteunen volkomen de verklaringen terzake van de verzoeker tot cassatie, zoals die blijken uit diens pleitnota's.

Benadrukt dient te worden dat de getuigen en de verzoeker uitdrukkelijk hebben verklaard dat zij geen borden, spandoeken of ander demonstratiemateriaal hebben meegebracht en gebruikt. Het Hof heeft dan ook volkomen ten onrechte in zijn overwegingen opgenomen dat door de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 een spandoek zou zijn opgehangen. Er was uitsluitend sprake van de verspreiding van pamfletten, waarbij de deelnemers aan die activiteit eenzelfde T-shirt aanhadden.

Tenslotte baseert het Hof zijn rechtsopvatting dat hier sprake zou zijn geweest van een betoging in de zin van de WOM ten onrechte op de overweging:

Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale

uiting van die gedachten aan te merken.
Door het doel van de activiteit van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, namelijk de verspreiding van pamfletten aan kamerleden en hun medewerkers, te betitelen als *"non-verbale uiting"* van de gemeenschappelijke gedachten die op de T-shirts stonden vermeld - want dit laatste wordt bedoeld door de terugverwijzing met de woorden *"die gedachten"* - , wordt de werkelijkheid door het Hof volkomen op z'n kop gezet. Door het Hof wordt hiermee een voorstelling van zaken gegeven alsof het verspreiden van de pamfletten of *"flyers"* een ondersteunend middel zou vormen voor het werkelijke doel, namelijk om collectief in T-shirts met opdruk te betogen. Het Hof wenst zodoende een volledig gekanteld het beeld van de pamflet uitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* te presenteren en ingang te doen vinden: niet de verspreiding van de pamfletten vormde het primaire oogmerk, maar het demonstreren in T-shirts met opdruk, in welk kader dan het verspreiden van de pamfletten hoogstens de *"non-verbale"* omlijsting zou vormen van de boodschap die door middel van de "T-shirt demonstratie" als het ware al werd uitgeschreeuwd. Dit hoewel de informatie die op de T-shirts stond uiteraard buitengewoon summier was en dat voor de kennisneming van de gedachten of gevoelens van het *Platform voor de "Nieuwe Oorlog"*, het aannemen en lezen van het toen verspreide pamflet noodzakelijk was.

Bovenal is er het onbegrijpelijke gegeven dat het Hof meent het uitdelen van de pamfletten als zodanig te kunnen aanmerken *"als vorm van non-verbale uiting van die gedachten"*. Deze overweging gaat noodzakelijkerwijs uit van de vooronderstelling, dat de opvattingen waarvoor het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 de aandacht vroeg, zouden kunnen worden gekend door het enkele feit dat de uitvoerders van deze activiteit pamfletten uitreikten. Immers, een nonverbale uiting van gedachten of gevoelens impliceert dat door bepaalde gebaren, bewegingen en wat dies meer zij van de ene persoon, daadwerkelijk bepaalde gedachten of gevoelens worden overgebracht aan een andere persoon die ziet dat die gebaren, bewegingen en dergelijke worden vertoond, zodat die ander zondermeer weet wordt bedoeld. Met andere woorden: het enkele feit dat voorbijgangers enkele personen pamfletten zien uitdelen, zou - althans in de visie van het Hof - ertoe leiden dat die voorbijgangers zouden weten welke opvattingen in de uitgereikte pamfletten waren verwoord. Deze opvatting van het Hof ten aanzien van de betekenis die moet worden gehecht aan de overhandiging van een pamflet, is manifest absurd.

Middel II

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof - nu de verzoeker schuldig is verklaard aan het niet opvolgen van een bevel of vordering krachten art. 7, aanhef en onder a, van de WOM - ten onrechte heeft geoordeeld dat het individuele optreden van de verzoeker op 25 juni 2003 nadat de andere mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* hun pamfletuitreiking hadden beëindigd, dient te worden aangemerkt als betoging in de zin van de WOM, althans doordat het Hof dit oordeel niet op een voldoende en begrijpelijke wijze heeft gemotiveerd, met name aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Bovendien is naar 's hofs oordeel het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats zo nauw verboden met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag "los te koppelen".*

Toelichting

Ten onrechte heeft het Hof geoordeeld dat de verzoeker geheel alleen een demonstratie zou kunnen houden waarop de WOM van toepassing zou zijn. De WOM veronderstelt immers, zoals het Hof dat ook in zijn arrest heeft aangegeven, een groep die als zodanig - anders dan door middel van de drukpers of een vertoning, op welke uitingsvormen art. 7 Grondwet betrekking heeft - bepaalde gedachten of gevoelens tot uitdrukking brengt, welke gedachten of gevoelens zodoende onmiddellijk kenbaar zijn voor het publiek.

Ook indien het Hof met de onderhavige overweging heeft bedoeld tot uitdrukking te brengen dat de verzoeker in z'n eentje de pamfletuitreiking door een groep mensen, welke pamfletuitreiking - geheel ten onrechte - door het Hof is gekwalificeerd als demonstratie of betoging in de zin van de WOM, zou hebben voortgezet, dan nog zijn de overwegingen die het Hof heeft gehanteerd om het optreden van de verzoeker op het moment dat hij de opdracht van de politie kreeg om zijn individuele pamfletuitreiking te staken, onder de reikwijdte van die wet te brengen, ontoereikend en niet in overeenstemming met de uit het recht voortvloeiende vereisten gemotiveerd.

In de eerste plaats geldt dat, indien het optreden van de verzoeker - zoals het Hof dit stelt - niet was "losgekoppeld" van de *"overige leden van de groepering"*, de onderhavige overweging van het Hof innerlijk tegenstrijdig is. Het Hof spreekt immers enerzijds over *"het optreden van de verdachte na beëindigen van de demonstratie"*, daarmee aangevend dat er geen sprake was van enige collectieve meningsuiting op het moment dat de verzoeker de opdracht van de politie ontving zijn optreden te beëindigen, terwijl het Hof anderzijds - blijkens de veroor-

deling van de verzoeker omdat hij *"niet heeft voldaan aan een bevel of vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties"* - uitgaat van de gedachte dat de verzoeker op dat moment zou deelnemen aan een betoging, hetgeen noodzakelijkerwijs inhoudt dat er op dat moment wel degelijk sprake zou zijn van een collectieve meningsuiting. Het één kan niet tegelijkertijd met het ander waar zijn, zodat het Hof zich heeft gebaseerd op tegenstrijdige en elkaar uitsluitende overwegingen en zijn oordeel niet naar de eisen van het recht heeft gemotiveerd.

Ten tweede is de vaststelling van de feiten door het Hof, met name de vaststelling dat - nadat de politie gevorderd had dat de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* de vermeende demonstratie zouden beëindigen - *"(v)erdachte (...) zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep (heeft) verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer"*, in directe tegenspraak en dus onverenigbaar met het oordeel van het Hof dat de verzoeker nog steeds deel uitmaakte van die groep en zou deelnemen aan een betoging op het moment dat van hem werd gevorderd om zijn individuele uitreiking van pamfletten te beëindigen. Opnieuw geldt dat het één - *in casu* het zich verwijderen van de groep - logischerwijs niet tegelijkertijd met het ander - *in casu* het deel uitmaken van de groep - waar kan zijn, zodat ook op dit punt het Hof zich heeft gebaseerd op tegenstrijdige en elkaar uitsluitende overwegingen en zijn oordeel derhalve niet naar de eisen van het recht heeft gemotiveerd.

Dit laatste wordt niet anders nu het Hof heeft overwogen dat *"het optreden van de verdachte (.....) in tijd en plaats nog zo nauw verbonden was met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen' "*. Wat betreft de factor tijd dient te worden opgemerkt dat - zoals het Hof in zijn arrest heeft aangegeven - de vermeende demonstratie was beëindigd toen de verzoeker naar de ingang van de Tweede Kamer liep, zodat logischerwijs al hetgeen dat zich na dat moment afspeelde, niet meer als onderdeel of voortzetting van die vermeende demonstratie kan worden aangemerkt. Hoe dan ook, het ging *in casu* om een individuele actie van de verzoeker. Immers, niet valt in te zien wat het belang is van het tijdsverloop tussen de eenmaal door het Hof geconstateerde beëindiging van de vermeende demonstratie, en het begin van de individuele pamfletuitreiking van de verzoeker bij de ingang van de Tweede Kamer op het Plein. Indien een vermeende demonstratie is beëindigd, zoals het Hof dat heeft vastgesteld, dan kan één enkele persoon die niet alsnog voortzetten. Het Hof heeft zich wat betreft het onderhavige tijdsverloop dan ook gebaseerd op een overweging die niet in overeenstemming met de uit het recht voortvloeiende vereisten op voldoende en begrijpelijke wijze is gemotiveerd.

Datzelfde geldt ten aanzien van de factor plaats. Feit is immers dat de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* zich ófwel bij het standbeeld op het Plein, ófwel bij de entree van de parkeergarage onder het Plein bevonden, toen de

verzoeker zich verwijderde van de groep die bij het standbeeld stond en die daar de gang van zaken besprak. De verzoeker is toen naar de ingang van de Tweede Kamer gelopen, heeft daarvoor een rijbaan moeten oversteken en heeft zich toen zodoende tenminste tientallen meters van die groep verwijderd. De afstand tussen de verzoeker en het groepje pamfletuitreikers dat zich bij de entree van de parkeergarage onder het Plein bevond, was nog groter. De verzoeker bevond zich derhalve bij zijn aanhouding stellig niet in de directe nabijheid van de overige deelnemers aan de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, zodat het bepaald niet aannemelijk is te achten dat willekeurige passanten bij het zien van de verzoeker bij de ingang van de Tweede Kamer, op de gedachte zouden zijn gekomen dat hij deel zou uitmaken van een groep. Een en ander temeer nu, zoals blijkt uit de verklaring van getuige Schaake, het groepje mensen bij de entree van de parkeergarage onder het Plein zelfs niet door politiefunctionarissen werd gezien als onderdeel van de groep die zich bij het standbeeld op het Plein bevond. Immers, deze getuige verklaarde:

> *We verdeelden ons in drie groepjes, om de pamfletten uit te reiken bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de entree van de parkeergarage onder het Plein. Ik heb toen pamfletten staan uitreiken (bij) de parkeergarage. Evenals de andere activisten was ik daarbij gekleed in het T-shirt met de vorenvermelde teksten.*
> *Ik stond met twee mensen van het Iraaks Platform bij de entree van de parkeergarage op ongeveer honderd meter afstand van de andere mensen van het "Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' " op het Plein. Ik heb gezien dat er kennelijk enige discussie was tussen onze mensen en enkele politiefunctionarissen. Zelf ben ik toen door geen enkele politieman of -vrouw benaderd, hoewel twee agenten in een langzaam rijdende auto met geopende ramen langs ons kwamen rijden. Dit terwijl ik ook duidelijk herkenbaar was aan mijn T-shirt als actievoerder en onze pamfletuitreiking, naar ik eerst later heb vernomen, door de politie werd aangemerkt als een demonstratie. Op een gegeven moment bemerkte ik dat de anderen hun activiteiten staakten en zich opmaakten om weg te gaan. Toen ben ik eigener beweging eveneens gestopt met het uitdelen van pamfletten en heb samen met de anderen het Plein verlaten.*

Indien het groepje pamfletuitreikers dat zich op enige afstand bevond van de iets grotere groep bij het standbeeld, zelfs in de ogen van politiefunctionarissen - die de situatie bewust in ogenschouw namen en beoordeelden - klaarblijkelijk geen deel uitmaakten van een grotere groep, dan dient dit *a fortiori* te gelden ten aanzien de verzoeker die geheel alleen bij de ingang van de Tweede Kamer stond pamfletten uit te reiken.

Bovenal geldt evenwel dat een beroep op een gering tijdsverloop en een geringe ruimte tussen enerzijds de enkele persoon en anderzijds de groep waarvan die persoon aanvankelijk deel uitmaakte, nooit een kwalitatieve verandering van de feiten kan bewerkstelligen. Feit is en blijft dat de vermeende demonstratie was

beëindigd toen de verzoeker naar de ingang van de Tweede Kamer liep. Feit is en blijft dat uitsluitend de verzoeker daar pamfletten ging uitreiken, zodat er toen van enige collectieve actie volstrekt geen sprake was. Met het beroep op het geringe tijdsverloop en ruimteverschil kan die individuele actie niet opeens, alsof er sprake zou zijn van een magische hand die ingrijpt in de werkelijkheid, feitelijk in een collectieve actie worden veranderd. Met de in dit middel geciteerde overwegingen verliest het Hof verliest zichzelf dan ook in onontwarbare knoop van tegenstrijdigheden, zodat het oordeel van het Hof niet op voldoende en begrijpelijke manier is gemotiveerd.

Middel III

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof zijn oordeel ten onrechte heeft gebaseerd op een andere reden dan die feitelijk door de politie aan de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* is opgegeven voor het bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, althans doordat het Hof niet op een voldoende en begrijpelijke wijze heeft gemotiveerd waarom de feitelijk niet door de politie op 25 juni 2003 voor het bevel tot beëindiging van de vermeende demonstratie gehanteerde reden van het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving, in de plaats zou kunnen worden gesteld van de toen daadwerkelijk door de politie opgegeven reden van het ontbreken van een vergunning, aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Aan de verzoeker kan worden nagegeven dat de formulering in - onder meer - het proces-verbaal van aanhouding met betrekking tot de grondslag van het aanvankelijke verzoek en het latere bevel de demonstratie te beëindigen, "omdat een vergunning ontbrak", juridisch minder nauwkeurig is geweest. Zulks doet er echter niet aan af dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen.*

Toelichting

Door de hier geciteerde overwegingen, met name door de laatste volzin, baseert het Hof zijn oordeel niet meer op de feiten zoals deze uit de processen-verbaal, de verklaringen van de verzoeker en die van de getuigen eenduidig blijken. Er is

volstrekte overeenstemming over het gegeven dat de politie zich op 25 juni 2003 op het standpunt heeft gesteld, dat voor het houden van een demonstratie in Den Haag een schriftelijke vergunning nodig was. Op grond van dat standpunt, werd op 25 juni 2003 door de politie aan de pamfletuitreikers van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* het bevel gegeven hun vermeende demonstratie te beëindigen omdat er geen sprake was *"van een vergunning voor het houden van een demonstratie"*. Enige andere grond voor dat herhaaldelijk gegeven bevel is noch aan de pamfletuitreikers bekendgemaakt, noch aan te wijzen in de processenverbaal of in de verklaringen die in het voorliggende dossier zijn opgenomen.

Het is ook op grond van die door de politie opgegeven reden voor het bevel, dat de verzoeker heeft gehandeld zoals hij dat op 25 juni 2003 feitelijk heeft gedaan. Noch voor het uitreiken van pamfletten, noch voor het houden van een betoging is immers - nu het gaat om grondwettelijk gegarandeerde vrijheden - voorafgaand verlof van de overheid vereist. Het wettelijk systeem terzake sluit uit dat een vergunning zou kunnen worden vereist. Het was voor de verzoeker, die als wetgevingsjurist betrokken is geweest bij wetgeving terzake van de uitoefening van grondrechten, dan ook volstrekt onaanvaardbaar dat de uitreiking van pamfletten bij de ingang van de Tweede Kamer op het Plein was en werd verhinderd door de politie, omdat daarvoor geen vergunning zou zijn verleend. Op die wijze werden de vrijheid van drukpers en de vrijheid van meningsuiting ernstig aangetast, zodat verzet daartegen geboden was.

Aannemende dat de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* een demonstratie of betoging was in de zin van de WOM, *quod non*, moet worden vastgesteld dat de politie zich ook voor de beëindiging van die demonstratie feitelijk heeft gebaseerd op een grondslag die geen basis vindt in de Grondwet of in de WOM. Immers, art. 9, tweede lid, Grondwet en art. 2 WOM houden uitdrukkelijk in dat het recht tot betoging uitsluitend kan worden beperkt met het oog op de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer en de bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Nu de politie niet één van deze wettelijke gronden heeft aangegeven, was het tot de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* gerichte en later tegenover de verzoeker herhaalde bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, niet gebaseerd op een rechtmatige grondslag. Het Hof had dit zondermeer kunnen en ook behoren te constateren, om vervolgens daaraan - in overeenstemming met het recht - de conclusie te verbinden dat aan het door de politie gegeven bevel een wettelijk grondslag ontbrak.

Immers, binnen het kader van het hier te lande geldende rechtssysteem dient de rechter eerst vast te stellen wat de feiten zijn die met het oog op de telastelegging relevant zijn, om vervolgens op die vastgestelde feiten het recht toe te passen. Het Hof veronachtzaamt deze fundamentele uitgangspunten van ons rechtssysteem, door niet te oordelen op grond van het vastgestelde en eenduidige feit dat op 25 juni 2003 aan de pamfletuitreikers van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* het bevel werd gegeven hun vermeende demonstratie te beëindigen, omdat

zij niet beschikten over een schriftelijke vergunning daarvoor. In plaats hiervan wordt door het Hof diens oordeel, dat het bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, kan worden gerechtvaardigd op grond van art. 7, aanhef en onder a, WOM, gebaseerd op het gegeven dat door de pamfletuitreikers geen voorafgaande kennisgeving was gedaan. Hiermee stelt het Hof zijn eigen oordeel omtrent hetgeen had behoren te geschieden, het Hof geeft immers aan dat *"het latere bevel de demonstratie te beëindigen, 'omdat een vergunning ontbrak', juridisch minder nauwkeurig is geweest"*, in de plaats van hetgeen zich feitelijk heeft voorgedaan. Zodoende tracht het Hof als het ware het onrechtmatige bevel van de politie te "repareren".

De vorenbedoelde "reparatie" is uiteraard onmogelijk, aangezien het Hof daarmee volledig voorbijgaat aan het feitelijke gegeven dat de handelwijze van de verzoeker was ingegeven door de apert onwettige grondslag voor bevel dat door de politie werd gegeven aan de deelnemers aan de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* en vervolgens aan de verzoeker afzonderlijk. De handelwijze van de verzoeker kan dan ook niet worden losgezien of losgekoppeld van die grondslag, dat voor de pamfletuitreiking geen vergunning was verleend. Dit laatste doet het Hof toch, door de handelwijze van de verzoeker in plaats van aan een bevel gebaseerd op het ontbreken van een vergunning, alsnog te koppelen aan een bevel gebaseerd op het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving. De handelwijze van de verzoeker tot cassatie was op 25 juni 2003 feitelijk evenwel niet ingegeven door een bevel als het laatstbedoelde, en kon eenvoudig ook niet zijn gebaseerd op een dergelijk bevel vanwege het vaststaande en door het Hof ook als zodanig erkende feit dat een dergelijk bevel niet werd gegeven. Op 25 juni 2003 werd zelfs in het geheel niet gesproken over een voorafgaande kennisgeving.

Volledigheidshalve wordt hierbij opgemerkt dat het voorgaande uiteraard tevens inhoud dat het Hof niet bevoegd is om aan die feitelijk op 25 juni 2003 gestelde grondslag voor het bevel de pamfletuitreiking te beëindigen, een andere grondslag in de plaats te stellen. Een dergelijke bevoegdheid zou volledig indruisen tegen de fundamentele uitgangspunten van ons rechtssysteem en zou bovendien inhouden dat de rechter de handelwijze van een verdachte geheel los van het door de rechter vastgestelde feitencomplex zou kunnen berechten. Het is duidelijk dat, indien dit laatste waar zou zijn, we in plaats van een rechtssysteem, een Kafkaiaans stelsel zouden hebben in Nederland.

Het Hof hanteert door zijn poging tot "reparatie" van het onwettige bevel van de politie, feitelijk dezelfde werkwijze die ook door de politierechter werd gehanteerd. Dit ondanks het feit dat de verzoeker tot cassatie zich tijdens de terechtzitting op 26 april 2004, in scherpe bewoordingen daartegen heeft gekeerd:

> *Willens en wetens afwijkend van de processen-verbaal en derhalve in strijd met de feiten, stelt de politierechter hier dat de vordering zou zijn gebaseerd op één van de in de Wet openbare manifestaties genoemde*

gronden. Dit ondanks het feit dat ik in eerste aanleg nadrukkelijk had gesteld, dat het niet toelaatbaar zou zijn:

> dat men achteraf het feitelijk gegeven bevel om de demonstratie te staken, omdat men niet beschikte over een vergunning, enigszins vergoelijkend zou interpreteren als een bevel om de demonstratie te staken omdat men geen kennisgeving had ingediend (pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 8).

Desalniettemin doet de politierechter dit laatste toch en wijkt hij in zijn vonnis willens en wetens af van vaststaande en niet voor betwisting vatbare feiten, zodat hij in zijn vonnis het misdrijf van valsheid in geschrifte pleegt. Een handelwijze die in een rechtsstaat volstrekt ontoelaatbaar is.

Nu het Hof zo nadrukkelijk is gewezen op het verschil tussen enerzijds de feitelijke grondslag voor het aan de verzoeker gegeven bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen en anderzijds de door de politierechter daaraan gegeven grondslag, het Hof desalniettemin die feitelijke grondslag eveneens verlaat en de op zijn eigen overwegingen gebaseerde grondslag daarvoor in de plaats stelt, kiest het Hof er dus willens en wetens voor om in zijn arrest een voorstelling van zaken te geven die afwijkt van de werkelijkheid. Het is volstrekt helder dat een dergelijk arrest onrechtmatig is en geen stand kan houden.

Middel IV

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof oordeelt dat een bevel tot beëindiging van een betoging kan worden gegeven uitsluitend op grond van het feit dat niet voldaan is aan het voorschrift om tijdig van tevoren kennis te geven van de demonstratie, aangezien het Hof terzake heeft overwogen:

> *dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen.*

Toelichting

Aannemende dat de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* een demonstratie of betoging was in de zin van de WOM, *quod non*, zijn in het

onderhavige geval met name art. 9, tweede lid, Grondwet en art. 2 WOM van belang. Dit werd reeds door de verzoeker benadrukt tijdens zowel de terechtzitting van de politierechter op 7 oktober 2003, als die van het Hof op 26 april 2004. In dat kader is aangeven dat het grondrecht van vrijheid tot betoging op grond van die wettelijke bepalingen uitsluitend kan worden beperkt ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Daarbij is tijdens de terechtzitting van het Hof het volgende juridische verweer naar voren gebracht:

> *Het enkele feit dat geen voorafgaande kennisgeving is gedaan, brengt niet automatisch met zich dat de gezondheid zou worden bedreigd, noch dat het verkeer zou worden belemmerd of in gevaar gebracht, of dat wanordelijkheden zouden zijn te duchten. Daarvan was overigens op 25 juni 2003 ook feitelijk in het geheel geen sprake. De pamfletuitreiking verliep zeer vriendelijk en vreedzaam, het verkeer werd op geen enkele wijze gehinderd en er was geen enkele reden om te vrezen dat wanordelijkheden zouden kunnen ontstaan.*

Het Hof heeft dat verweer ten onrechte geheel buiten beschouwing gelaten.

De verzoeker heeft voorts gewezen op de wetshistorie, die de uitleg die hij aan art. 9 Grondwet en de WOM heeft gegeven, volledig ondersteunt. Immers, in de memorie van toelichting bij de WOM is met betrekking tot art. 7 gesteld:

> *Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen.*

Ook aan dit beroep op de wetshistorie is door het Hof ten onrechte volstrekt voorbijgegaan.

Aan het voorgaande wordt in het geheel niet afgedaan doordat het Hof heeft benadrukt, dat het achterwege laten van de voorafgaande kennisgeving van een voorgenomen betoging een overtreding vormt. Het Hof doet dit door in zijn bespreking van het verweer van de verzoeker, onder *"ad c"* te overwegen:

> *Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken.*

Het enkele gegeven dat het achterwege laten van de kennisgeving van een voorgenomen betoging een overtreding is, neemt immers niet weg dat art. 2 WOM uitdrukkelijk stelt dat de aan de burgemeester toegekende bevoegdheid om de opdracht te geven een betoging terstond te beëindigen en uiteen te gaan, uitsluitend kan worden aangewend met het oog op de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen. Het Hof spreekt in dit verband dan ook ten onrechte over een beleidsvrijheid die de burgemeester zou hebben om een niet-aangemelde betoging doorgang te laten vinden. De burgemeester is rechtens verplicht een niet-aangemelde betoging geen enkele strobreed in de weg te leggen, indien door die betoging de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen niet worden geraakt. Anders dan het Hof suggereert, heeft de burgemeester in dat geval derhalve stellig niet de beleidsvrijheid om te gelasten dat de betoging terstond wordt beëindigd. Het Hof miskent met zijn opvattingen dat het bij het recht tot betoging gaat om een grondwettelijk erkende en gegarandeerde vrijheid.

Volledigheidshalve wordt hierbij aangetekend dat de verzoeker, anders dan het Hof suggereert, in dit verband niet heeft gesproken over een beleidsvrijheid van de burgemeester. Blijkens zijn pleitnota van 7 oktober 2003 heeft de verzoeker het gehad over een *"bevoegdheid die uitsluitend kan worden uitgeoefend binnen het kader van de Grondwet en Wet openbare manifestaties"*.

Tenslotte is het Hof geheel voorbijgegaan aan het verweer van de verzoeker dat, indien aan art. 7, aanhef en onder a, WOM de interpretatie zou dienen te worden gegeven dat die bepaling zelfstandige gronden zou inhouden voor de vordering een betoging te doen beëindigen, die bepaling alsdan onverenigbaar zou zijn met de artikelen 10 en 11 EVRM (pleitnota van 26 april 2004, blz. 11). Dit omdat het niet voldoen aan een administratief voorschrift geenszins betekent dat de in die artikelen van het EVRM genoemde belangen worden geraakt. Nu het Hof - geheel ten onrechte - die interpretatie daadwerkelijk aan die bepaling van art. 7 WOM heeft gegeven, is het Hof ten onrechte voorbijgegaan aan het onderhavige verweer.

Middel V

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof het verweer dat - aannemende dat de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 onder de reikwijdte van de WOM zou vallen, *quod non* - in situaties als die van die pamfletuitreiking, art. 10 Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage (**APV**) wegens strijdigheid met art. 9 Grondwet en de WOM niet verbindend is,

ten onrechte heeft verworpen.

Toelichting

De verzoeker heeft het verweer dat art. 10 APV in gevallen als de onderhavige onverbindend is, gebaseerd op de stellingname dat de gemeenteraad uitsluitend bevoegd is regels te stellen met betrekking tot openbare manifestaties voorzover deze de in art. 9, tweede lid, Grondwet gestelde belangen kunnen raken, en dat - indien de verordening ook regels stelt ten aanzien van openbare manifestaties die in redelijkheid nooit aanleiding kunnen vormen voor aantasting van die belangen - die verordening het grondwettelijk en wettelijk kader alsdan te buiten zou gaan. De veiligheid van het verkeer en de openbare orde kunnen eerst dan aan de orde zijn, indien er sprake is van een groep die een bepaalde omvang heeft. Aangezien het een feit van algemene bekendheid is dat zich dagelijks kleine groepen mensen van betrekkelijke omvang - zoals families, groepjes scholieren, schoolklassen en dergelijke - door Den Haag bewegen zonder dat dit als een risico voor de openbare orde wordt beschouwd, valt niet in te zien waarom een groepje demonstranten met een vergelijkbare omvang als bijvoorbeeld een schoolklas daarentegen wél een risico voor de openbare orde zou kunnen inhouden. Nu art. 10 APV geen minimum stelt wat betreft de verplichting om een voorafgaande kennisgeving van de voorgenomen demonstratie te doen, legt de APV verplichtingen terzake van de vrije uitoefening van het recht tot betoging, die in het geheel niet gerelateerd kunnen worden aan de belangen waarop art. 9, tweede lid, Grondwet betrekking heeft, en is die bepaling van het APV in zoverre in strijd met de Grondwet. Een en ander klemt temeer nu ingevolge art. 7, derde lid, Grondwet en art. 5, derde lid, WOM onder geen beding mag worden gelet op de opvattingen of gevoelens die men als groep wenst uit te dragen, zodat het wat betreft de betoging uitsluitend kan gaan om de omvang van de groep.

De feitelijke gang van zaken bij de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003, bevestigt het voorgaande onverkort. Die verspreiding van pamfletten, waaraan van tevoren geen ruchtbaarheid was gegeven, gaf geen enkele aanleiding tot hinder voor het verkeer of verstoring van de openbare orde. Zoals uit de processen-verbaal, de verklaringen van de verzoeker en de getuigenverklaringen blijkt, verliep de gehele actie van die pamfletuitreiking op rustige en vreedzame wijze. Zo rustig zelfs, dat één van de drie groepjes, hoewel ook de betreffende personen waren gekleed in een wit T-shirt met de teksten *"Geen troepen"* en *"Irakezen baas in eigen land"* en ook zij pamfletten uitreikten, door de politie niet werd herkend als "demonstranten" of als onderdeel van een grotere groep "demonstranten".

Het Hof heeft dit verweer verworpen door in zijn bespreking van de verweren, onder *"ad e"*, te overwegen dat degene die een betoging voorneemt - ook indien het gaat om een beperkt aantal deelnemers - niet de mogelijke complicaties

daarvan vermag in te zien. Dit ten onrechte, aangezien hiermee immers nog niet is gesteld of aannemelijk gemaakt dat in het geval dat een kleine groep collectief in het openbaar bepaalde opvattingen of gevoelens uitdraagt, zonder daaraan voorafgaand een publiekelijke oproep te hebben doen uitgaan om daaraan deel te nemen en zodoende zonder anderen daarop van tevoren te hebben geattendeerd, dit noodzakelijkerwijs zou leiden of zou kunnen leiden tot aantasting van de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen. Met name is door het Hof niet gesteld of aannemelijk gemaakt dat in dat geval de openbare orde noodzakelijkerwijs zou dreigen te worden verstoord.

Hierbij wordt volledigheidshalve aangetekend, dat in een geval als het onderhavige, het redelijkerwijs uitgesloten is dat zich het door het Hof aangeduide verschijnsel van de "tegendemonstratie" zou kunnen voordoen. Een demonstratie, in welke vorm dan ook, vereist immers een zekere mate van voorbereiding. Indien het gaat om een niet publiekelijk aangekondigde actie door een beperkte groep, waarvan de deelnemers onderling hebben afgesproken om die actie uit te voeren, is het derhalve praktisch onmogelijk om een "tegendemonstratie" te doen plaatsvinden. Het onderhavige argument van het Hof leidt derhalve niet tot de conclusie dat in alle gevallen, met name de collectieve meningsuitingen waaraan van tevoren geen ruchtbaarheid is gegeven, noodzakelijkerwijze zou moeten worden gevreesd voor een "tegendemonstratie".

Evenmin leidt het argument van het Hof, *"dat in de gemeente Den Haag een keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen is gevestigd, die om uiteenlopende redenen object van (onder meer) demonstratieve acties kunnen worden en mede daarom aanspraak hebben op een zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente"* tot de conclusie dat de openbare orde noodzakelijkerwijs in het geding zou zijn, indien een kleine groep bij die objecten op collectieve wijze - in het door de verzoeker gegeven voorbeeld: twee personen die een spandoek omhoog houden - en in het openbaar bepaalde opvattingen of gevoelens zou uitdragen. Het is manifest absurd om te veronderstellen dat twee personen met een spandoek enige gevaar zouden kunnen opleveren voor de door het Hof bedoelde objecten.

Middel VI

Schending van art. 6 EVRM doordat het Hof zich in de onderhavige procedure geen eerlijke en onpartijdige rechter heeft getoond.

Toelichting

Het Hof heeft zich bevooroordeeld getoond tegenover de verzoeker en wekt bovendien de indruk op de voorhand uit te zijn geweest op diens veroordeling, alsook op de repressie van de vrijheid van drukpers, de vrijheid van meningsuiting en van de vrijheid tot betoging in Den Haag.

Dit blijkt in de eerste plaats uit het gegeven dat, zoals in cassatiemiddel III is uiteengezet, het Hof op basis van een redenering die innerlijk tegenstrijdig is, de individuele pamfletuitreiking door de verzoeker heeft aangemerkt als een betoging. Hetgeen manifest absurd is en de uitdrukking lijkt te zijn van het vaste voornemen van het Hof om de verzoeker hoe dan ook te veroordelen. Met name is in dit verband van belang dat het Hof, na te hebben vastgesteld dat de vermeende demonstratie van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* was beëindigd en dat de verzoeker zijn handelen niet heeft kunnen "loskoppelen" van dat van de overige leden van de groep, ten aanzien van de verzoeker desalniettemin uitgaat van een voortzetting van de vermeende demonstratie.

In de tweede plaats is er de bevestiging van het vorenbedoelde, kennelijk vaste voornemen van het Hof, door de - in cassatiemiddel IV aangegeven - "reparatie" van het onwettige bevel van de politie om de vermeende demonstratie of betoging te staken. Aan het feit dat de politie dit bevel baseerde op het ontbreken van een schriftelijke vergunning voor de demonstratie, verbindt het Hof op onnavolgbare wijze niet de logische conclusie dat het bevel derhalve onrechtmatig was. Willens en wetens heeft het Hof die feitelijk door de politie aan de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* opgegeven en in de processen-verbaal vastgelegde grondslag voor dat bevel, dat niet werd beschikt over een schriftelijke vergunning, welke grondslag de basis vormde voor de handelwijze van de verzoeker, vervangen door een andere grondslag, waarop de verzoeker zijn handelwijze feitelijk dus niet heeft gebaseerd en ook niet heeft kunnen baseren. De politie sprak immers over het ontbreken van een vergunning, die rechtens niet aan de orde kan zijn, noch voor het uitreiken van pamfletten, noch voor het houden van een betoging.

In de derde plaats is het Hof, zoals tot uitdrukking gebracht in cassatiemiddel V, met geen woord ingegaan op het verweer van de verzoeker dat is gebaseerd op de ondubbelzinnige tekst en strekking van zowel art. 9, tweede lid, Grondwet, als art. 2 WOM. Een verweer dat tevens een hechte basis vindt in de wetshistorie, waarnaar de verzoeker uitdrukkelijk heeft verwezen. Het Hof is daarop evenwel met geen woord ingegaan. Een dergelijke handelwijze, waarin opzettelijk niet wordt ingegaan op een - in objectieve zin - juridisch relevant verweer, getuigt van de wil om koste wat het kost vast te houden aan een malicieuze interpretatie van art. 7, aanhef en onder a, WOM ten detrimente van de verzoeker. Hierdoor wordt opnieuw voeding gegeven aan tenminste de schijn dat het Hof hoe dan ook heeft willen komen tot een veroordeling van de verzoeker. Bovendien blijkt hieruit een

grote mate van geringschatting door het Hof van het belang van in de Grondwet gegarandeerde mensenrechten en fundamentele vrijheden, dat in schril contrast staat met het disproportionele belang dat het Hof klaarblijkelijk hecht aan de *"zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente"* van de in de gemeente Den Haag gevestigde *"keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen"*, waarvoor de vrije uitoefening van grondrechten door burgers dan kennelijk bij voorbaat dient te wijken. Een benaderingswijze waarmee het Hof zich eerder laat kennen als een verlengstuk van de beveiligingsdienst die deze objecten dient te bewaken, dan als hoeder van de in de Grondwet gegarandeerde mensenrechten en fundamentele vrijheden.

En tenslotte is er de wijze waarop het Hof heeft gereageerd op de bezwaren van de verzoeker tegen het vonnis van de politierechter en de door de verzoeker gestelde valsheid in geschrifte van die rechter. Het Hof heeft de handelwijze van de politierechter volledig gesauveerd en heeft gemeend zich van de gestelde valsheid in geschrifte te kunnen afmaken, door het volgende te overwegen:

> *Het hof acht het overigens bepaald ongepast van de - zich nadrukkelijk als juridische geschoold presenterende - verdachte om de eerste rechter in dit verband van "valsheid in geschrift" te berichten.*

Deze reactie wordt gekenmerkt door een volkomen gebrek aan zakelijkheid en vertoont een treffende gelijkenis met de primitieve reactie op de ontvangst van slechts nieuws die we vanuit de geschiedenis van de oudheid kennen: de boodschapper van het slechte nieuws - in het onderhavige geval de verzoeker die heeft aangetoond dat de politierechter willens en wetens een onjuiste voorstelling van zaken heeft gegeven in zijn vonnis - wordt daarvoor bestraft. De boodschapper heeft zich, in de terminologie van het Hof, *"ongepast"* gedragen, want het Hof wil geen kwaad horen van leden van de rechterlijke macht. In dit verband is het voorts van belang dat het Hof in het geheel niet heeft gereageerd op de afzonderlijke klacht van de verzoeker, dat de politierechter heeft gehandeld in flagrante strijd met de uit art. 6 EVRM voortvloeiende vereisten. De reactie van het Hof, dat de verzoeker zich *"ongepast"* zou hebben gedragen, is evenwel geen weerlegging van de gestelde valsheid in geschrifte en maakt dat delict niet ongedaan, evenmin als de bestraffing in de oudheid van de boodschapper van een nederlaag in de oorlogvoering, die nederlaag ongedaan maakte.

Zeist, 6 april 2005

N.M.P. Steijnen

Nr. 00312/05

Zitting: 15 november 2005

Mr. Vellinga

Conclusie inzake:

M.J.F. Stelling

1. Verdachte is door het Gerechtshof te 's-Gravenhage wegens "opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten" veroordeeld tot een geldboete van € 110,=, subsidiair twee dagen hechtenis.

2. Namens verdachte heeft mr. N.M.P. Steijnen, advocaat te Zeist, zes middelen van cassatie voorgesteld.

3. De onderhavige zaak gaat over het volgende. Ten laste van de verdachte is bewezenverklaard dat:

> "hij op 25 juni 2003 te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties, gedaan door C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar hem had bevolen, althans van hem had gevorderd de demonstratie te stoppen, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering."

4. Voorts heeft het Hof ten aanzien van de feiten overwogen:

> "Uit het dossier en uit het onderzoek ter terechtzitting, en mede op grond van de verklaringen van de verdachte, is het volgende genoegzaam komen vast te staan.
> - Op 25 juni 2003 heeft verdachte zich tezamen met anderen (in totaal ongeveer 20 personen) opgehouden op de openbare weg, te weten het Plein, respectievelijk de Lange Poten te 's-Gravenhage, en pamfletten uitgedeeld bij ingang(en) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
> - Verdachte en die andere personen waren allen gekleed in witte T-shirts, met tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land" overeenkomstig de strekking van de uitgedeelde pamfletten. Blijkens het procesverbaal van aanhouding van de verdachte werd op het Plein bovendien een spandoek met daarop een soortgelijke tekst opgehangen.

- De woordvoerder van de groep personen heeft de politie desgevraagd meegedeeld dat zij tegen de oorlog in Irak waren en daarom aan het demonstreren waren.
- Van de bijeenkomst op het Plein/Lange Poten is niet vooraf een kennisgeving gedaan als bedoeld in artikel 7 in verbinding met de artikelen 2 en 4 van de WOM en als bedoeld in artikel 10 van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente 's-Gravenhage.
- De politie heeft de woordvoerder van de groep personen gevraagd de "demonstratie" binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat die tijd verstreken was en de "demonstratie" niet was ontbonden, is dat verzoek herhaald en kort daarop, toen de "demonstratie" nog niet was beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers gevorderd de "demonstratie" te stoppen.
- Verdachte heeft zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer, waarbij hij heeft uitgeroepen: "dan laat ik me aanhouden"."

5. Ten behoeve van de bespreking van de eerste vijf middelen geef ik een korte schets van het wettelijk kader waarbinnen de onderhavige zaak zich afspeelt.

6. Art. 9 van de Grondwet luidt als volgt:

> "1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
> 2. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

7. De Wet openbare manifestaties[1] (hierna: WOM) strekt tot het stellen van regels als in het tweede lid van art. 9 Grondwet bedoeld. Art. 2 van die wet bepaalt:

> "De bij of krachtens de bepalingen uit deze paragraaf (Paragraaf II. van de WOM, getiteld "Bepalingen voor openbare plaatsen", WHV) aan overheidsorganen gegeven bevoegdheden tot beperking van het recht tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging en het recht tot vergadering en betoging, kunnen slechts worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

8. Art. 4 van de WOM bepaalt dat de gemeenteraad bij verordening regels vaststelt met betrekking tot de gevallen waarin voor vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen een voorafgaande kennisgeving vereist

---

[1] Aanvankelijk bevatte de wet een bepaling waarin het begrip manifestatie werd omschreven. Deze is geschrapt omdat daaronder verschijnselen van zo verschillend karakter werden begrepen dat deze bij nader inzien niet in één universele regeling konden worden vervat: Kamerstukken II, 1987-1988, 19427, nr. 8, p. 3.

is. Een dergelijke verordening moet, naar luid van het tweede lid van art. 4 WOM, ten minste voorzien in:

> "a. regels betreffende de gevallen waarin een schriftelijke kennisgeving wordt vereist van degene die voornemens is een vergadering of betoging te houden;
> b. regels betreffende het tijdstip waarop de kennisgeving moet zijn gedaan, de bij de kennisgeving te verstrekken gegevens, en het verstrekken van een bewijs van ontvangst aan degene die de kennisgeving doet."

9. De in art. 4 WOM bedoelde nadere regelgeving is voor de gemeente 's-Gravenhage te vinden in art. 10 van haar APV. Dat artikel houdt – kort gezegd en voorzover hier van belang – in dat de organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, als bedoeld in art. 4 WOM, ten minste 4 x 24 uur voordat deze vergadering of betoging zal worden gehouden, de burgemeester hiervan schriftelijk kennis moet geven. Iedere betoging op een openbare plaats die binnen de grenzen van de gemeente wordt gehouden moet dus worden voorafgegaan door een schriftelijke kennisgeving.

10. Naast de in art. 5 en 6 van de WOM aan de burgemeester gegeven bevoegdheden om – voor zover hier van belang - onder omstandigheden betogingen op voorhand te verbieden, dan wel aanwijzingen te geven, biedt art. 7 WOM aan de burgemeester de bevoegdheid om aan de deelnemers opdracht te geven de betoging terstond te beëindigen of uiteen te gaan, in – voorzover hier van belang – het geval dat de vereiste kennisgeving niet is gedaan. Art. 11 WOM bepaalt nog dat als overtreding met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de tweede categorie wordt gestraft het houden van of deelnemen aan een betoging waarvoor de vereiste kennisgeving niet is gedaan of waarvoor een verbod is gegeven.

11. Het <u>eerste middel</u> komt op tegen het oordeel van het Hof dat sprake was van een betoging/manifestatie in de zin van de WOM en niet, zoals door de verdachte is betoogd, het louter uitoefenen van het recht om zonder voorafgaand verlof, anders dan door de drukpers, radio of televisie, gedachten of gevoelens te openbaren, als bedoeld in art. 7, derde lid, van de Grondwet.

12. Met betrekking tot een dienaangaande ter terechtzitting gevoerd verweer heeft het Hof het volgende overwogen:

> "ad a) Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de WOM hebben de manifestaties waarvoor deze wet een regeling geeft als "gemeenschappelijk kenmerk ... dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband" (TK 1985-1986, 19 427, nr 3 § 3, p. 8). Uit deze bewoordingen leidt het hof af dat een betoging weliswaar enige omvang zal moeten hebben wil zij als zodanig kunnen worden aangemerkt, maar dat ook (een) kleine groep(ering) wel degelijk onder het bereik van de WOM kan vallen. Bovendien is naar 's hofs oordeel het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats nog zo nauw verbonden met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen'. De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een spandoek op te hangen. Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale uiting van die gedachten aan te merken. Het optreden is daarom - ook in letterlijke zin - als 'betoging' aan te merken. Anders dan de verdachte kennelijk meent biedt artikel 7, derde lid, van de Grondwet - reeds blijkens de bewoordingen "behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet" - geen vrijbrief om zijn gedachten of gevoelens steeds op de door hem beoogde wijze te uiten; van voorafgaand verlof (na inhoudelijke toetsing van de te uiten gedachten) is geen sprake geweest."

13. De WOM is ontstaan als uitvloeisel van het bij de Grondwetswijziging van 1983 in het vernieuwde hoofdstuk 1 van de Grondwet in de artikelen 6 en 9 neergelegde rechten tot vrije belijdenis van godsdienst en levensovertuiging, respectievelijk tot vergadering en betoging[2]. Hoewel het in art. 9 Grondwet neergelegde recht op betoging raakvlakken heeft met het in art. 7, derde lid Grondwet beschermde recht op de uiting van gedachten en gevoelens met behulp van andere middelen dan de drukpers, radio of televisie, is de WOM beperkt tot het geven van regels voor de uitoefening van de in de art. 6 en 9 Grondwet beschermde grondrechten.[3]

14. Het recht op betoging is als afzonderlijk recht in de Grondwet gekomen omdat het naar het oordeel van de Grondwetgever afzonderlijke bescherming verdiende als middel van uiting van gedachten en meningen, in het bijzonder voor (groepen) personen die zich niet van de in art. 7 Gw ge-

---

[2] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 1.
[3] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 4.

noemde media kunnen bedienen.[4] Bij de totstandkoming van de WOM is wel onder ogen gezien dat het verschil tussen een door art. 7, derde lid Gw beschermde vertoning en een door art. 9 Gw beschermde betoging soms moeilijk te maken zal zijn, maar volgens de wetgever is in die gevallen in beginsel art. 9 Gw van toepassing.[5]

15. Anders dan het middel wil staat de omstandigheid dat de verdachte uiting gaf aan zijn mening dus niet in de weg aan het oordeel van het Hof dat de verdachte deelnam aan een betoging.

16. In het middel wordt ook de vraag aangesneden of zoals het Hof heeft gedaan in het onderhavige geval kan worden gesproken van een betoging als bedoeld in de WOM.

17. Het oorspronkelijke ontwerp van de WOM kende in art. 1 een begripsomschrijving van het begrip manifestatie.[6] Daaronder werd de betoging begrepen. Weliswaar is later afgezien van een overkoepelend begrip "manifestatie"[7] maar dat neemt niet weg dat hetgeen de wetgever opmerkt over het begrip "betoging" van belang blijft. De WOM is immers overeenkomstig het oorspronkelijk ontwerp van toepassing gebleven op betogingen.

18. Bij een betoging gaat het volgens de wetgever om het uitdragen van gemeenschappelijk beleefde gedachten en wensen op politiek of maatschappelijk gebied.[8] Belangrijk element van een betoging is dat het daarbij gaat om het uitdragen van een gemeenschappelijke mening door de deelnemers.[9]

19. In 's Hofs overwegingen is tot uitdrukking gebracht dat door de combinatie van het in groepsverband optreden, waarbij de verschillende deel-

---

[4] Zie voor een overzicht van de wetsgeschiedenis A.E. Schilder Het recht tot vergadering en betoging, een vergelijkende studie naar het Nederlandse en Westduitse recht, Arnhem 1989, p. 19 – 24.
[5] Kamerstukken II, 1986-1987, 19427, nr. 5, p. 8, 9. Zie voorts A.E. Schilder a.w. p. 68 en 87.
[6] Art. 1 van het oorspronkelijk ontwerp van wet, Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nrs 1, 2.I
[7] Kamerstukken II, 1987-1988, 19427, nr.8, p. 3.
[8] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 8.
[9] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 15.

nemers soortgelijke T-shirts droegen, het gebruik van een spandoek, en de gezamenlijke activiteit van het uitdelen van pamfletten, sprake is geweest van een betoging in bedoelde zin. Tegen de achtergrond van de hiervoor weergegeven opvatting van de wetgever getuigt dat oordeel niet van een onjuiste rechtsopvatting en is het evenmin onbegrijpelijk. Zoals immers in de door het Hof genoemde omstandigheden besloten ligt ging het de deelnemers om het uitdragen van een gezamenlijke mening aan het ter plaatse aanwezige publiek, dat de tekst van de T-shirts en het spandoek kon lezen en pamfletten aangeboden kreeg. Ik wijs in dit verband voorts nog op het vóór de totstandkoming van de WOM gewezen HR 17 februari 1981, NJ 1981, 299, m. nt. ThWvV, waarin is beslist dat juist door een mening openlijk en in groepsverband te uiten, zoals hier het geval is, kan worden gezegd dat sprake is van een demonstratie en dat daardoor de wijze van openbaren van gedachten en gevoelens te zeer verschilt van die bedoeld in art. 7 Grondwet om daarmee op één lijn te kunnen worden gesteld. In de genoemde zaak had een aantal personen in de gemeente Helden kritiek op het beleid van de Sociale Dienst aldaar, welke kritiek door hen op de openbare weg werd geuit, gekleed in capes met kritische opschriften en door middel van het uitdelen van pamfletten waarin die kritiek was verwoord.[10]

20. Het oordeel van het Hof dat hier sprake is van een betoging in de zin van de WOM wordt in de toelichting op het middel nog aangevallen door te stellen dat – anders dan het Hof heeft overwogen – er geen spandoek zou zijn gebruikt.

21. De vaststelling van de feiten is voorbehouden aan de feitenrechter en die vaststelling kan in cassatie slechts op zijn begrijpelijkheid worden getoetst. Het in de aanvulling op 's Hofs verkorte arrest als tweede opgenomen bewijsmiddel betreft het relaas van de verbalisanten hetgeen inhoudt dat zij hebben waargenomen dat op het Plein – naar ik begrijp door de demonstranten waar verdachte bij hoorde – een spandoek werd opgehangen. De vaststelling van het Hof steunt derhalve op de inhoud van de gebezigde

---

[10] Zie ook EHRM 25 augustus 1993, Appl. nr. 13308/87, Series A, no. 266-B (Chorherr tegen Oostenrijk), waarin het uitdelen van pamfletten door twee personen die zichzelf hadden getooid met vergrotingen van die pamfletten op hun rugzakken, wordt aangemerkt als "demonstration" (par. 32) die op grond van art. 10 lid 2 EVRM als "lawful manisfestation" aan beperkingen kan worden onderworpen. Zie over dit arrest uitgebreider nr. 45 e.v.

bewijsmiddelen en is dus niet onbegrijpelijk.

22. Het middel faalt.

23. Het tweede middel bestrijdt het oordeel van het Hof voorzover dat inhoudt dat de verdachte die als enige van de groep is doorgegaan met het uitdelen van pamfletten, aldus heeft gehandeld in strijd met de hem door verbalisanten gegeven opdracht op te houden met demonstreren. In aanmerking genomen dat het in de WOM gebezigde begrip betoging – zoals dat ook door het Hof tot uitgangspunt is genomen – ziet op een door een collectief van tenminste twee personen verrichte activiteit, kan, aldus de steller van het middel, geen sprake zijn van handelen in strijd met een demonstratieverbod wanneer dat wordt gedaan door één persoon.

24. Het middel is gericht tegen de hiervoor onder nr. 12 aangehaalde overweging van het Hof dat het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats nog zo nauw verbonden is met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen'.

25. Het Hof heeft vastgesteld dat de politie aan de woordvoerder van de personen die, zoals hiervoor is vastgesteld, een betoging hielden, heeft verzocht deze binnen vijftien minuten te beëindigen. Toen daar niet aan werd voldaan is dat verzoek herhaald en toen deze nog niet werd beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers aan de betoging, waaronder de verdachte gevorderd deze te doen eindigen. De verdachte is vervolgens na het uitroepen van "Dan laat ik mij aanhouden" in versnelde pas naar de hoofdingang van de Tweede Kamer gelopen waar hij net voor de hoofdingang door opsporingsambtenaren staande kon worden gehouden en deze van hem opnieuw vorderden om de betoging te beëindigen. Aan die vordering voldeed de verdachte niet: hij bleef flyers uitdelen aan bezoekers van de Tweede Kamer. Ook aan een herhaalde vordering voldeed hij niet (bewijsmiddel 2).

26. Aan het middel ligt kennelijk de stelling ten grondslag dat uit de gebezigde bewijsmiddelen niet kan worden afgeleid dat de verdachte niet heeft voldaan aan het hem gegeven bevel de betoging te beëindigen, en

wel omdat uit het uitdelen van flyers bij de hoofdingang van de Tweede Kamer niet kan worden afgeleid dat de verdachte deelnam aan een betoging.

27. Volgens het Hof kan het uitdelen van flyers bij de hoofdingang van de Tweede Kamer niet los worden gezien van de deelname van de verdachte aan de betoging waarvan de politie vorderde dat deze werd beëindigd. In aanmerking genomen dat de verdachte toen van de deelnemers van de betoging, waaronder de verdachte, werd gevorderd deze te beëindigen, in versnelde pas wegliep naar de hoofdingang van de Tweede Kamer na te hebben medegedeeld dat hij zich dan wel zou laten aanhouden, en reeds voordat hij daar goed en wel was aangekomen van hem opnieuw was gevorderd de betoging te beëindigen (bewijsmiddel 2), geeft het oordeel van het Hof geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting, in het bijzonder niet van het begrip "betoging", en is het niet onbegrijpelijk. Anders dan aan het middel ten grondslag ligt is het, naar het Hof kennelijk en niet onbegrijpelijk heeft geoordeeld, niet zo dat de verdachte in tegenstelling tot zijn hiervoor aangehaalde uitlating heeft voldaan aan het bevel de betoging te beëindigen om daarna een eenmansactie te beginnen, maar moet verdachtes gedrag in het bijzonder gelet op diens uitlating worden aangemerkt als een – demonstratieve – weigering de betoging te beëindigen.

28. Het middel faalt.

29. Het derde middel houdt in dat het Hof zijn oordeel dat bevoegd een bevel tot beëindiging van de demonstratie is gegeven, ten onrechte heeft gebaseerd op een andere reden dan feitelijk door de politie aan de demonstranten is opgegeven om de demonstratie te beëindigen, te weten dat van de demonstratie niet tevoren kennis is gegeven in plaats van, zoals door de verbalisanten is medegedeeld voor de demonstratie geen vergunning was verstrekt, althans dat het Hof zijn oordeel te dier zake onvoldoende heeft gemotiveerd. Het middel behelst voorts de stelling dat het handelen van de verdachte nu juist werd ingegeven door het feit dat het bevel van de verbalisanten op de verkeerde grondslag was gestoeld.

30. Ter terechtzitting van het Hof heeft de verdachte aangevoerd dat het bevel ten onrechte is gebaseerd op de overweging dat voor de demonstra-

tie geen vergunning was verleend, nu immers de WOM die voorwaarde niet stelt.

31. Het Hof heeft naar aanleiding van dit verweer overwogen:

> "Aan de verdachte kan worden nagegeven dat de formulering in - onder meer - het proces-verbaal van aanhouding met betrekking tot de grondslag van het aanvankelijke verzoek en het latere bevel de demonstratie te beëindigen, 'omdat een vergunning ontbrak', juridisch minder nauwkeurig is geweest. Zulks doet er echter niet aan af dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen."

32. In het voorstel van wet dat heeft geleid tot de Wet Openbare Manifestaties was oorspronkelijk voorzien in de mogelijkheid voor de gemeente om te kiezen tussen een stelsel van vergunningverlening of voorafgaande kennisgeving, dan wel een combinatie daarvan. In de loop van de behandeling van het wetsontwerp[11] is echter gekozen voor een stelsel waarin enkel een voorafgaande kennisgeving werd verlangd. Opmerking verdient voorts dat in de APV van de gemeente 's-Gravenhage, zoals die in 1982 is gewijzigd, reeds was voorzien in een stelsel waarin uitsluitend voorafgaande kennisgeving van betogingen werd verlangd.

33. Hoewel de steller van het middel met juistheid betoogt dat voor het houden van een betoging geen vergunning vereist was, heeft het Hof naar mijn mening terecht overwogen dat het bevel op zichzelf kon worden gegeven. Het Hof heeft immers vastgesteld dat een demonstratie gaande was en dat tevoren van die demonstratie niet aan de burgemeester kennis was gegeven. In die omstandigheden bestond, zoals het Hof met juistheid overwoog, de bevoegdheid om op grond van art. 7, eerste lid aanhef en onder a WOM, de demonstratie te beëindigen. Dat de verbalisanten daarbij meenden dat een vergunning had moeten zijn verleend doet aan de bevoegdheid tot beëindiging gezien het ontbreken van de vereiste kennisge-

---

[11] Kamerstukken II 1987-1988, 19247, nr. 9.

ving niet af. Feit blijft immers dat tevoren geen kennis was gegeven.[12]

34. In de toelichting op het middel wordt betoogd dat de politie niet één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde redenen aan de beëindiging van de betoging ten grondslag heeft gelegd en het gegeven bevel aldus grondslag in de wet mist. Dit punt komt aan de orde bij de bespreking van het vierde middel.

35. Het middel laat de vraag rusten of de verbalisanten de aangewezen personen waren om te beslissen over de beëindiging van de betoging. Daarover kom ik hierna onder nr. 65 e.v. te spreken.

36. In de toelichting op het middel voert de verdachte voorts aan dat hij nu juist tegen het bevel in is gegaan omdat hij meende dat geen vergunning vereist was, maar slechts een kennisgeving gedaan hoefde te worden. Dit verweer heeft hij niet eerder gevoerd. Ter terechtzitting in hoger beroep is door de verdachte wel betoogd dat voor een betoging geen vergunning was vereist, maar niet dat hij de demonstratie heeft voortgezet omdat hij wist dat het – op het ontbreken van zo'n vergunning gebaseerde – bevel om die reden onbevoegd gegeven zou zijn. Bedoeld verweer vergt een onderzoek van feitelijke aard en kan derhalve niet voor het eerst in cassatie worden gevoerd.

37. Het middel faalt.

38. Het vierde middel klaagt dat het Hof ten onrechte heeft geoordeeld dat een bevel tot beëindiging van een betoging kan worden gegeven louter op grond van de omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving is gedaan en dus ongeacht of één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding is.

39. Dat oordeel ligt, aldus de toelichting op het middel besloten in de hiervoor onder nr. 31 aangehaalde overweging alsmede in de verwerping van het door het Hof als "c." genummerde verweer dat de enkele omstan-

[12] Het Hof stelt dit vast zonder aan te geven aan welk bewijsmiddel het dit gegeven heeft ontleend (vgl. HR 24 juni 2003, NJ 2004, 165, m. nt. JR, rov. 4.2). Nu verdachte kennelijk van de juistheid daarvan uitgaat en daartegen geen middel is gericht laat ik dit punt rusten.

digheid dat geen voorafgaande kennisgeving werd gedaan niet kan rechtvaardigen dat bevolen wordt de activiteiten te beëindigen. Die verwerping luidt:

> "ad c) Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken. Bovendien stelt het hof vast dat de betrokken politieambtenaar bij zijn optreden tot beëindiging van de betoging, zoals hierboven beschreven, op evenwichtige wijze te werk is gegaan. Het hof vermag dan ook niet in te zien dat het gegeven bevel niet in overeenstemming zou zijn met de door de verdachte in stellige stelling gebrachte wettelijke, grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften."

40. De steller van het middel betoogt met een beroep op de wetsgeschiedenis dat de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid een betoging te verbieden vanwege het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving, slechts mag worden uitgeoefend indien één der in art. 2 van de WOM genoemde belangen, te weten de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer of de bestrijding en voorkoming van wanordelijkheden, in het geding is.

41. Het huidige art. 7 van de WOM had in het oorspronkelijke wetsvoorstel het nummer 6. In de artikelsgewijze toelichting op dat artikel schrijft de Minister onder meer het volgende:

> "In dit artikel worden de gevallen genoemd waarin door of vanwege de burgemeester opdracht kan worden gegeven, de manifestatie terstond te beëindigen en uiteen te gaan. De onder a en b genoemde gevallen betreffen situaties, waarin de organisator, dan wel de deelnemers de hun met het oog op een goede gang van zaken opgelegde beperkingen schaden: de vereiste kennisgeving of vergunningaanvrage is niet gedaan, de manifestatie is verboden, de vergunning is geweigerd, of er wordt in strijd gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing. (...) Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen. Er be-

> staat echter wel wezenlijk verschil in de wijze waarop deze belangen meewegen in de gevallen onder a en b enerzijds, onder c anderzijds. In de gevallen onder a en b gaat het steeds om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen. In het geval onder c gaat het om een nieuwe afweging welke in de plaats treedt van de eerder gemaakte afweging. Aan zo een heroverweging mogen navenant hogere eisen worden gesteld."[13]

42. Uit dit citaat uit de wetsgeschiedenis leid ik af dat de wetgever het aan de gemeentelijke regelgever heeft overgelaten om te bepalen in welke gevallen een voorafgaande kennisgeving van een manifestatie moet worden verlangd en dat deze bij de keuze in welke gevallen zo'n kennisgeving moet worden gedaan de in art. 2 genoemde belangen in het oog moet houden. Dat neemt niet weg dat de burgemeester, die gebruik wil maken van de - discretionaire - bevoegdheid om een demonstratie als de onderhavige, waarvan niet van tevoren kennis is gegeven op de bij APV voorgeschreven wijze, te beëindigen, in het concrete geval dient te beoordelen of de in art. 9, tweede lid Grondwet en art. 2 van de WOM genoemde beperkingsgronden het beëindigen van een demonstratie wegens het ontbreken van de voorgeschreven kennisgeving toelaten. Dat geldt zeker in een geval als het onderhavige waarin bij APV van een organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, van welke aard, in welke omvang, op welke plaats en in welke omstandigheden ook, steeds wordt verlangd dat hij vier dagen tevoren van die manifestatie schriftelijk kennis geeft aan de burgemeester.[14]

43. Zoals ik hierna bij de bespreking van het vijfde middel zal uiteenzetten, is de in art. 10 APV opgenomen plicht tot kennisgeving van iedere betoging ingegeven door de behoefte de burgemeester in staat te stellen tijdig maatregelen ter bescherming van de in art. 2 WOM genoemde belangen te nemen.[15] Aldus strekt de door de wetgever beoogde weging van de in art. 2 WOM genoemde belangen bij vaststelling van de in art. 4 WOM bedoelde verordening zich niet uit tot de vraag of en in hoeverre het ontbreken van

---

[13] Kamerstukken II 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 20-21.
[14] Art. 10 APV 's Gravenhage komt op dit punt overeen met de modelverordening van de Vereniging Nederlandse gemeenten, art. 2.1.2.2.
[15] Dat strookt met de positieve verplichting die Staten hebben om het betogingsrecht van burgers te garanderen, vgl. EHRM 21 juni 1988 (Plattform Ärtze für das Leben tegen Oostenrijk), Series A no. 139, par. 32 en 33.

een (tijdige) kennisgeving noopt tot het doen beëindigen van de betoging met het oog op de bescherming van de in art. 2 WOM bedoelde belangen.[16]

44. In de door het middel genoemde overwegingen van het Hof ligt besloten dat het Hof van oordeel is dat steeds wanneer in strijd met art. 4 WOM jo. art. 10 APV van een betoging geen kennis is gegeven, deze kan worden beëindigd ongeacht of daarbij één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding is. Dat oordeel is in mijn ogen dus niet juist.

45. In dit verband wijs ik nog op een naar aanleiding van het bepaalde in art. 10 EVRM gewezen uitspraak van het EHRM van 25 augustus 1993[17]. In deze zaak had de klager tijdens een militaire parade zich samen met een ander tussen het massaal toegestroomde publiek begeven en was daar – met een vergroot pamflet op z'n rugzak geplakt – pamfletten gaan uitdelen waarin stelling werd genomen tegen de aanschaf van straaljagers door het Oostenrijkse leger en werd opgeroepen tot het houden van een referendum over dat onderwerp. Het arrest houdt daarover het volgende in:

> "The actions of the two men had caused a commotion among the spectators, whose view had been blocked. Two policemen informed the applicant and his friend that they were disturbing public order and instructed them to cease what could only be regarded as a demonstration. However, they refused to comply, asserting their right to freedom of expression. When they persisted despite further warnings from police officers and increasingly loud protests from the crowd, they were arrested (...). "

46. In de procedure voor het EHRM wordt onder andere geklaagd over schending van art. 10 EVRM, een bepaling die ook op demonstraties van toepassing wordt geacht.[18] Nadat het EHRM heeft overwogen dat de inbreuk op klagers vrijheid van meningsuiting was "prescribed by law" en dat

---

[16] In een voorstel aan de gemeenteraad tot wijziging van art. 10 APV 's-Gravenhage d.d. 28 mei 2002, wordt ten onrechte gesteld dat de WOM bepaalt dat de organisator van een manifestatie aan de burgemeester daarvan kennis moet geven en wordt dus geheel aan de door de wetgever bedoelde afweging van belangen voorbijgegaan. Zie Raadsvoorstel 115-2002, RIS 96193_0202528, te vinden via de site van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl, Politiek en Bestuur, zoeksysteem Bestuurlijke stukken, waar ook de volledige APV 1982 en de toelichting daarop zijn te vinden, alsmede de talloze wijzigingen op onderdelen daarvan.
[17] EHRM 25 augustus 1993, Chorherr tegen Oostenrijk, Series A, no. 266-B.
[18] P. van Dijk en G.J.H. van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, third edition, p. 568, 569.

daarmee een legitiem doel, namelijk de "prevention of disorder" werd nagestreefd gaat het EHRM in op de vraag of de inbreuk noodzakelijk was in een democratische samenleving:

> "The Court has consistently held that the Contracting States enjoy a certain margin of appreciation in assessing whether and to what extent an interference is necessary, but this margin goes hand in hand with European supervision embracing both the legislation and the decisions applying it; when carrying out that supervision the Court must ascertain whether the impugned measures are "proportionate to the legitimate aim pursued", due regard being had to the importance of expression in a democratic society (...). That margin of appreciation extends in particular to the choice of the – reasonable and appropriate – means to be used by the authorities to ensure that lawful manifestations can take place peacefully.
> The Court notes in the first place that the nature, importance and scale of the parade could appear to the police to justify strengthening the forces deployed to ensure that it passed off peacefully. In addition, when he chose this event for his demonstration against the Austrian armed forces, Mr Chorherr must have realized that it might lead to a disturbance requiring measures of restraint[19], which in this instance, moreover, were not excessive. Finally, when the Constitutional Court approved these measures it expressly found that in the circumstances of the case they had been intended to prevent breaches of the peace and not to frustrate the expression of an opinion.
> In the light of these findings, it cannot be said that the authorities overstepped the margin of appreciation which they enjoyed in order to determine whether the measures in issue were "necessary in a democratic society" and in particular whether there was a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the legitimate aim pursued. In conclusion, no violation of art. 10 has been established."

47. Gezien de zware eisen die het EHRM hier stelt aan een inbreuk op de betogingsvrijheid zal de enkele omstandigheid dat van het houden van een betoging niet voorafgaand kennis is gegeven doorgaans niet zonder meer toereikend zijn om een inbreuk op art. 10 EVRM te rechtvaardigen. Ook daarom vergt aanwending van de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid nadere afweging en onderbouwing aan de hand van de in art. 10 lid 2 EVRM gegeven criteria.

48. Ten laste van de verdachte is bewezenverklaard dat hij niet heeft voldaan "aan een bevel of vordering gedaan krachtens art. 7 lid 1 onder a van de Wet Openbare Manifestaties". In aanmerking genomen dat de ten-

---

[19] In par. 30 wordt door de regering van Oostenrijk naar voren gebracht dat het gedrag van klager al had geleid tot bedreigingen aan zijn adres door het publiek.

lastelegging is toegespitst op overtreding van art. 184 Sr moet genoemde passage aldus worden verstaan dat van bedoeld bevel of van bedoelde vordering alleen sprake kan zijn indien dit bevel is gegeven krachtens een verbindend wettelijk voorschrift en in overeenstemming met een op dat wettelijk voorschrift berustende bevoegdheid.[20] Dit betekent dat in de onderhavige zaak niet kan worden voorbijgegaan aan de vraag of een van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde gronden aan beëindiging van de demonstratie ten grondslag lag. Deze begrenzen immers de bevoegdheid van de burgemeester tot het doen beëindigen van de betoging.

49. Nu het Hof is voorbijgegaan aan de vraag of zich één van vorenbedoelde beperkingsgronden voordoet, betekent dit dat niet is komen vast te staan dat het bevel is gegeven in overeenstemming met een wettelijk voorschrift en is de bewezenverklaring dus onvoldoende met redenen omkleed.

50. Het middel slaagt.

51. Het vijfde middel klaagt dat art. 10 APV Den Haag onverbindend is omdat het een verplichting oplegt aan degene die een manifestatie wil houden ongeacht of de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding zijn.

52. Naar aanleiding van een verweer van dezelfde strekking heeft het Hof overwogen:

> "ad e) Het recht op betoging kan - overeenkomstig artikel 9, tweede lid, van de Grondwet en in overeenstemming met het bepaalde in artikel 10, tweede lid, van het EVRM - op grond van artikel 2 van de WOM onder meer worden beperkt "in het belang van het verkeer en ter voorkoming van wanordelijkheden", welk voorschrift ook geldt ten aanzien van de door de gemeenteraad, daartoe gehouden ingevolge artikel 4 van de WOM, vast te stellen regels met betrekking tot te verlangen voorafgaande kennisgevingen. De verdachte beklaagt zich erover dat de Haagse verordening in alle gevallen - en kennelijk dus ook indien de bedoelde belangen niet in het geding zijn - een voorafgaande kennisgeving voorschrijft. Dienaangaande overweegt het hof het navolgende. Door het voorschrift van voorafgaande kennisgeving wordt het recht op betoging op zichzelf op generlei wijze beperkt. Degene die een betoging voorneemt - ook indien de deelnemers beperkt in aantal zijn - vermag de mogelijke implicaties van zijn betoging voor de bedoelde

[20] Vgl. HR 11 december 1990, NJ 1991, 423 en HR 24 september 2002, NJ 2003, 80 m. nt. YB.

> te beschermen belangen niet te overzien, te meer niet omdat hij geen kennis draagt van eventuele, door anderen voorgenomen betogingen; het verschijnsel 'tegendemonstratie' is maar al te bekend. Bovendien moet worden vastgesteld dat in de gemeente 's-Gravenhage een keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen is gevestigd, die om uiteenlopende redenen object van (onder meer) demonstratieve acties kunnen worden en mede daarom aanspraak moeten kunnen maken op een zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente. Die gastvrijheid verstrekkende gemeente dient, wil zij haar taak naar behoren kunnen vervullen, om te beginnen goed zicht hebben op alle komende betogingen, ten einde onder meer te kunnen beoordelen of de noodzaak bestaat om het recht op betoging in het concrete geval te beperken en/of begeleidende openbare orde maatregelen te treffen. Het hof acht daarom het betrekkelijke voorschrift in de Algemene Plaatselijke Verordening geenszins in strijd met (de strekking van) het bepaalde in artikel 9 van de Grondwet."

53. Het oordeel van het Hof begrijp ik aldus dat het met het oog op de bescherming van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen noodzakelijk is dat de burgemeester in de in de gemeente 's Gravenhage heersende bijzondere omstandigheden van iedere manifestatie tevoren op de hoogte wordt gesteld om bedoelde belangen adequaat te kunnen beschermen, dat de ongeclausuleerde plicht tot kennisgeving als verwoord in art. 10 APV aldus dient om behartiging van bedoelde belangen mogelijk te maken, dat voorts genoemde plicht tot kennisgeving geen beperking inhoudt van de uitoefening van het recht tot vergadering en betoging en dat genoemde bepaling derhalve de bij de art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM gegeven begrenzing niet te buiten gaat.

54. Dit oordeel geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk. Art. 2 WOM spreekt immers uitdrukkelijk van beperking van het recht tot vergadering en betoging terwijl bedoelde kennisgeving de uitoefening van genoemd recht onverlet laat.

55. Ook al zou daaraan voorbij worden gegaan, dan neemt dat niet weg dat maatregelen ter voorbereiding van de behartiging van genoemde belangen, zoals de onderhavige plicht tot kennisgeving, in de door het Hof genoemde omstandigheden gerekend kunnen worden te zijn genomen met het oog op die belangen. In dit verband merk ik nog op dat in de toelichting op het voorstel tot wijziging van art. 10 APV 's Gravenhage strekkende tot verbetering van de procedure tot kennisgeving wordt opgemerkt:

> "In Den Haag vinden jaarlijks ongeveer 350 demonstraties plaats. De Wet openbare manifestaties bepaalt dat de organisator van een manifestatie aan de burgemeester kennis geeft van het voornemen een manifestatie te houden. In circa 50 gevallen per jaar gebeurt dit niet. Onder deze ongeveer 350 demonstraties zijn veel grote en maatschappelijk gevoelige demonstraties. Dit grote aantal demonstraties levert geen problemen op, maar vergt wel veel planning en organisatie van de zijde van de gemeente en de politie. De kennisgevingsprocedure van de Wom speelt een rol in de planning en organisatie.(...)"[21]

56. Voor het overige is het oordeel van het Hof zodanig verweven met waarderingen van feitelijke aard dat het zich niet leent voor verdere toetsing in cassatie.[22]

57. Het middel faalt.

58. Het zesde middel bevat de klacht dat art. 6 EVRM is geschonden doordat het Hof zich in de onderhavige zaak niet een eerlijke en onpartijdige rechter heeft getoond.

59. Die klacht baseert de steller van het middel op de omstandigheid dat het Hof een aantal beslissingen – die in de hiervoor besproken middelen zijn aangevallen – heeft genomen die de verdachte niet welgevallig zijn en ook onjuist worden gevonden. Ook de 'niet-zakelijke' reactie van het Hof op de stelling die door de verdachte ter terechtzitting in hoger beroep is ingenomen, namelijk dat de Politierechter valsheid in geschrift heeft gepleegd met het in zijn, verdachte's, ogen onjuiste vonnis, zou aantonen dat het Hof niet onpartijdig is geweest.

60. Bij de beoordeling van een beroep op het ontbreken van onpartijdigheid van de rechter in de zin van art. 6, eerste lid, EVRM en art. 14, eerste lid, IVBPR dient voorop te staan dat een rechter uit hoofde van zijn aanstelling moet worden vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die een zwaarwegende aanwijzing opleveren voor

---

[21] Raadsvoorstel 115-2002, RIS 96193_0202528, te vinden via de site van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl, Politiek en Bestuur, zoeksysteem Bestuurlijke stukken.

[22] Het Hof heeft terecht de verbindendheid van de onderhavige verordening beoordeeld ongeacht de vraag of de verdachte daartoe een met voldoende waarborgen omklede bestuursrechtelijk rechtsgang openstond c.q. was benut: HR 24 september 2002, NJ 2003, 80, m. nt. YB, rov. 3.5, HR 11 oktober 2005, LJN AS9224, rov. 3.7.2.

het oordeel dat een rechter jegens de verdachte een vooringenomenheid koestert, althans dat de bij de verdachte dienaangaande bestaande vrees objectief is gerechtvaardigd (vgl. onder andere HR 18 april 1995, NJ 1996, 73, m.nt. Kn).

61. Van een dergelijke situatie kan hier niet gesproken worden. De enkele omstandigheid dat het Hof door de verdachte gevoerde verweren heeft verworpen of daar niet – althans niet adequaat – op heeft gerespondeerd brengt nog niet met zich dat die rechter de zaak op een partijdige wijze heeft behandeld of dat de vrees voor die partijdigheid objectief gerechtvaardigd is. Zou dat anders zijn, dan zou iedere rechterlijke uitspraak waarin een ander dan het door de klager ingenomen standpunt worden gehuldigd, van partijdigheid van die rechter getuigen en reeds om die reden niet in stand kunnen blijven.

62. Ook de opmerking van het Hof dat het ongepast is dat de verdachte de Politierechter beticht van valsheid in geschrift, kan niet de conclusie dragen dat het Hof niet onpartijdig was dan wel dat het Hof de schijn daarvan heeft gewekt. Kennelijk heeft het Hof zich aan verdachtes opmerking gestoord en daaraan uitdrukking gegeven. Daarmee is nog niet sprake van een uitzonderlijke omstandigheid die een zwaarwegende aanwijzing oplevert voor onpartijdigheid van de rechter.

63. Het middel faalt.

64. Ambtshalve vestig ik de aandacht op het volgende.

65. Ter terechtzitting heeft de verdachte aangevoerd dat het onderhavige bevel onwettig was omdat niet tot uitdrukking werd gebracht dat dit bevel namens de burgemeester werd gegeven. Te dien aanzien overwoog het Hof het volgende:

> "ad d) De verantwoordelijkheid voor de bescherming van de openbare orde en - zoals in het geval van de gemeente 's-Gravenhage - de bedoelde publiekrechtelijke instellingen berust ingevolge artikel 172 van de Gemeentewet (GemW) bij de burgemeester die (in het bijzonder) tevens is belast met het toezicht op de openbare samenkomsten (art. 174 GemW). De burgemeester bedient zich daartoe van de politie (de complementaire verantwoordelijkheid van de politie is neergelegd in artikel 2 Politiewet 1993), onder meer indien het gaat om het

> beëindigen van overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, aldus artikel 172, tweede lid, GemW. Gelet op dit samenstel van wettelijke voorschriften lijdt de bevoegdheid van de politie om in het onderhavige geval namens de burgemeester op te treden, naar 's hofs oordeel geen twijfel. De stelling dat expliciet gewag zou moeten worden gemaakt van het afgeleide karakter van dat optreden, vindt geen steun in het recht."

Aan dit oordeel van het Hof ligt ten grondslag dat de in art. 7 van de WOM neergelegde, aan de burgemeester toegekende bevoegdheid, aan de politie kan worden gemandateerd.

66. De mogelijkheid van mandatering van de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid wordt noch in de wet noch in de Memorie van Toelichting genoemd. In de gevallen waarin de mogelijkheid van mandatering niet in de betreffende wettelijke regeling zelf is vermeld, wordt de vraag of mandatering van een bevoegdheid mogelijk is beheerst door hoofdstuk 10 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Art. 10:3, eerste lid van die wet bepaalt dat een bestuursorgaan mandaat kan verlenen, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald of de aard van de bevoegdheid zich tegen de mandaatverlening verzet.[23]

67. In het tweede lid van die bepaling wordt een tweetal bevoegdheden genoemd waarvan mandaat in ieder geval niet wordt verleend. De onderhavige bevoegdheid kan daar niet onder begrepen worden.

68. Bij het mandateringsverbod op de grond dat de aard van de bevoegdheid zich daartegen verzet, heeft de wetgever een tweetal gevallen op het oog gehad. In de Memorie van Toelichting wordt daarover het volgende opgemerkt:

> "Er kunnen zich twee gevallen voordoen waarin de aard van de bevoegdheid zich tegen de mandaatverlening verzet. Ten eerste het geval dat de bevoegdheid een zodanig karakter heeft, dat mandaatverlening in het geheel uitgesloten moet worden geacht, omdat de besluitvorming door het orgaan dat de wetgever heeft

---

[23] Art. 10:3 heeft alleen betrekking op besluiten, in art. 1:3, eerste lid Awb gedefinieerd als schriftelijke beslissingen van een bestuursorgaan, inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling. In art. 10:12 Awb wordt bepaald dat de bepalingen met betrekking tot mandaat ook van toepassing zijn in het geval dat een bestuursorgaan machtiging verleent tot het verrichten van handelingen, die geen besluit zijn, waarbij onder meer gedacht kan worden aan niet-schriftelijke beslissingen die wel een publiekrechtelijke rechtshandeling zijn. Gemakshalve wordt hier ook gesproken van mandaat. Zie ook S.E. Zijlstra e.a., Mandaat en delegatie, Algemeen bestuursrecht 2001, deel 5, Boom, Den Haag, 2001, p. 178 e.v.

> aangewezen (meestal het hoogste politieke orgaan) moet plaatsvinden. Bij wijze van voorbeeld kan worden genoemd de bevoegdheid van de Minister van VROM aanwijzingen te geven aan gemeenten op grond van artikel 37 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Aan de jurisprudentie kunnen worden ontleend de voorbeelden van het opleggen van een disciplinaire straf (men zie CRvB 1-9-88, TAR 1988, 204) en het geven van bepaalde noodbevelen door de burgemeester (Afd. rechtspraak 17-12-1991, AB 1992, 550 en Hof Amsterdam 4-5-1990, AB 1991, 30). Het gaat in die gevallen immers om een zeer zware bevoegdheid. Ten tweede is er het geval dat de aard van de bevoegdheid niet ten principale aan mandaatverlening in de weg staat, maar dat de mandaatverlening in concreto, gelet op de aard van de bevoegdheid, niet is toegestaan (zoals bij het hieronder te noemen voorbeeld van mandaatverlening van de bevoegdheid tot het vaststellen van beleidsregels aan meer personen, en het in het derde lid neergelegde geval van beslissen op een bezwaarschrift). Ook de positie van de gemandateerde, op zichzelf of ten opzichte van de mandaatgever, kan er toe leiden dat de aard van de bevoegdheid aan de mandaatverlening in de weg staat. Daarbij moet bij voorbeeld gedacht worden aan de situatie dat de te mandateren bevoegdheid tot het afgeven van verblijfsvergunningen wordt gemandateerd aan de directeur FEZ van een gemeente); ook het feit dat de gemandateerde zelf belanghebbende is bij de uitoefening van die bevoegdheid kan bij voorbeeld aan de mandaatverlening in de weg staan."[24]

Voorts wordt opgemerkt:

> "Overwogen is nog een andere uitsluitingsgrond van mandaat in het tweede lid op te nemen, namelijk mandaat van de bevoegdheid tot het beperken van grondrechten. In bepaalde gevallen kan de betrokken bevoegdheid uit haar aard niet worden gemandateerd; in die richting gaan bij voorbeeld eerdergenoemde uitspraken Vz. Afd. rechtspraak 31-7-1989, AB 1990, 315 en Hof Amsterdam 4-5-1990, AB 1991, 30, waar het ging om de bevoegdheid tot het beperken van het recht op bewegingsvrijheid. Het lijkt ons echter niet juist hier een algemeen verbod van mandaat op te nemen, omdat het in bepaalde gevallen geen bezwaar behoeft te ontmoeten de bevoegdheid tot beperking van grondrechten te mandateren. Te denken valt aan sommige bevoegdheden die de burgemeester heeft op grond van de Wet openbare manifestaties of de Zondagswet. Toetsing dient plaats te vinden in het kader van het eerste lid van dit artikel, namelijk de vraag of de bevoegdheid in concreto zich verzet tegen de mandaatverlening."[25]

69. Op kritische vragen van de Tweede Kamer, waarin met name de in het eerste lid van art. 10:3 gebruikte formulering te vaag werd gevonden, antwoordde de Minister als volgt:

---

[24] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 3, p. 170.

[25] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 3, p. 172. Hier heeft de Minister denkelijk het oog op de bevoegdheden met betrekking tot de kennisgevingsprocedure en op de mogelijkheid tijdens een betoging aanwijzingen te geven voor een ordelijk verloop daarvan.

"Naast andere garanties is een zorgvuldige toedeling van bevoegdheden een van de waarborgen om de burger te beschermen tegen onjuist gebruik van overheidsmacht. Hoewel mandaat in het wetsvoorstel in ruime mate wordt toegestaan, moet toch worden voorkomen dat daardoor waarborgen die uit de bevoegdheidstoedeling voortvloeien, worden ondergraven. Daarom wordt - geheel in overeenstemming met het huidige recht - op de hoofdregel dat mandaat geoorloofd is, een uitzondering gemaakt voor de gevallen waarin een waarborg voor zorgvuldige bevoegdheidsuitoefening aan de orde is. Voor wat betreft de gevallen, genoemd in het tweede en derde lid, is er een goede reden mandaat niet toe te staan, terwijl de omschrijving van die gevallen zo eenduidig is dat de naleving van deze bepalingen weinig problemen zal opleveren. Inderdaad is in het eerste lid het verbod van mandaat voor het geval «de aard van de bevoegdheid zich tegen mandaatverlening verzet» enigszins ruim omschreven. Dit neemt niet weg dat deze algemene beperking moeilijk kan worden gemist. Er zijn immers gevallen waarin de uitoefening van een bevoegdheid geen mandaatverlening toestaat zonder dat het tweede of derde lid van toepassing is en zonder dat de wetgever mandaatverlening uitdrukkelijk heeft verboden. Indien men de voorbeelden uit de memorie van toelichting, gedeeltelijk ontleend aan de jurisprudentie, nader beschouwt, kan men constateren dat het om gevallen gaat waarin de onwenselijkheid van mandaat voor de hand ligt. Noodbevelen van de burgemeester of een aanwijzing van de Minister van VROM aan gemeenten op grond van artikel 37 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening vergen een beslissing van het bevoegde orgaan zelf. De vage omschrijving «aard van de bevoegdheid» zal in die gevallen ook niet tot veel meningsverschil aanleiding behoeven te geven.
Het tweede en het derde lid zullen tot gevolg hebben dat de onzekerheid die in het huidige recht bestaat in belangrijke mate wordt weggenomen. Daardoor zal de algemene formulering van het eerste lid nog maar in weinig gevallen van toepassing zijn; zij behoeft dan ook niet tot veel geschillen aanleiding te geven. Een verdere vermindering van onzekerheid kan bereikt worden door voor dergelijke situaties in de toekomst een uitdrukkelijk verbod van mandaat in de wetgeving op te nemen."[26]

70. De hiervoor genoemde uitspraken, AB 1992 550 en AB 1991, 30, hebben betrekking op het oude art. 219 Gemeentewet, waarin de bevoegdheid van de burgemeester om in - dreigende - noodsituaties in te grijpen was neergelegd. Mandatering van dergelijke bevoegdheden werd niet toelaatbaar geacht, nu het om een ingrijpende bevoegdheid ging. In de Memorie van Toelichting op de WOM wordt expliciet verwezen naar deze (nood)bevoegdheid, waar de Minister opmerkt dat bij de toekenning aan de burgemeester van de hier aan de orde zijnde bevoegdheden, aansluiting is

---

[26] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 5, p. 85.

gezocht bij de bestaande wetgeving.[27]

71. De burgemeester is ingevolge art. 172 lid 1 Gemeentewet belast met de handhaving van de openbare orde. In art. 177 lid 1 Gemeentewet wordt de burgemeester de bevoegdheid gegeven een in de gemeente dienstdoende politieambtenaar te machtigen in zijn naam besluiten te nemen of andere handelingen te verrichten. Lid 2 van die bepaling zondert daarvan de aan de burgemeester opgedragen taak van handhaving van de openbare orde uitdrukkelijk uit.

72. Is de vereiste kennisgeving van een betoging niet gedaan dan kan de burgemeester op grond van art. 7 WOM opdracht geven deze te beëindigen voor zover dat noodzakelijk is ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding en voorkoming van wanordelijkheden (art. 2 WOM), dus met het oog op handhaving van enige aspecten van openbare orde.[28] Daarbij heeft de wetgever voor ogen dat de uiteindelijke beslissing over de toelaatbaarheid van een manifestatie in "zijn" gemeente bij de burgemeester behoort te berusten, onder politieke verantwoordelijkheid aan de gemeenteraad en onder rechterlijke controle.[29] Gelet op art. 10.3 Awb, de hiervoor aangehaalde wetsgeschiedenis en het hiervoor genoemde samenstel van bepalingen van de Gemeentewet moet daarom worden aangenomen dat de burgemeester de hem in art. 7 WOM gegeven bijzondere, aan politieke controle onderworpen openbare ordebevoegdheid niet kan mandateren aan politie-ambtenaren, zeker niet wanneer dit ongeclausuleerd[30] en voor alle gevallen van betogingen zonder kennisgeving zou geschieden.[31] Het Hof, dat zonder meer[32] heeft aangenomen dat de politieambtenaren tot het onderhavige optreden door de bur-

---

[27] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 10.
[28] Zie Kamerstukken II, 1986-1987, 19427, nr. 5, p.10.
[29] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 10.
[30] Zie over de betekenis van het aan banden leggen van de beoordelings- of beleidsvrijheid van de gemandateerde voor de toelaatbaarheid van het mandaat H.E. Bröring in het losbladige Samsom Handboek Algemene Wet Bestuursrecht, aant. 1 op art. 10.3 supplement oktober 2003. Voorts over de instructiebevoegdheid van de mandaatgever S.E. Zijlstra in de losbladige Kluwer-uitgave Praktijkboek Bestuursrecht, VI, 3.6.1, supplement 69, mei 2001.
[31] Uit de toelichting op het voorstel tot wijziging van art. 10 APV d.d. 8 juni 2002 krijg ik de indruk dat per geval wordt gemandateerd. Dan is een schriftelijk mandaat strikt genomen niet noodzakelijk; vgl. art. 10 lid 2 Awb. De politie werkt hier immers onder verantwoordelijkheid van de burgemeester: art. 12 lid 1 Politiewet.
[32] Een stuk waaruit dat – al dan niet mondeling verstrekte – mandaat blijkt heb ik bij de processtukken niet aangetroffen.

gemeester waren gemandateerd zonder na te gaan of een algemeen mandaat was gegeven of een mandaat voor het onderhavige geval en aan welke beperkingen dit mandaat was onderworpen dan wel welke instructies aan dat mandaat waren verbonden, heeft dus ten onrechte aangenomen dat de politie-ambtenaren zonder meer bevoegd waren namens de burgemeester te besluiten tot het doen beëindigen van de onderhavige betoging, althans heeft dat oordeel onvoldoende gemotiveerd.

73. Ter zijde wijs ik in verband met het voorgaande nog op de toelichting op een voorstel tot wijziging van art. 10 APV 's Gravenhage

> "In de huidige Haagse praktijk voert het regiokorps Haaglanden de kennisgevingsprocedure namens de burgemeester uit. De organisatie van een manifestatie neemt in eerste instantie telefonisch contact op met de politie of de politie wijst iemand op zijn wettelijke plicht om een demonstratie aan te melden. De politie nodigt de organisatie uit voor een gesprek over de wijze waarop de manifestatie vorm wordt gegeven. De gemaakte afspraken en eventuele geldende beperkingen en voorschriften worden verwerkt in het kennisgevingsformulier, waar ook het doel, de plaats, het aanvangstijdstip etc. van de manifestatie in staan. De politie ondertekent dit formulier en stuurt het terug naar de organisatie. Ingeval er sprake is van een voorgenomen demonstratie, waarbij bijzonderheden spelen, of waarbij de organisatie wil afwijken van de adviezen van de politie, overlegt de politie eerst met de burgemeester en vraagt of hij akkoord gaat.
> Deze procedure is praktisch. Maar doordat de kennisgeving en de afspraken en voorschriften op één formulier staan en in één keer worden ondertekend, is niet duidelijk gemarkeerd op welk moment de kennisgeving is gedaan en welke gegevens over de manifestatie in eerste instantie door de organisatie zijn vermeld. Mede gelet op het feit dat het opleggen van voorschriften en beperkingen door de burgemeester een besluit is in de zin van de Awb, waartegen bezwaar openstaat, is het beter om de kennisgeving enerzijds duidelijk te scheiden van de afspraken tussen politie en organisatie, en eventuele voorschriften en beperkingen opgelegd door de burgemeester anderzijds.
> Er wordt gebruik gemaakt van een formulier, dat met de volgende onderdelen:
> - de feitelijke kennisgeving, waarin o.a. naam en adres van de organisatie, het aantal deelnemers en de plaats van de manifestatie zijn opgenomen
> - afspraken om de manifestatie ordelijk en veilig te laten verlopen en de eventuele bijgestelde kennisgeving
> - eventueel besluit tot het vaststellen van voorschriften en beperkingen of een verbod
>
> De basisgegevens zoals de naam van de organisatie, het aantal te verwachten deelnemers etc, dienen voortaan door de organisatie van een manifestatie zelf te worden ingevuld. Op dit gedeelte van het kennisgevingsformulier wordt ook de gewenste route van de demonstratie aangegeven. Verder zullen alle andere gegevens,

> zoals nu reeds in artikel 10 van de APV vermeld, in dit gedeelte van formulier worden opgenomen. Dit formulier wordt door de politie voorzien van een stempel met het tijdstip van ontvangst en aan betrokkenen afgegeven. Daarnaast staat gedeelte van het formulier met 'afspraken om de manifestatie ordelijk en veilig te laten verlopen en eventueel bijgestelde kennisgeving'. Dit gedeelte van het formulier wordt door de organisatie samen met de politie ingevuld. Het invullen van 'het besluit tot het stellen van voorschriften en beperkingen of verbod' behoort op basis van het daartoe gestelde in de Gemeentewet tot de bevoegdheid van de burgemeester. Deze ondertekening gebeurt pas nadat met de burgemeester overleg is geweest en de burgemeester heeft gemeld een dergelijk besluit te willen nemen. De bevoegdheid tot ondertekening wordt derhalve door de burgemeester gemandateerd aan het Regiokorps politie Haaglanden. Hierbij heeft de politie geen beleids- of beoordelingsvrijheid.
> Conclusie
> De wijziging in de procedure komt als volgt tot uitdrukking in de APV. De kennisgevingstermijn van vier werkdagen wordt veranderd in 4 x 24 uur en het moment van kennisgeving wordt nadrukkelijk gemarkeerd en gescheiden van de afspraken, voorschriften en beperkingen, die door of namens de burgemeester worden opgelegd."

Op een mandaat aan de politie om in geval van het ontbreken van een kennisgeving een betoging te beëindigen wijst de beschreven gang van zaken niet. In dit verband is ook niet zonder betekenis dat in de toelichting op het ontwerp tot art. 10 APV, zoals dat in 1982 is tot stand gekomen, wordt opgemerkt dat indien niet – zoals toen nog was vereist – een vergunning voor een betoging was aangevraagd,

> "een demonstratie hier ter stede niet door de politie wordt ontbonden om de enkele reden dat daarvoor tevoren geen vergunning is aangevraagd. In dat geval wordt namens de Burgemeester ter plaatse alsnog een vergunning verleend tenzij bijzondere omstandigheden zich hiertegen verzetten."[33]

74. In aanmerking genomen dat in elk geval van rechtsgeldige algemene mandatering van de bevoegdheid tot beëindiging van een betoging als bedoeld in art. 7 WOM aan de politie geen sprake kan zijn, kan de bevoegdheid tot het geven van het onderhavige bevel ook niet worden ontleend aan art. 2 Politiewet.

75. Het arrest van het Hof kan dus ook bij gebreke van de bevoegdheid tot het geven van het onderhavige bevel althans bij gebreke van voldoende motivering daarvan niet in stand blijven.

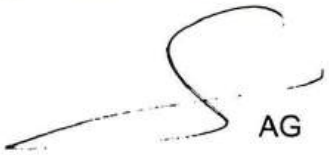
---

[33] P. 4.

76. Ik heb geen andere gronden aangetroffen waarop het bestreden arrest ambtshalve zou dienen te worden vernietigd.

77. Deze conclusie strekt tot vernietiging van het bestreden arrest en terugwijzing naar het Hof teneinde op het bestaande hoger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan.

De Procureur-Generaal
bij de Hoge Raad der Nederlanden

AG

Van: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
Aan: "Barbara Smedema" <lilitmag@dds.nl>; "Frits ter Kuile" <fritstk@antenna.nl>; "Mike Hutchinson" <mikemoondancer@hotmail.com>; "Koos Borghouts" <koosboos@planet.nl>; "Gonnus Doeven" <gonnus@hotmail.com>; "Ali Jansen" <a.ja@planet.nl>; "Ellen Postmus" <e.postmus@planet.nl>; "Fedde Hettinga" <feddehettinga@gmail.com>
CC: "Nico Steijnen" <sagitar@hetnet.nl>
Verzonden: vrijdag 6 april 2007 15:23
Onderwerp: Uitspraak politierechter

Beste mensen,

Zoals jullie weten zou de politierechter in Den Haag vandaag te 13:30 uur uitspraak doen in jullie strafzaak naar aanleiding van de demonstratie op 4 juli 2006 op de trappen van het ministerie van oorlog. Ik ben er naar toe gegaan en heb de uitspraak niet alleen te horen gekregen, maar heb tegelijkertijd een afschrift daarvan ontvangen. Die zal ik jullie dit weekend toezenden.

Twee mensen zijn vrijgesproken: Mike en Barbara. De rechter acht het niet bewezen dat zij nog op de trappen stonden toen het bevel om weg te gaan werd genegeerd. Daarmee gefeliciteerd.

De overigen zijn tot mijn spijt veroordeeld conform de eis: 220 euro of vier dagen vervangende hechtenis.

De uitspraak van de politierechter is diep treurig. Inhoudelijk deugt er niets van. Terwijl hij logischerwijs tot vrijspraak voor allen had moeten komen, gebruikt hij in feite de redenering dat de demonstratie niet verboden werd, want die mocht vijf meter verder worden voortgezet. Bovendien merkt hij dan op dat met die verplaatsing van de demonstratie, geen enkele beperking werd opgelegd. Het is te zot voor woorden.

Terzake van de kernwapenproblematiek hanteert hij een verdwijntruc. Terwijl wij het uitdrukkelijk hadden over de inzet van B-61 kernwapens, praat hij uitsluitend over de inzet van kernwapens in het algemeen. En daarover gaat de rechter niet, vond hij.

Vooralsnog volsta ik met deze korte uiteenzetting. Bij de toezending van de stukken zal ik nader ingaan op het vonnis van de politierechter.

Ik adviseer zonder meer om hoger beroep in te stellen. Dan kan de vrijheid van betoging verder worden verdedigd en kan tevens heel goed de problematiek van de kernwapens opnieuw aan de orde worden gesteld. Van hoger beroep worden jullie niet slechter en er hoeft vooralsnog geen boete te worden betaald. En zoals jullie weten, breng ik jullie niets in rekening (behoudens indien bij vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging een verzoek tot schadevergoeding bij de rechter kan worden ingediend).

Graag verneem ik jullie reactie over het instellen van hoger beroep. We hebben daarvoor slechts 14 dagen. Daarom verzoek ik jullie dringend zo spoedig mogelijk je standpunt terzake aan mij kenbaar te maken.

Hartelijke groeten,

Meindert

mr. M.J.F. Stelling
advocaat en procureur
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel: 030 - 6956867

privé: Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn
tel: 0172 - 473687 / 06-38074678

: "Gonnus Doeven" <gonnus@hotmail.com>
n: <e.postmus@planet.nl>; <meindert.stelling@planet.nl>; <fritstk@antenna.nl>; <lilitmag@dds.nl>; <mikemoondancer@hotmail.com>; <koosboos@planet.nl>; <a.ja@planet.nl>;
CC: <feddehettinga@gmail.com>
Verzonden: <sagitar@hetnet.nl>
Onderwerp: zaterdag 7 april 2007 12:51
Re: Uitspraak politierechter

Kunnen 'Barbara' en Mike de uitgespaarde 440,- euro mooi besteden aan hun nieuwe wereldburgertje. Weet trouwens iemand al wat over Leontine? Of ze nog zit (cellentekort) en waar?
Ik wil mijn 220,- trouwens ook aan nuttiger/leukere zaken besteden, dus zeer zeker hoger beroep. Niet alleen voor de belachelijk hoge boete als je niet doet wat meneer de agent De Wit zegt, maar meer nog omdat er niet of nauwelijks inhoudelijk is gereageerd op het pleidooi van Meindert.
Hadden we nou toch maar een gedegen inspectie gehouden van de rechtbank.
Tot de volgende keer.

Groet van Gonnus

>From: Ellen <e.postmus@planet.nl>
>To: Meindert Stelling <meindert.stelling@planet.nl>, fritstk@antenna.nl,
>Barbara Smedema <lilitmag@dds.nl>, Mike Hutchinson
><mikemoondancer@hotmail.com>, Koos Borghouts <koosboos@planet.nl>, Gonnus
>Doeven <gonnus@hotmail.com>, Ali Jansen <a.ja@planet.nl>, Ellen Postmus
><e.postmus@planet.nl>, Fedde Hettinga <feddehettinga@gmail.com>
>CC: Nico Steijnen <sagitar@hetnet.nl>
>Subject: Re: Uitspraak politierechter
>Date: Fri, 06 Apr 2007 15:57:25 +0200
>
>Ten eerste is het mooi dat Mike en Barbara zijn vrijgesproken.
>Voor de rest niets nieuws onder de zon.
>Er rest niets anders dan hoger beroep nu het nog een recht is....
>
>Onderstaande is toch nog een staaltje van Donner?
>Verantwoordelijk voor 11 doden, afbraak van de rechtsstaat en meer
>[illegible]pressie.
>Hoe veel 'socialer' kan nederland nog worden.
>
>Ik wens jullie allen desondanks een vrolijk pasen!
>Meindert en Nico bedankt voor al jullie werk.
>
>Ellen
>
>
>
>----- Original Message ----------
>
>
>Subject: Re: Uitspraak politierechter
> From: Meindert Stelling <meindert.stelling@planet.nl>
> Date: Sat, 07 Apr 2007 00:32:36 +0200
> To: fritstk@antenna.nl,
> Barbara Smedema <lilitmag@dds.nl>,
> Mike Hutchinson <mikemoondancer@hotmail.com>,

Sagittarius

Van: "Wessel Koopmans"
Aan: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
CC: "Sagittarius" <sagitar@hetnet.nl>
Verzonden: woensdag 28 maart 2007 19:52
Onderwerp: Fw: reaktie Rene Duba

Hallo Meindert,

Hopelijk nog op tijd dit epistel. Het lijkt me wel degelijk.

Echter: (zie laatste alinea) Ik heb zelf geen kontakt gehad met Marijke Vos en heb daar ook geen behoefte aan, al was het inderdaad mede de bedoeling van de picketline om haar bloemen aan te bieden.

Ik heb verder ook geen diskussie gehad met de agenten. Ze zeiden dat ik weg moest gaan en ik heb ze niet geantwoord terwijl ik bleef staan en leuzen roepen.

Tot morgen, Mvg, Wessel.

---- Original Message ----
[redacted]m: René Duba <rene.duba@gmail.com>
To: Wessel Koopmans <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Sent: Wednesday, March 28, 2007 3:50 PM
Subject: Re: 29-3: Rechtszaak wegens demonstratievrijheid Den Haag

Hallo Wessel,

morgen heb ik verplichtingen elders, maar ik vind het optreden van justitie en politie zeer bedenkelijk. Ze rekken de regels zodanig op dat ik me afvraag waarom ze het huidige kabinet niet zouden sommeren uiteen te gaan en hun weg te vervolgen. Naar verluidt zijn ook zij voor een generaal pardon en het bewijs dat zij samen met het staatshoofd samenschoolden op de trappen van een overheidsgebouw het paleis is op talloze foto's vastgelegd.

Ik heb een paar opmerkingen die je misschien even aan je advocaat kunt geven, misschien zit er een bruikbaar idee tussen:

[redacted] tenlastelegging bevat de frase:
"[...] aanwezig was bij enig voorval, waadoor er wanordelijkheden ontstonden en/of dreigden te ontstaan en/of bij een toeloop van publiek aangevende gebeurtenis en/of zich bevond in en/of aanwezig was bij een samenscholing [...] "

Opmerking 1:

Dat het nodig kan zijn dat verordeningen dergelijke (zeer zeer) ruim gedefinieerde regels bevatten, is voorstelbaar, immers, de politie moet kunnen inspelen op onvoorziene omstandigheden. Tegelijk zouden politieambtenaren zich sterk bewust moeten zijn van hun persoonlijke verantwoordelijkheid om met dergelijke aan hen gegeven zeer zeer ruime bevoegdheden ook zeer terughoudend om te gaan. Er zijn tal van dingen die zij zichzelf hier bij uitstek zouden hebben moeten afvragen. Was er feitelijk wel sprake van enige wanordelijkheid? Getuigen ontkennen dit overigens zeer stellig. Maar de vraag aan de verantwoordelijke ambtenaar miet zijn: op grond van welk feit of gebeuren bleek die eventuele wanordelijkheid? Als zij stellen dat wanordelijkheden dreigden te ontstaan, uit welk feit of gebeuren bleek die dreiging? Zij hebben dit nagelaten, althans de tenlastelegging geeft geen er blijk van dat zij zich deze essentiële vraag zouden hebben gesteld, laat staan dat deze beantwoord is, vastgelegd in enig proces verbaal of opgenomen in de tenlastelegging.

Het antwoord op deze vragen is essentieel voor een tenlastelegging om enig hout te kunnen snijden. De politie gedraagt zich alsof zij door de zeer ruime bevoegdheid om op te treden, ook ontslagen zou zijn van de verplichting om juist die zeer ruime regels met meer dan gewone zorgvuldigheid en terughoudendheid toe te passen.

Het OM mag niet van de rechtbank vragen om zelf maar de feiten te fantaseren bij de door haar aangeleverde citaten.

Ook de beklaagde heeft het recht om tevoren precies te mogen weten voor welke welomschreven feiten hij zich te eventueel te verantwoorden heeft. Waar deze feiten zijn vervangen door vage, alomvattende omschrijvingen, schaadt het OM Koopmans direct in zijn vermogen om zich te verdedigen. "Waartegen moet ik mij verdedigen? Om welke feiten gaat het nu precies? Aan de hand waarvan heeft de politie geconcludeerd dat art 9 lid 2 van de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage op de gegeven situatie van toepassing zou zijn geweest?", mag Koopmans zich afvragen. De tenlastelegging geeft daar geen antwoord op. Politie en OM schieten daarin tekort. Met de tenlastelegging worden zowel Koopmans als de rechtbank met een kluitje in het riet gestuurd.

Opmerking 2:

Het is nog voorstelbaar dat een politieverordening dergelijke (zeer zeer) ruime omschrijvingen moet bevatten, maar het valt niet te billijken dat de tenlastelegging diezelfde ruime beschrijving van de feiten overneemt. Immers, er heeft een specifiek feit plaatsgevonden, dat, als het goed is, in het proces verbaal is vastgelegd. Een feit kan niet zijn dat x en/of y heeft plaats gevonden. Feiten die hebben plaatsgevonden liggen vast. Daar is geen ruimte voor "en/of". Het is de rol van de verbalisant en van het OM om hierop te letten en op een eenduidige manier een feit te beschrijven en eventueel ten laste te leggen als dat in strijd zou zijn met enige regel. Dat hebben zijn niet gedaan. De tenlastelegging verwijst indirect wel vagelijk naar een verondersteld feit, maar bevat niet de eenduidige beschrijving van dat feit. Daarmee schiet het tekort als tenlastelegging. Waartegen moet Koopman zich immers verdedigen? Hem wordt geen feit tenlaste gelegd, maar een citaat uit de politieverordening.

Opmerking 3:

Koopman stelt dat hij bloemen kwam aanbieden aan het kamerlid Marijke Vos en dat hij die ochtend een afspraak had met het kamerlid om de bloemen aan haar te overhandigen op het [illegible]ordes waar hij op het genoemde tijdstip zijn opwachting maakte. De politieverordening spreekt van een "bevel van een ambtenaar van politie om zijn weg te vervolgen". De vooronderstelling achter deze frase moet zijn dat mensen zich op weg naar hun bestemming laten afleiden door enig voorval of een andere hen moverende reden. Te denken valt bijvoorbeeld aan toeschouwers bij een ongeval of brand die door hun aanwezigheid het werk van hulpdiensten belemmeren. Koopmans kon echter zijn weg niet vervolgen. Hij bevond zich reeds op zijn bestemming en heeft dit aan de ambtenaren van politie bovendien duidelijk kenbaar gemaakt. Hoe moet iemand op het Plein reageren op het bevel om naar het Plein te gaan? Het bevel plaatst iemand in een paradox waarbinnen geen adequate reactie mogelijk is. Hoogstens kon Koopmans trachten de ambtenaar van politie uit te leggen dat er van een paradoxaal en dus onredelijk verzoek sprake was. Dat is precies wat hij deed. De ambtenaar toonde zich echter niet voor rede ontvankelijk. Na enig onderling overleg besloten de ambtenaren tot arrestatie over te gaan: een panacee voor de door henzelf opgeroepen tegenstrijdigheden? Het mag duidelijk zijn dat noch arrestatie, noch verdere vervolging een antwoord kan zijn op een paradox die niet door Koopmans veroorzaakt is.

Voorzover een paar losse gedachten,

29-3-07

n.van.holst

Van: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
Aan: "Nico Steijnen" <sagitar@hetnet.nl>
CC: "Neeltje van Holst" <n.van.holst@hetnet.nl>
Verzonden: vrijdag 30 maart 2007 13:59
Onderwerp: Fw: dagvaarding 29-3 ivm picket 10-11-05

Wessel Koopmans heeft al een relaas geschreven van de terechtzitting gisteren, die eindigde in een vrijspraak.

Ter kennisneming.

Vriendelijke groeten,

Meindert

----- Original Message -----
From: "Wessel Koopmans" <wessel.koopmans@hccnet.nl>
To: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
Sent: Friday, March 30, 2007 8:22 AM
Subject: Re: dagvaarding 29-3 ivm picket 10-11-05

> Beste mensen betrokken bij demonstratierecht,
>
> Allemaal bedankt voor jullie steunbetuigingen.
> Hierbij het verslag van de zitting.
>
> met strijdbare groet, Wessel.
>
>
> ---
> Rechter: Demonstreren toegestaan in Den Haag
>
> Gisteren moest ik voorkomen bij de kantonrechter van 's-Gravenhage op
> beschuldiging van "samenscholing".
>
> Zie ook de aankondiging hiervan:
>
> http://www.indymedia.nl/nl/2007/03/43346.shtml
>
> Eerst werd mij gevraagd of ik op 10-11-2005 in Den Haag was en wat er die
> dag precies voorgevallen was. Ik vertelde dat twee weken eerder de
> Schipholbrand was geweest waarbij elf onschuldigen waren omgekomen door
> nalatigheid, dat daar voor het eerst over werd gepraat in de tweede kamer
> en dat ik het belangrijk vond om bij die gelegenheid te demonstreren.
>
> De rechter liet weten geen behoefte te hebben aan een verdere toelichting
> over de reden van de demonstratie en vroeg of deze wel was aangemeld. Ik
> antwoordde dat dat niet het geval was en legde uit dat de reden daarvan

> was dat aanmelden volgens de APV alleen 4 dagen van tevoren mogelijk is
> terwijl pas 2 dagen van te voren bekend was dat er over de Schipholbrand
> gesproken zou worden. (Weliswaar is er ook een mogelijkheid om op kortere
> termijn aan te melden, maar in de praktijk worden op kortere termijn
> aangemelde demonstraties toch vaak verboden.)
>
> Hierop kreeg de officier van justitie het woord die "het feit" wettig
> bewezen achtte. Op mijn vraag welk feit precies (aangezien er in de
> dagvaarding vijf keer "en/of" stond) gaf ze geen verdere uitleg.
>
> Toen kreeg mijn advocaat het woord die uitleg gaf over de Grondwet en de
> Wet openbare manifestaties, waarin duidelijk staat dat alleen de
> burgemeester bevoegd is om een demonstratie te ontbinden. Ook wees hij er
> op dat een van mijn mededemonstranten reeds vrijgesproken was en dat de
> andere arrestant nooit gedagvaard was, en dat het OM het
> gelijksheidsbeginsel schendt door mij te vervolgen. Hij pleitte primair
> het OM niet-ontvankelijk te verklaren en secundair vrijspraak.
>
> De rechter besloot om de aanklacht in behandeling te nemen en gaf de OvJ
> weer het woord, die weer begon over de bepalingen in de APV en kennelijk
> niet inzag dat de Grondwet en de Wet openbare manifestaties belangrijker
> zijn. Ook verklaarde ze botweg niet op de hoogte te zijn van het verloop
> van de rechtzaak tegen mijn mede-demonstrante op een toon alsof ze ook
> daar niks mee te maken had. Dit tot mijn verbijstering en tot woede van
> mijn advocaat.
>
> Uiteindelijk deed de rechter uitspraak. Ik werd vrijgesproken van het ten
> laste gelegde. De overweging van de rechter was dat een kleine
> demonstratie, of deze nu aangemeld was of niet, niet kon worden beschouwd
> als een samenscholing zoals bedoeld in artikel 9 van de APV. Hiermee ging
> hij helaas een aantal principiële vragen uit de weg, maar toch is het
> positief dat de taktiek van de OvJ om het met artikel 9 te proberen
> gefaald heeft. Zoals ook andere taktieken al gefaald hebben.
>
> Helaas is het niet te verwachten dat de politie Haaglanden en de gemeente
> Den Haag nu ook zullen stoppen met het onderdrukken van demonstraties.
> M.i. is het daarom de hoogste tijd dat de tweede kamer ingrijpt en de
> gemeente Den Haag tot de orde roept! Ik vrees echter dat de
> "volksvertegenwoordigers" het wel makkelijk vinden dat de politie het volk
> verwijdert wat voor de deur staat. We zullen dus moeten demonstreren voor
> het demonstratierecht. Wordt vervolgd.
>
>
>
>
>
>
>

Sagittarius

Van: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
Aan: "Wessel Koopmans" <wessel.koopmans@hccnet.nl>
CC: "Nico Steijnen" <sagitar@hetnet.nl>
Verzonden: dinsdag 20 maart 2007 13:21
Onderwerp: Re: dagvaarding 29-3 ivm picket 10-11-05 / verzoek om jullie mening over konsept-

Beste Wessel,

De afgelopen dagen ben ik druk bezig geweest om een zaak voor te bereiden over een demonstratie in Den Haag, die komende vrijdag 23 maart bij de rechtbank speelt. Zodoende kon ik niet direct reageren op jouw concept. Dat doe ik nu dus alsnog.

In jouw zaak kan ik de verbindendheid van de APV Den Haag niet aan de orde stellen. Dat zou slechts kunnen indien je zou zijn geverbaliseerd wegens het feit dat je hebt nagelaten van tevoren van de demonstratie kennis te geven aan de burgemeester, zoals art. 10 APV vereist.

In jouw geval wordt verwezen naar art. 9 APV. Die bepaling betreft de samenscholing en zegt in het eerste lid: *"Het is verboden op de weg deel te nemen aan een samenscholing, onnodig op te dringen of door uitdagend gedrag aanleiding te geven tot wanordelijkheden"*. Dit is dus een kennelijke poging om de bepalingen van art. 10 APV en de Wet openbare manifestaties te omzeilen.

Hiermee blijft jouw zaak natuurlijk wel degelijk een principieel aspect behouden. In de eerste plaats deze kennelijke poging om te omzeilen dat het om een betoging ging. In de tweede plaats vanwege de manier waarop toepassing wordt gegeven aan art. 7 Wet openbare manifestaties, dat wil zeggen de opdracht deze onmiddellijk te beëindigen en uiteen te gaan. Daarover zijn harde noten te kraken, mede naar aanleiding van een uitspraak van de Hoge Raad van 17 oktober 2006 die door Nico Steijnen en mij is uitgelokt.

Waar je in je concept persbericht dus stelt dat je bent gearresteerd vanwege overtreding van de bepalingen van de APV Den Haag terzake van demonstraties, is dat dus feitelijk onjuist. Het wil mij voorkomen dat je dus ook niet moet spreken over strijdigheid van de APV met de Grondwet of de Wet openbare manifestaties.

Waar je daarentegen heel goed over kunt spreken, is het beleid van de politie Haaglanden / gemeente Den Haag om demonstraties zoveel mogelijk de kop in te drukken. Daarbij wordt opgetreden op een manier die moeilijk is te verenigen met art. 9 Grondwet, art. 2 en 7 Wet openbare manifestaties en art. 10 Europees Verdrag betreffende de bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (ook wel aangeduid als het Verdrag van Rome of als het EVRM). En wat mij betreft kun jij als activist natuurlijk heel stellig zeggen dat het Haagse beleid in strijd is met de Grondwet en het EVRM.

Mocht je nadere informatie van mij willen hebben, dan hoor ik dat wel.

Vriendelijke groeten,

Meindert Stelling

mr. M.J.F. Stelling
advocaat en procureur
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel: 030 - 6956867

privé: Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn
tel: 0172 - 473687 / 06-38074678

—— Original Message ——
From: Wessel Koopmans
To: Meindert Stelling ; Wim Lankamp ; st. Prime ; Sagittarius ; Hans Straeter ; janna100@xs4all.nl ; HVP ; Wil van

der Schans ; hsp@denhaag.nl ; info@defabel.nl ; office@burojansen.nl
Sent: Friday, March 16, 2007 6:28 AM
Subject: dagvaarding 29-3 ivm picket 10-11-05 / verzoek om jullie mening over konsept-aankondiging

Beste mensen betrokken bij demonstratierecht,

Ik ben gedagvaard om te verschijnen op 29-3 ivm. picket 10-11-05. Ik ben voornemens dit binnenkort bekend te maken via Indymedia. Dit wil ik doen op persoonlijke titel aangezien ik op persoonlijke titel gedagvaard ben. Maar ik hoop ook dat dit een aanleiding kan zijn om de strijd tegen de apv. een nieuwe impuls te geven.

Daarom wil ik graag jullie mening horen over onderstaande konsept-aankondiging en over de perspektieven om iets te ondernemen.

Ik denk zelf aan een demonstratie voor demonstratierecht langs zowel het stadhuis als het parlement, bv. in mei.

Hoop van jullie te horen.

Met strijdbare groet, Wessel.

030-2610782

KONSEPT

29-3 rechtszaak: Grondwet of APV? N.a.v. picket Den Haag 10-11-05

Wessel Koopmans

http://home.hccnet.nl/wessel.koopmans/

Op 10-11-05 deed ik mee aan een picketline in Den Haag onder de leuze "Donner en Verdonk aftreden, 26000 x pardon". Dit omdat er in het vragenuurtje in de tweede kamer over de Schipholbrand gesproken werd.

Zie voor het verslag: http://vredessite.nl/nieuws/2005/picket1011.html

Ondanks het feit dat in de grondwet het recht op demonstratie vermeld staat is deze volstrekt vreedzame picketline echter ontbonden door de politie. Hierbij werd ik samen met twee andere demonstranten gearresteerd. Dit op grond van de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage. Hierin staat dat demonstraties alleen toegestaan zijn als zij tenminste 96 uur van te voren aangemeld zijn. Dit is in strijd met de grondwet en met de Wet Openbare Manifestaties.

Eén van de twee andere arrestanten is niet vervolgd, de ander is inmiddels vrijgesproken. Toch vindt de officier van justitie het nodig om nu ook mij te dagvaarden.

Deze gang van zaken is een schending van ons grondrecht op demonstratie en vrije meningsuiting. Onze picketline is niet het enige protest wat op grond van deze APV onmogelijk gemaakt is. B&W en de gemeenteraad van Den Haag zijn verantwoordelijk voor deze foute APV. In mijn ogen zijn de regering en het parlement echter even schuldig aan het schenden van het demonstratierecht. Voor een geloofwaardige demokratie moeten deze instellingen ruimte bieden voor protest. Die ruimte is er niet. Dat blijkt oa. uit het feit dat bijna alle landelijke demonstraties in Amsterdam worden gehouden, terwijl deze eigenlijk in Den Haag thuishoren.

Wat de eisen van de picketline op 10-11-05 betreft: Die zijn uiteindelijk gedeeltelijk ingewilligd. Donner is afgetreden wegens de Schipholbrand en Verdonk is overgeplaatst wegens het pardon voor de '26.000'. Het heeft lang geduurd maar uiteindelijk is de politiek toch enigszins in beweging gekomen. Onze picketline en vele andere protesten zijn hierbij van essentieel belang geweest. Hieruit blijkt het belang van protesten voor de demokratie en de juistheid van onze beslissing om onze picketline ondanks het verbod door de politie door te zetten. We zijn echter pas tevreden als de detentie- en uitzetcentra gesloten worden en er geen

ADVOCATENKANTOOR STEIJNEN, OLOF & STELLING
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist

Gerechtshof 's-Gravenhage
donderdag 8 maart 2007
inzake Franciscus Antonius VAN SCHAIK / OM
rolnummer 22-005130-06
parketnummer 09-624171-06

Pleitnotities

1. INLEIDING

1.1. In deze zaak gaat het om de vrijheid van betoging. Om principiële redenen is hoger beroep ingesteld tegen het vonnis van de kantonrechter van 24 augustus 2006. Ten onrechte is het Openbaar Ministerie (hierna: **OM**) ontvankelijk verklaard. Ten onrechte zijn de beperkende bepalingen van de gemeentelijke regeling inzake openbare manifestaties rechtens bindend geoordeeld.

1.2. Op 15 september 2006 is een memorie van grieven, tevens verzoek om oproeping van een getuige ingediend. Dat is formeel een dag te laat. Met het oog daarop verzoek ik het Hof die memorie als hier herhaald en ingelast te beschouwen. Ik verzoek thans daaromtrent uw beslissing en om akte van uw beslissing.

1.3. In mijn pleidooi zal ik ingaan op de ontvankelijkheid van het OM en op de verbindendheid van de gemeentelijke regeling betreffende de verplichting tot voorafgaande kennisgeving van openbare manifestaties. In dat kader zal ik nader ingaan op de onderscheiden grieven.

1.4. Ik zal niet nader ingaan op grief I. Het is volstrekt duidelijk dat op het grondgebied van de gemeente Wassenaar, waar het Instituut Clingendael is gelegen, de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage niet van toepassing kan zijn. De Algemene Plaatselijke Verordening (hierna: **APV**) Wassenaar is van toepassing.

1.5. Voordat ik de ontvankelijkheid van het OM en het vraagstuk van de verbindendheid van de APV van Wassenaar bespreek, zal ik de feiten belichten voorzover die direct van belang zijn in het kader van die kwesties.

2. DE BETOGING OP HET TERREIN VAN HET INSTITUUT CLINGENDAEL

2.1. Op 24 januari 2006 vond op het Instituut Clingendael een Europees congres over kernenergie plaats. Enkele organisaties die tegen het gebruik van kernenergie zijn, hadden daarvan vernomen en besloten met een klein groepje te gaan demonstreren. De enorme nadelen van kernenergie wilden zij nadrukkelijk onder de aandacht brengen van de deelnemers aan het congres.

2.2. In gezamenlijk overleg werd besloten tot een kleinschalige betoging. Er zou een *tableau vivant* worden gevormd van vier stilstaande actievoerders in witte overalls, met ieder een schaal met voedsel uit gebieden die nog steeds kampen met de radioactiviteit van de Tsjernobyl-ramp van 1986. De vijfde zou dan pamfletten uitdelen waarin een en ander werd toegelicht.

2.3. Van belang is dat alle vijf deelnemers aan de betoging, bij de organisatie en uitvoering daarvan waren betrokken. Evenzeer is van belang dat er geen publieke oproep werd gedaan om mee te demonstreren. Er werd bewust gekozen voor een kleinschalige betoging met een zeer gering aantal deelnemers.

2.4. Zo vond er op 24 januari 2006 een volkomen vreedzame demonstratie plaats op het terrein van het Instituut Clingendael. Een instituut dat in een park is gelegen. Er was volstrekt geen sprake van enige gevaarzetting van de volksgezondheid, de veiligheid van het verkeer of de openbare orde. Met andere woorden: geen van de belangen die de Grondwet noemt voor het stellen van beperkingen aan de vrijheid om te betogen, deed zich toen voor.

2.5. Tijdens deze uiterst gemoedelijke mini-betoging was er ook nog enig overleg met één van de medewerksters van het Instituut Clingendael. Men wilde zich verzekeren van de onbelemmerde toegang van de deelnemers aan het congres tot het instituut en er werd verzocht om een kartonnen bord op een andere plek op te stellen. De demonstranten gaven de verzekering dat niet tot een blokkade zou worden overgegaan en zij verplaatsten het desbetreffende kartonnen bord.

2.6. Op het moment dat de meeste congresgangers reeds naar binnen waren en de actievoerders op het punt stonden om de betoging te beëindigen, kwam de politie Haaglanden opdagen. Dit leidde tot de aanhouding van mijn cliënt, een volslagen onzinnige actie. Een actie die slechts getuigt van een anti-democratische instelling, gericht tegen mensen die op absoluut vreedzame wijze gebruik maken van hun grondrecht van meningsuiting. Het meest wezenlijke grondrecht binnen een democratische ordening.

3. NIET-ONTVANKELIJKHEID OPENBAAR MINISTERIE

3.1. Inleiding

3.1.1. In eerste aanleg is gepleit voor de niet-ontvankelijkheid van het OM. Dit op basis van zowel het ontbreken van enige belangenafweging, alsook vanwege schending van het gelijkheidsbeginsel.

3.1.2. De grieven II en III hebben betrekking op de belangenafweging, grief IV op de schending van het gelijkheidsbeginsel. Die grieven zullen nader worden toegelicht en uitgewerkt.

3.2. De belangenafweging

3.2.1. Grief III heeft in de kern van de zaak betrekking op de stellingname van de kantonrechter dat *"met het oog op de voorkoming van wanordelijkheden"* aan de burgemeester voorafgaand kennis dient te worden gegeven van een voornemen om te gaan betogen. In dat kader spreekt grief III over een theoretisch aanwijsbaar belang (§ 3.6).

3.2.2. Daarmee wordt bedoeld te zeggen dat volledig wordt voorbijgegaan aan de ervaringsgegevens van de praktijk. Een doodzonde wanneer het gaat om de uitoefening van mensenrechten. Immers, zoals de jurisprudentie inzake art. 10 Europees Verdrag tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: **EVRM**) van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: **Europese Hof**) aangeeft, kunnen aan de uitoefening van mensenrechten slechts beperkingen worden gesteld voorzover er sprake is van een dwingende maatschappelijke noodzaak daartoe, van een *"pressing social need"*.

3.2.3. Theoretisch kan men zeer wel stellen dat het de burgemeester gemakkelijker wordt gemaakt om wanordelijkheden te voorkomen, indien hij van tevoren wordt geïnformeerd omtrent al hetgeen in de gemeente gebeurt. Theoretisch kan bovendien worden betoogd dat iedere activiteit kan leiden tot wanordelijkheden. Zuiver theoretisch kan zelfs worden gesteld dat het enkele feit dat een individuele burger zijn woning verlaat, een bepaald risico doet ontstaan van wanordelijkheden. Immers, zelfs een enkel individu kan wanordelijkheden veroorzaken.

3.2.4. Vanuit een dergelijke theoretische benaderingswijze kunnen de meest extreme maatregelen worden gerechtvaardigd. Betoogd zou kunnen worden dat burgers van tevoren aan de burgemeester dienen kenbaar te maken dat zij hun woning verlaten. De burgemeester kan dan iedere beweging controleren en de voorkoming

van wanordelijkheden zou dan maximaal verzekerd zijn.

3.2.5. Natuurlijk schets ik hiermee een karikaturaal beeld. Maar in de karikatuur wordt zichtbaar waartoe het denken vanuit theoretische mogelijkheden kan leiden. En soms wordt zo'n karikatuur zelfs werkelijkheid. Bijvoorbeeld toen men, maar dit dan op een geheel ander terrein, vanuit het denken in mogelijkheden de toevoer van bepaalde chemicaliën naar Irak verbood in het kader van de boycot van dat land tijdens de jaren voorafgaand aan de bezetting. Daaronder ook de chemicaliën die nodig waren in de waterzuiveringsbedrijven. De opeenstapeling van dergelijke maatregelen op basis van dat denken vanuit theoretische mogelijkheden, leidde tot de vernietiging het leven van tenminste 500.000 kinderen, een door de Verenigde Naties vastgesteld feit.

3.2.6. Waar het op aankomt is dat het theoretisch denkbare altijd weer getoetst dient te worden aan de praktijk. Theoretisch is het bijvoorbeeld denkbaar dat op andere hemellichamen intelligente levensvormen bestaan en dat die op enig moment de aarde zullen betreden. Vanuit die theorie zouden de aardbewoners dan terzake maatregelen moeten treffen. Praktisch gesproken is dergelijk leven evenwel nooit aangetoond, zodat iedere euro besteed aan maatregelen betreffende de ontvangst van intelligente levensvormen van andere hemellichamen, pure geldverspilling zou zijn.

3.2.7. Slechts de praktische ervaringen inzake de effecten van bepaalde activiteiten kunnen dus aangeven of er al dan niet sprake is van een noodzaak om maatregelen terzake te treffen. Er is wat dat betreft dus sprake van een diametrale tegenstelling tussen enerzijds het paradigma van waaruit de kantonrechter tot zijn oordeel is gekomen, anderzijds het paradigma dat de verdediging hanteert. Daarbij heeft het paradigma van de verdediging het onmiskenbare voordeel dat het steun vindt in de jurisprudentie van het Europese Hof en dat het bovendien niet de weg opent tot een schier onbegrensde noodzaak tot het treffen van vrijheidbeperkende regelingen.

3.2.8. De verdediging stelt zich dan ook uitdrukkelijk op het standpunt dat, indien er geen sprake is van de praktische ervaring dat bepaalde activiteiten doorgaans leiden tot wanordelijkheden, er geen enkele reden kan zijn om maatregelen te treffen teneinde wanordelijkheden te voorkomen. Dit laatste geldt dan met name ten aanzien van de uitoefening van mensenrechten, waartoe de betogingsvrijheid ook dient te worden gerekend. Wil men die uitoefening beperkingen opleggen, dan dient er immers sprake te zijn van een dringende maatschappelijk noodzaak daartoe, van een *"pressing social need"*.

3.2.9. Dat er een vanuit de praktijk gebleken noodzaak moet bestaan om tot beperkingen te komen, is de strekking van § 3.7 van de memorie van grieven. Er zijn in het geheel geen feitelijke gegevens door het OM aangedragen, op grond waarvan

zou kunnen worden gesteld dat een klein groepje mensen die collectief bepaalde gedachten of gevoelens tot uitdrukking brengen in een parkachtige omgeving, in redelijkheid zou kunnen worden aangemerkt als een bedreiging van de veiligheid van het verkeer of de openbare orde. De gedachte dat zo'n kleinschalige betoging in een parkachtige omgeving wél zo'n bedreiging zou inhouden, is onverenigbaar met de ervaringen terzake. Die gedachte tart iedere redelijkheid, zoals ook in grief IV tot uitdrukking is gebracht. Het dossier geeft dan ook geen enkele indicatie dat dit in het concrete geval anders zou liggen.

3.2.10. Mensen die deelnemen aan een kleinschalige betoging veroorzaken geen gevaar voor het verkeer of wanordelijkheden. Zij brengen slechts hun opvattingen onder de aandacht van het publiek door middel van borden, spandoeken, pamfletten en dergelijke. Daar gaat geen enkele bedreiging voor de veiligheid van het verkeer of de openbare orde van uit. Zeker niet wanneer de kleine groep demonstranten op de stoep voor het gebouw staan waar een bijeenkomst wordt gehouden, teneinde hun opvattingen onder de aandacht te brengen van de deelnemers aan die bijeenkomst.

3.2.11. Sterker nog, de deelnemers aan dergelijke kleinschalige betogingen zijn zich er doorgaans zeer wel van bewust dat zij er goed aan doen om wanordelijkheden te voorkomen. Ik laat de veiligheid van het verkeer nu even voor wat die is, want het spreekt vanzelf dat het bij een klein groepje betogers met name zal gaan om de openbare orde. Er zijn voor de betogers, hierbij afgezien van ideële overwegingen, in ieder geval twee praktische redenen om wanordelijkheden te vermijden:

a. In de eerste plaats wordt het bij wanordelijkheden de kleine groep betogers onmogelijk gemaakt om hun opvattingen nog langer onder de aandacht van het publiek te brengen. Dit zowel tengevolge van de wanordelijkheden, als het sequeel daarvan, te weten het ingrijpen van de politie. Een ingrijpen dat doorgaans de ontbinding van de betoging tot gevolg zal hebben, of zelfs zal leiden tot aanhouding van de betogers.
b. In de tweede plaats zouden wanordelijkheden, indien deze door de betogers zouden zijn veroorzaakt, een negatieve invloed uitoefenen op de boodschap die zij willen verspreiden. Dit is een feit van algemene bekendheid.

3.2.12. Nu het OM geen enkel gegeven op tafel heeft gelegd waaruit zou kunnen blijken dat kleinschalige betogingen doorgaans leiden tot wanordelijkheden of tot gevaar voor de veiligheid van het verkeer, nu dat ook ten aanzien van het concrete geval niet in het voorliggende dossier is gebeurd, rest dus de conclusie dat door de politie Haaglanden niet is ingegrepen omdat er enige feitelijke bedreiging bestond voor de belangen die in art. 9 Grondwet zijn vermeld. Er is uiteindelijk uitsluitend ingegrepen omdat niet was voldaan aan een bestuursrechtelijk voorschrift.

3.2.13. Het enkele gegeven dat niet is voldaan aan een bestuursrechtelijk voorschrift moet dan worden gewogen in het licht van de omstandigheden van het con-

crete geval. Is dat feit van zodanig gewicht, dat tot vervolging moet worden overgegaan? Dit terwijl mijn cliënt, tezamen met zijn kompanen, doende was zijn fundamentele mensenrechten uit te oefenen? En dat dan op zodanige wijze dat daarvan hoe dan ook geen enkele bedreiging voor de in art. 9 Grondwet genoemde belangen kon uitgaan? Moet het OM mensen lastig vallen met een strafrechtelijke vervolging indien het gaat om het niet voldaan hebben aan een bestuursrechtelijk voorschrift dat in het concrete geval in het geheel geen betekenis had, zelfs geen enkele betekenis kon hebben?

3.2.14. Mijn conclusie is dat het OM niet op redelijke gronden heeft kunnen besluiten tot vervolging. Het OM dient mensen niet lastig te vallen met onbenulligheden zoals de onderhavige. Het getuigt van een blind vasthouden aan voorschriften, ook in het geval dat met die voorschriften geen zinnig doel kan worden bewerkstelligd. Om die reden zou tot niet-ontvankelijkheid van het OM dienen te worden uitgesproken.

3.3. De ongelijke behandeling

3.3.1. Ik kom dan nu tot de tweede reden voor die niet-ontvankelijkheid van het OM, de ongelijke behandeling. Daarop heeft grief III betrekking. De kantonrechter heeft het beroep op ongelijke behandeling verworpen op grond van een overweging die spot met de logica. De ongelijke behandeling heeft immers uitsluitend betrekking op de handelwijze van het OM. Die handelwijze wordt als zodanig niet minder discriminatoir doordat anderen dan het OM terzake wellicht, dat is niet eens zeker, een corrigerende actie zouden kunnen ondernemen.

3.3.2. De verdediging houdt dan ook vast aan het verweer dat er sprake is van ongelijke behandeling. Niet alle betogers van 24 januari 2006 zijn strafrechtelijk vervolgd. Dit hoewel zij allen dus gezamenlijk de betoging hebben georganiseerd en uitgevoerd. Op volstrekt willekeurige wijze wordt uitsluitend mijn cliënt als organisator strafrechtelijke vervolgd en blijven de andere organisatoren geheel buiten schot.

3.3.3. De willekeur van het OM is evenwel nog veel groter dan blijkt uit hetgeen in eerste aanleg en in de memorie van grieven is gesteld. Er zijn talloze voorbeelden aan te geven van betogingen die niet zijn aangemeld en waarin het OM niet vervolgt. Ik maak hierbij geen onderscheid tussen 's-Gravenhage en Wassenaar, want beide gemeentelijke regelingen vereisen ten aanzien van iedere betoging, hoe gering in omvang die ook is, dat daarvan voorafgaand kennis wordt gegeven aan de burgemeester.

3.3.4. Volgens het OM is er sprake van een betoging indien twee of meer mensen collectief bepaalde gedachten of gevoelens uitdragen. Dus indien twee mensen er-

gens met een spandoek gaan staan, is er volgens het OM sprake van een betoging. Zo heb ik vorige maand nog gefungeerd als raadsman van een verdachte die samen met een ander een tweepersoons protestactie had gehouden in Den Haag.

3.3.5. Nu kunnen mensen op talloze manieren uiting geven aan gedachten of gevoelens. Ze kunnen met borden gaan lopen, met spandoeken, met kledingstukken waarop door middel van een opdruk of iets dergelijks een gedachte of gevoelen kenbaar wordt gemaakt, mensen kunnen spreekkoren aanheffen, kunnen roepen, kunnen zingen, kunnen met een auto gaan rondrijden met een mededeling daarop, noem maar op.

3.3.6. Ik wil nu een aantal, aan de dagelijkse praktijk ontleende voorbeelden aanvoeren waaruit blijkt dat het OM dan in talloze situaties de wet niet handhaaft en geen vervolging instelt wegens het niet voldoen aan de verplichting tot voorafgaande kennisgeving. Daarbij benadruk ik dat er ingevolge art. 1 Grondwet geen onderscheid mag worden gemaakt op grond van het karakter van de gedachten of gevoelens die door de betogers tot uitdrukking worden gebracht. Art. 4, derde lid, Wet openbare manifestaties verbiedt dan ook om daarover gegevens te vragen.

3.3.7. Het eerste voorbeeld betreft een groepje jongemannen die allen gekleed zijn in eenzelfde T-shirt met opdruk. De opdruk luidt: *"Willem is een kanjer"*. Het is duidelijk dat het gaat om een vrijgezellenfeestje. Vlak voor zijn huwelijksdag gaat Willem nog eens met z'n vrienden flink de bloemetjes buiten zetten. Er wordt voldaan aan de kenmerken van een betoging: er is sprake van de collectieve meningsuiting dat Willem "een kanjer" is. Er is een kans op wanordelijkheden: het nuttigen van een groot aantal alcoholische versnaperingen wil nog wel eens aanleiding geven tot baldadigheden. Toch wordt de organisator van het gedoe niet door het OM vervolgd wegens overtreding van de gemeentelijke regeling inzake de voorafgaande kennisgeving.

3.3.8. Het volgende voorbeeld is dat van drie oppassende burgers die gezamenlijk in een auto door Den Haag rijden met daarop de duidelijke tekst *"Jezus houdt van U"*. Ook in dit geval wordt voldaan aan de definitie van betoging die het OM hanteert. Drie mensen geven in de openbare ruimte uiting aan hun gedachten of gevoelens. Ik heb nog nooit kunnen constateren dat bij een dergelijke gezamenlijke meningsuiting de betrokkenen werden aangehouden en geverbaliseerd vanwege het feit dat zij geen kennis hadden gegeven van hun demonstratie.

3.3.9. Dit laatste wordt niet anders wanneer er in een auto twee of meer geheel andere mensen rondrijden in Den Haag met een geheel andere boodschap op de auto. Bijvoorbeeld *"Kernenergie, neen dank u"* of *"Bescherm de Waddenzee"*. Het gaat dan om een boodschap die inhoudelijk een heel andere strekking heeft, een meer politieke. Maar ook in die gevallen is er geen enkele agent die er over piekert om de desbetreffende auto aan te houden en de inzittende te vragen naar hun ken-

nisgeving van de betoging.

3.3.10. Een ander voorbeeld. Er lopen drie in uniform geklede militairen over straat. Op hun linker mouw staat de mededeling *"Je maintiendrai"*. Daarmee wordt op onmiskenbare wijze tot uitdrukking gebracht dat naar hun mening de samenleving in voorkomend geval met militair geweld verdedigd dient te worden. Sommigen denken daar anders over. Maar één ding is zeker: er is sprake van een collectieve meningsuiting. Maar opnieuw geldt: ik heb nog nooit zien gebeuren dat een groepje militairen door de politie werd aangehouden en op de bon werd geslingerd omdat er geen voorafgaande kennisgeving aan de burgemeester was gedaan.

3.3.11. Nog een heel ander voorbeeld. Er loopt een klasje leerlingen van een basisschool door het centrum van Den Haag op Prinsjesdag. De kinderen zingen, tot aangename verrassing van sommige omstanders, zonder enige gêne, luidkeels een oud Nederlands volksliedje. *"Waar de blanke top der duinen"*, schalt het over de Hofplaats. De kinderen brengen overduidelijk gezamenlijk een bepaald gevoelen tot uitdrukking in de publieke ruimte. Maar natuurlijk is er geen enkele politieagent die de juf staande houdt om te vragen of zij voorafgaand kennis heeft gegeven aan de burgemeester van deze demonstratie.

3.3.12. Met name dit laatste voorbeeld geeft aan hoe willekeurig het vervolgingsbeleid van het OM is, maar ook hoe onzinnig en onnodig de verplichting ingevolge art. 10 APV voor 's-Gravenhage of art. 2.1.2.2. APV Wassenaar is. Waarom zou bij een kleinschalige demonstratie bij de ingang van het Instituut Clingendael wèl moeten worden voldaan aan de verplichting tot voorafgaande kennisgeving en waarom zou dat niet behoeven te gelden voor de juf met het vrolijke schoolklasje? Ik benadruk hierbij dat, zoals al eerder is opgemerkt, art. 1 Grondwet er aan in de weg staat om onderscheid te maken op grond van de inhoud van de geopenbaarde gedachten of gevoelens.

3.3.13. Nu het OM blijk heeft gegeven van een volstrekte willekeur in zijn vervolging van mensen die in de publieke ruimte gezamenlijk gedachten of gevoelens uiten, en mijn cliënt daarvan het slachtoffer is, dient het OM niet-ontvankelijk te worden verklaard.

4. GEMEENTELIJKE REGELING RECHTENS NIET BINDEND

4.1. Inleiding

4.1.1. Indien het voorgaande niet zou leiden tot de niet-ontvankelijkheid van het OM, rest de vraag of het vastgestelde feit een strafbaar feit oplevert. Die vraag is in eerste aanleg eveneens aan de orde gesteld en is toen door de verdediging ontkennend beantwoord. De kantonrechter oordeelde daar anders over.

4.1.2. Grief V heeft betrekking op het oordeel van de kantonrechter dat de gemeentelijke regeling niet in strijd is met art. 10 EVRM. Die grief zal ik nader toelichten. In dat kader zal ik eerst ingaan op de toetsing die behoort te worden uitgevoerd teneinde te bepalen of de gemeentelijke regeling in overeenstemming is met het EVRM. Vervolgens zal het discriminatoire karakter van de gemeentelijke regeling worden uiteengezet. Daarna zal ik ingaan op de relevante overwegingen van dit Hof in zijn arrest van 10 mei 2004 (rolnummer 22/001264-04), waarover de Hoge Raad op 17 oktober 2006 zijn licht heeft doen schijnen (LJN: AU6741). Tenslotte geef ik aan hoe de gemeentelijke regeling in overeenstemming zou kunnen worden gebracht met de vereisten van het EVRM.

4.2. De vereiste toetsing

4.2.1. Wat betreft de toetsing van de gemeentelijke regeling aan de vereisten van het EVRM dient in de eerste plaats te worden opgemerkt, dat de overweging van de kantonrechter die in grief V is aangehaald, zelfs niet een begin van motivering inhoudt. Het motiveringsbeginsel houdt immers in dat inzicht dient te worden geboden in de overwegingen die de rechter tot zijn oordeel hebben geleid. Nu lijkt de tweede zin van het citaat een verklaring te zijn voor het oordeel van de kantonrechter in de eerste zin. Daardoor lijkt die tweede zin het vereiste inzicht te bieden. Maar dit is slechts schijn, want die zin is in het licht van art. 10 EVRM feitelijk niet meer dan een herhaling van hetgeen in de eerste zin is gesteld, en is dus niets meer dan een tautologie.

4.2.2. Men zoekt dan ook vergeefs naar de redenen die de kantonrechter ertoe hebben gebracht om te oordelen dat de gemeentelijke regeling inzake de voorafgaande kennisgeving van een voorgenomen betoging, in overeenstemming zou zijn met het vereisten die gelden voor het stellen van beperkingen aan de uitoefening van het mensenrecht van meningsuiting. Zoals hiervoor reeds is opgemerkt, moet het dan gaan om een dwingende maatschappelijke noodzaak, een *"pressing social need"*. De kantonrechter heeft dus niet uitgelegd op grond waarvan aan dat criterium zou zijn voldaan bij de vaststelling van de gemeentelijke regeling.

4.2.3. In dit verband dient te worden benadrukt dat er in het algemeen onderscheid bestaat tussen de categorie "maatregelen die behulpzaam zijn" en de categorie "maatregelen die noodzakelijk zijn". Bij de eerstgenoemde categorie, de "maatregelen die behulpzaam zijn" gaat het om maatregelen die het bereiken van het gestelde doel vergemakkelijken. Zo kan het bijvoorbeeld behulpzaam zijn om pen en papier bij de telefoon te hebben, om direct tijdens een telefoongesprek notities te kunnen maken. Maar als het een kort telefoongesprek is en de inhoud van het gesprek eenvoudig van aard, is het voor een weergave van het gesprek voldoende om het te onthouden of desnoods achteraf even een notitie te maken. Bij de categorie "maatregelen die noodzakelijk zijn" ligt de lat hoger, dan gaat het om maatregelen zonder welke het beoogde resultaat niet kan worden bereikt. Keren we terug naar het voorbeeld van pen en papier bij de telefoon, dan kan worden gesteld dat die maatregel noodzakelijk is indien tijdens een telefoongesprek bijvoorbeeld veel cijfermatige gegevens worden uitgewisseld. Gegevens die dus direct moeten worden genoteerd om niets te vergeten. Of een maatregel noodzakelijk is, wordt dus bepaald door de omstandigheden van het concrete geval of categorie van gevallen.

4.2.4. De kantonrechter had dus primair moeten beoordelen of de omstandigheden van het concrete geval de noodzaak inhielden, dat van de betogers moest worden geëist dat zij aan de burgemeester van Wassenaar kennis zouden hebben gegeven van hun voornemen om met vijf personen een *tableau vivant* te vormen op een stoep bij een landhuis in een park. Dit teneinde te waarborgen dat de volksgezondheid, de veiligheid van het verkeer en de openbare orde niet zouden worden aangetast.

4.2.5. Bij een ontkennende beantwoording van de vorenbedoelde vraag, die naar mijn mening onvermijdelijk was, zou de kantonrechter vervolgens hebben moeten beoordelen of hetgeen gold ten aanzien van de betoging van 24 januari 2006, ook van toepassing was op overeenkomstige kleinschalige demonstraties. Er lijkt immers alle reden te zijn om kleinschalige betogingen over één kam te scheren. En bovendien, omdat we het hebben over een gemeentelijke regeling, moeten we denken in termen van categorieën van gevallen. Daarom zou hebben moeten zijn bezien of bij kleinschalige collectieve meningsuitingen in de publieke ruimte, het met het oog op de waarborging van de in art. 9 Grondwet genoemde belangen noodzakelijk is dat voorafgaand kennis wordt gegeven aan de burgemeester.

4.2.6. In het kader van de bespreking van de ontvankelijkheid van het OM is reeds het nodige opgemerkt over de bedreiging die van kleinschalige betogingen uitgaat voor de verkeersveiligheid en de openbare orde. Daarbij is ook een reeks van voorbeelden gegeven waarin sprake is van een collectieve meningsuiting in de publieke ruimte, maar waarvan het volstrekt duidelijk is dat het onzinnig zou zijn om terzake een voorafgaande kennisgeving aan de burgemeester te eisen. Aangegeven is dat het geenszins gerechtvaardigd is om te stellen dat bij kleinschalige betogingen de in art. 9 Grondwet genoemde belangen zouden worden bedreigd. Integen-

deel, de deelnemers aan kleinschalige betogingen hebben er belang bij om wanordelijkheden te voorkomen. Anders kunnen zij hun boodschap niet langer uitdragen.

4.2.7. Op grond van het voorgaande dient mijns inziens dan ook te worden geconcludeerd dat niet is gebleken van de noodzaak om, teneinde de in art. 9 Grondwet genoemde belangen te waarborgen, ten aanzien van kleinschalige betogingen de eis te stellen dat deze voorafgaand aan de burgemeester dienen te worden gemeld. Er is geen sprake van een *pressing social need*, zodat de gemeentelijke regeling strijdig is met art. 10 EVRM en rechtens niet bindend.

4.3. Het discriminatoire karakter van de gemeentelijke regeling

4.3.1. De gemeentelijke regeling inzake de voorafgaande kennisgeving is niet alleen onverenigbaar met art. 10 EVRM, maar lijkt bovendien strijdig met het verbod van discriminatie. Met andere woorden: de eis van voorafgaande kennisgeving, ook indien het gaat om de collectieve meningsuiting van enkele personen, lijkt strijdig met één van de meest fundamentele beginselen van de democratische rechtsstaat.

4.3.2. Het is immers een feit van algemene bekendheid dat zich dagelijks kleine groepen mensen in de publieke ruimte bevinden, zonder dat daarvan enige bedreiging uitgaat voor de veiligheid van het verkeer of voor de openbare orde. Het zou ook bizar zijn om aan te nemen dat bijvoorbeeld een familie die gezamenlijk loopt te winkelen, een zodanige bedreiging zou vormen. De vraag is dan ook waarom dit bij een kleinschalige betoging, van een omvang als die van de betoging waarvoor mijn cliënt thans terecht staat, anders zou liggen. Waarom is er een zo groot verschil tussen de familie die winkelt en het even grote groepje dat demonstreert?

4.3.3. Het enige verschil tussen beide groepjes is dat de demonstranten publiekelijk bepaalde gedachten of gevoelens uitdragen. Met andere woorden: het kwalitatieve verschil wordt gevormd door de meningsuiting. Hierbij uitgaande van de gedachte die kennelijk aan de gemeentelijke regeling ten grondslag ligt, verandert het kleine groepje mensen dat de veiligheid van het verkeer of de openbare orde in het geheel niet bedreigt, door zijn collectieve meningsuiting dus opeens in een groepje dat daarvoor wél een bedreiging vormt.

4.3.4. Die gedachte, dat door de collectieve meningsuiting de aard van het groepje mensen opeens verandert in een inherente bedreiging voor de verkeersveiligheid en openbare orde, is te zot voor woorden. Die gedachte houdt immers in dat het enkele gegeven dat mensen in de publieke ruimte hun mening uiten, dat wil zeggen één van de fundamentele mensenrechten in de democratische rechtsstaat uitoefenen, een bedreiging zou inhouden, bedreigend zou zijn. Want die meningsuiting is immers het enige verschil tussen de onderscheiden groepjes.

4.3.5. Dat mensen om hun meningsuiting in de publieke ruimte opeens als een bedreiging voor de in art. 9 Grondwet genoemde belangen worden aangemerkt, zou op zichzelf nog niet inhouden dat er sprake zou zijn van discriminatie. De reden daarvoor moet dan ook worden gezocht in de categorie mensen die gebruik maken van de kleinschalige betoging.

4.3.6. Een aanwijzing om welke categorie mensen het hier gaat, wordt gevonden in de overwegingen die de Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet (hierna: **Staatscommissie**) aanvoerde voor het opnemen in de Grondwet van een bepaling inzake de vrijheid van betoging. In haar rapport van 1969 inzake de klassieke grondrechten stelde de Staatscommissie onder meer het volgende:

> *Voorts dient te worden bedacht, dat voor hen, die geen toegang hebben tot de drukpers of tot andere communicatiemedia, de betoging veelal de enige mogelijkheid vormt om zich politiek te uiten.*
> (*Tweede rapport van de Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet*, Staatsuitgeverij: 's-Gravenhage 1969, blz. 77-78)

De wetgever heeft vervolgens het voorstel van de Staatscommissie overgenomen, zodat bij de grondwetswijziging van 1983 het recht van betoging in art. 9 Grondwet is geregeld.

4.3.7. Het gaat dus met name om mensen die geen toegang hebben tot de drukpers of tot andere communicatiemedia. Mensen die toegang hebben tot de media of binnen de politieke partijen voluit kunnen participeren, hoeven niet bij de ingang van een gebouw te gaan staan om van hun opvattingen te doen blijken. Hun opvattingen worden wel opgepikt door de media en op die manier verspreid, zelfs op grote schaal. De betogingsvrijheid is dus met name van belang voor de mensen die geen toegang hebben tot de media. De beperkingen die aan de betogingsvrijheid worden gesteld, treffen juist die mensen die geen deel uitmaken van de spraakmakende elites binnen onze democratie.

4.3.8. Gecombineerd met de discriminatoire manier waarop het OM het voorschrift inzake de voorafgaande kennisgeving van een betoging handhaaft en waaruit blijkt dat het bij het OM vooral te doen is om de politiek relevante meningsuitingen, kan worden geconcludeerd dat de gemeentelijke regelingen met name de burgers treffen die hun politieke opvattingen willen uitdragen, maar die geen toegang hebben tot de media. Met andere woorden: de politieke meningsuitingen van degenen die geen deel uitmaken van de spraakmakende elites binnen onze democratie, vormen dus kennelijk een bedreiging voor de verkeersveiligheid of de publieke orde. Als dat geen discriminatie van het zuiverste water is, dan weet ik het niet meer.

4.3.9. In dit verband dien ik een opmerking te maken omtrent de opvattingen van dit Hof, zoals die blijken uit het arrest van 10 mei 2004. Het Hof stelde zich daarin op het volgende standpunt (overwegingen van het Hof inzake het verweer van de verdachte, onder "ad e"):

Door het voorschrift van voorafgaande kennisgeving wordt het recht op betoging op zichzelf op generlei wijze beperkt.

Advocaat-generaal bij de Hoge Raad Vellinga onderschreef die rechtsopvatting (§ 54 van diens conclusie) en de Hoge Raad volgde hem daarin (rechtsoverweging 5 van het arrest van 17 oktober 2006).

4.3.10. Het wil mij voorkomen dat de geciteerde opvatting van het Hof een miskenning is van het begrip vrijheid. Het begrip vrijheid houdt immers in dat de burger zonder enige bemoeienis van de overheid bepaalde activiteiten kan ontplooien. Die vrijheid wordt beperkt, zodra de overheid eisen stelt aan de burger die van zijn vrijheid gebruik wil maken. Het maakt in dat verband niet uit welk vereiste de overheid stelt. Iedere verplichting die aan de burger wordt opgelegd terzake van welke vrijheid dan ook, betekent een beperking van die vrijheid. Op rechtsfilosofische overwegingen is de onderhavige opvatting van het Hof dus niet houdbaar.

4.3.11. De wetgever heeft de door mij aangeduide rechtsfilosofische opvatting inzake vrijheid en vrijheidsbeperking overigens ook als uitgangspunt gehanteerd bij de totstandbrenging van de Wet openbare manifestaties. In de memorie van toelichting wordt met betrekking tot art. 7, onderdelen a en b (in het oorspronkelijke wetsvoorstel art. 6, onderdelen a en b), zonder enige terughoudendheid gesproken over "beperkingen":

In de gevallen onder a en b gaat het steeds om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen."
(Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, blz. 21)

Met ander woorden: de vereiste kennisgeving wordt ook door de wetgever als een beperking van de in art. 9 Grondwet neergelegde vrijheid van betoging gezien.

4.3.12. De conclusie dient naar mijn mening dan ook te zijn dat de gemeentelijke regeling, voorzover die ten aanzien van de kleinschalige demonstraties uitgaat van de gedachte dat de enkele collectieve meningsuiting leidt tot een bedreiging voor de in art. 9 Grondwet genoemde belangen, strijdig is met het discriminatieverbod van zowel art. 1 Grondwet als het EVRM. Ook om die reden is de gemeentelijke regeling rechtens niet bindend.

4.4. Het arrest van 10 mei 2004

4.4.1. Er zijn in het arrest van 10 mei 2004 door dit Hof nog enkele standpunten ingenomen waarop dient te worden ingegaan, omdat dit relevant is voor de thans voorliggende zaak.

4.4.2. In de eerste plaats is er de opvatting van het Hof dat de organisator van

een demonstratie de implicaties van de te houden betoging niet kan overzien. Dat argument geldt in ieder geval niet ten aanzien van de kleinschalige demonstratie, waarbij het aantal deelnemers niet groter is dan de niet betogende groepen die zich dagelijks zonder enig probleem door de publieke ruimte bewegen. De kleinschalige demonstratie heeft geen andere implicaties voor de verkeersveiligheid en de openbare orde dan de niet betogende even grote groepen, zodat iedere organisator van een kleinschalige demonstratie die implicaties wel degelijk volledig kan overzien.

4.4.3. In de tweede plaats wijst het Hof op het risico van tegendemonstraties. Opnieuw geldt dat een dergelijk risico niet aanwezig is bij kleinschalige demonstraties. Bij dergelijke demonstraties wordt immers niet publiekelijk opgeroepen tot deelname, zodat anderen niet van tevoren gewaar worden dat er een demonstratie zal plaatsvinden. Er is voor anderen derhalve geen enkele aanleiding voor het organiseren van een eigen tegenbetoging. Bovendien, ook al zouden twee kleine groepjes met verschillende opvattingen toevalligerwijs in de publieke ruimte met elkaar worden geconfronteerd, dan zou dat nog geenszins noodzakelijkerwijs impliceren dat voor wanordelijkheden zou moeten worden gevreesd. Indien van de laatstbedoelde gedachte zou moeten worden uitgegaan, dan valt immers niet te verklaren hoe in een democratische samenleving groepen met verschillende opvattingen op redelijke wijze met elkaar van gedachte zouden kunnen wisselen, over die opvattingen zouden kunnen debatteren. Die gedachte lijkt dus onverenigbaar met de idee van democratie, die een vrije uitwisseling van opvattingen veronderstelt.

4.4.4. In de derde plaats heeft het Hof in zijn arrest gewezen op de bijzondere situatie van 's-Gravenhage, waar veel demonstraties plaatsvinden en waar zich een concentratie van bijzondere, te beveiligen objecten bevindt. Die overweging geldt uiteraard niet voor de gemeente Wassenaar.

4.4.5. De conclusie die aan het voorgaande dient te worden verbonden, is dat het onderhavige arrest van het Hof geen argumentatie bevat die een weerlegging zou kunnen inhouden van de gestelde onverbindendheid van de APV Wassenaar.

4.5. Een rechtens bindende gemeentelijke regeling

4.5.1. Ter afronding van mijn betoog inzake de onverbindendheid van de gemeentelijke regeling wil ik, met het oog op de volledigheid van de argumentatie, kort ingaan op de vraag wat het criterium behoort te zijn voor de voorafgaande kennisgeving voor betogingen. Nu dat criterium niet kan zijn dat er twee of meer mensen zijn die in de publieke ruimte collectief bepaalde gedachten of gevoelens uiten, dient mijns inziens te worden gedacht aan een aanvullende voorwaarde. Een aanvullende voorwaarde die in zich bergt dat wél wordt voldaan aan het noodzakelijkheidscriterium van het EVRM.

4.5.2. Een nadere analyse van het begrip betoging geeft aan dat daarbij niet alleen wordt gedacht aan de collectieve meningsuiting *sec*, maar aan de collectieve meningsuiting met het liefst zoveel mogelijk mensen. Vaak wordt bij betogingen immers getracht zoveel mogelijk mensen op de been te krijgen. Die gedachte is ook in het kader van de grondwetsherziening van 1983 een aantal keren tot uitdrukking gebracht (Kamerstukken II 1975/76, 13 873, nr. 3, blz. 38, 39; idem nr. 4, blz. 95; idem nr. 7, blz. 32, 33). Zij werd door de toenmalige minister van binnenlandse zaken herhaald bij de totstandbrenging van de Wet open\bare manifestaties (Handelingen II 1987/88, blz. 2235).

4.5.3. Juist de mogelijke massaliteit van een betoging houdt in dat een zodanig beslag op de openbare ruimte wordt gelegd, dat anderen dan de betogers daar hinder van ondervinden. Grote groepen betogers die op de weg lopen, hinderen het verkeer, hetgeen redelijkerwijze kan leiden tot gevaarlijke situaties. Bovendien kunnen andere weggebruikers zich gaan storen aan het feit dat zij moeten wachten totdat de stoet betogers is langsgetrokken. Pogingen om de stoet te doorkruisen kunnen redelijkerwijze leiden tot wanordelijkheden.

4.5.4. Om een voorafgaande kennisgeving te kunnen eisen zonder dat dit strijdigheid met art. 10 EVRM oplevert, lijkt dus een getalsmatig element aan het criterium te moeten worden toegevoegd. Het verwachte aantal deelnemers aan de voorgenomen betoging is mijns inziens van doorslaggevende betekenis. Dat aantal kan per gemeente verschillen, afhankelijk van de omstandigheden ter plaatse. Daaronder bijvoorbeeld de beschikbaarheid van politieagenten en de reactietijd van de politie bij onvoorziene wanordelijkheden. Dat aantal kan evenwel niet liggen op een zo laag niveau dat groepjes mensen die zich in de praktijk van alle dag vrijelijk door de publieke ruimte bewegen, zonder enig afbreuk te doen aan de veiligheid van het verkeer of zonder wanordelijkheden te veroorzaken, zich opeens zouden moeten melden bij de burgemeester indien zij collectief bepaalde gedachten of gevoelens tot uitdrukking zouden gaan brengen.

5. SAMENVATTING EN SLOTOPMERKINGEN

5.1. Ik kom tot een afronding. Samenvattend wordt geconcludeerd:

a. **primair** tot niet-ontvankelijkheid van het OM, wegens het ontbreken van een redelijke belangenafweging, dan wel wegens de schending van het gelijkheidsbeginsel, zodat ontslag van alle rechtsvervolging dient te volgen;
b. **subsidiair** tot onverbindendheid van art. 2.1.2.2. APV Wassenaar, zodat er geen sprake is van een strafbaar feit en op die grond ontslag van alle rechtsvervolging dient te worden verleend;
c. en tot nietig verklaring van het vonnis van de politierechter van 24 augustus 2006.

5.2. Verzocht wordt deze pleitnotities in te voegen in het proces-verbaal van deze zitting.

M.J.F. STELLING

17 oktober 2006
Strafkamer
nr. 00312/05
EC/MR

Hoge Raad der Nederlanden

Arrest

op het beroep in cassatie
tegen een arrest van het
Gerechtshof te 's-Gravenhage
van 10 mei 2004, nummer
22/001264-04, in de strafzaak
tegen:

Meindert Jan Frans STELLING, geboren te Haren op 6 juni 1948, wonende te Alphen aan den Rijn.

1. De bestreden uitspraak

Het Hof heeft in hoger beroep - met vernietiging van een vonnis van de Politierechter in de Rechtbank te 's-Gravenhage van 21 oktober 2003 - de verdachte ter zake van "opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten" veroordeeld tot een geldboete van honderdtien euro, subsidiair twee dagen hechtenis.

2. Geding in cassatie

Het beroep is ingesteld door de verdachte. Namens deze heeft mr. N.M.P. Steijnen, advocaat te Zeist, bij schriftuur middelen van cassatie voorgesteld. De schriftuur is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

De Advocaat-Generaal Vellinga heeft geconcludeerd tot vernietiging van het bestreden arrest en terugwijzing van de zaak naar het Hof teneinde op het bestaande hoger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan.

De conclusie is aan dit arrest gehecht.

3. Beoordeling van het vijfde middel

3.1. Het middel klaagt dat het Hof ten onrechte het ter terechtzitting in hoger beroep gevoerde verweer heeft verworpen dat art. 10 Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage 1982 (verder: APV 's-Gravenhage) onverbindend is.

3.2. Het middel kan niet tot cassatie leiden op de gronden genoemd in de conclusie van de Advocaat-Generaal onder 53 tot en met 56.

4. Beoordeling van het vierde middel

4.1. Het middel bevat de klacht dat het Hof ten onrechte, althans onvoldoende gemotiveerd, heeft geoordeeld dat de omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving van de betoging was gedaan het bevel om de betoging te beëindigen rechtvaardigde.

Het middel richt zich voorts tegen de verwerping van een op de terechtzitting gevoerd verweer dat het aan de

verdachte gegeven bevel om de betoging te beëindigen, onwettig was.

4.2. Het Hof heeft ten laste van de verdachte bewezenverklaard dat:

> "hij op 25 juni 2003 te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties, gedaan door C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar hem had bevolen, althans van hem had gevorderd de demonstratie te stoppen, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering."

4.3. De bewezenverklaring steunt op de volgende bewijsmiddelen:

a. de verklaring van de verdachte ter terechtzitting in hoger beroep van 26 april 2004, voor zover inhoudende:

> "Op 25 juni 2003 bevond ik mij met een, groep personen te 's-Gravenhage. Wij waren allen gekleed in witte T-shirts, met de tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land". Bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de entree van de parkeergarage onder het Plein werden door ons pamfletten uitgereikt van het Iraaks Platform in Nederland, dit om het standpunt van het Platform tegen de "Nieuwe Oorlog" duidelijk te maken aan de mensen van de Tweede Kamer. Het Platform was de organisator hiervan. De heer Nasser was de coördinator. Wij waren daar met allemaal hetzelfde doel; het gemeenschappelijke gedachtegoed van het Platform uitdragen door middel van het uitreiken van pamfletten.
> Ik heb, toen een verbalisant ons op het Plein vorderde de demonstratie te stoppen omdat wij geen schriftelijke toestemming hadden voor het houden van een demonstratie, geroepen dat ik mezelf dan zou laten aanhouden. Ik ben hierop richting de hoofdingang van de Tweede Kamer gelopen en ben daar weer verder gegaan met het uitreiken van de pamfletten. Er werd

daar meerdere malen door een politieagent van mij gevorderd de demonstratie te stoppen. Ik gaf daar echter geen gevolg aan en ben uiteindelijk aangehouden."

b. een proces-verbaal van politie Haaglanden, opgemaakt door de opsporingsambtenaren C. Maquelin en J. van der Steen, voor zover inhoudende als relaas van de verbalisanten, dan wel een van hen:

"Op 25 juni 2003 bevonden wij ons in uniform en met motorsurveillance belast op het Spui te Den Haag. Door een medewerker van de centrale meldkamer van politie Haaglanden werden wij gestuurd naar het Plein te Den Haag, alwaar een demonstratie plaats zou vinden. Aangekomen op het Plein zagen wij ongeveer 20 personen voor de hoofdingang van de Tweede Kamer staan. Wij zagen dat deze personen gekleed waren in witte T-shirts, met daarop de tekst "Stop de oorlog in Irak". Ook zagen wij dat op het Plein een spandoek werd opgehangen. Wij zagen dat de personen in de T-shirts personen aanspraken, die de Tweede Kamer in wilden lopen en dat zij zogenaamde "flyers" uit deelden aan deze personen.
Wij hebben de woordvoerder van de demonstratie aangesproken. Deze man, genaamd Nasser, deelde ons mede dat zij tegen de oorlog in Irak waren en dat zij daarom op het Plein aan het demonstreren waren. Hierop hebben wij Nasser gevraagd of hij een vergunning, conform artikel 7 lid A Wet openbare manifestaties, had voor het houden van deze demonstratie. Nasser deelde ons vervolgens mede dat hij niet in het bezit was van een vergunning voor het houden van een demonstratie. Nadat wij voor Nasser een proces-verbaal hadden uitgeschreven hebben wij Nasser gevraagd om de demonstratie binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat er ongeveer 15 à 20 minuten verstreken waren zagen wij dat de demonstranten nog steeds geen aanstalten maakten om de demonstratie te ontbinden. Vervolgens hebben wij Nasser weer aangesproken en hem wederom gevraagd om de demonstratie te ontbinden. Na ongeveer 5 minuten zagen wij dat de demonstranten nog steeds geen aanstalten maakten om de demonstratie te ontbinden. Hierop zijn wij weer op Nasser toegelopen en heb ik, verbalisant Maquelin, Nasser en de overige demonstranten gevorderd de demonstratie te stoppen daar men geen schriftelijke toestemming had voor het houden van een

demonstratie. Vervolgens hoorden wij een man, die deel uit maakte van de demonstratie, in de groep met luide stem roepen: "Dan laat ik me aanhouden." Hierop
zagen wij de man in versnelde pas in de richting van de hoofdingang van de Tweede Kamer lopen, kennelijk met de bedoeling de demonstratie daar voort te zetten. De man, die naar later bleek te zijn genaamd Stelling, konden wij net voor de hoofdingang van de Tweede Kamer staande te houden. Hierop heb ik, verbalisant Maquelin, Stelling nogmaals gevorderd om de demonstratie te stoppen en weg te gaan voor de Tweede Kamer. Ik, verbalisant Maquelin, zag dat Stelling niet voldeed aan deze vordering. Wij, verbalisanten, zagen dat Stelling in de deuropening flyers bleef uitdelen aan bezoekers van de Tweede Kamer. Hierop heb ik, verbalisant Maquelin, Stelling nogmaals gevorderd de demonstratie te doen stoppen. Ik zag dat Stelling ook aan deze vordering niet voldeed en door bleef gaan met flyeren."

4.4. De bestreden uitspraak houdt onder meer het volgende in:

"Verdachte heeft zich verweerd door te stellen -zakelijk weergegeven en voor zover hier van belang- dat hij dient te worden vrijgesproken van het hem tenlastegelegde, dan wel te worden ontslagen van rechtsvervolging, nu het aan hem gegeven bevel om met de demonstratie te stoppen een onwettig bevel was.

Aan zijn verweer heeft verdachte de navolgende stellingen ten grondslag gelegd.
(...)
c. De enkele omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving werd gedaan kan niet rechtvaardigen dat bevolen wordt de activiteiten te beëindigen, omdat zulks onverenigbaar is met artikel 9 van de Grondwet, artikel 2 WOM en de artikelen 10 en 11 van het EVRM. (...)
d. Het bevel was tevens onwettig omdat niet tot uitdrukking werd gebracht dat dit bevel namens de burgemeester van 's-Gravenhage werd gegeven. (...)

Het hof overweegt ten aanzien van het verweer als volgt.

Uit het dossier en uit het onderzoek ter terechtzitting, en mede op grond van de verklaringen van de verdachte, is het volgende genoegzaam komen vast te staan.
-Op 25 juni 2003 heeft verdachte zich tezamen met anderen (in totaal ongeveer 20 personen) opgehouden op de openbare weg, te weten het Plein, respectievelijk de Lange Poten te 's-Gravenhage, en pamfletten uitgedeeld bij ingang(en) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
-Verdachte en die andere personen waren allen gekleed in witte T-shirts, met tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land" overeenkomstig de strekking van de uitgedeelde pamfletten. Blijkens het procesverbaal van aanhouding van de verdachte werd op het Plein bovendien een spandoek met daarop een soortgelijke tekst opgehangen.
-De woordvoerder van de groep personen heeft de politie desgevraagd meegedeeld dat zij tegen de oorlog in Irak waren en daarom aan het demonstreren waren.
-Van de bijeenkomst op het Plein/Lange Poten is niet vooraf een kennisgeving gedaan als bedoeld in artikel 7 in verbinding met de artikelen 2 en 4 van de WOM en als bedoeld in artikel 10 van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente 's-Gravenhage.
-De politie heeft de woordvoerder van de groep personen gevraagd de "demonstratie" binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat die tijd verstreken was en de "demonstratie" niet was ontbonden, is dat verzoek herhaald en kort daarop, toen de "demonstratie" nog niet was beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers gevorderd de "demonstratie" te stoppen.
-Verdachte heeft zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer, waarbij hij heeft uitgeroepen: "dan laat ik me aanhouden".

Hierop gelet overweegt het hof het navolgende.
(...)
ad d) De verantwoordelijkheid voor de bescherming van de openbare orde en - zoals in het geval van de gemeente 's-Gravenhage - de bedoelde publiekrechtelijke instellingen berust ingevolge artikel 172 van de Gemeentewet (GemW) bij de burgemeester die

(in het bijzonder) tevens is belast met het toezicht op de openbare samenkomsten (art. 174 GemW).
De burgemeester bedient zich daartoe van de politie (de complementaire verantwoordelijkheid van de politie is neergelegd in artikel 2 Politiewet 1993), onder meer indien het gaat om het beëindigen van overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, aldus artikel 172, tweede lid, GemW. Gelet op dit samenstel van wettelijke voorschriften lijdt de bevoegdheid van de politie om in het onderhavige geval namens de burgemeester op te treden, naar 's hofs oordeel geen twijfel. De stelling dat expliciet gewag zou moeten worden gemaakt van het afgeleide karakter van dat optreden, vindt geen steun in het recht.
ad c) Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken. Bovendien stelt het hof vast dat de betrokken politieambtenaar bij zijn optreden tot beëindiging van de betoging, zoals hierboven beschreven, op evenwichtige wijze te werk is gegaan. Het hof vermag dan ook niet in te zien dat het gegeven bevel niet in overeenstemming zou zijn met de door de verdachte in stellige stelling gebrachte wettelijke, grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften.
Het verweer wordt derhalve in alle onderdelen verworpen."

4.5. De relevante wetsbepalingen luiden als volgt:

(i) art. 9 Grondwet:

"1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
2. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

(ii) art. 2 Politiewet 1993:

"De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegde gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven."

(iii) art. 2 Wet openbare manifestaties (Wom):

"De bij of krachtens de bepalingen uit deze paragraaf aan overheidsorganen gegeven bevoegdheden tot beperking van het recht tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging en het recht tot vergadering en betoging, kunnen slechts worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

(iv) art. 4 Wom, voor zover hier van belang:

"1. De gemeenteraad stelt bij verordening regels vast met betrekking tot de gevallen waarin voor vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen een voorafgaande kennisgeving vereist is.
2. De verordening voorziet ten minste in:
a. regels betreffende de gevallen waarin een schriftelijke kennisgeving wordt vereist van degene die voornemens is een vergadering of betoging te houden;
b. regels betreffende het tijdstip waarop de kennisgeving moet zijn gedaan, de bij de kennisgeving te verstrekken gegevens, en het verstrekken van een bewijs van ontvangst aan degene die de kennisgeving doet.
(...)"

(v) art. 7 Wom:

"De burgemeester kan aan degenen die een samenkomst tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging, vergadering of betoging houden of daaraan deelnemen opdracht geven deze terstond te beëindigen en uiteen te gaan, indien:
a. de vereiste kennisgeving niet is gedaan, of een verbod is gegeven;
b. in strijd wordt gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing;
c. een van de in artikel 2 genoemde belangen dat vordert."

(vi) art. 11 Wom:

"1. Met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de tweede categorie wordt gestraft:
a. het houden van of deelnemen aan een samenkomst tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging, vergadering of betoging waarvoor de vereiste kennisgeving niet is gedaan of waarvoor een verbod is gegeven;
b. handelen in strijd met een voorschrift of beperking als bedoeld in artikel 5, eerste lid, met een aanwijzing als bedoeld in artikel 6 en artikel 9, tweede lid, of met een opdracht als bedoeld in artikel 7, artikel 8, eerste lid, en artikel 9, derde lid.
2. De feiten zijn overtredingen."

(vii) art. 10 APV 's-Gravenhage:

"1. De organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, als bedoeld in artikel 4 Wet openbare manifestaties moet vóór de openbare aankondiging van deze vergadering of betoging en tenminste 4 x 24 uur voordat deze zal worden gehouden, de burgemeester hiervan schriftelijk kennis geven.
2. Indien aard of omvang van de manifestatie zulks rechtvaardigen, kan de burgemeester de termijn van 4 x 24 uur bekorten.
3. De kennisgeving moet tenminste bevatten:
a. naam, adres en telefoonnummer (en zo mogelijk) faxnummer van de organisator en kennisgever van de vergadering of betoging;
b. doel van de vergadering of betoging;
c. datum waarop de vergadering of betoging wordt gehouden en het tijdstip van aanvang en beëindiging;
d. de plaats en, voorzover van toepassing, de gewenste route en de plaats van beëindiging;
e. het aantal te verwachten deelnemers;
f. de middelen van vervoer van de deelnemers aan de vergadering of betoging;
g. door de organisatie zelf te nemen maatregelen om een ordelijk verloop van de vergadering of betoging te bevorderen.
4. Op de kennisgeving wordt door het Regiokorps Politie Haaglanden de datum en het tijdstip van inlevering vermeld en kopie daarvan wordt terstond overhandigd of toegezonden aan degene, die de kennisgeving heeft gedaan.
5. Zo mogelijk na mondeling overleg met degene, die

de kennisgeving heeft gedaan, wordt hem zo spoedig mogelijk schriftelijk de volgende stukken toegezonden:
a. de algemene voorschriften van de burgemeester op grond van de wet;
b. eventuele met de organisator gemaakte afspraken over een ordelijk verloop en eventuele door de burgemeester gestelde voorschriften of beperkingen."

4.6. De wetsgeschiedenis houdt ten aanzien van art. 6 (het huidige art. 7) Wom onder meer het volgende in:

"In dit artikel worden de gevallen genoemd waarin door of vanwege de burgemeester opdracht kan worden gegeven, de manifestatie terstond te beëindigen en uiteen te gaan.
De onder a en b genoemde gevallen betreffen situaties, waarin de organisator, dan wel de deelnemers de hun met het oog op een goede gang van zaken opgelegde beperkingen schaden: de vereiste kennisgeving of vergunningaanvrage is niet gedaan, de manifestatie is verboden, de vergunning is geweigerd, of er wordt in strijd gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing.
(...)
Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen. Er bestaat echter wel wezenlijk verschil in de wijze waarop deze belangen meewegen in de gevallen onder a en b enerzijds, onder c anderzijds. In de gevallen onder a en b gaat het steeds om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen. In het geval onder c gaat het om een nieuwe afweging welke in de plaats treedt van de eerder gemaakte afweging. Aan zo een heroverweging mogen navenant hogere eisen worden gesteld." (Kamerstukken II 1985-1986, 19 427, nr. 3, blz. 20-21)

4.7. In de hiervoor onder 4.4 weergegeven overwegingen van het Hof ligt als zijn oordeel besloten dat een betoging in de zin van de Wom reeds kan worden beëindigd op de enkele grond dat van die betoging in strijd met art. 4 Wom in verbinding met art. 10 APV 's-Gravenhage geen voorafgaande kennisgeving aan de burgemeester is gedaan. Dit oordeel geeft tegen de achtergrond van de hiervoor aangehaalde wetsgeschiedenis, geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting. Het samenstel van Wom en APV houdt in dat in de gemeente Den Haag ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden vóór de openbare aankondiging van een betoging schriftelijk daarvan aan de burgemeester moet worden kennis gegeven.
In dat stelsel past als sluitstuk dat bij het achterwege blijven van zo'n kennisgeving, de burgemeester gebruik mag maken van zijn bevoegdheid opdracht te geven de betoging terstond te beëindigen en uiteen te gaan. Daaraan doet niet af dat de burgemeester van het hanteren van die bevoegdheid kan afzien, indien de genoemde belangen zich daartegen niet verzetten.

In zoverre faalt het middel.

4.8. De bewezenverklaring behelst dat de verdachte "niet heeft voldaan aan een bevel of vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties". Uit de inhoud van de gebezigde bewijsmiddelen kan niet worden afgeleid dat het door de in de bewezenverklaring genoemde politieambtenaar gegeven bevel of de gedane vordering berust op art. 7, aanhef en onder a, Wom.

Voor zover het Hof in de hiervoor onder 4.4 weergegeven overwegingen als zijn oordeel tot uitdrukking heeft gebracht dat het door die politieambtenaar op de voet van

art. 2 Politiewet 1993 gegeven bevel om aan de in art. 11 Wom bedoelde betoging een einde te maken, moet worden aangemerkt als een krachtens art. 7 Wom gedaan bevel, getuigt dit oordeel van een onjuiste rechtsopvatting.

Voor zover het Hof heeft geoordeeld dat de desbetreffende politieambtenaar bevoegd was om in opdracht van de burgemeester het in art. 7 Wom bedoelde bevel te geven, is dat oordeel zonder nadere motivering, die ontbreekt, niet begrijpelijk.

Indien het Hof in dat verband tot uitdrukking heeft willen brengen dat de in art. 7 Wom aan de burgemeester toegekende bevoegdheid om een betoging te beëindigen kan worden uitgeoefend door elke politieambtenaar ook als deze daartoe geen opdracht heeft gekregen van de burgemeester, heeft het Hof blijk gegeven van een onjuiste rechtsopvatting.

Voor zover het middel daarover klaagt is het gegrond.

5. Beoordeling van de middelen voor het overige

De middelen kunnen voor het overige niet tot cassatie leiden. Dit behoeft, gezien art. 81 RO, geen nadere motivering nu de middelen in zoverre niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling.

6. Ambtshalve beoordeling van de bestreden uitspraak

De verdachte heeft op 13 mei 2004 beroep in cassatie ingesteld. De Hoge Raad doet uitspraak nadat meer dan twee jaren zijn verstreken na het instellen van het cassatieberoep. Dat brengt mee dat de redelijke termijn als

bedoeld in art. 6, eerste lid, EVRM is overschreden. De rechter naar wie de zaak zal worden teruggewezen zal in geval van strafoplegging die overschrijding daarbij dienen te betrekken.

7. Slotsom

Hetgeen hiervoor is overwogen brengt mee dat de bestreden uitspraak niet in stand kan blijven en als volgt moet worden beslist.

8. Beslissing

De Hoge Raad:

Vernietigt de bestreden uitspraak;

Wijst de zaak terug naar het Gerechtshof te 's-Gravenhage, opdat de zaak op het bestaande hoger beroep opnieuw wordt berecht en afgedaan.

Dit arrest is gewezen door de president W.J.M. Davids als voorzitter, en de raadsheren J.P. Balkema, J.W. Ilsink, W.M.E. Thomassen en H.A.G. Splinter-van Kan, in bijzijn van de griffier S.P. Bakker, en uitgesproken op 17 oktober 2006.
Mr. Thomassen is buiten staat dit arrest te ondertekenen.

ADVOCATENKANTOOR STEIJNEN, OLOF & STELLING
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist

tel: 030 - 6956867
fax: 030 - 6957830
e-mail: sagitar@hetnet.nl

Hoge Raad der Nederlanden
Strafgriffie
INGEKOMEN
07 APR 2005
00312/05
TIJD:

MIDDELEN VAN CASSATIE

betreffende

het arrest van het Gerechtshof Den Haag
van 10 mei 2004
rolnummer 2200126404

gewezen in de zaak tegen

Meindert Jan Frans STELLING

Betreffende het vorenvermelde arrest worden de volgende middelen van cassatie voorgesteld.

Middel I

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof ten onrechte heeft aangenomen dat de verspreiding pamfletten op 25 juni 2003 door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, voordat de politie opdracht gaf tot beëindiging daarvan, als een betoging in de zin van de WOM dient te worden aangemerkt, aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de WOM hebben de manifestaties waarvoor deze wet een regeling geeft als "gemeenschappelijk kenmerk ... dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband" (...) Uit deze bewoordingen leidt het hof af dat een betoging weliswaar enige omvang zal moeten hebben wil zij als zodanig kunnen worden aangemerkt, maar dat ook (een) kleine groep(ering) wel degelijk onder het bereik van de WOM kan vallen. (.....)*
> *De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een span-*

doek op te hangen. Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale uiting van die gedachten aan te merken. Het optreden is daarom - ook in letterlijke zin - als 'betoging' aan te merken.

Toelichting

Het verspreiden van pamfletten is te beschouwen als een middel van verspreiding van gedachten of gevoelens langs schriftelijke weg in de zin van art. 7, eerste lid, Grondwet, waaraan - naast andere middelen - zelfstandige betekenis toekomt. Deze manier van verspreiding van door middel van de drukpers geopenbaarde gedachten of gevoelens geniet dan ook de onverkorte bescherming van de Grondwet, *"behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet"*.

Bij het verspreiden van pamfletten staat - naar de aard van dit gebeuren - niet voorop dat dit al dan niet in collectief verband plaatsvindt, maar dat er een rechtstreekse informatieoverdracht plaatsvindt van de ene persoon aan de andere via een middel dat is ontleend aan de drukpers. Het gaat dan ook om een bij uitstek individueel optreden, waarbij het ene individu een gedrukt stuk aanbiedt aan het andere, en deze andere - indien hij kennis wenst te nemen van het gedrukte - dat pamflet aanneemt en leest. Derden die getuige zijn van de overhandiging van een pamflet, kunnen uitsluitend waarnemen dat er een vorm van informatieoverdracht plaatsvindt, maar dragen nog geen kennis van de gedachten of gevoelens die in het pamflet tot uitdrukking zijn gebracht. Indien de nieuwsgierigheid van een derde zou zijn gewekt, kan hij zijn behoefte aan informatie uitsluitend bevredigen door zelf actie te nemen en een pamflet aan te nemen.

Op 25 juni 2003 waren overeenkomstig de afspraken die terzake binnen het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* waren gemaakt, tegen de twintig personen op drie verschillende plekken bij het gebouw van de Tweede Kamer betrokken bij de uitreiking van pamfletten. Het zouden er bij wijze van spreken, indien binnen het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* die afspraak zou zijn gemaakt, ook drie personen hebben kunnen zijn, voor elke plek één. Dat zou geen enkel verschil hebben uitgemaakt wat betreft de karakterisering van de pamfletverspreiding. Maar ook indien er veel meer mensen op 25 juni 2003 zouden hebben deelgenomen aan de verspreiding van de pamfletten, zou dit het geval zijn geweest. Ook dan zou ieder voor zich bezig zijn geweest met de schriftelijke informatieoverdracht van individu tot individu.

Ten onrechte overweegt het Hof dan ook dat er sprake zou zijn van een betoging zodra er, in welke vorm dan ook, sprake zou zijn van een *"uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband"*. Zoals de wetgever tot uitdrukking heeft gebracht in de memorie van toelichting bij de WOM (Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, blz. 4), is niet iedere collectieve meningsuiting onder de werking van die wet gebracht.

> *Het wetsontwerp bestrijkt niet de uitingen van gedachten en gevoelens - collectief of individueel - welke vallen onder de bescherming van artikel 7, derde lid, van de Grondwet. Sommige van deze uitingen vertonen een zekere verwantschap met de manifestaties bedoeld in de Wet openbare manifestaties; te denken valt aan vertoningen. Wij achten het - mede in verband met het verschil in structuur tussen de artikelen 6 en 9 Grondwet enerzijds, artikel 7, derde lid, anderzijds - niet nodig en evenmin wenselijk zulke andere uitingen onder het bereik van die wetsvoorstel te brengen.*

Hetgeen hier door de wetgever gezegd is ten aanzien van meningsuitingen zoals bedoeld in art. 7, derde lid, Grondwet, geldt *a fortiori* voor de meningsuitingen waarop het eerste lid van dat artikel betrekking heeft. Het feit dat de politie opdracht gaf om de verspreiding van pamfletten te staken, hield dan ook in dat inbreuk werd gemaakt op de vrijheid van meningsuiting zoals die is gegarandeerd door art. 7, eerste lid, Grondwet en art. 10 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM). Aan individuele burgers werd verboden om nog langer een in geschrifte geopenbaarde opvatting aan andere individuele burgers ter hand te stellen.

Rechtens is eveneens onjuist het oordeel van het Hof in de overweging:

> *De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een spandoek op te hangen.*

Het feit dat degenen die zich - ieder voor zich - met de onderhavige schriftelijke informatieoverdracht bezighielden, zich hadden gekleed in een wit T-shirt met de tekstopdrukken *"Geen troepen"* en *"Irakezen baas in eigen land"*, doet immers evenmin afbreuk aan het karakter van de verspreiding van pamfletten. Die verspreiding was en bleef een individuele informatieoverdracht van degene die een pamflet uitreikte aan het individu dat een pamflet aannam. Door het dragen van eenzelfde T-shirt met tekstopdrukken werd slechts beoogd om terstond aan degene die een pamflet kreeg aangereikt duidelijk te maken, waarover het pamflet ging. Bovendien werd zo voorkomen dat mensen herhaaldelijk een exemplaar van hetzelfde pamflet zouden aannemen, omdat door het T-shirt duidelijk was dat de pamfletuitreikers van dezelfde organisatie deel uitmaakten.

Overigens dient ook het dragen van een kledingstuk met daarop een tekst die uitdrukking geeft aan bepaalde opvattingen of gevoelens, te worden aangemerkt als een vorm van verspreiding van gedachten of gevoelens waaraan, naast andere middelen, zelfstandige betekenis toekomt. Een en ander met dien verstande dat, zoals hierboven is aangegeven, in het onderhavige geval dit middel een ondergeschikte en ondersteunende rol speelde, en ten dienste stond van de verspreiding van de pamfletten.

Bovendien, een aantal mensen bij elkaar die dezelfde kleding of eenzelfde kle-

dingstuk dragen, welke kleding of welk kledingstuk van teksten is voorzien, vormen als zodanig tezamen stellig nog geen demonstratie of betoging in de zin van de WOM. Er doen zich immers talloze situaties voor waarin mensen geheel of gedeeltelijk op zodanige manier gekleed gaan, zonder dat daaraan de conclusie wordt verbonden dat er sprake zou zijn van een betoging. Indien leden van het *Leger des Heils* in uniform gekleed tezamen over straat lopen, wordt dit niet als een openbare manifestatie beschouwd. Toch drukt ook dat uniform op een voor eenieder herkenbare wijze de levensovertuiging en de boodschap uit van de dragers daarvan. Indien in uniform geklede militairen in een groepje over straat lopen, voorzien van het embleem *"Je maintiendrai"* waardoor hun weerbaarheid tot uitdrukking wordt gebracht, wordt dat evenmin als manifestatie gezien. Dit hoewel zij door hun uniform tot uitdrukking brengen, dat zij het aanvaardbaar achten om in voorkomend geval georganiseerd en grootschalig geweld toe te passen, dat enorm verwoestende uitwerkingen heeft. Toch treedt de politie niet op indien groepjes militairen over straat lopen en geeft de politie hen niet de opdracht die demonstratie te staken. En evenmin treedt de politie op indien een kleine groep vakbondsmensen, uitgedost met een petje of een ander kledingstuk waardoor tot uitdrukking wordt gebracht dat men in de CAO-onderhandeling een bepaald resultaat wenst te bereiken, pamfletten uitdeelt in Den Haag bij een ministerie. Een dergelijke vakbondsactie, waarbij door iedere voorbijganger terstond de boodschap wordt onderkend die deze vakbondsactivisten willen overbrengen, wordt door de politie stellig niet aangepakt op grond van de overweging dat het zou gaan om een betoging waarvoor geen vergunning is verleend. Laat staan dat de politie zou ingrijpen indien een groepje jonge mensen tijdens de "Koninginnenach" in Den Haag over straat zou lopen, terwijl zij allen gekleed gaan in eenzelfde oranje T-shirt met een tekstopdruk in de trant van *"Bea is de beste"*.

Dat ook overigens de deelnemers aan de pamfletuitreiking op 25 juni 2003 niet het oogmerk hadden om een demonstratie of betoging te houden in de zin van de WOM blijkt uit de getuigenverklaringen. Deze getuigenverklaringen ondersteunen volkomen de verklaringen terzake van de verzoeker tot cassatie, zoals die blijken uit diens pleitnota's.

Benadrukt dient te worden dat de getuigen en de verzoeker uitdrukkelijk hebben verklaard dat zij geen borden, spandoeken of ander demonstratiemateriaal hebben meegebracht en gebruikt. Het Hof heeft dan ook volkomen ten onrechte in zijn overwegingen opgenomen dat door de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 een spandoek zou zijn opgehangen. Er was uitsluitend sprake van de verspreiding van pamfletten, waarbij de deelnemers aan die activiteit eenzelfde T-shirt aanhadden.

Tenslotte baseert het Hof zijn rechtsopvatting dat hier sprake zou zijn geweest van een betoging in de zin van de WOM ten onrechte op de overweging:

Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale

uiting van die gedachten aan te merken.

Door het doel van de activiteit van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, namelijk de verspreiding van pamfletten aan kamerleden en hun medewerkers, te betitelen als *"non-verbale uiting"* van de gemeenschappelijke gedachten die op de T-shirts stonden vermeld - want dit laatste wordt bedoeld door de terugverwijzing met de woorden *"die gedachten"* - , wordt de werkelijkheid door het Hof volkomen op z'n kop gezet. Door het Hof wordt hiermee een voorstelling van zaken gegeven alsof het verspreiden van de pamfletten of *"flyers"* een ondersteunend middel zou vormen voor het werkelijke doel, namelijk om collectief in T-shirts met opdruk te betogen. Het Hof wenst zodoende een volledig gekanteld het beeld van de pamflet uitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* te presenteren en ingang te doen vinden: niet de verspreiding van de pamfletten vormde het primaire oogmerk, maar het demonstreren in T-shirts met opdruk, in welk kader dan het verspreiden van de pamfletten hoogstens de *"non-verbale"* omlijsting zou vormen van de boodschap die door middel van de "T-shirt demonstratie" als het ware al werd uitgeschreeuwd. Dit hoewel de informatie die op de T-shirts stond uiteraard buitengewoon summier was en dat voor de kennisneming van de gedachten of gevoelens van het *Platform voor de "Nieuwe Oorlog"*, het aannemen en lezen van het toen verspreide pamflet noodzakelijk was.

Bovenal is er het onbegrijpelijke gegeven dat het Hof meent het uitdelen van de pamfletten als zodanig te kunnen aanmerken *"als vorm van non-verbale uiting van die gedachten"*. Deze overweging gaat noodzakelijkerwijs uit van de vooronderstelling, dat de opvattingen waarvoor het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 de aandacht vroeg, zouden kunnen worden gekend door het enkele feit dat de uitvoerders van deze activiteit pamfletten uitreikten. Immers, een nonverbale uiting van gedachten of gevoelens impliceert dat door bepaalde gebaren, bewegingen en wat dies meer zij van de ene persoon, daadwerkelijk bepaalde gedachten of gevoelens worden overgebracht aan een andere persoon die ziet dat die gebaren, bewegingen en dergelijke worden vertoond, zodat die ander zondermeer weet wordt bedoeld. Met andere woorden: het enkele feit dat voorbijgangers enkele personen pamfletten zien uitdelen, zou - althans in de visie van het Hof - ertoe leiden dat die voorbijgangers zouden weten welke opvattingen in de uitgereikte pamfletten waren verwoord. Deze opvatting van het Hof ten aanzien van de betekenis die moet worden gehecht aan de overhandiging van een pamflet, is manifest absurd.

Middel II

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof - nu de verzoeker schuldig is verklaard aan het niet opvolgen van een bevel of vordering krachten art. 7, aanhef en onder a, van de WOM - ten onrechte heeft geoordeeld dat het individuele optreden van de verzoeker op 25 juni 2003 nadat de andere mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* hun pamfletuitreiking hadden beëindigd, dient te worden aangemerkt als betoging in de zin van de WOM, althans doordat het Hof dit oordeel niet op een voldoende en begrijpelijke wijze heeft gemotiveerd, met name aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Bovendien is naar 's hofs oordeel het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats zo nauw verboden met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag "los te koppelen".*

Toelichting

Ten onrechte heeft het Hof geoordeeld dat de verzoeker geheel alleen een demonstratie zou kunnen houden waarop de WOM van toepassing zou zijn. De WOM veronderstelt immers, zoals het Hof dat ook in zijn arrest heeft aangegeven, een groep die als zodanig - anders dan door middel van de drukpers of een vertoning, op welke uitingsvormen art. 7 Grondwet betrekking heeft - bepaalde gedachten of gevoelens tot uitdrukking brengt, welke gedachten of gevoelens zodoende onmiddellijk kenbaar zijn voor het publiek.

Ook indien het Hof met de onderhavige overweging heeft bedoeld tot uitdrukking te brengen dat de verzoeker in z'n eentje de pamfletuitreiking door een groep mensen, welke pamfletuitreiking - geheel ten onrechte - door het Hof is gekwalificeerd als demonstratie of betoging in de zin van de WOM, zou hebben voortgezet, dan nog zijn de overwegingen die het Hof heeft gehanteerd om het optreden van de verzoeker op het moment dat hij de opdracht van de politie kreeg om zijn individuele pamfletuitreiking te staken, onder de reikwijdte van die wet te brengen, ontoereikend en niet in overeenstemming met de uit het recht voortvloeiende vereisten gemotiveerd.

In de eerste plaats geldt dat, indien het optreden van de verzoeker - zoals het Hof dit stelt - niet was "losgekoppeld" van de *"overige leden van de groepering"*, de onderhavige overweging van het Hof innerlijk tegenstrijdig is. Het Hof spreekt immers enerzijds over *"het optreden van de verdachte na beëindigen van de demonstratie"*, daarmee aangevend dat er geen sprake was van enige collectieve meningsuiting op het moment dat de verzoeker de opdracht van de politie ontving zijn optreden te beëindigen, terwijl het Hof anderzijds - blijkens de veroor-

deling van de verzoeker omdat hij *"niet heeft voldaan aan een bevel of vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties"* - uitgaat van de gedachte dat de verzoeker op dat moment zou deelnemen aan een betoging, hetgeen noodzakelijkerwijs inhoudt dat er op dat moment wel degelijk sprake zou zijn van een collectieve meningsuiting. Het één kan niet tegelijkertijd met het ander waar zijn, zodat het Hof zich heeft gebaseerd op tegenstrijdige en elkaar uitsluitende overwegingen en zijn oordeel niet naar de eisen van het recht heeft gemotiveerd.

Ten tweede is de vaststelling van de feiten door het Hof, met name de vaststelling dat - nadat de politie gevorderd had dat de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* de vermeende demonstratie zouden beëindigen - *"(v)erdachte (...) zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep (heeft) verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer"*, in directe tegenspraak en dus onverenigbaar met het oordeel van het Hof dat de verzoeker nog steeds deel uitmaakte van die groep en zou deelnemen aan een betoging op het moment dat van hem werd gevorderd om zijn individuele uitreiking van pamfletten te beëindigen. Opnieuw geldt dat het één - *in casu* het zich verwijderen van de groep - logischerwijs niet tegelijkertijd met het ander - *in casu* het deel uitmaken van de groep - waar kan zijn, zodat ook op dit punt het Hof zich heeft gebaseerd op tegenstrijdige en elkaar uitsluitende overwegingen en zijn oordeel derhalve niet naar de eisen van het recht heeft gemotiveerd.

Dit laatste wordt niet anders nu het Hof heeft overwogen dat *"het optreden van de verdachte (.....) in tijd en plaats nog zo nauw verbonden was met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen' "*. Wat betreft de factor tijd dient te worden opgemerkt dat - zoals het Hof in zijn arrest heeft aangegeven - de vermeende demonstratie was beëindigd toen de verzoeker naar de ingang van de Tweede Kamer liep, zodat logischerwijs al hetgeen dat zich na dat moment afspeelde, niet meer als onderdeel of voortzetting van die vermeende demonstratie kan worden aangemerkt. Hoe dan ook, het ging *in casu* om een individuele actie van de verzoeker. Immers, niet valt in te zien wat het belang is van het tijdsverloop tussen de eenmaal door het Hof geconstateerde beëindiging van de vermeende demonstratie, en het begin van de individuele pamfletuitreiking van de verzoeker bij de ingang van de Tweede Kamer op het Plein. Indien een vermeende demonstratie is beëindigd, zoals het Hof dat heeft vastgesteld, dan kan één enkele persoon die niet alsnog voortzetten. Het Hof heeft zich wat betreft het onderhavige tijdsverloop dan ook gebaseerd op een overweging die niet in overeenstemming met de uit het recht voortvloeiende vereisten op voldoende en begrijpelijke wijze is gemotiveerd.

Datzelfde geldt ten aanzien van de factor plaats. Feit is immers dat de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* zich ófwel bij het standbeeld op het Plein, ófwel bij de entree van de parkeergarage onder het Plein bevonden, toen de

verzoeker zich verwijderde van de groep die bij het standbeeld stond en die daar de gang van zaken besprak. De verzoeker is toen naar de ingang van de Tweede Kamer gelopen, heeft daarvoor een rijbaan moeten oversteken en heeft zich toen zodoende tenminste tientallen meters van die groep verwijderd. De afstand tussen de verzoeker en het groepje pamfletuitreikers dat zich bij de entree van de parkeergarage onder het Plein bevond, was nog groter. De verzoeker bevond zich derhalve bij zijn aanhouding stellig niet in de directe nabijheid van de overige deelnemers aan de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, zodat het bepaald niet aannemelijk is te achten dat willekeurige passanten bij het zien van de verzoeker bij de ingang van de Tweede Kamer, op de gedachte zouden zijn gekomen dat hij deel zou uitmaken van een groep. Een en ander temeer nu, zoals blijkt uit de verklaring van getuige Schaake, het groepje mensen bij de entree van de parkeergarage onder het Plein zelfs niet door politiefunctionarissen werd gezien als onderdeel van de groep die zich bij het standbeeld op het Plein bevond. Immers, deze getuige verklaarde:

> *We verdeelden ons in drie groepjes, om de pamfletten uit te reiken bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de entree van de parkeergarage onder het Plein. Ik heb toen pamfletten staan uitreiken (bij) de parkeergarage. Evenals de andere activisten was ik daarbij gekleed in het T-shirt met de vorenvermelde teksten.*
> *Ik stond met twee mensen van het Iraaks Platform bij de entree van de parkeergarage op ongeveer honderd meter afstand van de andere mensen van het "Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' " op het Plein. Ik heb gezien dat er kennelijk enige discussie was tussen onze mensen en enkele politiefunctionarissen. Zelf ben ik toen door geen enkele politieman of -vrouw benaderd, hoewel twee agenten in een langzaam rijdende auto met geopende ramen langs ons kwamen rijden. Dit terwijl ik ook duidelijk herkenbaar was aan mijn T-shirt als actievoerder en onze pamfletuitreiking, naar ik eerst later heb vernomen, door de politie werd aangemerkt als een demonstratie. Op een gegeven moment bemerkte ik dat de anderen hun activiteiten staakten en zich opmaakten om weg te gaan. Toen ben ik eigener beweging eveneens gestopt met het uitdelen van pamfletten en heb samen met de anderen het Plein verlaten.*

Indien het groepje pamfletuitreikers dat zich op enige afstand bevond van de iets grotere groep bij het standbeeld, zelfs in de ogen van politiefunctionarissen - die de situatie bewust in ogenschouw namen en beoordeelden - klaarblijkelijk geen deel uitmaakten van een grotere groep, dan dient dit *a fortiori* te gelden ten aanzien de verzoeker die geheel alleen bij de ingang van de Tweede Kamer stond pamfletten uit te reiken.

Bovenal geldt evenwel dat een beroep op een gering tijdsverloop en een geringe ruimte tussen enerzijds de enkele persoon en anderzijds de groep waarvan die persoon aanvankelijk deel uitmaakte, nooit een kwalitatieve verandering van de feiten kan bewerkstelligen. Feit is en blijft dat de vermeende demonstratie was

beëindigd toen de verzoeker naar de ingang van de Tweede Kamer liep. Feit is en blijft dat uitsluitend de verzoeker daar pamfletten ging uitreiken, zodat er toen van enige collectieve actie volstrekt geen sprake was. Met het beroep op het geringe tijdsverloop en ruimteverschil kan die individuele actie niet opeens, alsof er sprake zou zijn van een magische hand die ingrijpt in de werkelijkheid, feitelijk in een collectieve actie worden veranderd. Met de in dit middel geciteerde overwegingen verliest het Hof verliest zichzelf dan ook in onontwarbare knoop van tegenstrijdigheden, zodat het oordeel van het Hof niet op voldoende en begrijpelijke manier is gemotiveerd.

Middel III

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof zijn oordeel ten onrechte heeft gebaseerd op een andere reden dan die feitelijk door de politie aan de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* is opgegeven voor het bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, althans doordat het Hof niet op een voldoende en begrijpelijke wijze heeft gemotiveerd waarom de feitelijk niet door de politie op 25 juni 2003 voor het bevel tot beëindiging van de vermeende demonstratie gehanteerde reden van het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving, in de plaats zou kunnen worden gesteld van de toen daadwerkelijk door de politie opgegeven reden van het ontbreken van een vergunning, aangezien het Hof heeft overwogen:

> *Aan de verzoeker kan worden nagegeven dat de formulering in - onder meer - het proces-verbaal van aanhouding met betrekking tot de grondslag van het aanvankelijke verzoek en het latere bevel de demonstratie te beëindigen, "omdat een vergunning ontbrak", juridisch minder nauwkeurig is geweest. Zulks doet er echter niet aan af dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen.*

Toelichting

Door de hier geciteerde overwegingen, met name door de laatste volzin, baseert het Hof zijn oordeel niet meer op de feiten zoals deze uit de processen-verbaal, de verklaringen van de verzoeker en die van de getuigen eenduidig blijken. Er is

volstrekte overeenstemming over het gegeven dat de politie zich op 25 juni 2003 op het standpunt heeft gesteld, dat voor het houden van een demonstratie in Den Haag een schriftelijke vergunning nodig was. Op grond van dat standpunt, werd op 25 juni 2003 door de politie aan de pamfletuitreikers van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* het bevel gegeven hun vermeende demonstratie te beëindigen omdat er geen sprake was *"van een vergunning voor het houden van een demonstratie"*. Enige andere grond voor dat herhaaldelijk gegeven bevel is noch aan de pamfletuitreikers bekendgemaakt, noch aan te wijzen in de processenverbaal of in de verklaringen die in het voorliggende dossier zijn opgenomen.

Het is ook op grond van die door de politie opgegeven reden voor het bevel, dat de verzoeker heeft gehandeld zoals hij dat op 25 juni 2003 feitelijk heeft gedaan. Noch voor het uitreiken van pamfletten, noch voor het houden van een betoging is immers - nu het gaat om grondwettelijk gegarandeerde vrijheden - voorafgaand verlof van de overheid vereist. Het wettelijk systeem terzake sluit uit dat een vergunning zou kunnen worden vereist. Het was voor de verzoeker, die als wetgevingsjurist betrokken is geweest bij wetgeving terzake van de uitoefening van grondrechten, dan ook volstrekt onaanvaardbaar dat de uitreiking van pamfletten bij de ingang van de Tweede Kamer op het Plein was en werd verhinderd door de politie, omdat daarvoor geen vergunning zou zijn verleend. Op die wijze werden de vrijheid van drukpers en de vrijheid van meningsuiting ernstig aangetast, zodat verzet daartegen geboden was.

Aannemende dat de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* een demonstratie of betoging was in de zin van de WOM, *quod non*, moet worden vastgesteld dat de politie zich ook voor de beëindiging van die demonstratie feitelijk heeft gebaseerd op een grondslag die geen basis vindt in de Grondwet of in de WOM. Immers, art. 9, tweede lid, Grondwet en art. 2 WOM houden uitdrukkelijk in dat het recht tot betoging uitsluitend kan worden beperkt met het oog op de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer en de bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Nu de politie niet één van deze wettelijke gronden heeft aangegeven, was het tot de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* gerichte en later tegenover de verzoeker herhaalde bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, niet gebaseerd op een rechtmatige grondslag. Het Hof had dit zondermeer kunnen en ook behoren te constateren, om vervolgens daaraan - in overeenstemming met het recht - de conclusie te verbinden dat aan het door de politie gegeven bevel een wettelijk grondslag ontbrak.

Immers, binnen het kader van het hier te lande geldende rechtssysteem dient de rechter eerst vast te stellen wat de feiten zijn die met het oog op de telastelegging relevant zijn, om vervolgens op die vastgestelde feiten het recht toe te passen. Het Hof veronachtzaamt deze fundamentele uitgangspunten van ons rechtssysteem, door niet te oordelen op grond van het vastgestelde en eenduidige feit dat op 25 juni 2003 aan de pamfletuitreikers van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* het bevel werd gegeven hun vermeende demonstratie te beëindigen, omdat

zij niet beschikten over een schriftelijke vergunning daarvoor. In plaats hiervan wordt door het Hof diens oordeel, dat het bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen, kan worden gerechtvaardigd op grond van art. 7, aanhef en onder a, WOM, gebaseerd op het gegeven dat door de pamfletuitreikers geen voorafgaande kennisgeving was gedaan. Hiermee stelt het Hof zijn eigen oordeel omtrent hetgeen had behoren te geschieden, het Hof geeft immers aan dat *"het latere bevel de demonstratie te beëindigen, 'omdat een vergunning ontbrak', juridisch minder nauwkeurig is geweest"*, in de plaats van hetgeen zich feitelijk heeft voorgedaan. Zodoende tracht het Hof als het ware het onrechtmatige bevel van de politie te "repareren".

De vorenbedoelde "reparatie" is uiteraard onmogelijk, aangezien het Hof daarmee volledig voorbijgaat aan het feitelijke gegeven dat de handelwijze van de verzoeker was ingegeven door de apert onwettige grondslag voor bevel dat door de politie werd gegeven aan de deelnemers aan de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* en vervolgens aan de verzoeker afzonderlijk. De handelwijze van de verzoeker kan dan ook niet worden losgezien of losgekoppeld van die grondslag, dat voor de pamfletuitreiking geen vergunning was verleend. Dit laatste doet het Hof toch, door de handelwijze van de verzoeker in plaats van aan een bevel gebaseerd op het ontbreken van een vergunning, alsnog te koppelen aan een bevel gebaseerd op het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving. De handelwijze van de verzoeker tot cassatie was op 25 juni 2003 feitelijk evenwel niet ingegeven door een bevel als het laatstbedoelde, en kon eenvoudig ook niet zijn gebaseerd op een dergelijk bevel vanwege het vaststaande en door het Hof ook als zodanig erkende feit dat een dergelijk bevel niet werd gegeven. Op 25 juni 2003 werd zelfs in het geheel niet gesproken over een voorafgaande kennisgeving.

Volledigheidshalve wordt hierbij opgemerkt dat het voorgaande uiteraard tevens inhoud dat het Hof niet bevoegd is om aan die feitelijk op 25 juni 2003 gestelde grondslag voor het bevel de pamfletuitreiking te beëindigen, een andere grondslag in de plaats te stellen. Een dergelijke bevoegdheid zou volledig indruisen tegen de fundamentele uitgangspunten van ons rechtssysteem en zou bovendien inhouden dat de rechter de handelwijze van een verdachte geheel los van het door de rechter vastgestelde feitencomplex zou kunnen berechten. Het is duidelijk dat, indien dit laatste waar zou zijn, we in plaats van een rechtssysteem, een Kafkaiaans stelsel zouden hebben in Nederland.

Het Hof hanteert door zijn poging tot "reparatie" van het onwettige bevel van de politie, feitelijk dezelfde werkwijze die ook door de politierechter werd gehanteerd. Dit ondanks het feit dat de verzoeker tot cassatie zich tijdens de terechtzitting op 26 april 2004, in scherpe bewoordingen daartegen heeft gekeerd:

> *Willens en wetens afwijkend van de processen-verbaal en derhalve in strijd met de feiten, stelt de politierechter hier dat de vordering zou zijn gebaseerd op één van de in de Wet openbare manifestaties genoemde*

gronden. Dit ondanks het feit dat ik in eerste aanleg nadrukkelijk had gesteld, dat het niet toelaatbaar zou zijn:

> dat men achteraf het feitelijk gegeven bevel om de demonstratie te staken, omdat men niet beschikte over een vergunning, enigszins vergoelijkend zou interpreteren als een bevel om de demonstratie te staken omdat men geen kennisgeving had ingediend (pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 8).

Desalniettemin doet de politierechter dit laatste toch en wijkt hij in zijn vonnis willens en wetens af van vaststaande en niet voor betwisting vatbare feiten, zodat hij in zijn vonnis het misdrijf van valsheid in geschrifte pleegt. Een handelwijze die in een rechtsstaat volstrekt ontoelaatbaar is.

Nu het Hof zo nadrukkelijk is gewezen op het verschil tussen enerzijds de feitelijke grondslag voor het aan de verzoeker gegeven bevel om de vermeende demonstratie te beëindigen en anderzijds de door de politierechter daaraan gegeven grondslag, het Hof desalniettemin die feitelijke grondslag eveneens verlaat en de op zijn eigen overwegingen gebaseerde grondslag daarvoor in de plaats stelt, kiest het Hof er dus willens en wetens voor om in zijn arrest een voorstelling van zaken te geven die afwijkt van de werkelijkheid. Het is volstrekt helder dat een dergelijk arrest onrechtmatig is en geen stand kan houden.

Middel IV

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof oordeelt dat een bevel tot beëindiging van een betoging kan worden gegeven uitsluitend op grond van het feit dat niet voldaan is aan het voorschrift om tijdig van tevoren kennis te geven van de demonstratie, aangezien het Hof terzake heeft overwogen:

dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen.

Toelichting

Aannemende dat de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* een demonstratie of betoging was in de zin van de WOM, *quod non*, zijn in het

onderhavige geval met name art. 9, tweede lid, Grondwet en art. 2 WOM van belang. Dit werd reeds door de verzoeker benadrukt tijdens zowel de terechtzitting van de politierechter op 7 oktober 2003, als die van het Hof op 26 april 2004. In dat kader is aangeven dat het grondrecht van vrijheid tot betoging op grond van die wettelijke bepalingen uitsluitend kan worden beperkt ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden. Daarbij is tijdens de terechtzitting van het Hof het volgende juridische verweer naar voren gebracht:

> *Het enkele feit dat geen voorafgaande kennisgeving is gedaan, brengt niet automatisch met zich dat de gezondheid zou worden bedreigd, noch dat het verkeer zou worden belemmerd of in gevaar gebracht, of dat wanordelijkheden zouden zijn te duchten. Daarvan was overigens op 25 juni 2003 ook feitelijk in het geheel geen sprake. De pamfletuitreiking verliep zeer vriendelijk en vreedzaam, het verkeer werd op geen enkele wijze gehinderd en er was geen enkele reden om te vrezen dat wanordelijkheden zouden kunnen ontstaan.*

Het Hof heeft dat verweer ten onrechte geheel buiten beschouwing gelaten.

De verzoeker heeft voorts gewezen op de wetshistorie, die de uitleg die hij aan art. 9 Grondwet en de WOM heeft gegeven, volledig ondersteunt. Immers, in de memorie van toelichting bij de WOM is met betrekking tot art. 7 gesteld:

> *Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen.*

Ook aan dit beroep op de wetshistorie is door het Hof ten onrechte volstrekt voorbijgegaan.

Aan het voorgaande wordt in het geheel niet afgedaan doordat het Hof heeft benadrukt, dat het achterwege laten van de voorafgaande kennisgeving van een voorgenomen betoging een overtreding vormt. Het Hof doet dit door in zijn bespreking van het verweer van de verzoeker, onder *"ad c"* te overwegen:

> *Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken.*

Het enkele gegeven dat het achterwege laten van de kennisgeving van een voorgenomen betoging een overtreding is, neemt immers niet weg dat art. 2 WOM uitdrukkelijk stelt dat de aan de burgemeester toegekende bevoegdheid om de opdracht te geven een betoging terstond te beëindigen en uiteen te gaan, uitsluitend kan worden aangewend met het oog op de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen. Het Hof spreekt in dit verband dan ook ten onrechte over een beleidsvrijheid die de burgemeester zou hebben om een niet-aangemelde betoging doorgang te laten vinden. De burgemeester is rechtens verplicht een niet-aangemelde betoging geen enkele strobreed in de weg te leggen, indien door die betoging de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen niet worden geraakt. Anders dan het Hof suggereert, heeft de burgemeester in dat geval derhalve stellig niet de beleidsvrijheid om te gelasten dat de betoging terstond wordt beëindigd. Het Hof miskent met zijn opvattingen dat het bij het recht tot betoging gaat om een grondwettelijk erkende en gegarandeerde vrijheid.

Volledigheidshalve wordt hierbij aangetekend dat de verzoeker, anders dan het Hof suggereert, in dit verband niet heeft gesproken over een beleidsvrijheid van de burgemeester. Blijkens zijn pleitnota van 7 oktober 2003 heeft de verzoeker het gehad over een *"bevoegdheid die uitsluitend kan worden uitgeoefend binnen het kader van de Grondwet en Wet openbare manifestaties"*.

Tenslotte is het Hof geheel voorbijgegaan aan het verweer van de verzoeker dat, indien aan art. 7, aanhef en onder a, WOM de interpretatie zou dienen te worden gegeven dat die bepaling zelfstandige gronden zou inhouden voor de vordering een betoging te doen beëindigen, die bepaling alsdan onverenigbaar zou zijn met de artikelen 10 en 11 EVRM (pleitnota van 26 april 2004, blz. 11). Dit omdat het niet voldoen aan een administratief voorschrift geenszins betekent dat de in die artikelen van het EVRM genoemde belangen worden geraakt. Nu het Hof - geheel ten onrechte - die interpretatie daadwerkelijk aan die bepaling van art. 7 WOM heeft gegeven, is het Hof ten onrechte voorbijgegaan aan het onderhavige verweer.

Middel V

Schending van het recht en/of verzuim van vormen waarvan de niet-inachtneming nietigheid met zich brengt, doordat het Hof het verweer dat - aannemende dat de pamfletuitreiking van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003 onder de reikwijdte van de WOM zou vallen, *quod non* - in situaties als die van die pamfletuitreiking, art. 10 Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage (**APV**) wegens strijdigheid met art. 9 Grondwet en de WOM niet verbindend is,

ten onrechte heeft verworpen.

Toelichting

De verzoeker heeft het verweer dat art. 10 APV in gevallen als de onderhavige onverbindend is, gebaseerd op de stellingname dat de gemeenteraad uitsluitend bevoegd is regels te stellen met betrekking tot openbare manifestaties voorzover deze de in art. 9, tweede lid, Grondwet gestelde belangen kunnen raken, en dat - indien de verordening ook regels stelt ten aanzien van openbare manifestaties die in redelijkheid nooit aanleiding kunnen vormen voor aantasting van die belangen - die verordening het grondwettelijk en wettelijk kader alsdan te buiten zou gaan. De veiligheid van het verkeer en de openbare orde kunnen eerst dan aan de orde zijn, indien er sprake is van een groep die een bepaalde omvang heeft. Aangezien het een feit van algemene bekendheid is dat zich dagelijks kleine groepen mensen van betrekkelijke omvang - zoals families, groepjes scholieren, schoolklassen en dergelijke - door Den Haag bewegen zonder dat dit als een risico voor de openbare orde wordt beschouwd, valt niet in te zien waarom een groepje demonstranten met een vergelijkbare omvang als bijvoorbeeld een schoolklas daarentegen wél een risico voor de openbare orde zou kunnen inhouden. Nu art. 10 APV geen minimum stelt wat betreft de verplichting om een voorafgaande kennisgeving van de voorgenomen demonstratie te doen, legt de APV verplichtingen terzake van de vrije uitoefening van het recht tot betoging, die in het geheel niet gerelateerd kunnen worden aan de belangen waarop art. 9, tweede lid, Grondwet betrekking heeft, en is die bepaling van het APV in zoverre in strijd met de Grondwet. Een en ander klemt temeer nu ingevolge art. 7, derde lid, Grondwet en art. 5, derde lid, WOM onder geen beding mag worden gelet op de opvattingen of gevoelens die men als groep wenst uit te dragen, zodat het wat betreft de betoging uitsluitend kan gaan om de omvang van de groep.

De feitelijke gang van zaken bij de pamfletuitreiking door het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op 25 juni 2003, bevestigt het voorgaande onverkort. Die verspreiding van pamfletten, waaraan van tevoren geen ruchtbaarheid was gegeven, gaf geen enkele aanleiding tot hinder voor het verkeer of verstoring van de openbare orde. Zoals uit de processen-verbaal, de verklaringen van de verzoeker en de getuigenverklaringen blijkt, verliep de gehele actie van die pamfletuitreiking op rustige en vreedzame wijze. Zo rustig zelfs, dat één van de drie groepjes, hoewel ook de betreffende personen waren gekleed in een wit T-shirt met de teksten *"Geen troepen"* en *"Irakezen baas in eigen land"* en ook zij pamfletten uitreikten, door de politie niet werd herkend als "demonstranten" of als onderdeel van een grotere groep "demonstranten".

Het Hof heeft dit verweer verworpen door in zijn bespreking van de verweren, onder *"ad e"*, te overwegen dat degene die een betoging voorneemt - ook indien het gaat om een beperkt aantal deelnemers - niet de mogelijke complicaties

daarvan vermag in te zien. Dit ten onrechte, aangezien hiermee immers nog niet is gesteld of aannemelijk gemaakt dat in het geval dat een kleine groep collectief in het openbaar bepaalde opvattingen of gevoelens uitdraagt, zonder daaraan voorafgaand een publiekelijke oproep te hebben doen uitgaan om daaraan deel te nemen en zodoende zonder anderen daarop van tevoren te hebben geattendeerd, dit noodzakelijkerwijs zou leiden of zou kunnen leiden tot aantasting van de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen. Met name is door het Hof niet gesteld of aannemelijk gemaakt dat in dat geval de openbare orde noodzakelijkerwijs zou dreigen te worden verstoord.

Hierbij wordt volledigheidshalve aangetekend, dat in een geval als het onderhavige, het redelijkerwijs uitgesloten is dat zich het door het Hof aangeduide verschijnsel van de "tegendemonstratie" zou kunnen voordoen. Een demonstratie, in welke vorm dan ook, vereist immers een zekere mate van voorbereiding. Indien het gaat om een niet publiekelijk aangekondigde actie door een beperkte groep, waarvan de deelnemers onderling hebben afgesproken om die actie uit te voeren, is het derhalve praktisch onmogelijk om een "tegendemonstratie" te doen plaatsvinden. Het onderhavige argument van het Hof leidt derhalve niet tot de conclusie dat in alle gevallen, met name de collectieve meningsuitingen waaraan van tevoren geen ruchtbaarheid is gegeven, noodzakelijkerwijze zou moeten worden gevreesd voor een "tegendemonstratie".

Evenmin leidt het argument van het Hof, *"dat in de gemeente Den Haag een keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen is gevestigd, die om uiteenlopende redenen object van (onder meer) demonstratieve acties kunnen worden en mede daarom aanspraak hebben op een zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente"* tot de conclusie dat de openbare orde noodzakelijkerwijs in het geding zou zijn, indien een kleine groep bij die objecten op collectieve wijze - in het door de verzoeker gegeven voorbeeld: twee personen die een spandoek omhoog houden - en in het openbaar bepaalde opvattingen of gevoelens zou uitdragen. Het is manifest absurd om te veronderstellen dat twee personen met een spandoek enige gevaar zouden kunnen opleveren voor de door het Hof bedoelde objecten.

Middel VI

Schending van art. 6 EVRM doordat het Hof zich in de onderhavige procedure geen eerlijke en onpartijdige rechter heeft getoond.

Toelichting

Het Hof heeft zich bevooroordeeld getoond tegenover de verzoeker en wekt bovendien de indruk op de voorhand uit te zijn geweest op diens veroordeling, alsook op de repressie van de vrijheid van drukpers, de vrijheid van meningsuiting en van de vrijheid tot betoging in Den Haag.

Dit blijkt in de eerste plaats uit het gegeven dat, zoals in cassatiemiddel III is uiteengezet, het Hof op basis van een redenering die innerlijk tegenstrijdig is, de individuele pamfletuitreiking door de verzoeker heeft aangemerkt als een betoging. Hetgeen manifest absurd is en de uitdrukking lijkt te zijn van het vaste voornemen van het Hof om de verzoeker hoe dan ook te veroordelen. Met name is in dit verband van belang dat het Hof, na te hebben vastgesteld dat de vermeende demonstratie van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* was beëindigd en dat de verzoeker zijn handelen niet heeft kunnen "loskoppelen" van dat van de overige leden van de groep, ten aanzien van de verzoeker desalniettemin uitgaat van een voortzetting van de vermeende demonstratie.

In de tweede plaats is er de bevestiging van het vorenbedoelde, kennelijk vaste voornemen van het Hof, door de - in cassatiemiddel IV aangegeven - "reparatie" van het onwettige bevel van de politie om de vermeende demonstratie of betoging te staken. Aan het feit dat de politie dit bevel baseerde op het ontbreken van een schriftelijke vergunning voor de demonstratie, verbindt het Hof op onnavolgbare wijze niet de logische conclusie dat het bevel derhalve onrechtmatig was. Willens en wetens heeft het Hof die feitelijk door de politie aan de mensen van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* opgegeven en in de processen-verbaal vastgelegde grondslag voor dat bevel, dat niet werd beschikt over een schriftelijke vergunning, welke grondslag de basis vormde voor de handelwijze van de verzoeker, vervangen door een andere grondslag, waarop de verzoeker zijn handelwijze feitelijk dus niet heeft gebaseerd en ook niet heeft kunnen baseren. De politie sprak immers over het ontbreken van een vergunning, die rechtens niet aan de orde kan zijn, noch voor het uitreiken van pamfletten, noch voor het houden van een betoging.

In de derde plaats is het Hof, zoals tot uitdrukking gebracht in cassatiemiddel V, met geen woord ingegaan op het verweer van de verzoeker dat is gebaseerd op de ondubbelzinnige tekst en strekking van zowel art. 9, tweede lid, Grondwet, als art. 2 WOM. Een verweer dat tevens een hechte basis vindt in de wetshistorie, waarnaar de verzoeker uitdrukkelijk heeft verwezen. Het Hof is daarop evenwel met geen woord ingegaan. Een dergelijke handelwijze, waarin opzettelijk niet wordt ingegaan op een - in objectieve zin - juridisch relevant verweer, getuigt van de wil om koste wat het kost vast te houden aan een malicieuze interpretatie van art. 7, aanhef en onder a, WOM ten detrimente van de verzoeker. Hierdoor wordt opnieuw voeding gegeven aan tenminste de schijn dat het Hof hoe dan ook heeft willen komen tot een veroordeling van de verzoeker. Bovendien blijkt hieruit een

grote mate van geringschatting door het Hof van het belang van in de Grondwet gegarandeerde mensenrechten en fundamentele vrijheden, dat in schril contrast staat met het disproportionele belang dat het Hof klaarblijkelijk hecht aan de *"zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente"* van de in de gemeente Den Haag gevestigde *"keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen"*, waarvoor de vrije uitoefening van grondrechten door burgers dan kennelijk bij voorbaat dient te wijken. Een benaderingswijze waarmee het Hof zich eerder laat kennen als een verlengstuk van de beveiligingsdienst die deze objecten dient te bewaken, dan als hoeder van de in de Grondwet gegarandeerde mensenrechten en fundamentele vrijheden.

En tenslotte is er de wijze waarop het Hof heeft gereageerd op de bezwaren van de verzoeker tegen het vonnis van de politierechter en de door de verzoeker gestelde valsheid in geschrifte van die rechter. Het Hof heeft de handelwijze van de politierechter volledig gesauveerd en heeft gemeend zich van de gestelde valsheid in geschrifte te kunnen afmaken, door het volgende te overwegen:

> *Het hof acht het overigens bepaald ongepast van de - zich nadrukkelijk als juridische geschoold presenterende - verdachte om de eerste rechter in dit verband van "valsheid in geschrift" te berichten.*

Deze reactie wordt gekenmerkt door een volkomen gebrek aan zakelijkheid en vertoont een treffende gelijkenis met de primitieve reactie op de ontvangst van slechts nieuws die we vanuit de geschiedenis van de oudheid kennen: de boodschapper van het slechte nieuws - in het onderhavige geval de verzoeker die heeft aangetoond dat de politierechter willens en wetens een onjuiste voorstelling van zaken heeft gegeven in zijn vonnis - wordt daarvoor bestraft. De boodschapper heeft zich, in de terminologie van het Hof, *"ongepast"* gedragen, want het Hof wil geen kwaad horen van leden van de rechterlijke macht. In dit verband is het voorts van belang dat het Hof in het geheel niet heeft gereageerd op de afzonderlijke klacht van de verzoeker, dat de politierechter heeft gehandeld in flagrante strijd met de uit art. 6 EVRM voortvloeiende vereisten. De reactie van het Hof, dat de verzoeker zich *"ongepast"* zou hebben gedragen, is evenwel geen weerlegging van de gestelde valsheid in geschrifte en maakt dat delict niet ongedaan, evenmin als de bestraffing in de oudheid van de boodschapper van een nederlaag in de oorlogvoering, die nederlaag ongedaan maakte.

Zeist, 6 april 2005

N.M.P. Steijnen

Nr. 00312/05

Zitting: 15 november 2005

Mr. Vellinga

Conclusie inzake:

M.J.F. Stelling

1. Verdachte is door het Gerechtshof te 's-Gravenhage wegens "opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast of door een ambtenaar belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen of onderzoeken van strafbare feiten" veroordeeld tot een geldboete van € 110,=, subsidiair twee dagen hechtenis.

2. Namens verdachte heeft mr. N.M.P. Steijnen, advocaat te Zeist, zes middelen van cassatie voorgesteld.

3. De onderhavige zaak gaat over het volgende. Ten laste van de verdachte is bewezenverklaard dat:

> "hij op 25 juni 2003 te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, aanhef en onder a van de Wet Openbare Manifestaties, gedaan door C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar hem had bevolen, althans van hem had gevorderd de demonstratie te stoppen, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering."

4. Voorts heeft het Hof ten aanzien van de feiten overwogen:

> "Uit het dossier en uit het onderzoek ter terechtzitting, en mede op grond van de verklaringen van de verdachte, is het volgende genoegzaam komen vast te staan.
> - Op 25 juni 2003 heeft verdachte zich tezamen met anderen (in totaal ongeveer 20 personen) opgehouden op de openbare weg, te weten het Plein, respectievelijk de Lange Poten te 's-Gravenhage, en pamfletten uitgedeeld bij ingang(en) van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
> - Verdachte en die andere personen waren allen gekleed in witte T-shirts, met tekstopdruk: "Stop de oorlog in Irak" en/of "Geen troepen" en/of "Irakezen baas in eigen land" overeenkomstig de strekking van de uitgedeelde pamfletten. Blijkens het procesverbaal van aanhouding van de verdachte werd op het Plein bovendien een spandoek met daarop een soortgelijke tekst opgehangen.

- De woordvoerder van de groep personen heeft de politie desgevraagd meegedeeld dat zij tegen de oorlog in Irak waren en daarom aan het demonstreren waren.
- Van de bijeenkomst op het Plein/Lange Poten is niet vooraf een kennisgeving gedaan als bedoeld in artikel 7 in verbinding met de artikelen 2 en 4 van de WOM en als bedoeld in artikel 10 van de Algemene Plaatselijke Verordening van de gemeente 's-Gravenhage.
- De politie heeft de woordvoerder van de groep personen gevraagd de "demonstratie" binnen 15 minuten te ontbinden. Nadat die tijd verstreken was en de "demonstratie" niet was ontbonden, is dat verzoek herhaald en kort daarop, toen de "demonstratie" nog niet was beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers gevorderd de "demonstratie" te stoppen.
- Verdachte heeft zich daarop, nog steeds gekleed in het witte T-shirt met opdruk en voorzien van pamfletten van de groep verwijderd en zich begeven naar de hoofdingang van de Tweede Kamer, waarbij hij heeft uitgeroepen: "dan laat ik me aanhouden"."

5. Ten behoeve van de bespreking van de eerste vijf middelen geef ik een korte schets van het wettelijk kader waarbinnen de onderhavige zaak zich afspeelt.

6. Art. 9 van de Grondwet luidt als volgt:

> "1. Het recht tot vergadering en betoging wordt erkend, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.
> 2. De wet kan regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

7. De Wet openbare manifestaties[1] (hierna: WOM) strekt tot het stellen van regels als in het tweede lid van art. 9 Grondwet bedoeld. Art. 2 van die wet bepaalt:

> "De bij of krachtens de bepalingen uit deze paragraaf (Paragraaf II. van de WOM, getiteld "Bepalingen voor openbare plaatsen", WHV) aan overheidsorganen gegeven bevoegdheden tot beperking van het recht tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging en het recht tot vergadering en betoging, kunnen slechts worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden."

8. Art. 4 van de WOM bepaalt dat de gemeenteraad bij verordening regels vaststelt met betrekking tot de gevallen waarin voor vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen een voorafgaande kennisgeving vereist

---

[1] Aanvankelijk bevatte de wet een bepaling waarin het begrip manifestatie werd omschreven. Deze is geschrapt omdat daaronder verschijnselen van zo verschillend karakter werden begrepen dat deze bij nader inzien niet in één universele regeling konden worden vervat: Kamerstukken II, 1987-1988, 19427, nr. 8, p. 3.

is. Een dergelijke verordening moet, naar luid van het tweede lid van art. 4 WOM, ten minste voorzien in:

> "a. regels betreffende de gevallen waarin een schriftelijke kennisgeving wordt vereist van degene die voornemens is een vergadering of betoging te houden;
> b. regels betreffende het tijdstip waarop de kennisgeving moet zijn gedaan, de bij de kennisgeving te verstrekken gegevens, en het verstrekken van een bewijs van ontvangst aan degene die de kennisgeving doet."

9. De in art. 4 WOM bedoelde nadere regelgeving is voor de gemeente 's-Gravenhage te vinden in art. 10 van haar APV. Dat artikel houdt – kort gezegd en voorzover hier van belang – in dat de organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, als bedoeld in art. 4 WOM, ten minste 4 x 24 uur voordat deze vergadering of betoging zal worden gehouden, de burgemeester hiervan schriftelijk kennis moet geven. Iedere betoging op een openbare plaats die binnen de grenzen van de gemeente wordt gehouden moet dus worden voorafgegaan door een schriftelijke kennisgeving.

10. Naast de in art. 5 en 6 van de WOM aan de burgemeester gegeven bevoegdheden om – voor zover hier van belang - onder omstandigheden betogingen op voorhand te verbieden, dan wel aanwijzingen te geven, biedt art. 7 WOM aan de burgemeester de bevoegdheid om aan de deelnemers opdracht te geven de betoging terstond te beëindigen of uiteen te gaan, in – voorzover hier van belang – het geval dat de vereiste kennisgeving niet is gedaan. Art. 11 WOM bepaalt nog dat als overtreding met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van de tweede categorie wordt gestraft het houden van of deelnemen aan een betoging waarvoor de vereiste kennisgeving niet is gedaan of waarvoor een verbod is gegeven.

11. Het <u>eerste middel</u> komt op tegen het oordeel van het Hof dat sprake was van een betoging/manifestatie in de zin van de WOM en niet, zoals door de verdachte is betoogd, het louter uitoefenen van het recht om zonder voorafgaand verlof, anders dan door de drukpers, radio of televisie, gedachten of gevoelens te openbaren, als bedoeld in art. 7, derde lid, van de Grondwet.

12. Met betrekking tot een dienaangaande ter terechtzitting gevoerd verweer heeft het Hof het volgende overwogen:

> "ad a) Blijkens de geschiedenis van de totstandkoming van de WOM hebben de manifestaties waarvoor deze wet een regeling geeft als "gemeenschappelijk kenmerk ... dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband" (TK 1985-1986, 19 427, nr 3 § 3, p. 8). Uit deze bewoordingen leidt het hof af dat een betoging weliswaar enige omvang zal moeten hebben wil zij als zodanig kunnen worden aangemerkt, maar dat ook (een) kleine groep(ering) wel degelijk onder het bereik van de WOM kan vallen. Bovendien is naar 's hofs oordeel het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats nog zo nauw verbonden met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen'. De groepering trad bovendien duidelijk in de vorm van een betoging op, door zich collectief te hullen in T-shirts met teksten waarin het gezamenlijk uit te dragen gedachtengoed werd verwoord en een spandoek op te hangen. Het uitdelen van de 'flyers' daarbij valt als vorm van non-verbale uiting van die gedachten aan te merken. Het optreden is daarom - ook in letterlijke zin - als 'betoging' aan te merken. Anders dan de verdachte kennelijk meent biedt artikel 7, derde lid, van de Grondwet - reeds blijkens de bewoordingen "behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet" - geen vrijbrief om zijn gedachten of gevoelens steeds op de door hem beoogde wijze te uiten; van voorafgaand verlof (na inhoudelijke toetsing van de te uiten gedachten) is geen sprake geweest."

13. De WOM is ontstaan als uitvloeisel van het bij de Grondwetswijziging van 1983 in het vernieuwde hoofdstuk 1 van de Grondwet in de artikelen 6 en 9 neergelegde rechten tot vrije belijdenis van godsdienst en levensovertuiging, respectievelijk tot vergadering en betoging[2]. Hoewel het in art. 9 Grondwet neergelegde recht op betoging raakvlakken heeft met het in art. 7, derde lid Grondwet beschermde recht op de uiting van gedachten en gevoelens met behulp van andere middelen dan de drukpers, radio of televisie, is de WOM beperkt tot het geven van regels voor de uitoefening van de in de art. 6 en 9 Grondwet beschermde grondrechten.[3]

14. Het recht op betoging is als afzonderlijk recht in de Grondwet gekomen omdat het naar het oordeel van de Grondwetgever afzonderlijke bescherming verdiende als middel van uiting van gedachten en meningen, in het bijzonder voor (groepen) personen die zich niet van de in art. 7 Gw ge-

---

[2] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 1.
[3] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 4.

noemde media kunnen bedienen.[4] Bij de totstandkoming van de WOM is wel onder ogen gezien dat het verschil tussen een door art. 7, derde lid Gw beschermde vertoning en een door art. 9 Gw beschermde betoging soms moeilijk te maken zal zijn, maar volgens de wetgever is in die gevallen in beginsel art. 9 Gw van toepassing.[5]

15. Anders dan het middel wil staat de omstandigheid dat de verdachte uiting gaf aan zijn mening dus niet in de weg aan het oordeel van het Hof dat de verdachte deelnam aan een betoging.

16. In het middel wordt ook de vraag aangesneden of zoals het Hof heeft gedaan in het onderhavige geval kan worden gesproken van een betoging als bedoeld in de WOM.

17. Het oorspronkelijke ontwerp van de WOM kende in art. 1 een begripsomschrijving van het begrip manifestatie.[6] Daaronder werd de betoging begrepen. Weliswaar is later afgezien van een overkoepelend begrip "manifestatie"[7] maar dat neemt niet weg dat hetgeen de wetgever opmerkt over het begrip "betoging" van belang blijft. De WOM is immers overeenkomstig het oorspronkelijk ontwerp van toepassing gebleven op betogingen.

18. Bij een betoging gaat het volgens de wetgever om het uitdragen van gemeenschappelijk beleefde gedachten en wensen op politiek of maatschappelijk gebied.[8] Belangrijk element van een betoging is dat het daarbij gaat om het uitdragen van een gemeenschappelijke mening door de deelnemers.[9]

19. In 's Hofs overwegingen is tot uitdrukking gebracht dat door de combinatie van het in groepsverband optreden, waarbij de verschillende deel-

---

[4] Zie voor een overzicht van de wetsgeschiedenis A.E. Schilder Het recht tot vergadering en betoging, een vergelijkende studie naar het Nederlandse en Westduitse recht, Arnhem 1989, p. 19 – 24.
[5] Kamerstukken II, 1986-1987, 19427, nr. 5, p. 8, 9. Zie voorts A.E. Schilder a.w. p. 68 en 87.
[6] Art. 1 van het oorspronkelijk ontwerp van wet, Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nrs 1, 2.I
[7] Kamerstukken II, 1987-1988, 19427, nr.8, p. 3.
[8] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 8.
[9] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3, p. 15.

nemers soortgelijke T-shirts droegen, het gebruik van een spandoek, en de gezamenlijke activiteit van het uitdelen van pamfletten, sprake is geweest van een betoging in bedoelde zin. Tegen de achtergrond van de hiervoor weergegeven opvatting van de wetgever getuigt dat oordeel niet van een onjuiste rechtsopvatting en is het evenmin onbegrijpelijk. Zoals immers in de door het Hof genoemde omstandigheden besloten ligt ging het de deelnemers om het uitdragen van een gezamenlijke mening aan het ter plaatse aanwezige publiek, dat de tekst van de T-shirts en het spandoek kon lezen en pamfletten aangeboden kreeg. Ik wijs in dit verband voorts nog op het vóór de totstandkoming van de WOM gewezen HR 17 februari 1981, NJ 1981, 299, m. nt. ThWvV, waarin is beslist dat juist door een mening openlijk en in groepsverband te uiten, zoals hier het geval is, kan worden gezegd dat sprake is van een demonstratie en dat daardoor de wijze van openbaren van gedachten en gevoelens te zeer verschilt van die bedoeld in art. 7 Grondwet om daarmee op één lijn te kunnen worden gesteld. In de genoemde zaak had een aantal personen in de gemeente Helden kritiek op het beleid van de Sociale Dienst aldaar, welke kritiek door hen op de openbare weg werd geuit, gekleed in capes met kritische opschriften en door middel van het uitdelen van pamfletten waarin die kritiek was verwoord.[10]

20. Het oordeel van het Hof dat hier sprake is van een betoging in de zin van de WOM wordt in de toelichting op het middel nog aangevallen door te stellen dat – anders dan het Hof heeft overwogen – er geen spandoek zou zijn gebruikt.

21. De vaststelling van de feiten is voorbehouden aan de feitenrechter en die vaststelling kan in cassatie slechts op zijn begrijpelijkheid worden getoetst. Het in de aanvulling op 's Hofs verkorte arrest als tweede opgenomen bewijsmiddel betreft het relaas van de verbalisanten hetgeen inhoudt dat zij hebben waargenomen dat op het Plein – naar ik begrijp door de demonstranten waar verdachte bij hoorde – een spandoek werd opgehangen. De vaststelling van het Hof steunt derhalve op de inhoud van de gebezigde

---

[10] Zie ook EHRM 25 augustus 1993, Appl. nr. 13308/87, Series A, no. 266-B (Chorherr tegen Oostenrijk), waarin het uitdelen van pamfletten door twee personen die zichzelf hadden getooid met vergrotingen van die pamfletten op hun rugzakken, wordt aangemerkt als "demonstration" (par. 32) die op grond van art. 10 lid 2 EVRM als "lawful manisfestation" aan beperkingen kan worden onderworpen. Zie over dit arrest uitgebreider nr. 45 e.v.

bewijsmiddelen en is dus niet onbegrijpelijk.

22. Het middel faalt.

23. Het tweede middel bestrijdt het oordeel van het Hof voorzover dat inhoudt dat de verdachte die als enige van de groep is doorgegaan met het uitdelen van pamfletten, aldus heeft gehandeld in strijd met de hem door verbalisanten gegeven opdracht op te houden met demonstreren. In aanmerking genomen dat het in de WOM gebezigde begrip betoging – zoals dat ook door het Hof tot uitgangspunt is genomen – ziet op een door een collectief van tenminste twee personen verrichte activiteit, kan, aldus de steller van het middel, geen sprake zijn van handelen in strijd met een demonstratieverbod wanneer dat wordt gedaan door één persoon.

24. Het middel is gericht tegen de hiervoor onder nr. 12 aangehaalde overweging van het Hof dat het optreden van de verdachte na het beëindigen van de demonstratie in tijd en plaats nog zo nauw verbonden is met dat van de overige leden van de groepering dat hij zijn handelen niet daarvan aldus vermag 'los te koppelen'.

25. Het Hof heeft vastgesteld dat de politie aan de woordvoerder van de personen die, zoals hiervoor is vastgesteld, een betoging hielden, heeft verzocht deze binnen vijftien minuten te beëindigen. Toen daar niet aan werd voldaan is dat verzoek herhaald en toen deze nog niet werd beëindigd is van de woordvoerder en de overige deelnemers aan de betoging, waaronder de verdachte gevorderd deze te doen eindigen. De verdachte is vervolgens na het uitroepen van "Dan laat ik mij aanhouden" in versnelde pas naar de hoofdingang van de Tweede Kamer gelopen waar hij net voor de hoofdingang door opsporingsambtenaren staande kon worden gehouden en deze van hem opnieuw vorderden om de betoging te beëindigen. Aan die vordering voldeed de verdachte niet: hij bleef flyers uitdelen aan bezoekers van de Tweede Kamer. Ook aan een herhaalde vordering voldeed hij niet (bewijsmiddel 2).

26. Aan het middel ligt kennelijk de stelling ten grondslag dat uit de gebezigde bewijsmiddelen niet kan worden afgeleid dat de verdachte niet heeft voldaan aan het hem gegeven bevel de betoging te beëindigen, en

wel omdat uit het uitdelen van flyers bij de hoofdingang van de Tweede Kamer niet kan worden afgeleid dat de verdachte deelnam aan een betoging.

27. Volgens het Hof kan het uitdelen van flyers bij de hoofdingang van de Tweede Kamer niet los worden gezien van de deelname van de verdachte aan de betoging waarvan de politie vorderde dat deze werd beëindigd. In aanmerking genomen dat de verdachte toen van de deelnemers van de betoging, waaronder de verdachte, werd gevorderd deze te beëindigen, in versnelde pas wegliep naar de hoofdingang van de Tweede Kamer na te hebben medegedeeld dat hij zich dan wel zou laten aanhouden, en reeds voordat hij daar goed en wel was aangekomen van hem opnieuw was gevorderd de betoging te beëindigen (bewijsmiddel 2), geeft het oordeel van het Hof geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting, in het bijzonder niet van het begrip "betoging", en is het niet onbegrijpelijk. Anders dan aan het middel ten grondslag ligt is het, naar het Hof kennelijk en niet onbegrijpelijk heeft geoordeeld, niet zo dat de verdachte in tegenstelling tot zijn hiervoor aangehaalde uitlating heeft voldaan aan het bevel de betoging te beëindigen om daarna een eenmansactie te beginnen, maar moet verdachtes gedrag in het bijzonder gelet op diens uitlating worden aangemerkt als een – demonstratieve – weigering de betoging te beëindigen.

28. Het middel faalt.

29. Het derde middel houdt in dat het Hof zijn oordeel dat bevoegd een bevel tot beëindiging van de demonstratie is gegeven, ten onrechte heeft gebaseerd op een andere reden dan feitelijk door de politie aan de demonstranten is opgegeven om de demonstratie te beëindigen, te weten dat van de demonstratie niet tevoren kennis is gegeven in plaats van, zoals door de verbalisanten is medegedeeld voor de demonstratie geen vergunning was verstrekt, althans dat het Hof zijn oordeel te dier zake onvoldoende heeft gemotiveerd. Het middel behelst voorts de stelling dat het handelen van de verdachte nu juist werd ingegeven door het feit dat het bevel van de verbalisanten op de verkeerde grondslag was gestoeld.

30. Ter terechtzitting van het Hof heeft de verdachte aangevoerd dat het bevel ten onrechte is gebaseerd op de overweging dat voor de demonstra-

tie geen vergunning was verleend, nu immers de WOM die voorwaarde niet stelt.

31. Het Hof heeft naar aanleiding van dit verweer overwogen:

> "Aan de verdachte kan worden nagegeven dat de formulering in - onder meer - het proces-verbaal van aanhouding met betrekking tot de grondslag van het aanvankelijke verzoek en het latere bevel de demonstratie te beëindigen, 'omdat een vergunning ontbrak', juridisch minder nauwkeurig is geweest. Zulks doet er echter niet aan af dat de betoging niet in overeenstemming met de terzake gestelde wettelijke voorschriften plaatsvond nu van die betoging geen voorafgaande kennisgeving was gedaan en dat sprake was van de in artikel 7, aanhef en onder a, van de WOM bedoelde situatie, die een bevel de betoging te beëindigen kan rechtvaardigen."

32. In het voorstel van wet dat heeft geleid tot de Wet Openbare Manifestaties was oorspronkelijk voorzien in de mogelijkheid voor de gemeente om te kiezen tussen een stelsel van vergunningverlening of voorafgaande kennisgeving, dan wel een combinatie daarvan. In de loop van de behandeling van het wetsontwerp[11] is echter gekozen voor een stelsel waarin enkel een voorafgaande kennisgeving werd verlangd. Opmerking verdient voorts dat in de APV van de gemeente 's-Gravenhage, zoals die in 1982 is gewijzigd, reeds was voorzien in een stelsel waarin uitsluitend voorafgaande kennisgeving van betogingen werd verlangd.

33. Hoewel de steller van het middel met juistheid betoogt dat voor het houden van een betoging geen vergunning vereist was, heeft het Hof naar mijn mening terecht overwogen dat het bevel op zichzelf kon worden gegeven. Het Hof heeft immers vastgesteld dat een demonstratie gaande was en dat tevoren van die demonstratie niet aan de burgemeester kennis was gegeven. In die omstandigheden bestond, zoals het Hof met juistheid overwoog, de bevoegdheid om op grond van art. 7, eerste lid aanhef en onder a WOM, de demonstratie te beëindigen. Dat de verbalisanten daarbij meenden dat een vergunning had moeten zijn verleend doet aan de bevoegdheid tot beëindiging gezien het ontbreken van de vereiste kennisge-

---

[11] Kamerstukken II 1987-1988, 19247, nr. 9.

ving niet af. Feit blijft immers dat tevoren geen kennis was gegeven.[12]

34. In de toelichting op het middel wordt betoogd dat de politie niet één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde redenen aan de beëindiging van de betoging ten grondslag heeft gelegd en het gegeven bevel aldus grondslag in de wet mist. Dit punt komt aan de orde bij de bespreking van het vierde middel.

35. Het middel laat de vraag rusten of de verbalisanten de aangewezen personen waren om te beslissen over de beëindiging van de betoging. Daarover kom ik hierna onder nr. 65 e.v. te spreken.

36. In de toelichting op het middel voert de verdachte voorts aan dat hij nu juist tegen het bevel in is gegaan omdat hij meende dat geen vergunning vereist was, maar slechts een kennisgeving gedaan hoefde te worden. Dit verweer heeft hij niet eerder gevoerd. Ter terechtzitting in hoger beroep is door de verdachte wel betoogd dat voor een betoging geen vergunning was vereist, maar niet dat hij de demonstratie heeft voortgezet omdat hij wist dat het – op het ontbreken van zo'n vergunning gebaseerde – bevel om die reden onbevoegd gegeven zou zijn. Bedoeld verweer vergt een onderzoek van feitelijke aard en kan derhalve niet voor het eerst in cassatie worden gevoerd.

37. Het middel faalt.

38. Het vierde middel klaagt dat het Hof ten onrechte heeft geoordeeld dat een bevel tot beëindiging van een betoging kan worden gegeven louter op grond van de omstandigheid dat geen voorafgaande kennisgeving is gedaan en dus ongeacht of één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding is.

39. Dat oordeel ligt, aldus de toelichting op het middel besloten in de hiervoor onder nr. 31 aangehaalde overweging alsmede in de verwerping van het door het Hof als "c." genummerde verweer dat de enkele omstan-

[12] Het Hof stelt dit vast zonder aan te geven aan welk bewijsmiddel het dit gegeven heeft ontleend (vgl. HR 24 juni 2003, NJ 2004, 165, m. nt. JR, rov. 4.2). Nu verdachte kennelijk van de juistheid daarvan uitgaat en daartegen geen middel is gericht laat ik dit punt rusten.

digheid dat geen voorafgaande kennisgeving werd gedaan niet kan rechtvaardigen dat bevolen wordt de activiteiten te beëindigen. Die verwerping luidt:

> "ad c) Op zichzelf stelt de verdachte terecht dat artikel 7 WOM aan de burgemeester - en dus ook aan de politie die namens hem of haar optreedt - de beleidsvrijheid biedt een niet-aangemelde betoging toch doorgang te laten vinden. Het hof is niet bekend of de burgemeester het regiokorps terzake aanwijzingen heeft gegeven. Het hof constateert dat eenduidige en effectieve handhaving van het kennisgevingsvoorschrift van de WOM, dat in artikel 11 van die wet zelfs strafrechtelijk wordt gesanctioneerd, van belang is om de burgemeester in staat te stellen zijn verantwoordelijkheden met betrekking tot openbare orde en beveiliging geldend te maken. Bovendien stelt het hof vast dat de betrokken politieambtenaar bij zijn optreden tot beëindiging van de betoging, zoals hierboven beschreven, op evenwichtige wijze te werk is gegaan. Het hof vermag dan ook niet in te zien dat het gegeven bevel niet in overeenstemming zou zijn met de door de verdachte in stellige stelling gebrachte wettelijke, grondwettelijke en verdragsrechtelijke voorschriften."

40. De steller van het middel betoogt met een beroep op de wetsgeschiedenis dat de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid een betoging te verbieden vanwege het ontbreken van een voorafgaande kennisgeving, slechts mag worden uitgeoefend indien één der in art. 2 van de WOM genoemde belangen, te weten de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer of de bestrijding en voorkoming van wanordelijkheden, in het geding is.

41. Het huidige art. 7 van de WOM had in het oorspronkelijke wetsvoorstel het nummer 6. In de artikelsgewijze toelichting op dat artikel schrijft de Minister onder meer het volgende:

> "In dit artikel worden de gevallen genoemd waarin door of vanwege de burgemeester opdracht kan worden gegeven, de manifestatie terstond te beëindigen en uiteen te gaan. De onder a en b genoemde gevallen betreffen situaties, waarin de organisator, dan wel de deelnemers de hun met het oog op een goede gang van zaken opgelegde beperkingen schaden: de vereiste kennisgeving of vergunningaanvrage is niet gedaan, de manifestatie is verboden, de vergunning is geweigerd, of er wordt in strijd gehandeld met een voorschrift, beperking of aanwijzing. (...) Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen. Er be-

> staat echter wel wezenlijk verschil in de wijze waarop deze belangen meewegen in de gevallen onder a en b enerzijds, onder c anderzijds. In de gevallen onder a en b gaat het steeds om overschrijding van beperkingen in ruime zin die door de gemeentelijke overheid (mede) met het oog op de betrokken manifestatie zijn vastgesteld; bij het stellen van die beperkingen zijn de in artikel 2 genoemde belangen reeds meegewogen. In het geval onder c gaat het om een nieuwe afweging welke in de plaats treedt van de eerder gemaakte afweging. Aan zo een heroverweging mogen navenant hogere eisen worden gesteld."[13]

42. Uit dit citaat uit de wetsgeschiedenis leid ik af dat de wetgever het aan de gemeentelijke regelgever heeft overgelaten om te bepalen in welke gevallen een voorafgaande kennisgeving van een manifestatie moet worden verlangd en dat deze bij de keuze in welke gevallen zo'n kennisgeving moet worden gedaan de in art. 2 genoemde belangen in het oog moet houden. Dat neemt niet weg dat de burgemeester, die gebruik wil maken van de - discretionaire - bevoegdheid om een demonstratie als de onderhavige, waarvan niet van tevoren kennis is gegeven op de bij APV voorgeschreven wijze, te beëindigen, in het concrete geval dient te beoordelen of de in art. 9, tweede lid Grondwet en art. 2 van de WOM genoemde beperkingsgronden het beëindigen van een demonstratie wegens het ontbreken van de voorgeschreven kennisgeving toelaten. Dat geldt zeker in een geval als het onderhavige waarin bij APV van een organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, van welke aard, in welke omvang, op welke plaats en in welke omstandigheden ook, steeds wordt verlangd dat hij vier dagen tevoren van die manifestatie schriftelijk kennis geeft aan de burgemeester.[14]

43. Zoals ik hierna bij de bespreking van het vijfde middel zal uiteenzetten, is de in art. 10 APV opgenomen plicht tot kennisgeving van iedere betoging ingegeven door de behoefte de burgemeester in staat te stellen tijdig maatregelen ter bescherming van de in art. 2 WOM genoemde belangen te nemen.[15] Aldus strekt de door de wetgever beoogde weging van de in art. 2 WOM genoemde belangen bij vaststelling van de in art. 4 WOM bedoelde verordening zich niet uit tot de vraag of en in hoeverre het ontbreken van

---

[13] Kamerstukken II 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 20-21.
[14] Art. 10 APV 's Gravenhage komt op dit punt overeen met de modelverordening van de Vereniging Nederlandse gemeenten, art. 2.1.2.2.
[15] Dat strookt met de positieve verplichting die Staten hebben om het betogingsrecht van burgers te garanderen, vgl. EHRM 21 juni 1988 (Plattform Ärtze für das Leben tegen Oostenrijk), Series A no. 139, par. 32 en 33.

een (tijdige) kennisgeving noopt tot het doen beëindigen van de betoging met het oog op de bescherming van de in art. 2 WOM bedoelde belangen.[16]

44. In de door het middel genoemde overwegingen van het Hof ligt besloten dat het Hof van oordeel is dat steeds wanneer in strijd met art. 4 WOM jo. art. 10 APV van een betoging geen kennis is gegeven, deze kan worden beëindigd ongeacht of daarbij één van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding is. Dat oordeel is in mijn ogen dus niet juist.

45. In dit verband wijs ik nog op een naar aanleiding van het bepaalde in art. 10 EVRM gewezen uitspraak van het EHRM van 25 augustus 1993[17]. In deze zaak had de klager tijdens een militaire parade zich samen met een ander tussen het massaal toegestroomde publiek begeven en was daar – met een vergroot pamflet op z'n rugzak geplakt – pamfletten gaan uitdelen waarin stelling werd genomen tegen de aanschaf van straaljagers door het Oostenrijkse leger en werd opgeroepen tot het houden van een referendum over dat onderwerp. Het arrest houdt daarover het volgende in:

> "The actions of the two men had caused a commotion among the spectators, whose view had been blocked. Two policemen informed the applicant and his friend that they were disturbing public order and instructed them to cease what could only be regarded as a demonstration. However, they refused to comply, asserting their right to freedom of expression. When they persisted despite further warnings from police officers and increasingly loud protests from the crowd, they were arrested (...). "

46. In de procedure voor het EHRM wordt onder andere geklaagd over schending van art. 10 EVRM, een bepaling die ook op demonstraties van toepassing wordt geacht.[18] Nadat het EHRM heeft overwogen dat de inbreuk op klagers vrijheid van meningsuiting was "prescribed by law" en dat

---

[16] In een voorstel aan de gemeenteraad tot wijziging van art. 10 APV 's-Gravenhage d.d. 28 mei 2002, wordt ten onrechte gesteld dat de WOM bepaalt dat de organisator van een manifestatie aan de burgemeester daarvan kennis moet geven en wordt dus geheel aan de door de wetgever bedoelde afweging van belangen voorbijgegaan. Zie Raadsvoorstel 115-2002, RIS 96193_0202528, te vinden via de site van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl, Politiek en Bestuur, zoeksysteem Bestuurlijke stukken, waar ook de volledige APV 1982 en de toelichting daarop zijn te vinden, alsmede de talloze wijzigingen op onderdelen daarvan.
[17] EHRM 25 augustus 1993, Chorherr tegen Oostenrijk, Series A, no. 266-B.
[18] P. van Dijk en G.J.H. van Hoof, Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, third edition, p. 568, 569.

daarmee een legitiem doel, namelijk de "prevention of disorder" werd nagestreefd gaat het EHRM in op de vraag of de inbreuk noodzakelijk was in een democratische samenleving:

> "The Court has consistently held that the Contracting States enjoy a certain margin of appreciation in assessing whether and to what extent an interference is necessary, but this margin goes hand in hand with European supervision embracing both the legislation and the decisions applying it; when carrying out that supervision the Court must ascertain whether the impugned measures are "proportionate to the legitimate aim pursued", due regard being had to the importance of expression in a democratic society (...). That margin of appreciation extends in particular to the choice of the – reasonable and appropriate – means to be used by the authorities to ensure that lawful manifestations can take place peacefully.
> The Court notes in the first place that the nature, importance and scale of the parade could appear to the police to justify strengthening the forces deployed to ensure that it passed off peacefully. In addition, when he chose this event for his demonstration against the Austrian armed forces, Mr Chorherr must have realized that it might lead to a disturbance requiring measures of restraint[19], which in this instance, moreover, were not excessive. Finally, when the Constitutional Court approved these measures it expressly found that in the circumstances of the case they had been intended to prevent breaches of the peace and not to frustrate the expression of an opinion.
> In the light of these findings, it cannot be said that the authorities overstepped the margin of appreciation which they enjoyed in order to determine whether the measures in issue were "necessary in a democratic society" and in particular whether there was a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the legitimate aim pursued. In conclusion, no violation of art. 10 has been established."

47. Gezien de zware eisen die het EHRM hier stelt aan een inbreuk op de betogingsvrijheid zal de enkele omstandigheid dat van het houden van een betoging niet voorafgaand kennis is gegeven doorgaans niet zonder meer toereikend zijn om een inbreuk op art. 10 EVRM te rechtvaardigen. Ook daarom vergt aanwending van de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid nadere afweging en onderbouwing aan de hand van de in art. 10 lid 2 EVRM gegeven criteria.

48. Ten laste van de verdachte is bewezenverklaard dat hij niet heeft voldaan "aan een bevel of vordering gedaan krachtens art. 7 lid 1 onder a van de Wet Openbare Manifestaties". In aanmerking genomen dat de ten-

---

[19] In par. 30 wordt door de regering van Oostenrijk naar voren gebracht dat het gedrag van klager al had geleid tot bedreigingen aan zijn adres door het publiek.

lastelegging is toegespitst op overtreding van art. 184 Sr moet genoemde passage aldus worden verstaan dat van bedoeld bevel of van bedoelde vordering alleen sprake kan zijn indien dit bevel is gegeven krachtens een verbindend wettelijk voorschrift en in overeenstemming met een op dat wettelijk voorschrift berustende bevoegdheid.[20] Dit betekent dat in de onderhavige zaak niet kan worden voorbijgegaan aan de vraag of een van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde gronden aan beëindiging van de demonstratie ten grondslag lag. Deze begrenzen immers de bevoegdheid van de burgemeester tot het doen beëindigen van de betoging.

49. Nu het Hof is voorbijgegaan aan de vraag of zich één van vorenbedoelde beperkingsgronden voordoet, betekent dit dat niet is komen vast te staan dat het bevel is gegeven in overeenstemming met een wettelijk voorschrift en is de bewezenverklaring dus onvoldoende met redenen omkleed.

50. Het middel slaagt.

51. Het vijfde middel klaagt dat art. 10 APV Den Haag onverbindend is omdat het een verplichting oplegt aan degene die een manifestatie wil houden ongeacht of de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen in het geding zijn.

52. Naar aanleiding van een verweer van dezelfde strekking heeft het Hof overwogen:

> "ad e) Het recht op betoging kan - overeenkomstig artikel 9, tweede lid, van de Grondwet en in overeenstemming met het bepaalde in artikel 10, tweede lid, van het EVRM - op grond van artikel 2 van de WOM onder meer worden beperkt "in het belang van het verkeer en ter voorkoming van wanordelijkheden", welk voorschrift ook geldt ten aanzien van de door de gemeenteraad, daartoe gehouden ingevolge artikel 4 van de WOM, vast te stellen regels met betrekking tot te verlangen voorafgaande kennisgevingen. De verdachte beklaagt zich erover dat de Haagse verordening in alle gevallen - en kennelijk dus ook indien de bedoelde belangen niet in het geding zijn - een voorafgaande kennisgeving voorschrijft. Dienaangaande overweegt het hof het navolgende. Door het voorschrift van voorafgaande kennisgeving wordt het recht op betoging op zichzelf op generlei wijze beperkt. Degene die een betoging voorneemt - ook indien de deelnemers beperkt in aantal zijn - vermag de mogelijke implicaties van zijn betoging voor de bedoelde

[20] Vgl. HR 11 december 1990, NJ 1991, 423 en HR 24 september 2002, NJ 2003, 80 m. nt. YB.

> te beschermen belangen niet te overzien, te meer niet omdat hij geen kennis draagt van eventuele, door anderen voorgenomen betogingen; het verschijnsel 'tegendemonstratie' is maar al te bekend. Bovendien moet worden vastgesteld dat in de gemeente 's-Gravenhage een keur van internationale, diplomatieke, parlementaire en overheidsinstellingen is gevestigd, die om uiteenlopende redenen object van (onder meer) demonstratieve acties kunnen worden en mede daarom aanspraak moeten kunnen maken op een zorgvuldige bescherming en beveiliging vanwege de gastvrijheid verstrekkende gemeente. Die gastvrijheid verstrekkende gemeente dient, wil zij haar taak naar behoren kunnen vervullen, om te beginnen goed zicht hebben op alle komende betogingen, ten einde onder meer te kunnen beoordelen of de noodzaak bestaat om het recht op betoging in het concrete geval te beperken en/of begeleidende openbare orde maatregelen te treffen. Het hof acht daarom het betrekkelijke voorschrift in de Algemene Plaatselijke Verordening geenszins in strijd met (de strekking van) het bepaalde in artikel 9 van de Grondwet."

53. Het oordeel van het Hof begrijp ik aldus dat het met het oog op de bescherming van de in art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM genoemde belangen noodzakelijk is dat de burgemeester in de in de gemeente 's Gravenhage heersende bijzondere omstandigheden van iedere manifestatie tevoren op de hoogte wordt gesteld om bedoelde belangen adequaat te kunnen beschermen, dat de ongeclausuleerde plicht tot kennisgeving als verwoord in art. 10 APV aldus dient om behartiging van bedoelde belangen mogelijk te maken, dat voorts genoemde plicht tot kennisgeving geen beperking inhoudt van de uitoefening van het recht tot vergadering en betoging en dat genoemde bepaling derhalve de bij de art. 9 lid 2 Gw en art. 2 WOM gegeven begrenzing niet te buiten gaat.

54. Dit oordeel geeft geen blijk van een onjuiste rechtsopvatting en is niet onbegrijpelijk. Art. 2 WOM spreekt immers uitdrukkelijk van beperking van het recht tot vergadering en betoging terwijl bedoelde kennisgeving de uitoefening van genoemd recht onverlet laat.

55. Ook al zou daaraan voorbij worden gegaan, dan neemt dat niet weg dat maatregelen ter voorbereiding van de behartiging van genoemde belangen, zoals de onderhavige plicht tot kennisgeving, in de door het Hof genoemde omstandigheden gerekend kunnen worden te zijn genomen met het oog op die belangen. In dit verband merk ik nog op dat in de toelichting op het voorstel tot wijziging van art. 10 APV 's Gravenhage strekkende tot verbetering van de procedure tot kennisgeving wordt opgemerkt:

> "In Den Haag vinden jaarlijks ongeveer 350 demonstraties plaats. De Wet openbare manifestaties bepaalt dat de organisator van een manifestatie aan de burgemeester kennis geeft van het voornemen een manifestatie te houden. In circa 50 gevallen per jaar gebeurt dit niet. Onder deze ongeveer 350 demonstraties zijn veel grote en maatschappelijk gevoelige demonstraties. Dit grote aantal demonstraties levert geen problemen op, maar vergt wel veel planning en organisatie van de zijde van de gemeente en de politie. De kennisgevingsprocedure van de Wom speelt een rol in de planning en organisatie.(...)"[21]

56. Voor het overige is het oordeel van het Hof zodanig verweven met waarderingen van feitelijke aard dat het zich niet leent voor verdere toetsing in cassatie.[22]

57. Het middel faalt.

58. Het zesde middel bevat de klacht dat art. 6 EVRM is geschonden doordat het Hof zich in de onderhavige zaak niet een eerlijke en onpartijdige rechter heeft getoond.

59. Die klacht baseert de steller van het middel op de omstandigheid dat het Hof een aantal beslissingen – die in de hiervoor besproken middelen zijn aangevallen – heeft genomen die de verdachte niet welgevallig zijn en ook onjuist worden gevonden. Ook de 'niet-zakelijke' reactie van het Hof op de stelling die door de verdachte ter terechtzitting in hoger beroep is ingenomen, namelijk dat de Politierechter valsheid in geschrift heeft gepleegd met het in zijn, verdachte's, ogen onjuiste vonnis, zou aantonen dat het Hof niet onpartijdig is geweest.

60. Bij de beoordeling van een beroep op het ontbreken van onpartijdigheid van de rechter in de zin van art. 6, eerste lid, EVRM en art. 14, eerste lid, IVBPR dient voorop te staan dat een rechter uit hoofde van zijn aanstelling moet worden vermoed onpartijdig te zijn, tenzij zich uitzonderlijke omstandigheden voordoen die een zwaarwegende aanwijzing opleveren voor

---

[21] Raadsvoorstel 115-2002, RIS 96193_0202528, te vinden via de site van de gemeente Den Haag: www.denhaag.nl, Politiek en Bestuur, zoeksysteem Bestuurlijke stukken.

[22] Het Hof heeft terecht de verbindendheid van de onderhavige verordening beoordeeld ongeacht de vraag of de verdachte daartoe een met voldoende waarborgen omklede bestuursrechtelijk rechtsgang openstond c.q. was benut: HR 24 september 2002, NJ 2003, 80, m. nt. YB, rov. 3.5, HR 11 oktober 2005, LJN AS9224, rov. 3.7.2.

het oordeel dat een rechter jegens de verdachte een vooringenomenheid koestert, althans dat de bij de verdachte dienaangaande bestaande vrees objectief is gerechtvaardigd (vgl. onder andere HR 18 april 1995, NJ 1996, 73, m.nt. Kn).

61. Van een dergelijke situatie kan hier niet gesproken worden. De enkele omstandigheid dat het Hof door de verdachte gevoerde verweren heeft verworpen of daar niet – althans niet adequaat – op heeft gerespondeerd brengt nog niet met zich dat die rechter de zaak op een partijdige wijze heeft behandeld of dat de vrees voor die partijdigheid objectief gerechtvaardigd is. Zou dat anders zijn, dan zou iedere rechterlijke uitspraak waarin een ander dan het door de klager ingenomen standpunt worden gehuldigd, van partijdigheid van die rechter getuigen en reeds om die reden niet in stand kunnen blijven.

62. Ook de opmerking van het Hof dat het ongepast is dat de verdachte de Politierechter beticht van valsheid in geschrift, kan niet de conclusie dragen dat het Hof niet onpartijdig was dan wel dat het Hof de schijn daarvan heeft gewekt. Kennelijk heeft het Hof zich aan verdachtes opmerking gestoord en daaraan uitdrukking gegeven. Daarmee is nog niet sprake van een uitzonderlijke omstandigheid die een zwaarwegende aanwijzing oplevert voor onpartijdigheid van de rechter.

63. Het middel faalt.

64. Ambtshalve vestig ik de aandacht op het volgende.

65. Ter terechtzitting heeft de verdachte aangevoerd dat het onderhavige bevel onwettig was omdat niet tot uitdrukking werd gebracht dat dit bevel namens de burgemeester werd gegeven. Te dien aanzien overwoog het Hof het volgende:

> "ad d) De verantwoordelijkheid voor de bescherming van de openbare orde en - zoals in het geval van de gemeente 's-Gravenhage - de bedoelde publiekrechtelijke instellingen berust ingevolge artikel 172 van de Gemeentewet (GemW) bij de burgemeester die (in het bijzonder) tevens is belast met het toezicht op de openbare samenkomsten (art. 174 GemW). De burgemeester bedient zich daartoe van de politie (de complementaire verantwoordelijkheid van de politie is neergelegd in artikel 2 Politiewet 1993), onder meer indien het gaat om het

> beëindigen van overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, aldus artikel 172, tweede lid, GemW. Gelet op dit samenstel van wettelijke voorschriften lijdt de bevoegdheid van de politie om in het onderhavige geval namens de burgemeester op te treden, naar 's hofs oordeel geen twijfel. De stelling dat expliciet gewag zou moeten worden gemaakt van het afgeleide karakter van dat optreden, vindt geen steun in het recht."

Aan dit oordeel van het Hof ligt ten grondslag dat de in art. 7 van de WOM neergelegde, aan de burgemeester toegekende bevoegdheid, aan de politie kan worden gemandateerd.

66. De mogelijkheid van mandatering van de in art. 7 WOM gegeven bevoegdheid wordt noch in de wet noch in de Memorie van Toelichting genoemd. In de gevallen waarin de mogelijkheid van mandatering niet in de betreffende wettelijke regeling zelf is vermeld, wordt de vraag of mandatering van een bevoegdheid mogelijk is beheerst door hoofdstuk 10 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Art. 10:3, eerste lid van die wet bepaalt dat een bestuursorgaan mandaat kan verlenen, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald of de aard van de bevoegdheid zich tegen de mandaatverlening verzet.[23]

67. In het tweede lid van die bepaling wordt een tweetal bevoegdheden genoemd waarvan mandaat in ieder geval niet wordt verleend. De onderhavige bevoegdheid kan daar niet onder begrepen worden.

68. Bij het mandateringsverbod op de grond dat de aard van de bevoegdheid zich daartegen verzet, heeft de wetgever een tweetal gevallen op het oog gehad. In de Memorie van Toelichting wordt daarover het volgende opgemerkt:

> "Er kunnen zich twee gevallen voordoen waarin de aard van de bevoegdheid zich tegen de mandaatverlening verzet. Ten eerste het geval dat de bevoegdheid een zodanig karakter heeft, dat mandaatverlening in het geheel uitgesloten moet worden geacht, omdat de besluitvorming door het orgaan dat de wetgever heeft

[23] Art. 10:3 heeft alleen betrekking op besluiten, in art. 1:3, eerste lid Awb gedefinieerd als schriftelijke beslissingen van een bestuursorgaan, inhoudende een publiekrechtelijke rechtshandeling. In art. 10:12 Awb wordt bepaald dat de bepalingen met betrekking tot mandaat ook van toepassing zijn in het geval dat een bestuursorgaan machtiging verleent tot het verrichten van handelingen, die geen besluit zijn, waarbij onder meer gedacht kan worden aan niet-schriftelijke beslissingen die wel een publiekrechtelijke rechtshandeling zijn. Gemakshalve wordt hier ook gesproken van mandaat. Zie ook S.E. Zijlstra e.a., Mandaat en delegatie, Algemeen bestuursrecht 2001, deel 5, Boom, Den Haag, 2001, p. 178 e.v.

aangewezen (meestal het hoogste politieke orgaan) moet plaatsvinden. Bij wijze van voorbeeld kan worden genoemd de bevoegdheid van de Minister van VROM aanwijzingen te geven aan gemeenten op grond van artikel 37 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Aan de jurisprudentie kunnen worden ontleend de voorbeelden van het opleggen van een disciplinaire straf (men zie CRvB 1-9-88, TAR 1988, 204) en het geven van bepaalde noodbevelen door de burgemeester (Afd. rechtspraak 17-12-1991, AB 1992, 550 en Hof Amsterdam 4-5-1990, AB 1991, 30). Het gaat in die gevallen immers om een zeer zware bevoegdheid. Ten tweede is er het geval dat de aard van de bevoegdheid niet ten principale aan mandaatverlening in de weg staat, maar dat de mandaatverlening in concreto, gelet op de aard van de bevoegdheid, niet is toegestaan (zoals bij het hieronder te noemen voorbeeld van mandaatverlening van de bevoegdheid tot het vaststellen van beleidsregels aan meer personen, en het in het derde lid neergelegde geval van beslissen op een bezwaarschrift). Ook de positie van de gemandateerde, op zichzelf of ten opzichte van de mandaatgever, kan er toe leiden dat de aard van de bevoegdheid aan de mandaatverlening in de weg staat. Daarbij moet bij voorbeeld gedacht worden aan de situatie dat de te mandateren bevoegdheid tot het afgeven van verblijfsvergunningen wordt gemandateerd aan de directeur FEZ van een gemeente); ook het feit dat de gemandateerde zelf belanghebbende is bij de uitoefening van die bevoegdheid kan bij voorbeeld aan de mandaatverlening in de weg staan."[24]

Voorts wordt opgemerkt:

"Overwogen is nog een andere uitsluitingsgrond van mandaat in het tweede lid op te nemen, namelijk mandaat van de bevoegdheid tot het beperken van grondrechten. In bepaalde gevallen kan de betrokken bevoegdheid uit haar aard niet worden gemandateerd; in die richting gaan bij voorbeeld eerdergenoemde uitspraken Vz. Afd. rechtspraak 31-7-1989, AB 1990, 315 en Hof Amsterdam 4-5-1990, AB 1991, 30, waar het ging om de bevoegdheid tot het beperken van het recht op bewegingsvrijheid. Het lijkt ons echter niet juist hier een algemeen verbod van mandaat op te nemen, omdat het in bepaalde gevallen geen bezwaar behoeft te ontmoeten de bevoegdheid tot beperking van grondrechten te mandateren. Te denken valt aan sommige bevoegdheden die de burgemeester heeft op grond van de Wet openbare manifestaties of de Zondagswet. Toetsing dient plaats te vinden in het kader van het eerste lid van dit artikel, namelijk de vraag of de bevoegdheid in concreto zich verzet tegen de mandaatverlening."[25]

69. Op kritische vragen van de Tweede Kamer, waarin met name de in het eerste lid van art. 10:3 gebruikte formulering te vaag werd gevonden, antwoordde de Minister als volgt:

---

[24] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 3, p. 170.
[25] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 3, p. 172. Hier heeft de Minister denkelijk het oog op de bevoegdheden met betrekking tot de kennisgevingsprocedure en op de mogelijkheid tijdens een betoging aanwijzingen te geven voor een ordelijk verloop daarvan.

"Naast andere garanties is een zorgvuldige toedeling van bevoegdheden een van de waarborgen om de burger te beschermen tegen onjuist gebruik van overheidsmacht. Hoewel mandaat in het wetsvoorstel in ruime mate wordt toegestaan, moet toch worden voorkomen dat daardoor waarborgen die uit de bevoegdheidstoedeling voortvloeien, worden ondergraven. Daarom wordt - geheel in overeenstemming met het huidige recht - op de hoofdregel dat mandaat geoorloofd is, een uitzondering gemaakt voor de gevallen waarin een waarborg voor zorgvuldige bevoegdheidsuitoefening aan de orde is. Voor wat betreft de gevallen, genoemd in het tweede en derde lid, is er een goede reden mandaat niet toe te staan, terwijl de omschrijving van die gevallen zo eenduidig is dat de naleving van deze bepalingen weinig problemen zal opleveren. Inderdaad is in het eerste lid het verbod van mandaat voor het geval «de aard van de bevoegdheid zich tegen mandaatverlening verzet» enigszins ruim omschreven. Dit neemt niet weg dat deze algemene beperking moeilijk kan worden gemist. Er zijn immers gevallen waarin de uitoefening van een bevoegdheid geen mandaatverlening toestaat zonder dat het tweede of derde lid van toepassing is en zonder dat de wetgever mandaatverlening uitdrukkelijk heeft verboden. Indien men de voorbeelden uit de memorie van toelichting, gedeeltelijk ontleend aan de jurisprudentie, nader beschouwt, kan men constateren dat het om gevallen gaat waarin de onwenselijkheid van mandaat voor de hand ligt. Noodbevelen van de burgemeester of een aanwijzing van de Minister van VROM aan gemeenten op grond van artikel 37 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening vergen een beslissing van het bevoegde orgaan zelf. De vage omschrijving «aard van de bevoegdheid» zal in die gevallen ook niet tot veel meningsverschil aanleiding behoeven te geven.
Het tweede en het derde lid zullen tot gevolg hebben dat de onzekerheid die in het huidige recht bestaat in belangrijke mate wordt weggenomen. Daardoor zal de algemene formulering van het eerste lid nog maar in weinig gevallen van toepassing zijn; zij behoeft dan ook niet tot veel geschillen aanleiding te geven. Een verdere vermindering van onzekerheid kan bereikt worden door voor dergelijke situaties in de toekomst een uitdrukkelijk verbod van mandaat in de wetgeving op te nemen."[26]

70. De hiervoor genoemde uitspraken, AB 1992 550 en AB 1991, 30, hebben betrekking op het oude art. 219 Gemeentewet, waarin de bevoegdheid van de burgemeester om in - dreigende - noodsituaties in te grijpen was neergelegd. Mandatering van dergelijke bevoegdheden werd niet toelaatbaar geacht, nu het om een ingrijpende bevoegdheid ging. In de Memorie van Toelichting op de WOM wordt expliciet verwezen naar deze (nood)bevoegdheid, waar de Minister opmerkt dat bij de toekenning aan de burgemeester van de hier aan de orde zijnde bevoegdheden, aansluiting is

[26] Kamerstukken II, 1993-1994, 23700, nr. 5, p. 85.

gezocht bij de bestaande wetgeving.[27]

71. De burgemeester is ingevolge art. 172 lid 1 Gemeentewet belast met de handhaving van de openbare orde. In art. 177 lid 1 Gemeentewet wordt de burgemeester de bevoegdheid gegeven een in de gemeente dienstdoende politieambtenaar te machtigen in zijn naam besluiten te nemen of andere handelingen te verrichten. Lid 2 van die bepaling zondert daarvan de aan de burgemeester opgedragen taak van handhaving van de openbare orde uitdrukkelijk uit.

72. Is de vereiste kennisgeving van een betoging niet gedaan dan kan de burgemeester op grond van art. 7 WOM opdracht geven deze te beëindigen voor zover dat noodzakelijk is ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding en voorkoming van wanordelijkheden (art. 2 WOM), dus met het oog op handhaving van enige aspecten van openbare orde.[28] Daarbij heeft de wetgever voor ogen dat de uiteindelijke beslissing over de toelaatbaarheid van een manifestatie in "zijn" gemeente bij de burgemeester behoort te berusten, onder politieke verantwoordelijkheid aan de gemeenteraad en onder rechterlijke controle.[29] Gelet op art. 10.3 Awb, de hiervoor aangehaalde wetsgeschiedenis en het hiervoor genoemde samenstel van bepalingen van de Gemeentewet moet daarom worden aangenomen dat de burgemeester de hem in art. 7 WOM gegeven bijzondere, aan politieke controle onderworpen openbare orde-bevoegdheid niet kan mandateren aan politie-ambtenaren, zeker niet wanneer dit ongeclausuleerd[30] en voor alle gevallen van betogingen zonder kennisgeving zou geschieden.[31] Het Hof, dat zonder meer[32] heeft aangenomen dat de politieambtenaren tot het onderhavige optreden door de bur-

---

[27] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 10.
[28] Zie Kamerstukken II, 1986-1987, 19427, nr. 5, p.10.
[29] Kamerstukken II, 1985-1986, 19427, nr. 3 p. 10.
[30] Zie over de betekenis van het aan banden leggen van de beoordelings- of beleidsvrijheid van de gemandateerde voor de toelaatbaarheid van het mandaat H.E. Bröring in het losbladige Samsom Handboek Algemene Wet Bestuursrecht, aant. 1 op art. 10.3 supplement oktober 2003. Voorts over de instructiebevoegdheid van de mandaatgever S.E. Zijlstra in de losbladige Kluwer-uitgave Praktijkboek Bestuursrecht, VI, 3.6.1, supplement 69, mei 2001.
[31] Uit de toelichting op het voorstel tot wijziging van art. 10 APV d.d. 8 juni 2002 krijg ik de indruk dat per geval wordt gemandateerd. Dan is een schriftelijk mandaat strikt genomen niet noodzakelijk; vgl. art. 10 lid 2 Awb. De politie werkt hier immers onder verantwoordelijkheid van de burgemeester: art. 12 lid 1 Politiewet.
[32] Een stuk waaruit dat – al dan niet mondeling verstrekte – mandaat blijkt heb ik bij de processtukken niet aangetroffen.

gemeester waren gemandateerd zonder na te gaan of een algemeen mandaat was gegeven of een mandaat voor het onderhavige geval en aan welke beperkingen dit mandaat was onderworpen dan wel welke instructies aan dat mandaat waren verbonden, heeft dus ten onrechte aangenomen dat de politie-ambtenaren zonder meer bevoegd waren namens de burgemeester te besluiten tot het doen beëindigen van de onderhavige betoging, althans heeft dat oordeel onvoldoende gemotiveerd.

73. Ter zijde wijs ik in verband met het voorgaande nog op de toelichting op een voorstel tot wijziging van art. 10 APV 's Gravenhage

> "In de huidige Haagse praktijk voert het regiokorps Haaglanden de kennisgevingsprocedure namens de burgemeester uit. De organisatie van een manifestatie neemt in eerste instantie telefonisch contact op met de politie of de politie wijst iemand op zijn wettelijke plicht om een demonstratie aan te melden. De politie nodigt de organisatie uit voor een gesprek over de wijze waarop de manifestatie vorm wordt gegeven. De gemaakte afspraken en eventuele geldende beperkingen en voorschriften worden verwerkt in het kennisgevingsformulier, waar ook het doel, de plaats, het aanvangstijdstip etc. van de manifestatie in staan. De politie ondertekent dit formulier en stuurt het terug naar de organisatie. Ingeval er sprake is van een voorgenomen demonstratie, waarbij bijzonderheden spelen, of waarbij de organisatie wil afwijken van de adviezen van de politie, overlegt de politie eerst met de burgemeester en vraagt of hij akkoord gaat.
> Deze procedure is praktisch. Maar doordat de kennisgeving en de afspraken en voorschriften op één formulier staan en in één keer worden ondertekend, is niet duidelijk gemarkeerd op welk moment de kennisgeving is gedaan en welke gegevens over de manifestatie in eerste instantie door de organisatie zijn vermeld. Mede gelet op het feit dat het opleggen van voorschriften en beperkingen door de burgemeester een besluit is in de zin van de Awb, waartegen bezwaar openstaat, is het beter om de kennisgeving enerzijds duidelijk te scheiden van de afspraken tussen politie en organisatie, en eventuele voorschriften en beperkingen opgelegd door de burgemeester anderzijds.
> Er wordt gebruik gemaakt van een formulier, dat met de volgende onderdelen:
> - de feitelijke kennisgeving, waarin o.a. naam en adres van de organisatie, het aantal deelnemers en de plaats van de manifestatie zijn opgenomen
> - afspraken om de manifestatie ordelijk en veilig te laten verlopen en de eventuele bijgestelde kennisgeving
> - eventueel besluit tot het vaststellen van voorschriften en beperkingen of een verbod
>
> De basisgegevens zoals de naam van de organisatie, het aantal te verwachten deelnemers etc, dienen voortaan door de organisatie van een manifestatie zelf te worden ingevuld. Op dit gedeelte van het kennisgevingsformulier wordt ook de gewenste route van de demonstratie aangegeven. Verder zullen alle andere gegevens,

> zoals nu reeds in artikel 10 van de APV vermeld, in dit gedeelte van formulier worden opgenomen. Dit formulier wordt door de politie voorzien van een stempel met het tijdstip van ontvangst en aan betrokkenen afgegeven. Daarnaast staat gedeelte van het formulier met 'afspraken om de manifestatie ordelijk en veilig te laten verlopen en eventueel bijgestelde kennisgeving'. Dit gedeelte van het formulier wordt door de organisatie samen met de politie ingevuld. Het invullen van 'het besluit tot het stellen van voorschriften en beperkingen of verbod' behoort op basis van het daartoe gestelde in de Gemeentewet tot de bevoegdheid van de burgemeester. Deze ondertekening gebeurt pas nadat met de burgemeester overleg is geweest en de burgemeester heeft gemeld een dergelijk besluit te willen nemen. De bevoegdheid tot ondertekening wordt derhalve door de burgemeester gemandateerd aan het Regiokorps politie Haaglanden. Hierbij heeft de politie geen beleids- of beoordelingsvrijheid.
> Conclusie
> De wijziging in de procedure komt als volgt tot uitdrukking in de APV. De kennisgevingstermijn van vier werkdagen wordt veranderd in 4 x 24 uur en het moment van kennisgeving wordt nadrukkelijk gemarkeerd en gescheiden van de afspraken, voorschriften en beperkingen, die door of namens de burgemeester worden opgelegd."

Op een mandaat aan de politie om in geval van het ontbreken van een kennisgeving een betoging te beëindigen wijst de beschreven gang van zaken niet. In dit verband is ook niet zonder betekenis dat in de toelichting op het ontwerp tot art. 10 APV, zoals dat in 1982 is tot stand gekomen, wordt opgemerkt dat indien niet – zoals toen nog was vereist – een vergunning voor een betoging was aangevraagd,

> "een demonstratie hier ter stede niet door de politie wordt ontbonden om de enkele reden dat daarvoor tevoren geen vergunning is aangevraagd. In dat geval wordt namens de Burgemeester ter plaatse alsnog een vergunning verleend tenzij bijzondere omstandigheden zich hiertegen verzetten."[33]

74. In aanmerking genomen dat in elk geval van rechtsgeldige algemene mandatering van de bevoegdheid tot beëindiging van een betoging als bedoeld in art. 7 WOM aan de politie geen sprake kan zijn, kan de bevoegdheid tot het geven van het onderhavige bevel ook niet worden ontleend aan art. 2 Politiewet.

75. Het arrest van het Hof kan dus ook bij gebreke van de bevoegdheid tot het geven van het onderhavige bevel althans bij gebreke van voldoende motivering daarvan niet in stand blijven.

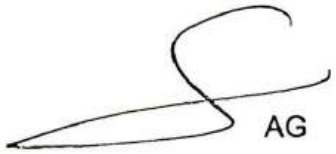
---

[33] P. 4.

76. Ik heb geen andere gronden aangetroffen waarop het bestreden arrest ambtshalve zou dienen te worden vernietigd.

77. Deze conclusie strekt tot vernietiging van het bestreden arrest en terugwijzing naar het Hof teneinde op het bestaande hoger beroep opnieuw te worden berecht en afgedaan.

De Procureur-Generaal
bij de Hoge Raad der Nederlanden

AG

Sagittarius

Van: "Wessel Koopmans" <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Aan: <office@burojansen.nl>; "jose van leeuwen" <jole_14@hotmail.com>; "Ahmed Pouri" <prime95@xs4all.nl>; <boyd2006@sociamedia.nl>; <jan.bervoets@nationaalarchief.nl>; "joke.kaviaar" <joke.kaviaar@zonnet.nl>; "Astrid Essed" <astridessed@yahoo.com>
CC: "Sagittarius" <sagitar@hetnet.nl>; "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>; "Mehdi Hooshyar" <redmehdivandoodstraf@hotmail.com>
Verzonden: woensdag 11 januari 2006 6:56
Bijlage: APV art 10.doc
Onderwerp: FW: Brief Meindert Stelling. Bijlage: Politieverordening

----- Original Message -----
From: Meindert Stelling <meindert.stelling@planet.nl>
To: <hans_straeter@planet.nl>; <janna100@xs4all.nl>; <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Cc: Nico Steijnen <sagitar@hetnet.nl>
Sent: Tuesday, January 10, 2006 10:28 PM
Subject: Arrestatie 10 november 2005

Beste mensen,

Naar aanleiding van de e-mails over de arrestaties op 10 november 2005 even een inhoudelijk uiteenzetting over de vraagstukken die in ieder geval aan de orde zijn. Ik ga dan nog niet in op de vraag of er sprake is geweest van disproportioneel geweldgebruik, omdat dat vraagstuk zich niet zonder meer aandient, maar afhankelijk is van de feiten zoals die in objectieve zin blijken. Zonder hiermee iets te willen afdoen aan de stelling dat er sprake is geweest van disproportionaliteit van het gebruikte geweld, teken ik hierbij aan dat elk politieoptreden voor degene die het ondergaat erg overweldigend kan overkomen, maar dat deze ervaring niet per se hoeft in te houden dat er feitelijk sprake is van disproportionaliteit. Dit laatste moet blijken uit een gedegen feitenrelaas, waarover ik thans nog niet beschik.

Wat zonder meer aan de orde is, is de vraag of de politie gerechtigd was om in te grijpen bij de picket-line. Van belang is hierbij de Wet openbare manifestaties, die een uitwerking geeft van het in de Grondwet gegarandeerde recht van demonstratie. Voor een demonstratie is, in tegenstelling tot hetgeen veel actievoerders denken, géén vergunning nodig. Wat de Wet openbare manifestaties regelt, is dat er van tevoren een melding moet plaatsvinden van de voorgenomen openbare manifestatie. Die melding geeft de burgemeester dan de gelegenheid om te bezien of de uitvoering van dat voornemen niet zou leiden tot onoverkomelijke problemen voor de volksgezondheid, veiligheid van het verkeer of de openbare orde. In verband met deze drie genoemde belangen, kunnen beperkingen worden gesteld aan de voorgenomen manifestatie. In het uiterste geval kan deze worden verboden.

De wet geeft vervolgens de bevoegdheid om een en ander nader te regelen in de Algemene Plaatselijke Verordening. De gemeente Den Haag heeft nadere regels gegeven (art. 10 APV). Uitgangspunt daarvan is dat een manifestatie 4 x 24 uur van tevoren moet worden aangemeld. Maar vervolgens wordt gezegd: "Indien aard of omvang van de manifestatie zulks rechtvaardigen, kan de burgemeester de termijn van 4 x 24 uur bekorten." Het is dus geen argument om te zeggen dat vanwege de korte termijn geen aanmelding heeft kunnen plaatsvinden. Je kunt je altijd aanmelden en zeggen dat een en ander niet eerder bekend kon zijn. Dan ligt de bal gewoon weer bij de burgemeester. Hij

kan dan nooit zonder meer een verbod opleggen.

Het spek begint evenwel te stinken bij het vervolg van het verhaal. Het feit dat men niet heeft aangemeld en toch een demonstratie heeft gehouden, is op zichzelf een strafbaar feit. Daarvoor kan de organisator zonder meer worden vervolgd, alsook degenen die deelnemen aan die betoging. Degenen die deelnemen zonder te weten dat geen aanmelding heeft plaatsgevonden, kunnen zich wellicht vrijpleiten. Maar zelfs indien het gaat om een niet aangemelde betoging, dan nóg kan de politie niet zonder meer het bevel geven om de demonstratie te beëindigen. Dan móet getoetst worden of de volksgezondheid, verkeersveiligheid of de openbare orde de uiteenzending van de betoging noodzakelijk maken. Die toetsing, althans dat ligt besloten in een conclusie van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in een vergelijkbare casus, móet door de burgemeester plaatsvinden (ligt in de benaderingswijze van de procureur-generaal op politiek niveau vanwege het belang van het grondrecht van betoging). De beslissing daarover mag niet worden overgelaten aan de politie.

De vraag is dus op grond waarvan de politie het bevel heeft gegeven de demonstratie, in casu de picket-line, te ontbinden en wie daartoe heeft besloten. Die feitelijke vragen kunnen uitsluitend worden beantwoord op grond van de processen-verbaal die zijn opgemaakt. Gelet evenwel op het beleid dat tot nu toe in Den Haag wordt gehanteerd, ga ik er vooralsnog vanuit dat niet is getoetst aan het belang van de volksgezondheid, verkeersveiligheid of openbare orde. Dan neem ik aan dat het bevel tot ontbinding eenvoudig is gebaseerd geweest op het achterwege hebben gelaten van de aanmelding. Voorts neem ik aan dat die beslissing binnen de politieorganisatie is genomen en niet door de burgemeester. Dan hebben we een prachtige zaak, waarin we het beleid van Den Haag opnieuw aan de kaak kunnen stellen en waarin we meer ruimte voor de vrijheid van betoging kunnen bewerkstelligen.

Indien jullie dat wensen, kan ik nu al actie ondernemen. Dan moet ik wel de beschikking hebben over jullie persoonsgegevens, dat wil zeggen:
- achternaam en alle voornamen voluit;
- geboortedatum en -plaats;
- huidig adres, inclusief postcode.

Met die gegevens in de hand kan ik alvast bij het parket van de officier van justitie in Den Haag afschriften opvragen van de processen-verbaal.

Met vriendelijke groet,

Meindert Stelling

Sagittarius

Van: "Wessel Koopmans" <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Aan: "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
CC: <jan.bervoets@nationaalarchief.nl>; "Ahmed Pouri" <prime95@xs4all.nl>; "Astrid Essed" <astridessed@yahoo.com>; <boyd2006@sociamedia.nl>; "Hans Straeter" <hans_straeter@planet.nl>; <janna100@xs4all.nl>; "joke.kaviaar" <joke.kaviaar@zonnet.nl>; "jose van leeuwen" <jole_14@hotmail.com>; "Mehdi Hooshyar" <redmehdivandoodstraf@hotmail.com>; "Sagittarius" <sagitar@hetnet.nl>; <office@burojansen.nl>
Verzonden: woensdag 11 januari 2006 6:57
Onderwerp: Demonstratievrijheid in Den Haag

Beste Meindert/Geachte heer Stelling

Bedankt voor je/uw brief. Deze heb ik doorgestuurd aan een aantal mensen die zich ook zorgen maken over het gebrek aan demonstratievrijheid in Den Haag. Ik zal in ieder geval kontakt opnemen via onderstaand telefoonnummer om mijn gegevens door te geven en/of een afspraak te maken. Ik heb deze gegevens op internet gevonden dus ik neem aan dat het geen probleem is dat zoveel mensen ze CC ontvangen.

Ik ben erg blij je/uw aanbod om mijn/onze zaak in behandeling te nemen. Behalve langs juridische weg wil ik ook langs politieke weg het gebrek aan demonstratievrijheid in Den Haag aan de orde stellen. Ik ben van mening dat dit geen plaatselijk-, maar een landelijk belang is, en dat de tweede kamer (leden) zelf hiervoor in beweging zouden moeten komen. Zij moeten immers in staat zijn om petities in ontvangst te nemen van hun potentiële kiezers.

Graag zou ik jouw/uw en jullie (CC geadresseerden) mening, ideeën en of tips over deze zaak vernemen.

Ook wil ik bij deze graag mijn waardering uitspreken voor de aanklacht tegen de ministers D+V en voor de eerdere aanklacht tegen MP Kok die Joegoslavische burgers liet bombarderen. Loopt deze laatstgenoemde procedure overigens nog steeds?

Met vriendelijke groet,

Wessel Koopmans.

Jullie gegevens:

Advocatenkantoor Steijnen, Olof & Stelling
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel. 030-6956867
email: sagitar@hetnet.nl

Mr. N.M.P. Stelling
Advocaat en Prokureur
Couwenhoven 52-05
3703 ER Zeist
tel. 03404 - 5 68 67

Sagittarius

Van: "Wessel Koopmans" <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Aan: "Mehdi Hooshyar" <redmehdivandoodstraf@hotmail.com>; "Sagittarius" <sagitar@hetnet.nl>; "Meindert Stelling" <meindert.stelling@planet.nl>
CC: "Wil van der Schans" <wil@burojansen.nl>; "joke.kaviaar" <joke.kaviaar@zonnet.nl>
Verzonden: woensdag 11 januari 2006 19:11
Onderwerp: Fw: Demonstratie?

----- Original Message -----
From: Wil van der Schans <wil@burojansen.nl>
To: Wessel Koopmans <wessel.koopmans@hccnet.nl>
Sent: Wednesday, January 11, 2006 9:36 AM
Subject: Re: Demonstratie?

Beste Wessel,

datum

Ik las je verhaal over de arrestatie. We zijn nu net bezig met een onderzoek naar de manier waarop de burgemeester/de politie van Den Haag [redacted]elvuldig demonstraties en picket-lines dwars zitten

Eén ding is duidelijk: als je wilt demonstreren binnen de 4*24 uur termijn moet dat gewoon mogelijk zijn op basis van een uitzondering op die regel. In dringende gevallen kan de burgemeester op basis van artikel 10 lid 2 APV de termijn bekorten. Je kan hierover gewoon belln met de politie. Als ze moeilijk doen willen we dat graag weten want ze zeggen hier NIET moeilijk over te doen.

Verder klopt alles wat Meindert Stelling je mailde, ze kunnen niet zomaar een demonstratie ter plekke verbieden.

Met vriendelijke groet
Wil van der Schans
Buro Jansen & Janssen

--
[redacted]Vil van der Schans
Buro Jansen & Janssen
Postbus 10591
1001 EN Amsterdam
tel/fax: 020 6123202
www.burojansen.nl
wil@burojansen.nl

Actievoerders vrijgesproken voor ID-weigering

14-12-2008

De kantonrechter in Utrecht heeft op 28 september tijdens een zogenoemde themazitting 116 mensen veroordeeld voor het niet naleven van de identificatieplicht. In dezelfde week werden drie actievoerders voor een vergelijkbare 'overtreding' vrijgesproken.

Tegenstander van de ID-plicht voor de rechtbank in Utrecht

Sinds de invoering van de Wet op de identificatieplicht op 1 januari 2005 zijn er op parket Utrecht honderden zaken binnengekomen. Een groot deel daarvan is afgedaan door middel van een transactie. De zaken waarin de transactie uiteindelijk niet is voldaan, werden door het openbaar ministerie (OM) in Utrecht op 28 september aan de kantonrechter voorgelegd.

Het OM had 171 mensen opgeroepen vanwege 181 feiten. Slechts veertien 'verdachten' kwamen zich in Utrecht persoonlijk verdedigen. Degenen die voor de Utrechtse kantonrechter wel kwamen uitleggen waarom zij hun identificatieplicht-boete nog niet hebben betaald, kregen lagere boetes.

Drie minderjarigen die zich voor de rechtbank moesten verantwoorden omdat zij zich niet konden of wilden identificeren, kwamen er relatief goedkoop vanaf. Geen van hen kreeg de verwachte boete van 60 euro opgelegd. Buiten de rechtszaal werd gedemonstreerd. Het bronzen beeldje van de geblinddoekte Vrouwe Justitia op het plein voor de rechtbank, droeg een geel vestje met de tekst ID NEE.

Sinds de invoering van de Wet op de Identificatieplicht hebben vijftigduizend mensen een boete gekregen van 50 euro. Vierduizend van de overtreders is minderjarig. Wie meteen betaalt is 50 euro kwijt. Wie het voor laat komen, betaalt veelal tien euro extra.

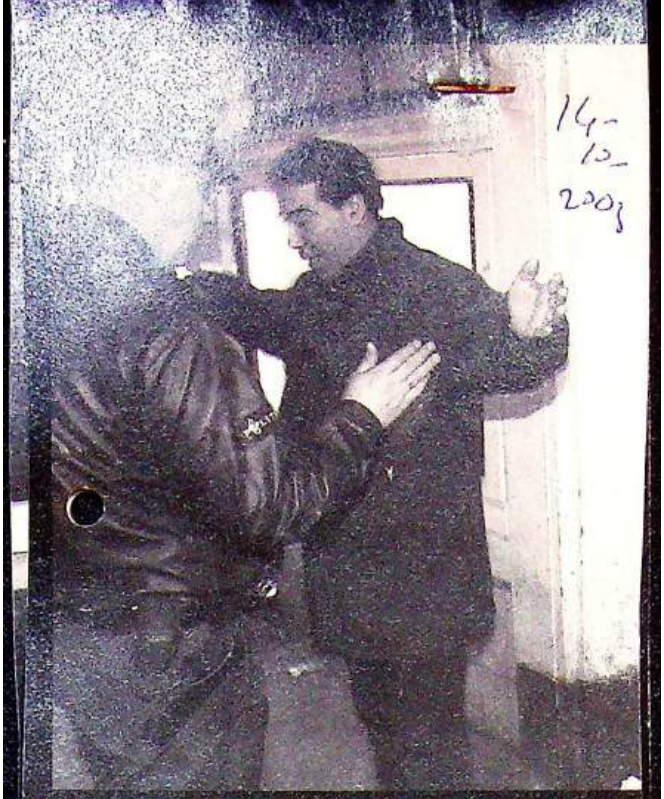
Op papier is het zo dat de politie de burgers niet zomaar om hun identiteitsbewijs vragen. In de Politiewet staat dat de vorderingsbevoegdheid alleen geldt 'voor zover dat redelijkerwijs noodzakelijk is voor de politietaak'. De politie moet dan ook in het proces-verbaal altijd aangeven op welke grond naar het identiteitsbewijs is gevraagd.

Het moet dan gaan om een specifieke verdenking en/of om concrete feiten en omstandigheden die een dergelijke vraag rechtvaardigen. Een verdenking kan zowel een overtreding van het wetboek van strafrecht als een overtreding van een algemene plaatselijke verordening betreffen. Een combinatie is ook mogelijk.

In de praktijk heeft oom agent er een gewoonte van gemaakt om actievoerders zonder reden om hun ID te vragen. Krakers, demonstranten en antimilitaristen; ze weten er inmiddels over mee te praten. Zo werden drie betogers, die op 20 januari van dit jaar bij de Amerikaanse ambassade in Den Haag protesteerden tegen de inauguratie van Bush, opgepakt omdat ze weigerden zich te identificeren.

De weigering kwam voort uit het feit dat de drie personen ervan overtuigd waren dat ze niets strafbaars deden. Ze stonden braaf achter de veiligheidshekken met een spandoek ('Nog 4 jaar Bush terreur'). Na vijf minuten werd de actie op last van de politie beëindigd waarna de betrokken personen op het politiebureau belandden. Ze weigerden een boete te betalen.

Deze actievoerders werden op 28 september door zowel de kantonrechter van Leiden als die van Den Haag in het gelijk gesteld. De vraag om legitimatie en hun aanhouding was onterecht, zo bepaalden de kantonrechters. Conclusie: laat je bij acties niet intimideren door oom agent wanneer die om je ID vraagt, betaal je boete niet en laat de zaak voor de rechter komen.

Preventieve fouillering in Amsterdam

Hof wijst fouille Amsterdam af

De Amsterdamse politie blijft preventief fouilleren in het centrum van de stad. Kritiek van het gerechtshof in Amsterdam op het gevoerde beleid brengt hier voorlopig geen verandering in. Volgens Cohen helpt het middel goed tegen wapengeweld. De gemeente gaat tegen de uitspraak in cassatie.

Het gerechtshof sprak op 23 september jl. een 58-jarige Amsterdammer vrij, die zich anderhalf jaar geleden weigerde te laten fouilleren in de binnenstad. Volgens het hof was sprake van een 'inbreuk op de persoonlijke vrijheid'. Cohen is 'ernstig tekortgeschoten' in zijn motivering om het centrum aan te wijzen als risicogebied voor de veiligheid, waarbinnen de politie mag fouilleren. Ook een deel van Zuidoost heeft hij die status gegeven.

De vrijgesproken man vond het onder meer ongepast om publiekelijk te worden gefouilleerd. Na de mededeling van de agenten dat hij zich bij weigering schuldig maakte aan een misdrijf, weigerde de man nog steeds. Hij werd vervolgens aangehouden en veroordeeld tot een boete van 150 euro. De Amsterdammer had overigens niets bij zich wat strafbaar is.

Ieder jaar wordt in Amsterdam opnieuw beoordeeld of de twee plekken waar preventief gefouilleerd mag worden (stadsdeel Centrum en Zuidoost) nog steeds risicogebied zijn. De burgemeester heeft in de periode 1 juli 2003 tot 1 juli 2004 de binnenstad als veiligheidsrisicogebied bestempeld omdat het aantal incidenten met vuurwapens ondanks de preventieve fouilleeracties nog niet was gedaald.

Volgens de uitspraak van het hof hanteert Cohen veel te weinig argumenten om het centrum aan te wijzen

Thomas Schlijper

beleid

als risicogebied. Het hof acht het gevoerde beleid in strijd met de gemeentewet. Daarin staat dat preventief fouilleren niet ten koste mag gaan van de privacy en alleen binnen strikte grenzen en op grond van een deugdelijke motivering kan worden uitgevoerd.

Als gevolg van het hof maakte de Amsterdamse gemeenteraad in meerderheid kenbaar onmiddellijk te willen stoppen met preventieve fouillering. Burgemeester Job Cohen is dit echter niet van plan. Volgens hem helpt het middel goed tegen wapengeweld. Inmiddels heeft hij de door het gerechtshof afgewezen argumentatie voor de definitie van een risicogebied aangepast.

Alleen de VVD is het met het standpunt van Cohen eens. Die partij wil het, op instigatie van oud-hoofdcommissaris Joop van Riessen, mogelijk maken om in heel Amsterdam voorbijgangers te fouilleren. Dat zou betekenen dat de hele stad wordt aangewezen als veiligheidsrisicogebied.

Ook het kabinet wil de mogelijkheden tot preventief fouilleren uitbreiden, maar Van Riessen gaat veel verder. Van Riessen vindt dat de politie 24 uur per dag, zeven dagen in de week in de hele stad haar gang moet kunnen gaan. Daarbij mogen de agenten zelf bepalen wie ze eruit plikken. De VVD in Amsterdam heeft zijn voorstel in het verkiezingsprogram gezet.

De nieuwe lijsttrekker van de VVD, wethouder Laetitia Griffith, staat volgens haar partijgenoten achter het plan. VVD-fractievoorzitter Eric van der Burg is enthousiast. „In het centrum en Zuidoost zijn 49.000 mensen gefouilleerd. Daarbij werden 970 wapens gevonden. Dat betekent dat één op de vijftig mensen een slag-, steek- of schietwapen bij zich had", zo meldde hij in *Het Parool*.

Maar de gemeenteraad ziet niets in het VVD-plan. Vrijwel alle fracties wijzen het door de VVD overgenomen pleidooi van oud-hoofdcommissaris Joop van Riessen af. PvdA, D66, SP en GroenLinks zijn mordicus tegen, maar ook het CDA heeft grote aarzelingen.

Ervaringsverslag van Reynold Klooker:

Absurditeiten rondom VS-ambassade

Omstreeks 11.30 uur, afgelopen 21 april, arriveerde ik bij de VS-ambassade met op mijn draagtas de tekst: 'BUSH and SHARON BREED TERRORISTS' (1). Na een vriendelijk gesprek met twee agenten achter het hek bij de hoofdingang begaf ik mij naar de achteringang aan het Smidsplein. Het hekwerk werd net gesloten na het binnenrijden van een auto.

Voor het hek stond een Amerikaanse veiligheidsman. Zodra hij mij zag, gelastte hij mij weg te gaan voor het hek omdat ik daar in de weg zou staan. Ik stelde mij terzijde op, maar ook daar was hij het niet mee eens. Ik zei dat hij mij geen orders kon geven en dat hij maar naar de agenten moest gaan die op de hoek van het Smidsplein en het Korte Voorhout stonden en zich afzijdig hadden gehouden. Hij deed dat en de agenten, dhr. Ro(o)s/zen en mevr. Spaans, kwamen naar mij toe. Hij vroeg naar mijn naam en geboortedatum. Die gaf ik. Daarna werd de inhoud van mijn draagtas gecontroleerd. Geen verboden waar. Ik mocht niet voor het hek of het wachthuisje blijven staan '- er wel langs lopen - en ik mocht aan de overkant op het trottoir staan. Na een tijdje daar gestaan te hebben stak ik over en liep langs het hek. De Amerikaanse bewaker reageerde opgefokt met 'als u hier niet weggaat, dan gooi ik u in de gracht' (het Smidswater). Ik liep door en heb de bedreiging bij de agenten gemeld die weer op hun plek bij de hoek teruggekeerd waren.

Daarna ben ik op de toegestane plaats blijven staan. Dat duurde niet lang. Er verscheen een andere agent. Ik ving op dat de ambassadeur er aan kwam. De, voor mij, nieuwe agent, dhr. R. Duijzer, kwam naar mij toe en gelastte mij weg te gaan. Ik vroeg: 'Waarom? Hier mocht ik staan'. 'U moet hier weg voor de veiligheid van de ambassadeur'. 'Hoezo, mijn tas is gecontroleerd'. 'U moet hier weg'. Ik reageerde met: 'De ambassadeur mag niet geconfronteerd worden met mijn mening'. De agent eiste opnieuw dat ik mij verwijderde. Ik weigerde. Hij greep mij bij arm en schouder en duwde mij weg tot aan de hoek Kanonstraat/ Nieuwe Uitleg op tenminste 50 meter van het toegangshek. Ik heb mij niet verzet tegen het wegduwen, maar wel geprotesteerd tegen de beperking van de vrijheid van meningsuiting. Ik heb bij het duwen geroepen: 'Jullie zijn vazallen van de VS' en 'NL GEEN VS-VAZAL'.

Ik vroeg dhr. Duijzer mij te arresteren om de rechter te laten beslissen of zijn bevel en actie wettig waren. Hij wilde dat niet. Toen zijn greep verslapte rende ik weg richting 'toegestane plaats'. Hij achtervolgde mij, kreeg assistentie en sloot mij weer in. De discussie ging door. Met de woorden 'Ik ben het nu zat' besloot hij toch om mij aan te houden en naar het bureau te laten brengen. Dat was omstreeks 12.15 uur.

Met een surveillancewagen gingen we naar het bureau. Ik moest even wachten op het overleg tussen de hulpofficier van Justitie, dhr. Poot en dhr. Duijzer. Bij het loket van de hulpofficier moest ik mijn persoonsgegevens opgeven en mijn bezittingen afgeven. *De hulpofficier sprak over een onduidelijke situatie vanwege de twee politiediensten die zich met de beveiliging bezig houden: de Haagse politie en de landelijke personele beveiligingsdienst die onder meer ambassadeurs beveiligt. De mensen van deze dienst accepteerden de mij toegewezen plaats niet en gaven dhr. Duijzer de opdracht mij daar weg te sturen. Dhr. Poot zou verder overleg voeren over wat er moest gebeuren. In afwachting daarvan moest ik in een arrestantencel wachten.* Dhr. Duijzer vond het nodig om mij te fouilleren voordat ik de cel in kon, maar riem en veters werden niet afgenomen. Na ongeveer een uur mocht ik de cel weer uit en stonden dhr. Poot en dhr. Duijzer voor mij. Dhr. Poot had een wetboek in zijn hand waaruit hij artikel twee voorlas. Dhr Duijzer was bevoegd om mij een bevel te geven. 'Daar ging het niet om', zei ik, 'Was het bevel wettig?' Dhr. Poot vervolgde dat dhr. Duijzer afzag van een procesverbaal, waarschijnlijk vanwege de onduidelijke situatie, maar dat heb ik niet goed gehoord. Ik zei dat ik het er niet mee eens was dat er geen procedure komt. Dhr. Poot zei mij dat ik een klacht kon indienen. Ik kon gaan. Het was omstreeks 13.45 uur.

Abcoude, 24 april 2004

1) Bush en Sharon kweken terrorisme

Geen vrije meningsuiting, wèl politiecel

Vier van de vijf demonstranten; de fotograaf is nummer vijf

Nog steeds blijkt bij de VS-ambassade in Den Haag het grondrecht op vrije meningsuiting een morsdode letter. Dat ondervonden ook vijf activisten - diversen van hen voor de zoveelste keer - die op 12 april (Tweede Paasdag) met een spandoek en een bordje, voorzien van ter zake doende teksten, vreedzaam postten, buiten de afzettingen rondom de ambassade. Hun aanwezigheid daar was een spontane reactie op het bloedige Amerikaanse optreden in en rondom de Iraakse stad Falloedja.

Spontane meningsuiting valt volgens de Haagse autoriteiten, en dus ook de politie niet onder de grondrechten van demonstranten. Want in Den Haag moet elke demonstratieve of manifestieve meningsuiting op de openbare weg vier dagen tevoren worden aangemeld. In de praktijk houdt dat een verbod in op spontaan demonstreren, ook al betreft dat slechts een klein groepje. Het vijftal bij de ambassade had dus geen bewijs van aanmelding op zak; spontane actie kan je immers per definitie niet dagen tevoren aankondigen. Dit ontbreken van een aanmelding vormde voor de al snel door ambassadepersoneel opgetrommelde - nee, opgeëiste - politie het welkome voorwendsel om de activisten tot vertrek te sommeren. Toen ze dat beleefd weigerden werden ze opgepakt en in politiecellen gegooid. In de ambassade kon men opnieuw tevreden zijn over de gehoorzaamheid van de Haagse politie. Die gaf de vijf bij hun vrijlating enkele uren later helaas geen dagvaarding mee en dus komt hun zaak niet voor de rechter; kennelijk ging het er slechts om de vijf bij de ambassade weg te plukken. (gva)

Mr. M.J.F. STELLING
Kapitein van de Koninklijke luchtmacht b.d.
Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

PLEITNOTA

Gerechtshof Den Haag
26 april 2004
Parketnummer 09/052156-03

1. Inleiding

Het principiële belang van de thans aanhangige zaak is in eerste aanleg reeds uiteengezet. De ontwikkelingen die zich sedertdien hebben voorgedaan in Irak, onderstrepen dat belang. Op 25 juni 2003, de dag waarop de Tweede Kamer debatteerde over de mogelijke uitzending van Nederlandse troepen naar het door Amerikaanse en Britse troepen overweldigde Irak, wilde het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* nogmaals zijn stem daartegen laten horen. Een stem tegen de collaboratie van Nederland aan de aanvalsoorlog op en de daarop volgende bezetting van Irak, aan de medeplichtigheid derhalve van Nederland aan de meest zware misdrijven naar internationaal recht, aan misdaden tegen de vrede.

Voor 25 juni 2003 organiseerde het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* geen demonstratie, zoals het *Platform* dat al een aantal keren had gedaan. Besloten werd om door middel van pamfletten aan de leden van de Tweede Kamer en hun medewerkers onze opvattingen kenbaar te maken inzake de mogelijke stationering van Nederlandse troepen in het bezette Irak. Bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de entree van de parkeergarage onder het Plein, reikten kleine groepjes mensen - nog geen twintig in het totaal - pamfletten van het *Iraaks Platform in Nederland* uit. Om de kamerleden en hun medewerkers direct duidelijk te maken waar het pamflet over ging, droegen de pamflettisten een wit T-shirt met de teksten "Geen troepen" en "Irakezen baas in eigen land".

Deze meningsuiting werd evenwel verhinderd door het willekeurige en onrechtmatige optreden van de uitvoerende macht, in casu functionarissen van de regiopolitie Haaglanden. De politie sommeerde de pamflettisten om hun activiteiten te staken, omdat zij niet beschikten over een vergunning voor het houden van een demonstratie. Een sommatie die onverenigbaar is met de Grondwet en met de Wet openbare manifestaties, aangezien de Grondwet de meningsuiting door middel van de drukpers beschermt, terwijl - indien die uitreiking van pamfletten zou moeten worden gezien als een betoging - de Grondwet het recht van betoging

erkent en de Wet openbare manifestaties geen vergunning vereist voor het houden van een betoging. Desalniettemin werd dit volstrekt onrechtmatige optreden van de politie Haaglanden willens en wetens gedekt door het Openbaar Ministerie, waarvan de vertegenwoordiger tijdens de terechtzitting op 7 oktober 2003 eveneens sprak het ontbreken van een vergunning voor de demonstratie. Eveneens willens en wetens heeft de politierechter in zijn vonnis van 21 oktober 2003 dit onrechtmatige optreden van de politie gedekt, want met geen woord is hij in zijn vonnis ingegaan op het onmiskenbare gegeven dat art. 9 Grondwet en de Wet openbare manifestaties niet reppen over een vergunning. Bovendien is hij evenmin ingegaan op het uitdrukkelijk voorgedragen verweer, dat een opdracht een demonstratie terstond te beëindigen uitsluitend kan worden gegeven, indien dit noodzakelijk is ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

En zo tekent zich het volgende beeld af. De Nederlandse regering heeft gekozen voor een buitenlands beleid, waarin zij zich medeplichtig maakt aan misdaden tegen de vrede. Een keuze die, zeker na het vonnis van het Internationaal Militair Tribunaal te Neurenberg en - blijkens de unaniem aanvaarde resolutie 95 (I) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties - de onderschrijving daarvan door de gehele internationale gemeenschap, rechtschapen mensen verbijstert. Schending van het volkenrechtelijk geweldverbod houdt immers in dat voor de gevolgen van het door de agressor toegepaste militair geweld geen enkele rechtvaardiging bestaat, zodat op grote schaal de misdrijven moord, doodslag en mishandeling worden gepleegd, alsook vernieling en beschadiging van goederen. Aan die misdaden op grote schaal maakt de Nederlandse regering zich, met de instemming van de gevestigde politieke orde, willens en wetens medeplichtig.

Deze waarheid is natuurlijk onaangenaam voor de gevestigde politieke orde. Daarom dienen meningsuitingen tegen de steun aan de bezetting van Irak, zoveel mogelijk te worden onderdrukt, zonodig langs onrechtmatige weg. Leden van de rechterlijke macht blijken daaraan van harte mee te werken. De in eerste aanleg betrokken officier van justitie en politierechter hebben er blijk van gegeven, geen enkel respect te hebben voor de in de Grondwet gegarandeerde vrijheid van meningsuiting en demonstratievrijheid. Zij hebben zich uitsluitend gericht op de afstraffing van degene die zich tegen het misdadige regeringsbeleid uitspreken. Deze leden van de rechterlijke macht hebben getoond niet de rechtsorde willen handhaven, maar de gevestigde politieke machtsorde.

Dat de handelwijze van het Openbaar Ministerie en het oordeel van de politierechter in diens vonnis van 21 oktober 2003 niet in overeenstemming zijn met de rechtsorde, zal ik in het navolgende nader toelichten.

2. Uitgangspunt politierechter is rechtens onjuist

De politierechter is tot het oordeel gekomen dat er sprake was van een betoging. Hij baseert zich hierbij op het volgende uitgangspunt:

> *Ingevolge de Wet openbare manifestaties moet het er -naar het oordeel van de politierechter- voor gehouden worden dat iedere samenkomst op een openbare plaats van twee of meer personen, die naar de uiterlijke verschijningsvorm kennelijk gericht is op het uitdragen of uiten van gedachten, gevoelens of overtuigingen onder het bereik van deze wet valt.*

Deze categorische stellingname is onverenigbaar met de Grondwet.

> Zie de memorie van antwoord betreffende de algehele grondwetsherziening 1983 inzake grondrechten, eerste lezing, (Kamerstukken II 1975/76, 13 872, nr. 7), blz. 32, 33:
>
> > *In de memorie van toelichting is opgemerkt, dat de betoging voor velen betekenis heeft verworven als middel om, het liefst met zoveel mogelijk mensen, in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk en politiek gebied. Wij zouden deze karakterisering willen handhaven. Dit brengt mee, dat acties, waarvan de hoedanigheid van gemeenschappelijke meningsuiting op de achtergrond is geraakt en die het karakter hebben van dwangmaatregelen jegens de overheid of jegens derden, zoals dat bij blokkades van wegen en waterwegen het geval kan zijn, geen betogingen in de zin van het voorgestelde artikel 1.9 zijn.*

In ieder geval zijn de collectieve meningsuitingen zoals bedoeld in art. 7, derde lid, Grondwet, naar de opvattingen van de wetgever geen manifestaties in de zin van de Wet openbare manifestatie.

> Zie de memorie van toelichting Wet openbare manifestaties (Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3), blz. 4:
>
> > *Het wetsontwerp bestrijkt niet de uitingen van gedachten en gevoelens - collectief of individueel - welke vallen onder de bescherming van artikel 7, derde lid, van de Grondwet. Sommige van deze uitingen vertonen een zekere verwantschap met de manifestaties bedoeld in de Wet openbare manifestaties; te denken valt aan vertoningen. Wij achten het - mede in verband met het verschil in structuur tussen de artikelen 6 en 9 Grondwet enerzijds, artikel 7, derde lid, anderzijds - niet nodig en evenmin wenselijk zulke andere uitingen onder het bereik van die wetsvoorstel te brengen.*

Ook collectieve meningsuitingen in bijvoorbeeld carnavalsoptochten, leiden er volgens de wetgever niet toe, dat dergelijke optochten onder de reikwijdte van de Wet openbare manifestaties vallen.

> Zie de memorie van toelichting Wet openbare manifestaties (Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3), blz. 8:
>
> > *Ook optochten, die niet of niet primair het karakter van gemeenschappelijke meningsuiting hebben, zoals Sinterklaas- en carnavalsoptochten, bloemencorso's, vallen uiteraard buiten de werkingssfeer van het wetsvoorstel.*

De basis van de redenering die de politierechter heeft gevolgd in zijn vonnis, is

derhalve onjuist. Zijn uiteindelijke conclusie, dat er sprake was van een betoging, kan dus ook niet worden gedragen door die redenering.

3. Er was geen sprake van een betoging

De vraag is dus aan de orde of de pamfletuitreiking van 25 juni 2003 als een betoging moet worden aangemerkt. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, dient te worden vastgesteld wat nu de kenmerkende eigenschappen zijn van een betoging. De wetgever heeft geen definitie van dat begrip gegeven. Wel heeft hij bij herhaling gesteld dat het bij een betoging gaat om **het liefst met zoveel mogelijk mensen**, in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk en politiek gebied. De wetgever heeft deze zienswijze uitgedragen in het kader van zowel de algehele grondwetsherziening van 1983, als de totstandkoming van de Wet openbare manifestaties.

Wat betreft de algehele grondwetsherziening 1983 inzake grondrechten, eerste lezing, zie:

De memorie van toelichting (Kamerstukken II 1975/76, 13 872, nr. 3), blz. 38, 39:

> *Overeenkomstig het advies van de staatscommissie is aan het in het huidige artikel 9 opgenomen recht tot vergadering het recht tot betoging toegevoegd. De betoging heeft voor velen betekenis verworven als middel om, het liefst met zoveel mogelijk mensen, in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk en politiek gebied.*

Het nader rapport (Kamerstukken II 1975/76, 13 872, nr. 4), blz. 95:

> *Wij menen dat wij niet ten onrechte voorstellen het betogingsrecht onder de grondrechten op te nemen. De betoging heeft voor velen betekenis verworven als middel om, het liefst met zoveel mogelijk mensen, in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk en politiek gebied.*

De memorie van antwoord (Kamerstukken II 1975/76, 13 872, nr. 7), blz. 32, 33:

> *In de memorie van toelichting is opgemerkt, dat de betoging voor velen betekenis heeft verworven als middel om, het liefst met zoveel mogelijk mensen, in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk en politiek gebied. Wij zouden deze karakterisering willen handhaven.*

Wat betreft de totstandkoming van de Wet openbare manifestaties, zie de tijdens de mondelinge behandeling in Tweede Kamer door de minister van Binnenlandse Zaken verwoorde opvatting (Handelingen II 1987/88, blz. 2235):

> *De betoging heeft de betekenis, zo stelde de regering toen, het liefst met zoveel mogelijk mensen in het openbaar uiting te geven aan gevoelens of wensen op maatschappelijk of politiek gebied. Deze omschrijving lijkt mij de zaak nog steeds in de kern te raken.*

Het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* heeft voor de actie op 25 juni 2003 geen oproep gedaan aan de achterban om te komen demonstreren. Het ging het *Platform* uitsluitend om de uitreiking van pamfletten, waartoe met een beperkt aantal

mensen werd afgesproken om dat te doen. Er was dan ook geen sprake van één groep die collectief een bepaalde opvatting uitdroeg. De activisten van het *Platform* kwamen bijeen op het Plein, trokken een T-shirt aan en namen pamfletten in ontvangst, om vervolgens in drie kleine groepjes uiteen te gaan en op drie verschillende punten pamfletten uit te delen. Het ging daarbij dus om een activiteit die valt onder art. 7, eerste lid, Grondwet en derhalve niet om een betoging.

Zie het proces-verbaal aanhouding:
Aangekomen op het Plein zagen wij ongeveer 20 personen voor de hoofdingang van de Tweede Kamer staan. .....
Vervolgens werden wij aangesproken door een beveiligings medewerker van de Tweede Kamer. Deze man deelde ons mede dat er ook op 5 a 6 personen in witte T-shirts bij de ingang van de Tweede Kamer op de Lange Poten stonden.

Zie voorts het proces-verbaal van verhoor verdachte:
De demonstratie/actie vond plaats bij de ingangen van de Tweede Kamer en de entree van de parkeergarage aan het Plein, om zoveel mogelijk Kamerleden en medewerkers van de Tweede Kamer te kunnen bereiken voor het uitdelen van deze pamfletten.

Zie verder de pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 1:
Om dat standpunt op zo indringend mogelijke manier onder de aandacht te brengen van de kamerleden en hun medewerkers, besloot het Platform tegen de "Nieuwe Oorlog" tot de uitreiking van pamfletten op de ochtend van 25 juni 2003, bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de toegang van de parkeergarage onder het Plein. Teneinde aan kamerleden en medewerkers direct duidelijk te maken waarover het aangereikte pamflet handelde, besloot het Platform tegen de "Nieuwe Oorlog" voorts om de pamflettisten te voorzien van een T-shirt dat was voorzien van de teksten ***Geen troepen*** *en* ***Irakezen baas in eigen land****.*

Zie tenslotte de getuigenverklaring van de dames Höhne-Sparborth en De Jongh en de heer Schaake.

Het feit dat degenen die op 25 juni 2003 de pamfletten uitreikten allen eenzelfde T-shirt droegen met de teksten "Geen troepen" en "Irakezen baas in eigen land", maakt dit niet anders. Het dragen van een kledingstuk is immers een bij uitstek individuele handelwijze. De persoon die een T-shirt draagt waarop een opvatting ten aanzien van een politiek vraagstuk staat gedrukt, zoals in casu het geval was, geeft op die manier uiting aan zijn of haar persoonlijke mening. Het gaat derhalve om een individuele meningsuiting die eveneens onder de bescherming van art. 7, eerste lid, Grondwet valt.

Bovendien is in dit verband nog het volgende van belang. De omstandigheid dat in een kleine groep mensen eenzelfde kledingstuk dragen, door welk kledingstuk een bepaalde opvatting tot uitdrukking wordt gebracht, leidt overeenkomstig algemeen maatschappelijk inzicht gewoonlijk niet tot de conclusie dat er sprake is van een demonstratie of betoging. Zou dit anders zijn, dan zou immers ieder groepje dat geheel of gedeeltelijk in uniforme en een bepaalde opvatting tot uitdrukking brengende kleding loopt, als een betoging moeten worden aangemerkt. Te denken valt aan een groepje mensen van het Leger des Heils, waarvan het

uniform tot uitdrukking brengt dat men een bepaalde levensovertuiging heeft, of aan een groepje militairen, die door hun uniform tot uitdrukking brengen dat zij het gerechtvaardigd achten om in voorkomend geval georganiseerd en grootschalig geweld toe te passen. Maar ook een klein groepje vakbondsleden dat - uitgedost met een kledingstuk waardoor tot uitdrukking wordt gebracht dat die bond een bepaald resultaat wil bereiken in de CAO-onderhandelingen - pamfletten uitdeelt bij de ingang van bijvoorbeeld een ministerie in Den Haag, wordt gewoonlijk niet als een betoging gezien.

Hoe vanzelfsprekend dit is, blijkt overigens ook uit het gebeuren op 25 juni 2003 zelf. Het kleine groepje actievoerders van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* dat pamfletten uitdeelde bij de entree van de parkeergarage onder het Plein, op duidelijke afstand van de andere actievoerders die bij het beeld op het Plein stonden, maar eveneens herkenbaar aan het witte T-shirt met opdruk, werd in het geheel niet aangesproken door voorbijkomende politiemensen. Zij konden ongestoord doorgaan met de uitreiking van de pamfletten, ook nadat tegen de anderen was gezegd dat zij hun vermeende demonstratie moesten ontbinden. De actie bij de entree van de parkeergarage werd door de passerende politiemensen dus niet gezien als demonstratie of betoging, werd niet als zodanig herkend.

> Zie de getuigenverklaring van de heer Schaake.

En de politiemensen die zich inspanden om de vermeende demonstratie van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* op het Plein te doen beëindigen, bemerkten niet eens dat elders op het Plein nog actief pamfletten werden uitgedeeld door mensen met eenzelfde T-shirt aan als de andere vermeende demonstranten. Zo weinig duidelijk was het dat er een demonstratie gaande zou zijn.

Voor een betoging is dus meer nodig dan het dragen van eenzelfde T-shirt en het uitdelen van pamfletten. Het gaat daarbij naar mijn mening om kenmerken als:

- een oproep - dikwijls in de vorm van affiches, pamfletten en advertenties - van de organisatoren om deel te nemen aan de betoging;
- persberichten waarin de betoging wordt aangekondigd;
- toespraken die worden gehouden;
- spandoeken die worden getoond of meegedragen;
- leuzen die worden geroepen.

Al dergelijke kenmerken waren echter niet aanwezig ten aanzien van de pamfletuitreiking op 25 juni 2003. Het overheersende kenmerk van die actie was de uitreiking van pamfletten, een activiteit waarop de Wet openbare manifestaties niet van toepassing is.

> Zie de getuigenverklaring van de dames Höhne-Sparborth en De Jongh en de heer Schaake.

Ik concludeer dan ook dat de politierechter ten onrechte de activiteit van drie

kleine groepjes mensen, die op drie verschillende plaatsen in het centrum van Den Haag pamfletten uitdeelden en daarbij in eenzelfde T-shirt gekleed gingen, en waarbij één van die groepjes door de politie feitelijk zelfs in het geheel niet werd aangemerkt als onderdeel van die betoging, als een betoging in de zin van de Wet openbare manifestaties heeft aangemerkt.

4. Het ging om een individuele actie

In eerste aanleg heb ik voorts uitdrukkelijk aan de orde gesteld dat het in de tenlastelegging bedoelde bevel niet kan zijn gebaseerd op art. 7, aanhef en onderdeel a, van de Wet openbare manifestaties, omdat dat bevel aan mij werd gegeven terwijl ik bezig was met een individuele actie.

> Zie de pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 6 en 7.

Ik had, hierbij uitgaande van de zienswijze van de politie dat wij op 25 juni 2003 een demonstratie zouden houden, voldaan aan de vordering van verbalisant Maquelin om met "de demonstratie te stoppen", door mij enkele tientallen meters te verwijderen van de overige activisten van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* die bij het beeld op het Plein stonden. Ik maakte zodoende van dat groepje geen deel meer uit, toen ik als enige bij de hoofdingang van de Tweede Kamer pamfletten trachtte uit te reiken.

> Zie het proces-verbaal aanhouding:
> *Hierop zagen wij de man in versnelde pas in de richting van de hoofdingang van de Tweede Kamer lopen.*
>
> Zie voorts het vonnis van de politierechter, onder "De bewijsmiddelen":
> *dat verdachte zich uit deze groep verwijderde, naar de hoofdingang van de Tweede Kamer liep en aldaar -in weerwil van een nadere vordering van Maquelin- doorging met het uitdelen van pamfletten.*
>
> Zie tevens de getuigenverklaring van de dames Höhne-Sparborth en De Jongh.

Het is manifest absurd om de uitdeling van pamfletten door een enkel persoon als een betoging of demonstratie aan te merken, waarop de Wet openbare manifestaties van toepassing zou zijn. Desalniettemin vorderde verbalisant Maquelin mij nogmaals te stoppen met "de demonstratie".

> Zie het proces-verbaal van aanhouding:
> *Hierop heb ik, verbalisant Maquelin, Stelling nog maals gevorderd de demonstratie te doen stoppen. Ik zag dat Stelling ook aan deze vordering niet voldeed en door bleef gaan met flyeren.*

Het bevel waarop de tenlastelegging ziet, was dan ook een onwettig bevel. De Wet openbare manifestaties was niet van toepassing op mijn individuele actie.

De politierechter heeft de stellingname dat het ging om een individuele actie afgewezen. Hij overwoog daartoe het volgende:

> *Het feit dat hij na de vordering van Maquelin tot het staken van de betoging als enige is doorgegaan met het uitdelen van pamfletten kan deze handelwijze reeds hierom niet tot een individuele actie maken aangezien de overige leden van de groep -net al verdachte allen gekleed in een T-shirt met opdruk- zich nog immer op het Plein bevonden, zodat nog steeds van een betoging in vorenbedoelde zin sprake was.*

Hiermee ging de politierechter er volkomen aan voorbij dat ik mij, zoals onder "De bewijsmiddelen" in het vonnis staat vermeld, uit de groep verwijderde. Hoe kan ik dan toch nog deel uitmaken van die groep? Hoe ver moet je van een groep afstaan om geen deel meer uit te maken van de groep? De politierechter laat zich daarover niet uit, maar heeft eenvoudig een **gedachteconstructie** gehanteerd. Hij heeft een groep geconstrueerd op basis van het gegeven dat mensen eenzelfde kledingstuk droegen, hoewel deze op tientallen meters afstand van elkaar stonden. Deze gedachteconstructie is volstrekt willekeurig en in flagrante tegenspraak tot hetgeen volgens algemeen spraakgebruik onder een groep wordt verstaan, te weten mensen die in zich in elkaars nabijheid bevinden. Deze gedachteconstructie is bovendien onverenigbaar met de algemeen aanvaarde zienswijze dat iemand die op enige afstand van een demonstratie of betoging staat, daarvan geen deel uitmaakt. Het oordeel van de politierechter is derhalve in strijd met de feiten.

5. Een vergunning is niet vereist

De aan mij door Maquelin gegeven opdracht, hierover kan geen enkel misverstand bestaan, was gebaseerd op de stellingname dat voor een betoging een vergunning zou zijn vereist.

Zie het proces-verbaal, opgemaakt door brigadier Jansen:

> *Door de verbalisanten Maquelin en Van der Steen is de demonstatie op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening, ontbonden.* ***Om te demonstreren in de gemeente 's-Gravenhage moet men in het bezit zijn van een vergunning afgegeven door de gemeente 's-Gravenhage*** (benadrukking toegevoegd - MS).

Zie voorts het proces-verbaal aanhouding:

> *Hierop hebben wij Nasser gevraagd of hij een vergunning, conform Artikel 7 lid A Wet Openbare manifestaties, had voor het houden van deze demonstratie. Nasser deelde ons vervolgens mede dat hij niet in het bezit was van een vergunning voor het houden van een demonstratie. Hierop hebben wij Nasser een proces-verbaal aangezegd* ***voor het houden van een demonstratie zonder vergunning*** (benadrukking toegevoegd - MS).
> *Nadat wij voor Nasser een proces-verbaal hadden uitgeschreven hebben wij Nasser gevraagd om de demonstratie binnen 15 minuten te ontbinden. Nasser deelde ons mede dat hij dit zou gaan doen. Nadat er ongeveer 15 a 20 minuten verstreken waren zagen wij dat de demonstranten nog steeds geen aanstalten maakten om de demonstratie te ontbinden.*

> *Vervolgens hebben wij Nasser weer aangesproken en hem wederom gevraagd om de demonstratie te ontbinden. Na ongeveer 5 minuten zagen wij dat de demonstranten nog steeds geen aanstalten maakte om de demonstratie te ontbinden. Hierop zijn wij weer op Nasser toe gelopen en heb ik, verbalisant Maquelin, Nasser en de overige demonstranten gevorderd de demonstratie te stoppen* ***daar men geen schriftelijke toestemming had voor het houden van de demonstratie*** (benadrukking toegevoegd - MS)."

Zie verder de getuigenverklaring van de dames Höhne-Sparborth en De Jongh.

In eerste aanleg is er uitdrukkelijk op gewezen dat de Wet openbare manifestaties niet vereist dat men een vergunning moet hebben voor het houden van een betoging, zodat geen opdracht kan worden gegeven een betoging te ontbinden op grond van het gegeven dat daarvoor geen vergunning is verleend. Wordt een dergelijke opdracht toch gegeven, dan is deze onwettig.

Zie de pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 7 en 8.

De politierechter heeft dit verweer willens en wetens in zijn vonnis verdoezeld. In de eerste plaats wordt, hoewel hierover geen enkele tegenspraak bestond tussen enerzijds de processen-verbaal en anderzijds mijn pleitnota, in het vonnis onder "De bewijsmiddelen" gesteld:

> *de verbalisant Maquelin vorderde dat deze betoging werd beëindigd.*

Daar had moeten staan:

> de verbalisant Maquelin vorderde dat deze betoging werd beëindigd, **omdat daarvoor geen vergunning was verleend**.

In de tweede plaats vermeldt de politierechter in zijn motivering van het vonnis weliswaar dat het verweer is gevoerd dat dit bevel niet kon worden gegeven op grond van het feit dat geen vergunning of toestemming was verleend, maar hij gaat daarop in het geheel niet in. In de derde plaats stelt hij vervolgens dat de tenlastelegging zou inhouden dat de vordering de demonstratie te stoppen, zou zijn gebaseerd op grond van het gegeven dat daarvan geen kennisgeving zou zijn gedaan. De politierechter doet dit door te overwegen als volgt:

> *Nu verdachte zonder voorafgaande kennisgeving deel heeft genomen aan een betoging, kon verbalisant Maquelin op grond van artikel 7 van de Wet openbare manifestaties van verdachte en zijn mededaders vorderen dat zij deze zouden beëindigen.*

Afgezien van het feit dat dit een manifest onjuiste overweging is, aangezien de Wet openbare manifestaties in het geheel niet van demonstranten vordert dat zij kennis moeten geven van hun voornemen aan een demonstratie deel te nemen, is hier sprake van verdraaiing van de feiten. Willens en wetens afwijkend van de processen-verbaal en derhalve in strijd met de feiten, stelt de politierechter hier dat de vordering zou zijn gebaseerd op één van de in de Wet openbare manifestaties genoemde gronden. Dit ondanks het feit dat ik in eerste aanleg nadrukkelijk had gesteld, dat het niet toelaatbaar zou zijn:

> *dat men achteraf het feitelijk gegeven bevel om de demonstratie te staken, omdat men niet beschikte over een vergunning, enigszins vergoelijkend zou*

interpreteren als een bevel om de demonstratie te staken omdat men geen kennisgeving had ingediend (pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 8).

Desalniettemin doet de politierechter dit laatste toch en wijkt hij in zijn vonnis willens en wetens af van vaststaande en niet voor betwisting vatbare feiten, zodat hij in zijn vonnis het misdrijf van valsheid in geschrifte pleegt. Een handelwijze die in een rechtsstaat volstrekt ontoelaatbaar is.

Ik concludeer dat er stellig geen sprake was van een op de Wet openbare manifestaties gebaseerde vordering, zodat eenvoudig niet bewezen valt dat de vordering van Maquelin een wettig bevel zou zijn.

6. Er vond geen enkele toetsing plaats

Met betrekking tot de vordering om onze vermeende demonstratie of betoging te staken, merk ik voorts nog het volgende op. De vordering om een demonstratie terstond te beëindigen, kan uitsluitend worden gebaseerd op grond van de in art. 9, tweede lid, Grondwet genoemde belangen. Daarop is in eerste aanleg nadrukkelijk gewezen.

Zie de pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 8 en 9.

De politierechter heeft dit verweer weliswaar vermeldt in zijn vonnis, maar hij heeft daarop in het geheel niet gerespondeerd, zodat dit verweer niet overeenkomstig de wettelijk vereisten is verworpen.

In aanvulling op hetgeen in eerste aanleg hierover is gesteld, wordt hierover nog het volgende opgemerkt. Uit het vonnis blijkt dat de politierechter de opvatting is toegedaan, dat de vordering om een betoging te doen beëindigen, kan worden gebaseerd op het enkele feit dat van het voornemen een betoging te houden, geen kennisgeving is gedaan. Die opvatting blijkt uit de overweging van de politierechter die ik zonet heb geciteerd. Die opvatting is niet alleen onverenigbaar met de Grondwet, maar ook met art. 2 Wet openbare manifestaties. Art. 2 zegt immers uitdrukkelijk:

De bij of krachtens de bepalingen uit deze paragraaf aan overheidsorganen gegeven bevoegdheden tot beperking van het recht tot het belijden van godsdienst of levensovertuiging en het recht tot vergadering en betoging, kunnen slechts worden aangewend ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

Het enkele feit dat geen voorafgaande kennisgeving is gedaan, brengt niet automatisch met zich dat de gezondheid zou worden bedreigd, noch dat het verkeer zou worden belemmerd of in gevaar gebracht, of dat wanordelijkheden zouden

zijn te duchten. Daarvan was overigens op 25 juni 2003 ook feitelijk in het geheel geen sprake. De pamfletuitreiking verliep zeer vriendelijk en vreedzaam, het verkeer werd op geen enkele wijze gehinderd en er was geen enkele reden om te vrezen dat wanordelijkheden zouden kunnen ontstaan.

Zie de getuigenverklaring van de dames Höhne-Sparborth en De Jongh.

Nu niet is gebleken van enige toetsing aan de in art. 9 Grondwet genoemde belangen, valt is niet bewezen dat de vordering van Maquelin een wettig bevel zou zijn.

7. Art. 7, aanhef en onderdeel a, is onverbindend

Indien het Hof evenwel zou menen dat art. 7, aanhef en onderdeel a, Wet openbare manifestaties op de manier overeenkomstig de zienswijze van de politierechter kan worden geïnterpreteerd en zelfstandige gronden zou inhouden voor de vordering een betoging te doen beëindigen, zou ik willen opmerken dat die bepaling alsdan onverbindend zou zijn, omdat die dan onverenigbaar zou zijn met de artikelen 10 en 11 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna; **EVRM**). Het niet voldoen aan een administratief voorschrift betekent geenszins dat de in die artikelen genoemde belangen worden geraakt.

Zie hierover het artikel van mr. W.N. FERDINANDUSSE, getiteld "De strafbaarheid van een grondrecht", in het *Nederlands Juristenblad 2001*, blz. 615-619.

Art. 7, aanhef en onder a, kan derhalve geen basis vormen voor wettig bevel, zodat de vordering van Maquelin onrechtmatig was.

8. Uitsluitend de burgemeester is beslissingsbevoegd

Met betrekking tot de vordering de demonstratie te beëindigen merk ik verder op, dat op geen enkele manier tot uitdrukking is gebracht dat er sprake was van een beslissing van of namens de burgemeester van Den Haag. Ook om deze reden was de vordering van Maquelin geen wettig bevel.

9. De APV Den Haag is onverbindend

In eerste aanleg is gesteld dat de APV Den Haag wat betreft de openbare manifes-

taties onverbindend is. Dit omdat art. 10 daarvan een regeling geeft die het grondwettelijk kader ver te buiten gaat, omdat in alle gevallen van een voornemen tot het organiseren van een betoging, voorafgaand kennis moet worden gegeven. Bestreden is dat bij een betoging door een kleine groep er sprake van zou kunnen zijn, dat de belangen zoals bedoeld in art. 9 Grondwet in het geding zouden kunnen komen. Er zou in ieder geval sprake moeten zijn van een bepaalde omvang van de betoging.

Zie de pleitnota van 7 oktober 2003, blz. 9-11.

De politierechter heeft geen enkele argumentatie gegeven waarom ook bij een demonstratie van twee personen de volksgezondheid in gevaar zou kunnen worden gebracht, het verkeer zou kunnen worden belemmerd of in gevaar worden gebracht, dan wel wanordelijkheden zouden moeten worden gevreesd. De verwerping van dit verweer heeft derhalve niet overeenkomstig de wettelijke vereisten plaatsgevonden.

10. Schending van art. 6 EVRM

De politierechter is in zijn vonnis willens en wetens voorbijgegaan aan de feiten zoals deze zijn vastgelegd in de processen-verbaal.

Willens en wetens is de politierechter eraan voorbij gegaan dat ik mij uit de groep activisten van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* had verwijderd.

Willens en wetens heeft de politierechter de feitelijke grondslag voor de vordering van Maquelin, dat er voor de demonstratie geen vergunning was verleend, veranderd in het gegeven dat er geen voorafgaande kennisgeving heeft plaatsgevonden. Door dit laatste heeft hij, zoals al is opgemerkt, in zijn vonnis van 21 oktober 2003 valsheid in geschrifte gepleegd.

Tenslotte is de politierechter op sommige verweren in het geheel niet ingegaan.

Hiermee heeft de politierechter zich geen eerlijke en onpartijdige rechter getoond. Hij heeft bedrog gepleegd en op onverhulde wijze de zijde gekozen van de officier van justitie, die overigens op verbluffende wijze zijn onkunde tijdens de zitting van 7 oktober 2003 manifesteerde door - in navolging van de betrokken politiefunctionarissen - te spreken over een vergunning die voor het houden van een betoging zou zijn vereist. Art. 6 EVRM is op flagrante wijze geschonden.

11. Conclusie

Ik kom tot een afronding. Op grond van het voorgaande concludeer ik dat het vonnis van de politierechter onrechtmatig is en dat de aan mij gegeven vordering de demonstratie te stoppen omdat daarvoor geen vergunning was verleend, een onwettig bevel was, zodat alsnog tot vrijspraak dient te worden gekomen.

Ik verzoek u mijn pleitnota op te nemen in het proces-verbaal van deze zitting.

Sagittarius

Van: "Omslag - Nieuws" <nieuws@omslag.nl>
Aan: "Verzendlijst Media" <list@omslag.nl>
Verzonden: vrijdag 23 april 2004 16:09
Onderwerp: Platform ondersteunt hoger beroep

(23 april 2004 - Bericht van Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog')

PERSBERICHT

Platform ondersteunt hoger beroep vredesactivist

Utrecht, 23 april 2004 - Op maandag 26 april 2004 om 09.30 uur dient voor het Gerechtshof te Den Haag, Prins Clauslaan 60, in hoger beroep de veroordeling van mr. Meindert Stelling, voorzitter van de Vereniging van Juristen voor de Vrede, terzake van diens deelname aan een actie van het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' en het Iraaks Platform in Nederland, op 25 juni 2003 te Den Haag. Op die datum werden bij het gebouw van de Tweede Kamer pamfletten uitgedeeld waarin het Iraaks Platform in Nederland, aangesloten bij het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog', zich uitsprak tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Irak. Dit met het oog op het debat in de Tweede Kamer dat die dag over de uitzending van Nederlandse troepen werd gehouden. Mr. Stelling weigerde gevolg te geven aan de opdracht van een politiefunctionaris om de uitreiking van pamfletten te staken, omdat hierbij de in de Grondwet gegarandeerde vrijheid van meningsuiting in het geding was. „Die vrijheid kan niet door een willekeurige actie van de politie worden beknot", aldus Stelling.

Het gaat in deze strafzaak om een principiële kwestie. In de eerste plaats is de vraag aan de orde of de pamfletuitreiking onder de bescherming van art. 7 Grondwet (vrijheid van meningsuiting) viel, of zou moeten worden aangemerkt als een betoging in de zin van art. 9 Grondwet. Dit laatste zou dan moeten worden gebaseerd op het gegeven dat degenen die de pamfletten uitreikten, allen een wit T-shirt droegen met daarop de teksten 'Geen troepen' en 'Irakezen baas in eigen land'. Het dragen van eenzelfde T-shirt zou dan moeten worden beschouwd als een collectieve meningsuiting, waarop art. 9 Grondwet en de Wet openbare manifestaties van toepassing zouden zijn.

Indien de actie als betoging zou moeten worden beschouwd, gaat het in de strafzaak tegen mr. Stelling in de tweede plaats om de vraag of de opdracht kan worden gegeven een betoging te ontbinden omdat daarvoor geen vergunning is verleend. Art. 9 Grondwet en de Wet openbare manifestaties stellen namelijk niet de eis dat voor een betoging een vergunning moet zijn verkregen. De politie baseerde zich op 25 juni 2003 bij de opdracht om de pamfletuitreiking te staken uitdrukkelijk op het standpunt dat voor de betoging geen vergunning was verleend. Ook de officier van justitie ging daarvan uit toen de strafzaak op 7 oktober 2003 in

eerste aanleg diende voor de politierechter te Den Haag. Hoewel de politierechter door mr. Stelling er uitdrukkelijk op is gewezen dat de Wet openbare manifestaties niet rept over vergunning en dat een betoging uitsluitend kan worden verboden ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer of voorkoming van wanordelijkheden, heeft de politierechter in zijn vonnis van 21 oktober 2003 geoordeeld dat de gegeven opdracht in overeenstemming met de wet was.

Op dit laatste punt zal mr. Stelling in hoger beroep in ieder geval hard reageren. Willens en wetens is de politierechter eraan voorbijgegaan dat de opdracht de pamfletuitreiking te staken, niet was gebaseerd op één van de gronden die in art. 9 Grondwet zijn aangegeven en in art. 2 Wet openbare manifestaties zijn herhaald. Daarmee heeft de politierechter in zijn vonnis van 21 oktober 2003 naar de mening van mr. Stelling valsheid in geschrifte gepleegd. De politierechter heeft zijns inziens daarmee eveneens gehandeld in strijd met art. 6 Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, welk artikel een eerlijke en onpartijdige rechtspraak vereist.

Overigens moet deze rechtszaak worden gezien in het licht van de steeds verder gaande repressie van meningsuitingen en betogingen, die zich in de visie van het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' lijkt af te tekenen. Met name in Den Haag wordt telkens met onevenredig politieoptreden gereageerd en worden de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van betoging geconfronteerd met ongrondwettige belemmeringen. Het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' acht dit een zorgwekkende ontwikkeling, waartegen verzet dient te worden geboden.

Noten voor de pers

Woordvoerders over deze rechtszaak zijn:

Mr. Meidert Stelling, 0172-473687

Namens het Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog': Jan Schaake, 030-2316666

Meer over (de activiteiten van) het Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog' op: http://www.wereldcrisis.nl

(einde persbericht)

-- Bericht verzonden door
Omslag Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling
voor Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog'

10-5-04

Mr. M.J.F. STELLING
Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

tel: 0172 - 473687
e-mail: meindert.stelling@planet.nl

Aan : de heer mr. N.M.P.Steijnen
Prinses Margrietlaan 114
3708 ZH Zeist

Datum : 3 december 2003
Onderwerp: uitspraak politierechter
inzake pamfletuitreiking
25 juni 2003 te Den Haag

Nico,

Zoals toegezegd, bijgaand het vonnis van de politierechter d.d. 21 oktober 2003 in de onder onderwerp vermelde zaak.

Met vriendelijke groet,

Meindert

RECHTBANK 'S-GRAVENHAGE
SECTOR STRAFRECHT

POLITIERECHTER
VONNIS

parketnummer 09/052156-03
rolnummer 0014

's-Gravenhage, 21 oktober 2003

De politierechter 's-Gravenhage heeft het navolgende vonnis gewezen in de zaak van de officier van justitie tegen de verdachte:

Meindert Jan Frans STELLING,
geboren op 6 juni 1948 te Alphen aan den Rijn,
wonende te 2405 BL Alphen aan den Rijn, Stationstraat 21c.

De terechtzitting.

Het onderzoek is gehouden ter terechtzitting van 7 oktober 2003.

De verdachte is verschenen en gehoord.

De officier van justitie mr. Harderwijk heeft gevorderd dat verdachte ter zake van hem bij dagvaarding telastgelegde wordt veroordeeld tot een geldboete van € 110, – subsidiair 2 dagen hechtenis.

De telastlegging.

Aan de verdachte telastgelegd hetgeen is vermeld in de ingevoegde fotokopie van de dagvaarding, gemerkt A.

De bewijsmiddelen.

De politierechter gebruikt de volgende bewijsmiddelen: het amtsedig proces-verbaal van bevindingen van de bevoegde opsporingsambtenaar Maquelin (pagina 8 van het politieproces-verbaal), alsmede de verklaring van de verdachte ter terechtzitting, voorzover deze ten aanzien van de feiten gelijkluidend zijn, hetgeen -verkort en zakelijk weergegeven- het volgende inhoudt:

- dat op 25 juni 2003 een groep personen waaronder verdachte, gekleed in T-shirts voorzien van teksten gericht tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Irak, op het Plein en/of de Lange Poten te 's-Gravenhage pamfletten uitdeelde ;
- dat de verbalisant Maquelin vorderde dat deze betoging werd beëindigd;
- dat verdachte zich uit deze groep verwijderde, naar de hoofdingang van de Tweede Kamer liep en aldaar –in weerwil van een nadere vordering van Maquelin- doorging met het uitdelen van pamfletten;
- dat verdachte hierop werd aangehouden.

De bewezenverklaring.

Door de voormelde inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen staan de daarin genoemde feiten en omstandigheden vast en is de politierechter op grond daarvan tot de overtuiging gekomen en acht de politierechter wettig bewezen, dat verdachte het bij dagvaarding vermelde feit heeft begaan, met dien verstande dat, de politierechter bewezen acht – en als hier ingelast

beschouwt, zulks met verbetering van eventueel in de telastlegging voorkomende type- en taalfouten, zoals weergegeven in de bewezenverklaring, als bijlage B aan dit vonnis gehecht, door welke de verbetering verdachte niet in de verdediging is geschaad.

Strafbaarheid van het bewezenverklaarde en van de verdachte.

Door verdachte zijn een aantal verweren gevoerd (zie –samengevat- pagina 11 van de pleitnota), welke allen er toe strekken aan te tonen dat het ten aanzien van verdachte bewezenverklaarde feit geen strafbaar feit zou zijn.

Ten aanzien van het verweer genoemd onder a) inhoudende dat de Wet openbare manifestaties niet van toepassing is op de pamfletuitreiking, onderscheidenlijk verdachtes actie bij de hoofdingang, overweegt de politierechter als volgt.
Involge de Wet openbare manifestaties moet het er -naar het oordeel van de politierechter- voor gehouden worden dat iedere samenkomst op een openbare plaats van twee of meer personen, die naar de uiterlijke verschijningsvorm kennelijk gericht is op het uitdragen of uiten van gedachten, gevoelens of overtuigingen onder het bereik van deze wet valt. Uit de bewijsmiddelen volgt dat meerdere personen op het Plein en/of Lange Poten door middel van het dragen van T-shirts met opdruk en het uitdelen van pamfletten een overtuiging werd geuit. Derhalve moet deze samenkomst als een manifestatie (betoging) in de zin van de Wet openbare manifestaties worden aangemerkt. Verdachte behoorde tot deze groep. Het feit dat hij na de vordering van Maquelin tot het staken van de betoging als enige door is gegaan met het uitdelen van pamfletten kan deze handelwijze reeds hierom niet tot een individuele actie maken aangezien de overige leden van de groep –net als verdachte allen gekleed in een T-shirt met opdruk- zich nog immer op het Plein bevonden, zodat nog steeds van een betoging in vorenbedoelde zin sprake was. Het verweer mist derhalve feitelijke grondslag.

Ten aanzien van het verweren genoemd onder b), inhoudende dat het bevel niet kon worden gegeven op grond van het feit geen toestemming was verleend, het verweer onder c) dat het bevel niet op grond van de wet openbare manifestaties kon worden verleend omdat het bevel niet de uitkomst was van een toetsing aan de belangen genoemd in artikel 9, tweede lid van de Grondwet en het verweer onder d) dat artikel 10 APV 's-Gravenhage onverbindend is, overweegt de politierechter als volgt.

In de eerst plaats moet vooropgesteld worden dat Grondwet en formele wet –gelet op de redactie van artikel 9 Grondwet en artikel 4 Wet openbare manifestaties- toelaten dat op het niveau van de materiële wetgever (i.c. de gemeenteraad van de gemeente 's-Gravenhage) nadere regels worden gesteld met betrekking tot de kennisgeving tot het houden van een betoging. Anders dan verdachte vermag de politierechter echter niet inzien dat het bepaalde van artikel 10 APV s-Gravenhage, dat niet meer bepaalt dan dat van iedere te 's-Gravenhage te houden betoging een voorafgaande kennisgeving is vereist, naar de aard en strekking een verdergaande toetsing beoogt dan binnen het (Grond)wettelijk kader toelaatbaar is. De betreffende bepaling moet dan ook verbindend worden geacht. Het is de politierechter ambtshalve bekend dat terzake de kennisgeving door de gemeente 's-Gravenhage beleid wordt gevoerd, maar omdat in het onderhavige geval in het geheel geen kennisgeving is gedaan, kan de politierechter aan een beoordeling van dat beleid niet toekomen. Nu verdachte zonder voorafgaande kennisgeving deel heeft genomen aan een betoging, kon verbalisant Maquelin op grond van artikel 7 van de Wet openbare manifestaties van verdachte en zijn mededaders rechtmatig vorderen dat zij deze zouden beëindigen. De verweren dienen derhalve te worden verworpen.

Het bewezenverklaarde is derhalve volgens de wet strafbaar, omdat het na te melden misdrijf oplevert.

Verdachte is deswege strafbaar, nu ook overigens geen strafuitsluitingsgronden aannemelijk zijn geworden.

Strafmotivering.

Bij de hierna op te leggen straf heeft de politierechter rekening gehouden met de ernst van het aan verdachte bewezenverklaarde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en persoon en persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Meer in het bijzonder heeft de politierechter er kennis van genomen en rekening mee gehouden dat het hier voor verdachte om een principiële zaak gaat, waarover hij kennelijk jurisprudentie wenst uit te lokken. De politierechter heeft geen rekening gehouden met verdachtes financiële draagkracht, aangezien verdachte er voor heeft gekozen daaromtrent geen mededelingen te willen doen. Een en nader brengt de politierechter tot na te noemen straf.

De toepasselijke wetsartikelen.

De artikelen 23, 24, 24c en 184 van het Wetboek van Strafrecht.

Beslissing.

De politierechter,

verklaart in voege als overwogen wettig en overtuigend bewezen, dat verdachte het bij dagvaarding telastgelegde feit heeft begaan en dat het bewezene uitmaakt:

opzettelijk niet voldoen aan een bevel of vordering krachtens wettelijk voorschrift gedaan door een ambtenaar met de uitoefening van enig toezicht belast;

verklaart het bewezene en verdachte deswege strafbaar;

veroordeelt verdachte te dier zake tot een geldboete van € 110,--

beveelt, voor het geval dat de veroordeelde de niet naar behoren verricht, dat vervangende hechtenis zal worden toegepast voor de tijd van **2 dagen**;

verklaart niet bewezen hetgeen aan verdachte bij dagvaarding meer of anders is telastgelegd dan hierboven is bewezen verklaard en spreekt verdachte daarvan vrij.

Dit vonnis is gewezen door
Mr. Stemker Köster, politierechter,
in tegenwoordigheid van Braams, griffier,
en uitgesproken ter openbare terechtzitting van de politierechter in deze rechtbank van 21 oktober 2003.

Afgegeven op:

De griffier is buiten staat dit vonnis mede te tekenen.

25 NOV. 2003

onder aanteke[illegible]g dat een rechtsmiddel
is aangewend tegen voormeld vonnis.
De griffier van de rechtbank 's-Gravenhage

Arrondissementsparket te 's-Gravenhage
postbus 20302 postcode 2500 EH

FJHI

DAGVAARDING VAN VERDACHTE

Sector : 70
Parketnr : 09/052156-03
Volgnr :

Aan:

naam: Stelling
voornamen: Meidert Jan Frans
geboren op: 06 juni 1948 te Alphen aan den Rijn

wonende te: 2405 BL Alphen aan den Rijn
adres: Stationsstraat 21C

Hierbij dagvaard ik u om als verdachte te verschijnen op dinsdag 07 oktober 2003, te 11.20 uur, ter terechtzitting van de politierechter in het arrondissement 's-Gravenhage, Prins Clauslaan 60,
teneinde terecht te staan terzake van hetgeen hieronder is omschreven.

Ik verwijs naar de mededelingen onder 1 t/m 10 op het formulier dat met deze dagvaarding aan u is uitgereikt.

De officier van justitie,

Aan bovenbedoelde gedagvaarde persoon wordt tenlastegelegd dat

hij op of omstreeks 25 juni 2003 te 's-Gravenhage opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel of een vordering, krachtens artikel 7, lid A van de Wet Openbare Manifestaties, in elk geval krachtens enig wettelijk voorschrift gedaan door C. Maquelin, brigadier van politie Haaglanden, die was belast met de uitoefening van enig toezicht en/of die was belast met en/of bevoegd verklaard tot het opsporen en/of onderzoeken van strafbare feiten, immers heeft verdachte toen en daar opzettelijk, nadat deze ambtenaar hem had bevolen, althans van hem had gevorderd de demonstratie te stoppen en/of zich te verwijderen, geen gevolg gegeven aan dit bevel of die vordering;
art 184 lid 1 Wetboek van Strafrecht

Sagittarius

Van: "L. Brusselaers" <brusselaers@zeelandnet.nl>
Aan: "Andreas Thedieck" <andreas.thedieck@wanadoo.nl>; "Ali Suhail" <alsuhail@skynet.be>; "Ali Mohamed" <mohamedali@euronet.nl>; "Annabelle Schouten" <ncpnjongeren_groningen@hotmail.com>; "Branco Lisac" <Stichtingobj@home.nl>; "Cindy ##" <cinski79@hotmail.com>; "DEFEND" <defenddemrights@yahoo.com>; "DeWaarheid. nu" <info@dewaarheid.nu>; "Gilbert Vlaminck" <gildo@zeelandnet.nl>; "Guus de Beijn" <gdebeijn@chello.nl>; "Haan d J." <JennedeHaan@tk.parlement.nl>; "hans de Tollenaere" <hde_tollenaere@zonnet.nl>; "hans Boot" <h.boot@chello.nl>; "Jan Beentjes" <jbeentjes@mac.com>; "Jan Cleton" <jancupido@hetnet.nl>; "Jan Wijn" <jan.wijn@hccnet.nl>; "Jelle van der Meulen" <jellevdm@t-online.de>; "Jeroen Toussaint" <jot@luna.nl>; "Jo Cottenier" <jocott@wanadoo.be>; "Jos Cams" <jos.cams@gvhv.be>; "Karl Segers" <karl.segers@rug.ac.be>; "Kees Marijs" <sachlimar@zeelandnet.nl>; "Kees Wagtendonk" <keeswagt@xs4all.nl>; "Kevin Wolfs" <Kevin@leweb.be>; "Kris Merckx" <kris.merckx@pi.be>; "Lieve Dehaes" <lievedehaes@hotmail.com>; "Lillou" <lillou@noos.fr>; "Ludo Keersmaekers" <ludokeersmaekers@pandora.be>; "Marcel Riems" <marcelr@skynet.be>; "maria Caluyn" <maria.caluyn@skynet.be>; "Mark Rooman" <mark.rooman@advalvas.be>; "Myriam van der sangen" <msnn@planet.nl>; "Nashwan Aldelemy" <iraqifoottraveler@hotmail.com>; "Nelly Soetens" <nellysoetens@planet.nl>; "Paul Van het Hart" <verma@wanadoo.nl>; "Renzo Martens" <renzomartens@hotmail.com>; "Rene P. Steurs" <rene.steurs@pi.be>; "Rik Min" <F.B.M.Min@edte.utwente.nl>; "Roos Scheynen" <roos.scheynen@pandora.be>; "Roser jaberg" <maribel4ever@yahoo.com>; "Sanneke Bakker" <Sanneke@zinloosgeweld.nl>; "Smits Alvarez" <smitsalvarez@hotmail.com>; "Sufi Sarferaaz Somer" <sufisarfaraaz@hotmail.com>; "Tineke Jager" <t.jager@pandora.be>; "Tom Horst" <t.horst2@pcmuitgevers.nl>; "VANDENHOECK Luc" <Luc.VANDENHOECK@VRT.BE>; "Veulemans Jan" <veulemansjan@hotmail.com>; "Wiebe Eekman" <wiebe.eekman@pandora.be>; "Wilco Mulhuizen" <wilmul@wanadoo.nl>; "Wim Rigter" <wim.rigter@avro.nl>; "Wim Kenis" <kenis.wim@belgacom.net>; "Wim van Wijk" <wew@kabelfoon.nl>
Verzonden: woensdag 22 oktober 2003 19:47
Onderwerp: FW: [Wereldcrisislokaal] Aantasting vrijheid van meningsuiting

-----Oorspronkelijk bericht-----
Van: mkardol@mac.com [mailto:mkardol@mac.com]
Verzonden: woensdag 22 oktober 2003 11:21
Aan: Marrie Kardol
Onderwerp: Fwd: [Wereldcrisislokaal] Aantasting vrijheid van meningsuiting

Begin doorgestuurd bericht:

> Van: crisis@omslag.nl (Platform Tegen de 'Nieuwe Oorlog')
> Datum: din, 21 okt 2003 18:44:23 Europe/Amsterdam
> Aan: wereldcrisis@ddh.nl, wereldcrisislokaal@ddh.nl
> Onderwerp: [Wereldcrisislokaal] Aantasting vrijheid van meningsuiting
> Antwoord aan: wereldcrisislokaal@ddh.nl
>
> P E R S B E R I C H T
> Van het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog'
>
> Platform verontrust over aantasting vrijheid van meningsuiting
>
> Utrecht, 21 oktober 2003 - Het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog'
> heeft met verontrusting kennisgenomen van de uitspraak van de

> Politierechter te Den Haag van vandaag in de zaak Stelling. Die
> zaak betreft de actie van het Platform op 25 juni 2003 in Den
> Haag. Toen werden in samenwerking met het Iraaks Platform in
> Nederland, pamfletten uitgereikt bij de Tweede Kamer, gericht
> tegen de uitzending van Nederlandse troepen naar Irak. De
> actievoerders waren daarbij allen gekleed in een T-shirt met de
> opschriften: 'Geen troepen' en 'Irakezen baas in eigen land'.
>
> De politie te Den Haag meende op 25 juni 2003 dat er sprake
> was van een demonstratie waarvoor geen vergunning was verleend.
> Om die reden werd de opdracht gegeven de demonstratie te ontbinden.
> Verhinderd werd dat op het Plein pamfletten werden uitgereikt. Mr.
> Meindert Stelling, voorzitter van de Vereniging van Juristen voor
> de Vrede, verwijderde zich van de overige actievoerders van het
> Platform en ging op z'n eentje pamfletten uitreiken bij de
> hoofdingang van de Tweede Kamer aan het Plein. Toen ook aan hem
> persoonlijk door een politiefunctionaris de opdracht werd gegeven
> zich te verwijderen, weigerde hij daaraan gevolg te geven en
> bleef hij doorgaan met de uitreiking van pamfletten. Voor die
> weigering diende mr. Stelling zich op 7 oktober jongstleden te
> verantwoorden voor de politierechter.
>
> Strijdig met de Grondwet
>
> De politierechter heeft mr. Stelling overeenkomstig de vordering
> van het Openbaar Ministerie vandaag veroordeeld tot een boete van
> 110 euro. In het vonnis wordt gesteld dat het dragen van T-shirts
> met eenzelfde tekst een demonstratie is. Er wordt voorbijgegaan aan
> het feit dat mr. Stelling zich van de overige actievoerders had
> verwijderd en op z'n eentje pamfletten uitreikte bij de Tweede Kamer.
> De politierechter is evenmin ingegaan op de reden voor de
> politievordering om de vermeende demonstratie te ontbinden, te weten
> dat daarvoor geen vergunning was verleend. Een reden die strijdig is
> met de Grondwet en met de Wet openbare manifestaties. Daarop is
> tijdens de terechtzitting op 7 oktober uitdrukkelijk gewezen.
> Evenmin is de politierechter ingegaan op het verweer dat uitsluitend
> tot ontbinding van een demonstratie kan worden overgegaan, indien de
> volksgezondheid, de veiligheid van het verkeer of de openbare orde
> daartoe noodzaken. Van een dergelijke noodzaak was op 25 juni 2003
> in het geheel niet gebleken. Die noodzaak is door het Openbaar
> Ministerie ook niet gesteld. Het Openbaar Ministerie baseerde zich
> slechts op het ontbreken van een vergunning.
>
> Het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog' ziet de uitspraak van de
> politierechter als een nadere illustratie van de uitholling van
> grondrechten in Nederland. Het Platform heeft daarop al eerder
> gewezen. Openbare manifestaties en de verspreiding van pamfletten
> worden op onwettige wijze tegengegaan; actievoerders worden
> preventief opgepakt en gecriminaliseerd.
>
> De politierechter geeft in zijn vonnis van vandaag uitdrukkelijk
> aan dat hij heeft kennisgenomen van de principiele aspecten van de
> zaak Stelling. In zijn overwegingen getuigt het vonnis evenwel niet
> van enig respect voor de vrijheid van meningsuiting en voor de
> vrijheid van demonstratie.

25-10-03

>
> Mr. Stelling zal tegen deze uitspraak in beroep gaan.
>
> Noten voor de pers:
>
> - contactpersoon namens het Platform tegen de 'Nieuwe Oorlog':
> Mark Akkerman, 06-10328106
>
> - Mr. Meindert Stelling is bereikbaar op: 0172-473687
>
> ----- Einde persbericht ----------
>
> -- Organiseer een Wereldmaaltijd! http://www.omslag.nl/voedsel.htm
> ---
> Omslag - Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling - omslag@omslag.nl
> Postbus 81 - 5600 AB Eindhoven - 040-2910295 - http://www.omslag.nl
> ---
>
> ---
> ---
> Alleen abonnees kunnen berichten inzenden voor deze mailing list
> ---
> ---
> Wereldcrisislokaal | Abonnement opzeggen?
> nieuws en overleg |
> http://www.ddh.nl/mailman/listinfo/wereldcrisislokaal
> voor plaatselijke | of mail wereldcrisislokaal-request@ddh.nl en
> initiatieven rond | schrijf:
> de nieuwe oorlog. | unsubscribe <uw paswoord>
> ---
> ---
> Meer nieuws en informatie: http://vredessite.nl/nieuweoorlog/
>

Deze e-mail is door E-mail Virus Scan van Het Net gecontroleerd op virussen. Zie voor meer informatie: http://www.hetnet.nl/evs/

Mr. M.J.F. STELLING
Kapitein van de Koninklijke luchtmacht b.d.
Stationsstraat 21-C
2405 BL Alphen aan den Rijn

PLEITNOTA

Politierechter Den Haag
7 oktober 2003
Parketnummer 09/052156-03

1. Inleiding

In de thans aanhangige zaak gaat het om de uitoefening van de in de Grondwet en verdragen gegarandeerde mensenrecht van vrijheid van meningsuiting. Het gaat om de meningsuiting inzake een aangelegenheid van het allergrootste belang, namelijk over oorlog en vrede en dus over massale dood, verminking en vernietiging.

Op 25 juni 2003 debatteerde de Tweede Kamer over de mogelijke uitzending van Nederlandse troepen naar het door Amerikaanse en Britse troepen overweldigde Irak. Een debat over de vraag of Nederlandse militairen de Amerikaans-Britse bezettingsmacht in Irak daadwerkelijk zouden gaan meehelpen. Aan de orde was dus de vraag of Nederland de agressieve en met het internationaal publiekrecht onverenigbare politiek van de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk nog verdergaand zou gaan ondersteunen, dan tot op dat moment reeds het geval was geweest.

Het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*, waarin meer dan 200 organisaties participeren, wilde de leden van de Tweede Kamer nadrukkelijk wijzen op het standpunt dat terzake was ingenomen door het *Iraaks Platform in Nederland*. Het *Iraaks Platform* is één van de bij het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* aangesloten organisaties. Dat standpunt hield - kort gezegd - in, dat Nederland geen troepen naar Irak zou moeten sturen en dat, onder de auspiciën van de Verenigde Naties, zo spoedig mogelijk een zelfstandige Iraakse regering zou moeten worden geïnstalleerd. Om dat standpunt op zo indringend mogelijke manier onder de aandacht te brengen van de kamerleden en hun medewerkers, besloot het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* tot de uitreiking van pamfletten op de ochtend van 25 juni 2003, bij de ingangen van de Tweede Kamer en bij de toegang van de parkeergarage onder het Plein. Teneinde aan kamerleden en medewerkers direct duidelijk te maken waarover het aangereikte pamflet handelde, besloot het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* voorts om de pamflettisten te voorzien van een T-shirt dat was voorzien van de teksten ***Geen troepen*** en ***Irakezen baas in eigen land***.

Als zodanig vormde de uitreiking van pamfletten op 25 juni 2003 bij de Tweede

Kamer een actie in een hele reeks van acties van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* en van de bij het platform aangesloten organisaties. Acties die van meet af aan mede gebaseerd zijn op het besef van de onrechtmatigheid van het Amerikaanse optreden. De unilaterale beslissingen van de Verenigde Staten om met militaire middelen tegen andere landen op te treden, verdragen zich immers niet met het volkenrechtelijk geweldverbod, zoals dat is bevestigd in het Handvest van de Verenigde Naties. Zoals algemeen bekend, mag een staat unilateraal tot gebruik van militair geweld tegen een andere staat besluiten *uitsluitend* in het geval dat de eerstbedoelde staat het slachtoffer is van een gewapende aanval van de zijde van die andere staat. Uitsluitend in dat geval mag een staat gebruik maken van het inherente recht op zelfverdediging.

Het is volstrekt duidelijk dat de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk niet door Irak zijn aangevallen. En zelfs indien men zou willen uitgaan van de uitermate betwistbare leer, dat het inherente recht op zelfverdediging zoals bedoeld in art. 51 van het Handvest van de Verenigde Naties ook ruimte zou bieden voor een preventieve aanval, dan nog kan men niet komen tot de conclusie dat er sprake zou zijn van een legitieme uitoefening van het recht op zelfverdediging door de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk tegenover Irak. Immers, indien men van die betwistbare leer van preventieve aanval zou uitgaan, dan zou men moeten aansluiten bij het volkenrechtelijk gewoonterecht zoals dat tot uitdrukking is gebracht in de notawisseling tussen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk naar aanleiding van het *Caroline-incident* (zie onder meer: ***Encyclopedia of Public International Law***, Vol. 3, North-Holland Publishing Company, Amsterdam 1982, blz. 81-82; IAN BROWNLIE: ***International Law and the Use of Force by States***, Clarendon Press, Oxford 1963, blz. 43). Ook het Internationaal Militair Tribunaal van Neurenberg sloot in zijn uitspraak bij dat gewoonterecht aan (***The Trial of German Major War Criminals***, Part 22, HMSO, London 1950, blz. 435). Het zou dan moeten gaan om een:

> *necessity of self-defence, instant, overwhelming, leaving no choice of means , and no moment for deliberation.*

Het is volstrekt duidelijk dat Irak niet op het punt stond op een aanval uit te voeren op de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, zodat er geen tijd meer was voor overleg.

Het gebruik van militair geweld tegen Irak moet dan ook worden gekwalificeerd als agressie, dat wil zeggen als het meest ernstige volkenrechtelijke misdrijf. In de woorden van het Internationaal Militair Tribunaal (***The Trial of German Major War Criminals***, Part 22, HMSO, London 1950, blz. 421):

> *War is essentially an evil thing. Its consequences are not confined to the belligerent States alone, but affect the whole world.*
> *To initiate a war of aggression, therefore, is not only an international crime; it is the supreme international crime differing only from other war crimes in that it contains within itself the accumulated evil of the whole.*

De Nederlandse steun aan de agressie tegenover Irak moet dan ook worden gekwalificeerd als medeplichtigheid aan het meest ernstige internationale misdrijf. Datzelfde geldt voor de bezetting van dat land, aangezien in de definitie van agressie (resolutie 3314 (XXIX) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 14 december 1974) ook de bezetting van een land als agressie wordt aangemerkt. Art. 3, aanhef en onderdeel a, geven immers aan dat onder agressie moet worden verstaan:

> *The invasion or attack by the armed forces of a State of the territory of another State, or any military occupation, however temporary, resulting from such invasion or attack, or any annexation by the use of force of the territory of another State or part thereof.*

Volledigheidshalve merk ik hierbij op dat deze definitie door het Internationaal Gerechtshof is aangemerkt als de weergave van het internationaal gewoonterecht op dit punt. Het Internationaal Gerechtshof deed dit in zijn uitspraak in de zaak van Nicaragua tegen de Verenigde Staten van 27 juli 1986 (*Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua [Nicaragua v. United States of America], Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986*, p. 93, § 195).

Op grond van het voorgaande heeft de *Vereniging van Juristen voor de Vrede*, welke organisatie zich eveneens heeft aangesloten bij het *Platform tegen de "Nieuwe oorlog"*, het platform er op gewezen dat de Nederlandse regering, door steun te verlenen aan de Amerikaans-Britse agressie tegen Irak, haar verplichting ingevolge art. 90 van de Grondwet schendt. Ingevolge dat artikel moet de Nederlandse regering immers de ontwikkeling van de internationale rechtsorde bevorderen. Daarmee verdraagt zich niet een handelwijze die indruist tegen het volkenrechtelijk geweldverbod. Een geweldverbod dat nota bene ook nog eens deel uit maakt van het *ius cogens*, dat wil zeggen - in de woorden van art. 53 van het Verdrag van Wenen inzake het verdragenrecht:

> *een norm die aanvaard en erkend is door de internationale gemeenschap van Staten in haar geheel als een norm, waarvan geen afwijking is toegestaan.*

De Adviesraad Internationale Vraagstukken en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken hebben in hun rapport van april 2000 inzake *Humanitaire Interventie*, de Nederlandse regering uitdrukkelijk aan dit dwingendrechtelijk karakter van het geweldverbod herinnerd (blz. 20-22).

Het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* had dus, naast politieke en morele overwegingen, bijzonder zwaarwichtige juridische bezwaren tegen de Nederlandse steun voor de militaire aanval op en de bezetting van Irak. In dit kader moet dan ook de pamfletuitreiking van 25 juni 2003 worden bezien. Op zichzelf beschouwd is het recht van vrije meningsuiting al zonder meer een bijzonder zwaarwegend recht, een recht waarvan de uitoefening slechts in uiterste gevallen kan worden beperkt. Dit geldt naar mijn mening evenwel temeer indien het gaat om zulke gewichtige aangelegenheden als oorlogvoering en bezetting, alsmede de strafbare medewerking van de Nederlandse regering aan de internationale misdaad van

agressie. Dan moet iedere ingezetene in Nederland zijn mening terzake vrijelijk kunnen uiten, teneinde een verdere misdadige collaboratie met agressors te voorkomen. Dan mag de uitvoerende macht - in casu door middel van het ingrijpen van politiefunctionarissen - niet naar willekeur beperkingen aan de meningsuiting opleggen.

2. Toenemende repressie

Wat dit laatste betreft lijkt er overigens sprake te zijn van een toenemende repressie van afwijkende meningen in Nederland. Het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* ziet steeds meer gevallen waarin de politie de vrijheid van meningsuiting op onheuse gronden tracht te beperken. Daarbij worden bestaande bepalingen uitermate extensief uitgelegd, op een manier die zich niet verdraagt met de Grondwet en verdragsrechtelijke bepalingen. Dit gebeurt niet alleen in Den Haag, maar ook elders.

Ook in de thans aanhangige zaak is er sprake van een dergelijke onrechtmatige handelwijze van de politie. Die onrechtmatigheid vormt dan ook de kern van het verweer tegen de tenlastelegging; de opdrachten die door de politie op 25 juni 2003 in Den Haag werden gegeven aan de actievoerders van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"* , waren niet rechtmatig.

3. Persoonlijke betrokkenheid

Voordat ik de onrechtmatigheid van het optreden van de politie op 25 juni 2003 behandel, wil ik enige opmerkingen plaatsen betreffende mijn persoonlijke betrokkenheid bij kwesties van oorlog en vrede, alsook bij de uitoefening van grondrechten.

Als juridische geschoold beroepsofficier van de Koninklijke Luchtmacht heb ik mij verdiept in het recht betreffende de oorlog, zowel wat het *ius ad bellum* betreft, als het *ius in bello*. Ik heb in de loop van de tijd moeten constateren dat ook onze regering en onze NAVO-bondgenoten dat recht herhaaldelijk hebben geschonden en nog steeds schenden. Dit heeft geleid tot een ernstig meningsverschil tussen de minister van defensie en mij over kernwapens (zie onder meer Kamerstukken II 1979/80, 15 800 hoofdstuk X, nr. 39; Handelingen II 1985/86, Aanhangsel 250) en een groot aantal rechtszaken. Rechtszaken die steeds meer werden toegespitst op de vrijheid van meningsuiting, omdat de minister maatregelen tegen mij nam vanwege mijn meningsuitingen. Uiteindelijk heb ik verzocht om ontslag als beroepsofficier; ik wilde geen deel meer uitmaken van een organisatie die willens en wetens voorbereidingen treft voor een wijze van optreden die als misdadig moeten worden aangemerkt. De uitspraak van het Internationaal Gerechtshof

van 8 juli 1996 inzake kernwapens (*Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1996*, p. 226) bevestigde overigens mijn zienswijze.

Als wetgevingsjurist van het Ministerie van Binnenlandse Zaken droeg ik vervolgens de verantwoordelijkheid voor de opstelling van de stukken betreffende de wijziging van de Ambtenarenwet 1929 inzake de voor ambtenaren geldende beperkingen op de uitoefening van hun grondrechten (wetsvoorstel 19 495, welke heeft geleid tot de wet van 20 april 1988, Stb. 229). Daarbij kon ik onder meer steunen op de praktische ervaringen die ik had opgedaan in de rechtsgedingen tussen de minister van defensie en mijzelf. Ik ben dan ook diep doordrongen van het belang van de grondrechten en van de noodzaak pal te staan voor de handhaving daarvan. Willekeurige aantasting door politiefunctionarissen van de vrijheid van meningsuiting, zoals op 25 juni 2003 plaatsvond, vormt voor mij aanleiding tot burgerlijke ongehoorzaamheid, zodat die aantasting voor de rechter kan worden gebracht en aanvallen op de in de Grondwet gegarandeerde vrijheden kunnen worden afgeslagen.

4. Er was geen sprake van een betoging

De tenlastelegging houdt in dat ik niet zou hebben voldaan aan een bevel of een vordering krachtens artikel 7, aanhef en onderdeel a, van de Wet openbare manifestaties. Er zijn twee redenen om te komen tot de conclusie dat de uitreiking van pamfletten op 25 juni 2003 niet kan worden aangemerkt als een betoging in de zin van die wet, of - in de woorden van het proces-verbaal - als een demonstratie.

De wet zelf geeft geen definitie van het begrip betoging. De memorie van toelichting (Kamerstukken II 1985/86, 19 427, nr. 3, blz. 8) merkt op:

> *Gemeenschappelijk kenmerk van deze manifestaties is dat zij strekken tot uiting van gedachten, gevoelens of overtuigingen in min of meer collectief verband.*
>
> .....
>
> *bij de betoging gaat het om het uitdragen van gemeenschappelijk beleefde gedachten of wensen op politiek of maatschappelijk gebied.*

Uit de voorbeelden die in de memorie van toelichting worden genoemd en uit de jurisprudentie blijkt dat diverse activiteiten als betoging kunnen worden aangemerkt, waaronder het demonstratief kamperen op een bepaalde plaats, het markeren van een mogelijk traject van een weg en de oprichting van een monument. Maar de memorie van toelichting zegt ook (blz. 8):

> *Met betrekking tot betogingen zij voorts nog opgemerkt, dat acties, die niet primair het karakter van gemeenschappelijke meningsuiting hebben, doch waarbij andere elementen (....) overheersen, geen betogingen zijn in de hier bedoelde zin.*

Bij de actie van 25 juni 2003 was er geen sprake van het collectief uitdragen van een bepaalde opvatting. Er was geen demonstratieve optocht, er waren geen spandoeken, er werden geen leuzen geroepen, er werd niets gezamenlijks verricht of gedaan. Er waren uitsluitend de individuele handelingen van de uitreiking van pamfletten aan mensen die ofwel het gebouw van de Tweede Kamer binnengingen, ofwel uit de parkeergarage onder het Plein kwamen. Het feit dat de pamflettisten allen een wit T-shirt met de teksten ***Geen troepen*** en ***Irakezen baas in eigen land*** droegen, kan evenmin als een collectieve meningsuiting worden aangemerkt. De uniforme kleding van de pamflettisten gaf, evenals dit het geval is bij het dragen van een uniform in het algemeen, slechts aan dat zij deel uitmaakten van dezelfde organisatie en was er uitsluitend op gericht om direct duidelijk te maken waarover het ging in de aan de passanten aangereikte pamfletten.

Hoe dan ook: het primaire karakter van de actie op 25 juni 2003 was dat van de uitreiking van pamfletten. Dat is geen aangelegenheid die wordt beheerst door art. 9, maar door art. 7 van de Grondwet. Het primaire karakter van de actie was de meningsuiting door middel van de individuele overhandiging van een gedrukt stuk. Dit betekent dat de Wet openbare manifestaties niet van toepassing was op deze actie van het *Platform tegen de "Nieuwe Oorlog"*.

Een tweede reden dat het in de tenlastelegging bedoelde bevel niet kan zijn gebaseerd op art. 7, aanhef en onderdeel a, van de Wet openbare manifestaties, is gelegen in het feit dat dat bevel aan mij werd gegeven nadat de heer Nasser, onze coördinator, reeds had gezegd dat de actie werd gestaakt. Zoals blijkt uit het proces-verbaal van verhoor verdachte (blz. 14 van het dossier), had ik met drie anderen pamfletten uitgereikt bij de ingang van de Tweede Kamer aan de Lange Poten. Een politieagent vertelde ons op een gegeven moment dat de heer Nasser de actie had gestaakt. Daarop zijn wij richting het Plein gelopen, teneinde ons bij de overige actievoerders te voegen en te vertrekken. Op het Plein aangekomen vernam ik evenwel dat de gang van zaken aldaar anders was geweest dan bij de ingang aan de Lange Poten en dat de politie op het Plein had verhinderd dat onze pamfletten werden uitgereikt. In mijn ogen was dit een niet te rechtvaardigen beperking van de vrijheid van meningsuiting, zodat ik besloot tot een *individuele actie*. Ik verwijderde mij van de overige pamflettisten; het proces-verbaal aanhouding geeft dit feit overigens ook uitdrukkelijk aan (blz. 8 van het dossier):

> *Hierop zagen wij de man in versnelde pas in de richting van de hoofdingang van de Tweede Kamer lopen.*

Je zou dus kunnen stellen dat ik, door weg te lopen van de anderen, gevolg gaf aan het bevel dat reeds eerder aan de heer Nasser en de bij hem staande pamflettisten was gegeven, om de actie te beëindigen en om zich te verwijderen.

Op het moment dat mij het in de tenlastelegging bedoelde bevel werd gegeven, maakte ik dus geen deel meer uit van de op het Plein verzamelde groepje actievoerders. Ik was daar enige tientallen meters van verwijderd, terwijl tussen dat

groepje en mij bovendien nog een rijbaan was. Met andere woorden: ik was met een *individuele actie* bezig bij de ingang van de Tweede Kamer aan het Plein, waarbij niemand anders was betrokken. Het is volstrekt vanzelfsprekend dat op een individuele actie de Wet openbare manifestaties niet van toepassing is. Het vervolgens aan mij persoonlijk gegeven bevel om de demonstratie te stoppen en om mij te verwijderen is, gelet op de feitelijke omstandigheden, dan ook uitermate bevreemdend. Een individuele actie kan eenvoudig niet als betoging in de zin van de Wet openbare manifestaties worden aangemerkt.

Het bevel waarop de tenlastelegging ziet, was dan ook een onwettig bevel. De Wet openbare manifestaties was niet van toepassing op de actie van de pamflettisten als zodanig, laat staan dat die wet van toepassing was op mijn individuele actie.

5. Een vergunning is niet vereist

Maar zelfs indien men de mening zou zijn toegedaan dat de Wet openbare manifestaties wel van toepassing zou zijn op de uitdeling van pamfletten in de vorm zoals deze op 25 juni 2003 plaatsvond, dan nog is de basis waarop de politiefunctionarissen hun optreden deden steunen onwettig. Zoals blijkt uit het proces-verbaal (blz. 3 van het dossier) baseerden de politiefunctionarissen zich op het volgende uitgangspunt:

> *Om te demonstreren in de gemeente 's-Gravenhage moet men in het bezit zijn van een vergunning afgegeven door de gemeente 's-Gravenhage.*

Ook het proces-verbaal aanhouding vermeldt (blz. 8 van het dossier):

> *Hierop hebben wij Nasser gevraagd of hij een vergunning, conform Artikel 7 lid A Wet Openbare manifestaties, had voor het houden van deze demonstratie. Nasser deelde ons vervolgens mede dat hij niet in het bezit was van een vergunning voor het houden van een demonstratie. Hierop hebben wij Nasser een proces-verbaal aangezegd voor het houden van een demonstratie zonder vergunning.*

En even verderop:

> *Na ongeveer 5 minuten zagen wij dat de demonstranten nog steeds geen aanstalten maakte om de demonstratie te ontbinden. Hierop zijn wij weer op Nasser toe gelopen en heb ik, verbalisant Maquelin, Nasser en de overige demonstranten gevorderd de demonstratie te stoppen daar men geen schriftelijke toestemming had voor het houden van de demonstratie.*

De Wet openbare manifestatie stelt niet de eis dat men, om een betoging te kunnen houden, een schriftelijke vergunning daarvoor moet hebben verkregen. De burgemeester kan weliswaar een verbod uitvaardigen indien de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer of de voorkoming van wanordelijkheden dit noodzakelijk maken, maar een vergunning voor het houden van een betoging of demonstratie is niet vereist.

De reden die de heer Maquelin dan ook aanvoerde voor het geven van zijn bevel, vindt geen basis in de Wet openbare manifestaties. Op basis van de Wet openbare manifestaties kan geen bevel tot ontbinding worden gegeven op grond van de reden dat daarvoor geen vergunning is verleend. Het in de tenlastelegging bedoelde bevel was derhalve ook op deze grond onwettig.

6. Er vond geen enkele toetsing plaats

Aangezien de Wet openbare manifestaties de beperkingen regelt die aan de grondwettelijk gegarandeerde vrijheid van betoging kunnen worden opgelegd, dus de uitzonderingen regelt op een fundamentele vrijheid, kan het niet anders dan dat die regeling beperkt dient te worden uitgelegd. Uitzonderingen op de hoofdregel dienen uit hun aard beperkt te worden uitgelegd en bij die benaderingswijze heeft de wetgever zich aangesloten. Dat blijkt onder meer uit de memorie van toelichting op de Wet openbare manifestaties, waarin wordt gesproken over de bevoegdheid om

> *in het uiterste geval een manifestatie te doen beëindigen* (blz. 5).

Deze benaderingswijze laat ook niet toe dat men achteraf het feitelijk gegeven bevel om de demonstratie te staken, omdat men niet beschikte over een vergunning, enigszins vergoelijkend zou interpreteren als een bevel om de demonstratie te staken omdat men geen kennisgeving had ingediend. Maar zelfs indien men deze welwillende benaderingswijze ten aanzien van een ambtelijk bevel zou willen kiezen, dan nog zou dit er niet toe leiden dat het bevel zoals bedoeld in de tenlastelegging, een wettig bevel zou zijn. Het niet hebben ingediend van een kennisgeving is als zodanig geen grond voor het verbieden van een betoging. Art. 7 van de Wet openbare manifestaties biedt slechts de mogelijkheid om, zoals de memorie van toelichting dit stipuleert, een manifestatie in het uiterste geval te doen beëindigen. Voorzover relevant zegt dat artikel immers:

> *De burgemeester kan aan degenen die een (.....) betoging houden of daaraan deelnemen opdracht geven deze terstond te beëindigen en uiteen te gaan, indien:*
> *a. de vereiste kennisgeving niet is gedaan (.....).*

Hier wordt een bevoegdheid gegeven aan de burgemeester. Een bevoegdheid die uitsluitend kan worden uitgeoefend binnen het kader van de Grondwet en Wet openbare manifestaties.

Dit laatste betekent dat, ook in het geval dat geen kennisgeving is gedaan van een betoging, een bevel tot ontbinding van die betoging uitsluitend dan kan worden gegeven indien daartoe de noodzaak bestaat op grond van de in art. 9 van de Grondwet gestelde belangen. Het moet gaan om de bescherming van de gezondheid, het belang van het verkeer en de bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.

De memorie van toelichting is hierin heel helder nu daarin ten aanzien van het huidige art. 7 is gesteld (blz. 21):

> *Uit het feit dat onderdeel c uitdrukkelijk verwijst naar de in artikel 2 genoemde belangen, zulks in tegenstelling tot de onderdelen a en b, mag men niet afleiden dat in de onder a en b bedoelde gevallen toetsing van een voorgenomen opdracht tot beëindiging aan artikel 2 geheel achterwege zou kunnen blijven. Voor alle in Paragraaf II gegeven bevoegdheden geldt immers, dat zij slechts mogen worden aangewend met het oog op de in artikel 2 genoemde belangen.*

Er was op 25 juni 2003 door de uitdeling van pamfletten door kleine groepjes mensen op twee verschillende plaatsen op het Plein en bij de ingang van de Tweede Kamer aan de Lange Poten, in het geheel geen sprake van bedreiging van de gezondheid, van een verstoring van het verkeer, of van zelfs maar enig gevaar voor wanordelijkheden. Er was sprake van een zeer vreedzame en zeer ordelijk actie van kleine groepjes mensen, in het totaal nog geen twintig, op drie gescheiden van elkaar gelegen punten, die niets anders deden dan het op beleefde wijze aanbieden van pamfletten. Wilde men het pamflet niet aannemen, dan werd niet aangedrongen. Er was, getoetst aan de belangen die in de Grondwet en de Wet openbare manifestaties op uitputtende wijze zijn aangeven, geen enkele grond voor het doen beëindigen van de actie. Er is zelfs in het geheel niet gebleken van een dergelijke toetsing, aangezien de betrokken politiefunctionaris meende te mogen uitgaan van de vooronderstelling dat een vergunning zou zijn vereist.

Ook om deze reden was het bevel om de actie te staken en weg te gaan, volstrekt onrechtmatig.

7. De Algemene Politieverordening is onverbindend

Indien de voorgaande redenen niet zouden leiden tot de slotsom dat het in de tenlastelegging bedoelde bevel onrechtmatig was, dan is er tenslotte nog de volgende reden voor de onrechtmatigheid van dat bevel: de regeling die terzake van openbare manifestaties is neergelegd in art. 10 van de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage is onverenigbaar met de Wet openbare manifestaties, is derhalve onverbindend en kan zodoende geen basis vormen voor een rechtmatig bevel.

De Wet openbare manifestaties draagt in art. 4 gemeenteraden op om bij verordening regels vast te stellen:

> *met betrekking tot de gevallen waarin voor vergaderingen en betogingen op openbare plaatsen een voorafgaande kennisgeving is vereist.*

Dit met het oog op de in art. 9 van de Grondwet genoemde belangen. Dit betekent dat een gemeenteraad met betrekking tot betogingen, ik beperk mij tot die soort

manifestaties, uitsluitend regels kan stellen voorzover betogingen die belangen kunnen raken. Dit laatste is een prealabele voorwaarde voor de rechtsgeldigheid van een dergelijke verordening. Indien de verordening ook regels stelt ten aanzien van betogingen die in redelijkheid nooit aanleiding kunnen vormen voor aantasting van de in art. 9 van de Grondwet genoemde belangen, dan gaat die verordening het grondwettelijk en wettelijk kader te buiten en is die verordening dus niet verbindend.

Art. 10 van de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage geeft een regeling die het grondwettelijk kader ver te buiten gaat. Deze APV zegt eenvoudig dat in alle gevallen van een voornemen tot het organiseren van een betoging, daarvan voorafgaand kennis moet worden gegeven. Het eerste lid van dat artikel luidt als volgt:

> *De organisator van een op een openbare plaats te houden manifestatie, als bedoeld in artikel 4 Wet openbare manifestaties moet vóór de openbare aankondiging van deze vergadering of betoging en tenminste 4 x 24 uur voordat deze zal worden gehouden, de burgemeester hiervan schriftelijk kennis geven.*

Let wel, deze bepaling wordt toegepast op iedere collectieve meningsuiting. Dus zodra twee mensen in Den Haag een spandoek omhoog houden met daarop bijvoorbeeld de oproep ***Steun het Internationaal Strafhof***, dan is er sprake van een betoging waarvoor een voorafgaande kennisgeving moet zijn gedaan.

Het is volstrekt helder dat dergelijke kleinschalige acties de belangen zoals bedoeld in art. 9 van de Grondwet niet kunnen raken. Dit temeer niet nu art. 4, derde lid, van de Wet openbare manifestaties uitdrukkelijk stipuleert dat over de inhoud van de te openbare gedachten of gevoelens, geen gegevens worden verlangd en in art. 5, derde lid, nadrukkelijk stelt:

> *Een voorschrift, beperking of verbod kan geen betrekking hebben op de inhoud van hetgeen wordt beleden, onderscheidenlijk van de te openbare gedachten of gevoelens.*

Met andere woorden: indien collectief uitgedragen gedachten of gevoelens controversieel zouden zijn en die collectieve meningsuiting zou kunnen leiden tot verontwaardigde reacties van omstanders, dan is dat een omstandigheid die in het kader van die wet in het geheel niet aan bod kan komen.

De wanordelijkheden waarover art. 9 van de Grondwet spreekt, dienen dan ook hun aanleiding te vinden in andere redenen dan in de inhoud van de collectief uitgedragen gedachten of gevoelens. In zoverre wordt de meningsuiting als zodanig ook door de Wet openbare manifestaties beschermd. Die andere redenen kunnen naar mijn mening slechts gelegen zijn in de omvang van de betoging. Het is immers een algemeen bekend gegeven dat binnen grote mensenmassa's allerlei groepsprocessen kunnen plaatsvinden en dat kwaadwillenden de goede orde kunnen verstoren. Een grootschalige betoging moet derhalve controleerbaar

kunnen blijven. Wanordelijkheden vallen dan ook eerst dan te vrezen wanneer een betoging naar verwachting een bepaalde omvang zal krijgen.

Doordat de gemeenteraad van Den Haag ervoor heeft gekozen om zonder meer ten aanzien van iedere betoging de eis te stellen dat deze vooraf moet worden aangemeld, heeft de gemeenteraad het grondwettelijk kader overschreden. De eis dat betogingen vooraf moeten worden aangemeld, mag - hierbij afgezien van de wel zeer specifieke grond inzake de volksgezondheid - eerst dan worden gesteld, indien de betoging door zijn verwachte omvang hinder zou kunnen gaan opleveren voor het verkeer of aanleiding zou kunnen gaan geven voor verstoring van de openbare orde. Nu de APV een verdergaande eis inhoudt, is deze niet verbindend en kan de APV geen basis bieden voor een rechtmatig bevel.

8. Slotopmerkingen

Ik kom tot een afronding van mijn betoog. Het staat vast dat ik heb geweigerd aan een bevel van een politiefunctionaris te voldoen, maar dit feit levert geen strafbaar feit op omdat het in de tenlastelegging bedoelde bevel onrechtmatig was. Ik concludeer dan ook tot ontslag van rechtsvervolging:

a. *primair*, omdat de Wet openbare manifestaties niet van toepassing was op de pamfletuitreiking op 25 juni 2003, onderscheidenlijk niet van toepassing was op mijn individuele actie bij de hoofdingang van de Tweede Kamer aan het Plein;
b. *subsidiair*, omdat het bevel niet kan worden gebaseerd op de Wet openbare manifestaties, nu dat bevel was gebaseerd op de overweging dat voor de pamfletuitreiking geen toestemming was verleend;
c. *meer subsidiair*, omdat het bevel niet kan worden gebaseerd op de Wet openbare manifestaties, nu dat bevel niet de uitkomst was enige toetsing aan de belangen bedoeld in art. 9, tweede lid, van de Grondwet;
d. *nog meer subsidiair*, omdat art. 10 van de Algemene Politieverordening voor 's-Gravenhage, terzake van vergaderingen en betogingen eisen stelt die het grondwettelijk kader te buiten gaan, zodat die regeling niet verbindend is en derhalve geen basis kan bieden voor een rechtmatig bevel.

Gelet op het belang van de onderhavige zaak, waarvoor de vredesbeweging grote belangstelling heeft, verzoek ik u schriftelijk vonnis te wijzen.

Voorts verzoek ik u mijn pleitnota op te nemen in het proces-verbaal van deze zitting.

mr. M.J.F. Stelling